

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

O HEP AKLIMDA ★ Pamuk Yıldız

O HEP AKLIMDA

BİR
MAMAK CEZAEVİ
TANIKLIĞI

■ Pamuk Yıldız

ayizi kitap

O HEP AKLIMDA BİR MAMAK CEZAEVİ TANIKLIĞI

PAMUK YILDIZ

1962 yılında Çorum'un Evcikuzkışla köyünde doğdu. Ankara'da Tuzluçayır İlkokulu, Ortaokulu ve Lisesinde okudu. Lise son sınıfta gözaltına alındı. Altı yıl yedi ay Mamak Askeri Cezaevinde tutuklu kaldı. 12 Eylül cuntasının işkencelerini, yargılamalarını *O Hep Aklımda* (2001, Belge Yayınları; 2007, 2008, 2010, Penta Yayınevi) isimli kitabında anlattı. Cezaevi sonrasını *Babam Yalnız Öldü* (2010 Penta Yayınevi, 2011 Ayizi Yayınevi) isimli kitabında romanlaştırdı. Hollanda'da Umut Magazin'in öykü yarışmasında *Kapım Çalınıyor* öyküsüyle birincilik aldı.

Ayizi Yayınları 13
Kadınlar Hayatlar 1
“O Hep Aklımda” Bir Mamak Cezaevi Tanıklığı
Pamuk Yıldız

Ayizi’nde gözden geçirilmiş 1. Baskı, Şubat 2012, Ankara
(1.Baskı: Belge Yayınları, 2001, 2., 3. ve 4. Baskı: Penta Yayınevi)

Yayına Hazırlayan
Can Cankoçak

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni
Tennur Baş

Kapak Fotoğrafı
cahilus

Baskı ve Cilt:
Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 90.212.613 03 21

ISBN: 978-605-62631-2-5

AYIZI YAYINLARI

A: Bükreş Sokak No:17/3 06680 Çankaya/ Ankara Türkiye
T: +90.312.467 16 18 F: +90.312.467 16 19
W: www.ayizi.com.tr E: bilgi@ayizi.com.tr

O HEP AKLIMDA
BİR MAMAK CEZAEVİ TANIKLIĞI

Pamuk Yıldız

Babamdan izinsiz tuvalete bile gidemediği halde,
göztaltına alındığım andan itibaren, tahliyeme kadar bana sahip çıkan,
her hafta (görüş yasakları dahil) cezaevine gelen, beni bulabilmek için
hastane, emniyet kapılarını aşındıran anneme
ve çocuklarını yalnız bırakmayan
diğer anne ve babalara...

AKLIMDA

“Orada yaşarken ölen dostları, arkadaşları, öldürülmüşken yaşayanları, iyileri, kötülerini, hep aklımda tutacağım. Kendi kendimden uzaklaştığımı hissettiğim anda “aklımda” diyeceğim.”

Benim de aklımda... O tarihlerde Sakarya Caddesi'nde olan avukatlık büromuzun kapısı çalınıyor. Sekreterimiz benimle yaptığı konuşmayı sürdürerek açıyor kapıyı. İlk gözümüne çarpan, soluk elbiseler içinde zayıf bir kadın bedeni. Başında oyalı siyah bir yazma. Başının gerisine doğru kaymış olan bu yazmadan erken ağarmış saçları görünüyor. Boncuk mavisi gözler. Dudaklarında gülümsemeye karışmış ürkek bir kıvrılma...

“Avukat beyi görecekim...”

“Avukat bey yok. Ben yardımcı olayım” diyorum. O ise kadın avukatın yüzüne güvenmeden bakıyor. Avukat beyi görmekte ısrarlı...

Adı Akkız. Pamuk'un annesi. Kızı gözaltında işkence görüyor. Akkız'ın yüreği alev alev yanıyor. İçinin yangısı, dilini çözüyor. Kâh ağlayıp, kâh kızarak bildiklerini anlatıyor bize. Minik kızı hemen çıkabilir mi? Üstelik kızı hasta.

Şimdi onu ilk gördüğümde saçları kır mıydı diye düşünüyorum. Akkız her gün biraz daha eriyerek, bu avukat kapısında yıllarca konuk oldu.

Kızı benim için daha ilk günden tanıdık biriydi. Akkız'ın uçarı bir kopyası. Onun da gözlerinde bir ürküntü. Bu avukat kimdi? Güvenilir mi? Onunla her şey paylaşılır mı?

Avukat müvekkil ilişkisinden iki sevgili dost ilişkisine evrilecek olan yıllar içinde neler paylaşmadık ki? Günlerce sürmüş işkence ve sorguların acı öykülerinden yeniden emniyete götürülme kaygılarına, yayın yasağından, tek tip elbise direnmelerine, çök-kalk komutlarıyla süren “sayım”lardan açlık grevlerine... Tahliye umutlarından idam gölgesine... Karnımda onunla tanışan bebeğimin öykülerinden türkölere, şiirlere...

Belki ikimiz de 12 Eylül tarihi içinde farklı rollerde iki küçük ayrıntıydık. Bir ülkenin ateşinde dağlanmış iki küçük insan...

Şimdi Pamuk'un kitabını okurken bu öykünün içinde olmama karşın “acaba” sorularıyla doluyum. İnsanım ve insanın bu denli acımasız olmasını kavramakta zorlanıyorum.

Acılar geriye düşünce korlaşıyor. Onlara ellerinizle dokunabiliyorsunuz. Acıklı öykünün kahramanı artık siz değilsiniz. Siz başka birisiniz. Hani o, roman ya da film kahramanları gibi. Aslında siz de kahramansınız. Çünkü hep iyi sona inandınız. İyi son için direndiniz... Sanık, avukat, kimi zaman da savcı, yargıç olarak küçük dirençlerin büyük dağları devirebildiğini gördünüz. Hepinizin direnci 12 Eylül kavgasını alt etti.

12 Eylül'ü aklımızda tutmazsak, yeniden kasırganın tut-sağı olabiliriz.

12 Eylül aklımda...

1 Mayıs 2001, Ankara
Şenal Sarıhan

6 EKİM 1980

MAMAK CEZAEVİ

Necdet Adalı, karanlık, ışıksız hücrede spor yapıyordu. Belini esnetmek ve ağrılarını azaltmak için bir sağa dönüp “bir, iki, üç” diyor, bir sola dönüp “bir, iki, üç” diyordu. Gördüğüne inanamayan asker, demir parmaklığın önüne birkaç kez gitti geldi.

“Ne yapıyorsun?”

“Spor.”

“Neden?”

“Daha dinç olmak için.”

Asker kara gözlerini yere indirdi.

“Biliyor musun bu gece seni asacaklar,” dedi.

“Biliyorum,” dedi Necdet.

“O halde neden spor yapıyorsun?”

“Sağlam asılmak ve hiç ölmeyecek gibi olmak için.”

“Anlamıyorum, inanamıyorum ama çok üzülüyorum,” dedi asker. Üzgün, bir o kadar da kederli ekledi:

“Adın ne?”

“Necdet.”

“İlksin ve unutulmayacaksın. Bütün ilk ve unutulmayanlar gibi git, öyle gideceksin, buna inanıyorum.”

Asker, gecesi gündüzü dayak, ismi lan olan, demir parmaklık arkasındaki Necdet'e bir tutam sevgi attı.

“Sağol” dedi Necdet usulca.

Sağol'u etrafa yayılmadan, kimse duymadan, iyi ve güzelin esintisini demirlere savuran askerin kulağına gitti sadece, belleğine yerleşti ve öylece kaldı.

7 Ekim 1980 şafak vakti idam edildi Necdet.

1980 EKİM AYININ SON GÜNLERİ

Geceler ve gündüzler, karanlık arabalara bindirilen, kovalanan, vurulup öldürülenlerle sürüyordu, kan kokulu geçmiş unutulmuş ülkemde.

Okulların birinde, gözleri gülen, yüzleri gülen çocuklar suçüstü yakalandı.

Kızlar lacivert önlükleri içinde, erkekler siyah ilkokul önlüklerinden kurtulup takım elbise giymiş, delikanlı olmanın havasıyla kahkaha atarak yürüyorlardı.

Güzel yüzlü, pembe-beyaz tenli Hasret, kendisine arkadaşlık teklif eden çağla gözlü delikanlıyla göz göze geldi. Saçının tokasını farkında değilmiş gibi çözdü, saçlarını su gibi savurup yanındaki arkadaşıyla sohbetini sürdürdü:

“Dördüncü soruya ne cevap verdin?”

“Soru neydi?”

“Ülkemizin yönetim şekli nedir?”

“Cumhuriyet dedim ben, ya sen?”

“Ben boş bıraktım.”

Çağla gözlü delikanlı, araya girdi:

“Ben öğretmenimizin bize daha önce anlattığı yönetim şekliyle şimdiki durum aynı olduğu için diktatörlük dedim. Sizde kafa yok ki yorum olsun. Saçınız uzun, aklınız kısa. Cumhuriyet öncedendi kızım, o zaman milletvekillerini biz

seçiyorduk, şimdi meclis fes edildi,” dedi ve muzipçe güldü.

Arkadan her şeyde mutlaka gülünecek bir şey bulan arkadaşları lafa karıştı:

“Meclis ne zaman şapka edilecek?” dedi; ancak kahkahaları dağılmadan havada asılı kaldı.

Önlerinde aniden duran arabanın içine iteklendiler. Okul çıkışında kravatlarını çıkaran erkek öğrencilerin kravatlarını boyunlarına, onları da birbirlerine bağladılar. Saçlarını açan kız öğrencileri saçlarından tutup sürüklediler. Arabada:

“Bunları iyi ki önceden yakaladık, kurtarmak kolay olur. Baksana tiplerine, biraz zaman geçse, uçurumdan döndürülmeseler hepsi terörist olmaya aday,” diyen polis yanındaki Hasret’e dönerek, sert ve alaylıca:

“De mi kız?”

“Bilmiyorum ağbi,” diyen Hasret, sırtına yumruğu yedi.

“Bilmiyorum yok burada, bileceksin, ağbi yok, komutanım var, anlaşıldı mı kız?”

“Evet, komutanım,” dedi Hasret, titreyen ama ağlamayan sesiyle.

Ülkemin başka bir köşesinde, düşünüyormuş gibi duran yüzler görüldü.

Sıralanmış otobüs bekliyorlardı, sonbaharın kışa dönmeye hazırlandığı sabahın ayazında.

Kimi cebinden sigarasını çıkarıp yaktı, ısınmak istercesine. Kimi yerinde zıplamaya başladı. Etliye sütlüye dokunmayan bir konu aradılar.

“Bu otobüs nerede kaldı, geç kalacağız”ı buldular etlisiz ve sütlüsüz.

Sigara içen, konuşmanın yavanlığını beğenmemiş gibi ağzından sigarayı çekti:

“Zengin semtlere sık sık ve pırıl pırıl giderken, bizim bu derece küçücük, az az, dolu dolu geliyor,” dedi ve sustu. Et-

liye ve sütlüye dokunmuş olmanın huzursuzluğu ile sözlerini toplamak ve tekrar ağzından içeriye sokmak istercesine etrafına baktı. Kafasını çevirdi, yukarıdaki tümseği aşacak olan arabaları izlemeye koyuldu. Bir yandan da akşam duyduğu sözler vardı kulağında: “Kızını götürmüşler, günlerdir ortaklıkta yokmuş, ne duyan ne bilen varmış götürüldüğü yeri. Annesi ile babasının başvurmadıkları yer kalmamış. Gittikleri kapılardan dövülüp sövülüp kovalanıyorlarmış. Kadının derdini anlattığı akrabaları bile, sonra bizden bunun hesabını sorarlar diye dinlemiyorlarmış. Kadın ağlıyordu “İçime bir köz düştü, göğündükçe göğünüyor, kıpkırmızı kor koydular, yandıkça yanıyor,” diye.

Birden etrafında bir duvar, bir taş aradı çaresizlikle, kendisinin de başına benzer bir olay gelmesini engellemek için, kulağını iki kez çekip “Düşman kulağına kurşun” diyerek, yere eğildi kimseye fark ettirmeden bulduğu taşla tükürdü, onu da başka bir taşın üzerine kapattı. Yaptığı birden çok komik geldi ve kendi kendine güldü.

Duyduğu araba sesine ayağa kalktı, sıradakilerin ağzından buharlar çıkıyordu. Kimse kafasını çevirip o yana bakmadı, ses otobüs sesi değildi. Ses yaklaştı, sıradakilerin önünde yavaşladı ve durdu.

Arabadan ellerinde kocaman silahlarıyla iri yarı adamlar inmeye başladı, sıradakiler korkuyla birbirlerine sokuldular.

Gürleyen bir ses:

“Herkes yere yatsın!” dedi.

Önlerinde çamur mu, toprak mı var demeden yere yattılar.

“Ellerinizi kafalarınızın arkasına kenetleyin!”

Ellerini kafalarının arkasına kenetlediler.

Kocaman eller vücutlarını aradı. Sonra da aynı ellerin sahipleri:

“Ayağa kalkın!” diyerek kükredi. Ayağa kalktılar.

“Binin arabaya!” İtaat edilmesi kesin, aksi ve gür çıkan seslere kimse “Bizim işe gitmemiz gerekiyor,” diyemedi.

“Canlı canlı, çabuk, sallanmayın, daha canlı!” bağrıışları arasında arabaya bindiler. Hepsinin kafasında aynı soru vardı. İşe gitmedikleri için işten atılırlarsa çoluk çocuk ne yer ne içerdi. Biri ağzını açıp soracaktı ki, önlerine bir battaniye parçası atıldı ve ses emretti:

“Gözünüzü bağlayıp kafanızı arabanın içine sokun.”

Önündeki, heyecan ve korkudan gözünü bağlayamamıştı. Polis adamın sırtına silahıyla vurarak küfür savurdu. Bunların hangisi önce, hangisi sonra oldu, bilemedi. Soru soracak olan, gözünü bağlayıp ağzını kapattı, kafasını arabanın içine iyice soktu.

Ülkemin evlerinin birinde...

Baba, Atatürkçü bir öğretmen. Oğlu ve kızı öğrenci, sol görüşlü; anne ise size ne diyenlerden.

Baba, çocuklarının huzursuzluğunu görüyor, olabilecekleri duyuyordu. Evde her gün, işkencehanelere götürülen arkadaşları konuşuluyordu. Dayanamayıp kızına sordu:

“Kötü bir şey yaptın mı kızım?”

“Hayır baba,” dedi kızı kesin ve kendinden emin bir sesle.

12 Eylül gününden sonra, baba sabaha kadar saatleri sayıyor, ayak seslerini dinliyordu. Sabahı çocukları ile karşılamak istiyor, tan ağarırken gücü tükeniyor, yorgun düşüyordu. Gündüzler ona daha güvenli geliyordu.

O gün yine katlanan sıkıntısına bir gün daha eklenmişti. Uyumak için yatağına girdi. Araba seslerini ne kadar dinledi bilemedi. Gece başlayalı sanki asırlar geçmişti. Kapının vurulma seslerine, yüreğinin sesi eklendi. Hangisi kapı, hangisi yüreği ayırt edemiyordu. Kapıya gitti “Kim o!” dedi. “Polis açın kapıyı” diyen sesi duydu. “Açın! Açın!” seslerine “Bir da-

kika” diyerek cevap verdi. Kendini toparlamak için derin bir nefes aldı. Sakinleştğine emin oldu, kapıyı açtı.

“Ne var, ne istiyorsunuz?” Onu iterek eve girdiler.

“Gülperi nerede?”

Soruya soru ile karşılık verdi:

“Ne yapacaksınız?”

“Burada soruları biz sorarız, sen değil,” diyen aksi sese aynı aksilikle cevap verdi:

“Burası benim evim, benim evime girenlere soruları ben sorarım.”

“Öyle mi?” diye alaycı sese dönmesi ve suratına tokadı yemesi aynı anda oldu.

“Siz ne hakla bana vuruyorsunuz, ben bu memlekete dişimi tırnağıma katarak yıllarca hizmet verdim, dedem bu top-raklar uğruna şehit düştü. Sizin bana vurmaya hakkınız yok!” diye bağırdı. Bu arada karısı kızını kaldırmış, kızı üstünü gi-yerek kapının yanına gelmişti. “Onu size vermeyeceğim,” di-yerek kızına sarıldı.

Aynı polis alaycı, “Öyle mi?” dedikten sonra, babayı bir kenara itti. Gülperi’ye itiraz edemeyeceği sertlikte, “Ayakka-bılarını giy ve çık!” dedi. Baba “Ben de geliyorum” dedi.

“Yürü!” diyen sesle birlikte, tan ağarırken evden çıktılar.

Arabaya binerken gördüğü manzara karşısında şaşkınlık-tan bir an donakaldı. Evin etrafı polis doluydu. Bu kadar güç-biriktirmek, güçlülüklerini kanıtlamak için mi, yoksa güç-süzlüklerini yapabilecekleri baskının kuru gürültüsüyle ka-patmak için miydi? Sırtından itilmesiyle arabaya bindi. Baba-nın polisin gözlerinde gördüğü vahşet, onun yanında oturan kızını birden kimsesizleştirdi. Polis babanın baktığını görün-ce, kıllı elini Gülperi’nin göğüslerine doğru uzattı. Gülperi ses çıkarmadan eli itekleyip iki büklüm kendini dizlerine ka-pattı. Sırtına inen yumruklara ses çıkarmadan öylece durdu. Baba gücünü hesaplamayı bir an bile düşünmeden:

“Hayır, hayır, alçaklar!” diye bağırdı. Hakaretler ve dayaklarla gözleri bağlandı.

Ve ÷lkemin dört bir yanında vatan kurtarma çalışmaları, canla başla devam ediyordu.

Vahşet, sınırsızlığını, uçsuz bucaksızlığını yaşıyordu.

Ülke babaların, çocukların, eşlerin, oğulların, kızların uzun sürecek zulümlü ayrılıkların daha ilk günlerinde, acıdan kanıyordu.

Kızılay'dan Ulus'a doğru yürüyorum. Yanımdan gelip geçen genç, yaşlı, çocuk, sevgili, hamile, dilenci, özürlü insanlara daha önce hiç böyle birini görmemiş gibi bakıyorum. Hepsinin yüzü evler, sokaklar, yanıp sönen trafik lambaları gibi cansız. "Şunların içinden acaba hangisi benim yaşadıklarına yakın, hangisi uzak" diye düşünüyorum. Hiçbirine yakınlık duymuyorum. Duygularım kısa sürede öldürülmüş. Acı hissetmiyorum. Sanki bir yerlerim kesilse, kopsa acımayacak.

O günden sonra gazetelere bakmaya korkuyordum. Cıvıl cıvıl, yaşam ve sevgi dolu arkadaşlarımdan soğuk ölüm haberi aniden çıkıveriyordu karşıma. Çoğu zaman gazete bayii- nin önüne geldiğimde içime ölüm haberi duyacağım korkusu yerleşiyor, oradan gazete almadan uzaklaşıyordum. Alabildiğine özgür ve kendimden emin yürüdüğüm yollara sanki birer santim arayla çivi döşenmişti. Güvensiz ve tedirgindim. Ölen, yakalanan arkadaşlarımla düşündüğümde avaz avaz bağırarak, koşarak, ağlamak istiyordum. Birden yanımdan tanıdık bir simanın geçtiğini fark ettim. Dün gece evinden alınıp götürülen yaşlı amcanın karısı ve geliniydi. Sevinçli, tedirgin, onlara doğru yürüdüm. "Amcadan bir haber var mı?" diye sordum. Karısı öfkeyle:

“Kocaman adam orada işkence görsün, siz buralarda gezin, bir de utanmadan sorun!” diye söylendikten sonra, gelinini sırtından “Yürü kız!” diyerek itekledi. Utancıma, duyduklarımın soğukluğu karıştı. Ne yapacağımı bilemeyerek öylece kaldım.

Gelin, kayınvalidesinin elinden kolunu kurtardı ve bana doğru yürüdü. Ne oradan uzaklaşmak, ne de orada kalmak istiyordum. Gelin önümde durdu:

“Sen onun kusuruna bakma, cahil işte. Can yangısıyla ne diyeceğini, nereye çatacağını bilemiyor. Avukat tutmak istiyoruz ama bu işlere kim bakar bilemiyoruz,” dedi. Kayınvalidesinin kendisine doğru yürüdüğünü gördü. “Kendine iyi bak, sizleri çok seviyoruz” dedi. Uzaklaştı.

Gelinin güzel sözleri acılarımı, korkularımı bir kenara itmiş, yüreğimin ortasına düşmüştü.

Çetin’le buluşacaktık. Buluşacağımız yeri gözlemeli, polislerin olmadığından emin olunca yanına gitmeliydim; ama Çetin’i görünce bütün tedbirleri unutup sevinçle yaklaştım ona. Asık suratına aldırmadan, biraz önceki olayı anlattım. Sormak istemediğim soruyu sordum. “Ne oldu?” Üzgün:

“Arzu’yu mahalleye getirmişler. ‘Burada kalıyorum’ diyerek, sağcılardan birinin evini göstermiş. İki büklümmüş, ayakta duramıyormuş, çok dövmüşler, yalan söylediğini anlayınca belki de öldürmüşlerdir. Nereye götürüldüğü de belli değilmiş,” dedi ve sustu.

Yavaş yavaş yürümeye başladık. Yüzüne baktım. Hayat dolu, şen şakrak, kendine aşırı güvenli Çetin gitmişti. Birbirimizi teselli etmek istiyor, edemiyorduk.

“Kalacak yerin var mı?”

“Yok,” dedim.

“Bu gece idare et, bir yer bul, arkadaş, akraba... Yarın başka yere gideceksin.” Sustuk. Sessizce yürüdük.

“Hoşça kal. Aynı saatte, aynı yere yarın tekrar gelirim. Kendine iyi bak,” dedim. Önümde duran otobüse bindim.

Pencereden dışarıyı seyretmeye koyuldum.

“Fuat bazı şeyleri kabul etmiş, yakalanırsan ifaden hazır olsun. Kabul etmeyen yokmuş...” Her boşlukta dolanan bu sözleri kafamdan atmak istiyorum. Beynim bana itaat etmiyor. Düşüncelerimden uzaklaşmak için, otobüsteki insanları izlemeye çalışıyorum.

O nasıl kabul etmişti? Yetkindi, sorumluydu, inançlı ve bilinçliydi. Kendi kendime ant içer gibi: “Yakalanırsam suçlamaları kabul etsem de kesinlikle kimseyi onların eline vermeyeceğim,” dedim. Evine gittiğim kadının, “Bak kızım seni çok seviyoruz, tanıyoruz ama Yavuz’u da tanıyor ve seviyorduk. Ne oldu, iki tokat yiyince herkesi, her şeyi söyledi. O da büyük devrimciydi, ama kaç kişiyi toplattı biliyorsun. Sana nasıl güvenelim biz, söyle haksız mıyız?” demesi aklımdan çıkmıyordu.

Düşüncelerimi dağıtmak için, ön koltukta oturan adamın gazetesini okumaya başladım.

“Her yerinden elektrik vermişler, çıırılçılak soyuyorlarmış, kız erkek demeden, kafasından, gözünden, elinden, göğsünden, orasından elektrik veriyorlarmış. Asıyorlarmış bileklerinden. Bunu yapabilirler mi? İnanamıyorum. Nasıl yaparlar? Bu kadar vahşi olabilirler mi?”

Tekrar okumak istedim ama gazete katlanmıştı. Dışarıyı seyretmeye koyuldum. Tuhafiyeler, pastaneler, manavlar, bakkallar, çocuklar, yaşlılar, gençler geçip gidiyordu. Hava kararmaya başlamıştı. Bir süre sonra sokağa çıkma yasağı da başlar. Nereye gitsem acaba? Hiç kimseye gitmek istemiyordum. Gideceğim yerlerin durumu da üç aşağı beş yukarı aynıydı. Adamlara bir taşla iki kuş vurdurtmamalıyım. Dayıma gideyim. Beni sever. Duymuş mudur arandığımı? Duyduysa eve almaz, almazsa kapıda yatarım, ne yapayım engel-

leyemem ki bu günün gece olmasını, gecenin sabaha dönmesini ve bu geceyi yaşamayı... Bir yandan düşünüyor, bir yandan da dayımın evine doğru yürüyordum. Kendimi kapının önünde buldum. Tereddüt edersem kapıdan döneceğimi bildiğim için, beklemeden kapıya vurdum. Kapıyı dayımın kızı açtı. Ummadığım bir sevinç gösterisiyle karşılaştım.

Dayımın kızının peşinden eve girdim. Yemek yiyorlardı. Ben de oturdum. Sofranın başındayken dayım geldi. Yemeğimizi yedik, sofradan kalktık, sessizce televizyon izledik. Kimse de bir hoşnutsuzluk belirtisi yoktu. Bir süre sonra dayım:

“Babanı emniyete götürdüklerini biliyor musun? Seni dövme lazım, bu yaştan sonra babana oraları da yaşattın,” dedi. Buna hazırlıklıydım, soğuk ve mesafeli:

“Siz de mi böyle düşünüyorsunuz? Tepecik’te dişinizden tırnağınızdan arttırarak yaptığınız ev oturamadan faşistler tarafından yakılmadı mı, apar topar evinizi bırakıp kaçmadınız mı?” dedim.

“Ya polisler buraya da gelirse?”

“Evimden git deyin gideyim, lafı dolandırmayın.”

Dayımın bu kadar sinirlendiğini hiç görmemiştim. Gözleri öfkeden çakmak çakmak olmuştu.

“Vallahi şimdi döverim, benim korktuğum sensin. Beni götürseler ne yapacaklar? Biraz tutarlar, bırakırlar. Ya sen, ne suçlar yüklemişler biliyor musun? Seni yaşatmazlar, öldürürler. Otur oturduğun yerde!”

Utandım, oturdum. Dayım devam etti:

“Bilmez miyim kızım onların neler yaptığını, yetişkin ne oğlum ne de kızım vardı, ama yine de bize dirlik vermediler. Aç susuz yaptığım evde bir gece huzurla uyuyamadım, uyutmadılar. Çocuklar çır çır çığırarak uyanıyordu her gece, evimizde bombalar patlıyordu. Duvar diplerinde uykusuz sabahlıyorduk. Ne oldu? Suçlu yine bizler olduk, sizler oldunuz.”

Bir süre daha sohbet edip yattık. Kapının hızlı hızlı vurulmasıyla uyandım. Dayım kalkıp kapıyı açtı. Babamın “Kızım burada mı?” diyen sesini duydum. Dayım “yok” dedi. Başka sesler de vardı kapıda. Gelenler polislerdi. Kalktım, bir çırpıda evin odalarını dolandım, pencereler demirliydi. Tekrar gelip yatağıma, dayımın kızının yanına yattım. Kapıdan gelen sesleri dinledim.

Polislerden biri:

“Yokmuş, oyalanmayalım gidelim,” dedi.

Diğeri:

“Gelmişken bakalım.”

Başka bir ses, dayıma:

“Bunun kızı buradaysa söyle, bizi oyalama.”

“Yok, gelip gitmez zaten. Biz buraya gelesi bir veya iki kere ancak gelmiştir.”

“Yokmuş, hadi gidelim.”

“Şöyle bir bakalım” diyor polislerden biri ve içeri giriyorlar.

İşte gelmişlerdi. Aklımdaki tek şey dayımı kurtarmaktı. Beklediğim, beklerken yorulduğum kötülük gelmişti, kötülükler sıra olmuş, sırası gelen kendini gösteriyordu.

“Yataklardakiler kalksın,” dendiğini duydum.

Dayımın kızı kalktı, ben kalkmadım.

“O yataktaki de kalksın,” sözlerle uykudan yeni uyanıyormuş gibi yaparak kalktım.

Ne korku ne heyecan hissediyordum. Cesaretim, heyecanımı ve korkumu bastırmıştı. Polisler bir dayımın kızına bir bana baktılar, bizi birbirimize benzetemediler.

“Senin adın ne?” diye sordular.

Dayımın kızının adına yakın, aklıma gelen ilk ismi söyledim.

Babama dönüp “Bu senin kızın mı?” dediler.

Babamın yanıtlamasına fırsat vermeden “Hayır, ben bu

evin kızımıym,” dedim.

“Sen sus sana sormadık,” dediler.

“Yok, bu benim kızım değil,” dedi babam.

Polis alaycı, biraz önce söylediğim ismi tekrarlayarak:

“Kimliğini göster bakalım,” dedi.

“Kimliğim kayıt için okulda kaldı.”

“O halde kitaplarını getir.”

Odaya kendimden emin bir şekilde girdim, dayımın kızının kitaplarını alıp getirdim.

Polis, “Bunlar senin değil,” dedi.

Soğukkanlılıkla: “Kardeşimle aynı sınıfta okuyoruz. Babamın durumu iyi olmadığı için ikimize tek kitap alıyor,” dedim.

Polisin sabrı taşıtı, sertçe: “Sallanma da üstünü giyin,” dedi. Birden silahlar üzerime doğrultuldu. Giyinmek için odaya giderken, peşimden gelen polis dayıma, “Sen de giyin,” dedi.

Kızı ve karısı dayıma et ve kemik gibi yapıştı. Kızı biteviye “Ne olur babamı götürmeyin!” diye bağıyor ve ağlıyordu.

Ne bulduysam üst üste giydim. Aklıma falaka geldi. Ayaklarımı korumak için kendi çoraplarımın üstüne dayımın kızının çoraplarını da giydim. Silahların üzerime doğrultulmuş olduğunu görmeme rağmen kendimi olanların dışında hissediyordum. Dayımın kızının ince sesi kulaklarımı, göz yaşları görüş alanımı doldurdu. Başka bir şey göremez ve duyamaz oldum. Sırtımdan “yürü” diye iteklenene kadar öylece kaldım. Polislerin dayımı da iteklediklerini, dayımın kızının kolunun babasının kolundan kopuşunu, ellerinin ayrılışını, arkamızda kalan ağlama seslerini duyduğum kadar net hiçbir şey duyup görmedim.

Dışarı çıkarıldığımızda evin her tarafının polisle sarılı olduğunu fark ettim. Ekip arabasına doğru yürüdük. Ara-

banın arkasına, camın yanına oturdum. Benim yanıma polis, polisin yanına babam ve babamın yanına polis oturdu. Önümdeki koltukta dayım vardı. Polisler dönüp dönüp sapık bakışlarla bana bakıyor, sırtarak birbirlerine bir şeyler fısıldıyorlardı.

Babam birden: “Kızım böyle yakalanmanı değil ölmeni isterdim,” dedi. Ekip otosu çocukluğumun anılarıyla dolu olan sokaklara girmeden, anılarıma uğramadan, evimizin olduğu yere doğru yöneldi. Sokaklar sessiz ve ıssız karanlığıyla sanki oradakilerin çirkin gücüne güç katıyor, onların yaptıkları ve yapacaklarına ortak oluyordu. Her yer karanlık ve bomboştu.

Karanlık ve ıssız sokaklara bakarken bir daha buraları belki de hiç göremeyeceğimi düşündüm. Kafama sokakları, sokakların yazıları silinen duvarlarını kazımak istedim; hiç bakmadığım gibi baktım, hiç görmediğim gibi gördüm. Arabanın durmasıyla düşüncelerim ekip otosuna döndü.

“İn aşağı!” komutuyla babamı arabadan indirdiler.

Yere atılmış ve atıldığı yere çakılmış bir taşı sanki babam. Polis arabadan indi, itekleyerek babamı eve doğru götürdü. Evin ışığı yandı, kapı açıldı, ekip otosu uzaklaşırken ardımızdan annemin çığlığı ıssız gecede yankılandı.

30 EKİM 1980 GECESİ

AKDERE KARAKOLU

Ekip otosu karakola ulaştı. Evimizden sonraki yol bir an gibi kısaydı. Dayımı hemen nezarethaneye, beni de komiserin odasına aldılar. Komiser sevinçle:

“Ne demişler, çekirge bir sıçrar, iki sıçrar, üçüncüyü işte böyle senin gibi sıçar,” dedi. Arkasından yapmacık ve isterik gülmeye çalıştı.

“Bana silah ve arkadaşlarını getireceksin.”

“Bilmiyorum,” dememle ayağımın topuğuna vurularak yere düşürülmem aynı anda oldu.

Sırt üstü yatırıldım. Ayaklarım kımıldayamayacak şekilde falaka değneğinin ipleriyle sabitleştirildi. İki polis değneğin uçlarından tuttu. Küfürbaz ve iğrenç bakışlı olanı, içi demir copu, hevesle arkadaşlarının elinden aldı. Sanki bayrak kapma yarışındaydı da bayrağı hızla devralıp şevkle koşacaktı. Üst üste giydiğim çorapları çıkardılar.

Copun tabanıma inişiyle bağırmamak için dilimi ısır-dım. Cop her inişte bir öncekinin acısını katlayarak, beynime ulaştırıyordu. Bir müddet sonra iradem dışında copun iniş kalkışlarıyla birlikte çığlık atmaya başladım. Sesim sanki benim değildi. Copun ayağıma indiğini görmesem, sesin sahibini aramak için etrafıma bakardım.

Ben çığlık atarken masanın başındaki komiser, “Arka-

daşların, silahlar!” diye bağıırıyordu. Falaka çekense, “Bağıırma, bağıırma!” diye bağıırarak küfrediyordu. Polislerden birinin doğıırlmamı önlemek için ellerime bastığını, ellerimden güç almaya çalışarak kalkmak istediğıimde fark ettim. Yine bağıırmamı önlemek isteyenlerden biri, postalıyla ağızıma basıyordu. Ne kadar çırpındım, ne kadar bağıırdım, ellerim ve ağızım ayakkabılarıyla ne kadar ezildi bilmiyorum.

Ayağı kaldırıldım. Zıpla, zıpla diyerek rastgele coplamaya başladılar. Zıplamadım. Falaka sırasında copu kullanan polis, çenemi elleri arasında sıkıştırarak beni duvara doğıru yasladı. Ağızından salyaları akarak “Seni keçeğim, valla-hi de billahi de” diyerek tokatlamaya başladı. Polis kendi bağıırtısını, küfürlerini duydukça daha çok sinirleniyordu. Küfür eden polis sırtıma bindi, yürü yürü diyordu. Kahkahalarla gülmeye başladılar. Bağıırmalarına, küfretmelerine, döv-melerine rağmen, ne yürüyebiliyor, ne de zıplayabiliyordum. Sanki ayaklarıma harç dökülmüş ve binanın zeminiyle birlikte betonlaşmıştı.

Tekrar falakaya yatırdılar. Copun her iniş kalkışında tüm organlarım ayaklarımin altına iniyor, copun ayağıma inmesiyle yerlerine dönmeye çalışıyor, fakat bir türlü yerlerini bulamadıkları için, derimden dışarı fırlamak istercesine vücudumu yumrukluyorlardı.

Oysa bir arkadaşım, falakanın acı vermediğini; çünkü ilk birkaç tanesini atlattıktan sonra ayakların uyuştüğünü, sonra da hissetmediğini söylemişti. “O galiba hiç falaka yememiş” diye düşündüm. Sanki etlerim bir süre sonra parça parça olacaktı.

O sesleri duyan mahalle sakinlerinin yüzleri, gözleri nasıldır; korkuları nasıldır?

Kaç saattir coplandığımı bilmiyorum. Coplamayı bıraktıklarında gün sabaha dönüyordu. Ayaklarım artık benim değildi. Şişmiş şişmiş, daha fazla şişemediğı için kanamaya baş-

lamıştı. Ayakkabılarıma sığmıyordu. Ellerimin de aynı şekilde şiş ve ezik olduğunu fark ettim. Postanın çamurunu ağzımdan silmek için elimi ağzıma götürdüğümde, yabancı bir organa bakar gibi ellerime baktım. Çoraplarımı giymeye çalışmadım bile. Nezarethaneye götürülmek için odadan çıkartıldığımda dayımın soran gözleri ile karşılaştım.

Nezarethaneye atıldığımda gözlerimi hücrenin kanlı duvarlarında gezdirdim, kimler geldi geçti, kim kanlı tenini sürdü buralara, bu soğuk duvardan başkası bunu bilebilir mi diye düşündüm.

Ayaklarıma takılan bakışlarım beni yıllar öncesine, çocukluğuma götürdü.

Dokuz yaşındaydım. Evimiz kömürlükten bozma tek odaydı. Kardeşim, babaannem, ağabeyimle birlikte, bu tek gözlü evde altı kişi yaşıyorduk. Sömestr tatili bitmişti, sabah heyecanla kalktım, okula gidecektim. Evimizin huzursuzluğu bana okulu sevdirmişti. Babam olur olmaz şeyleri bahane eder, annemi, ağabeyimi ve beni döverdi. Okulun açılmasını iple çekiyordum. O sene derslerim iyi diye bana ilk defa iskarpın almışlardı. Ayakkabımı kutusundan bile çıkarmaya kıyamamıştım. Dışarıda oynuyor, sonra gelip ayakkabıma bakıyor, tozlarını siliyor, öpüp gidiyordum. Sabah okula giderken onu giyecektim. Belki de herkes kıskanarak ayakkabılarıma bakacaktı. Her tatilin bitişinde aynı rüyayı görürdüm. Yetişmek için koşar koşar, bir türlü okulu bulamazdım. Bulduğum zaman okul birden yok olurdu. Uyuyup uyanarak, huzursuz sabahı ederdim. En son sabaha karşı uykuya daldığımda, “Hadi kalk, okula gideceksin” diyerek annem uyandırır-
dı. İlk iskarpininim alıldığı sene, sabah ağabeyimin “Kalk, kalksana kız” diye beni dürtmesiyle uyanmıştım, ama bir türlü kalkamıyordum. Kulağıma çayları karıştıran kaşıkların sesleri geliyordu. Ağabeyim tekrar gelmiş beni iyice sarsmış kıza-

rak, “Kalkmazsan kalkma, bana ne!” diyerek gitmişti. Uyku-
dan iyice uyanmıştım, ama ayaklarım bir türlü oynamıyordu.

“Yürüyemiyorum!” diye bağırdım.

Annem korkuyla üzerimdeki yorganı açtığında, yorga-
nın altındaki, kocaman ayaklarımı annemle birlikte gördüm.
İlk aklıma gelen giyemeyeceğim ayakkabılarım olmuştu.

Annem sabah beni sırtına alıp hastaneye götürürken,
rüzgâr ayaklarıma değdiğinde, onun deyiimi ile “Allah etmeye
kuşlar gibi çığırılmıştım.” Dolmuşa inip binerken ayağım ka-
pıya değiyor ben “Ayağım!” diye bağıırıyordum. Arabadakiler
bana acıyarak bakıyor, “Ne oldu, doğuştan mı, felç mi?” diye
soruyorlardı.

Doktor doğru dürüst muayene etmemişti bile, hemen
hastaneye yatırmıştı. Cam bölmelerle bölünmüş yerlerde bir
sürü çocuk vardı. Hemen hemen hepsinin yanında refakatçi
olarak biri kalıyordu. Benim yanımda kimse yoktu. Kardeşim
daha dokuz aylıktı. Babaannem felçliydi, bakkalımız vardı.
Annem bakkalımız için “Keşke çocuk olsa, çocuğu ölüñ di-
rin olunca kucağına alır gidersen, ama bakkal öyle mi?” derdi.

İlk gün yalnız başıma uyandığımda, yakınımdaki cam
bölmede bir çocuğun öldüğünü duymuştum. Annesi bağırarak
ağlıyordu. Hastabakıcılar ve hemşireler ölünün yerini temiz-
liyorlardı, bir başkasını yatırmak için. Hızla benim olduğum
yere geliyorlar, ağzıma sayısız hap sokuşturup üstüne suyu da-
yıyorlardı. Böyle ilaç içirmelerine çok sinirleniyordum. Onun
için de “al iç” diye verilenleri içmiyor, ceplerime saklıyor, ya da
çöpe atıyordum. Annem bir ara gelip yemeğimi yedirmiş, tu-
valete götürmüştü. Yalnız kaldığımda yan bölmede bulunan
kızın annesi bana yardım ediyordu. Onun annesi hep yanın-
daydı. Kızın kalbinin güm güm attığını duyuyordum. Aklım-
da o arkadaşım göğsünün üstünde bir yumru ile kaldı.

Ertesi gün, gece tuvalete gitmek için yatağımdan kalkar-
ken düşmüştüm. Duvara tutunarak tuvalete gitmek istemiş,

dayanamadığım ağırlarımla yürüyememiş, bayılmış ve altımı ıslatmıştım. Hasta kızın annesi ne zaman geldi, beni ne zaman yatağa yatırdı bilmiyorum.

Sabah olduğunda kadının ağlamasından kızının öldüğünü anlamıştım. Annem geldiğinde bağırarak:

“Sen ne biçim annesin, ciğer yok mu sende, nasıl bir çocuğu böyle bırakıp gidiyorsun, benimki öldü işte!” diye ağlamıştı. Annem de ona:

“Sen hiç çocuklarının arasında seçim yapmak zorunda kaldın mı? Kimim kimsem yok. Küçük bir oğlum, felçli kaynanam, aksi kocam var. Bu elden avuçtan çıktı, elime bir bardak su verir diyerek, çocuğumu felçli, kendine bile hayrı olmayan kaynanamın kucağına bırakıp geldim!” demişti.

Dokuz yaşımın acıları hep taze kaldı.

Paramız yok diye ilacı kesmişler, masrafları ödemediğimiz için de taburcu etmemişlerdi beni. On beş gün kaldığım hastaneden bir gece kaçtık. Babam beyaz önlük giymiş, sus işareti yaparak beni sırtına almıştı. Elimde giyemediğim iskarpinlerim, kaçmıştık.

Ondan sonra başka bir hastaneye büyüklerin yattığı bölüme yatırıldım. Benimle birlikte bir çocuk daha vardı. Tüm çocuklar gibi hemen arkadaş olduk.

Doktorlar, hastalar bizi şımartıyordu. Çocukluğumda hiç görmediğim ilgi ve sevgiyi gördüm orada. Hiç şımartılmadığım kadar şımartıldım. Ayağı felçli olan arkadaşımın yataklarını sallıyor, onları sinirlendiriyorduk. Arkadaşımda ayağında demir vardı, onun için bacağının birini hiç bükmeden yürüyordu. Ben de arkadaşına üzülüyor, onun gibi yürüyordum. Doktorların ders çalışmak için formül yazdıkları tahtayı, büyük bir zevkle siliyor, orada bulunan taburelerden birinin üzerine çıkarak arkadaşına okuma yazma öğretiyordum. Bizi yakalayan doktorlar, formüllerinin silinmesine sinirleniyorlar, “Bir daha olmasın” diye tatlı sert azarlıyorlardı.

Yeni bir doktor vardı. O, gördüğüm en güzel doktor-
du. Bazen beni giydiriyor ve gezmeye götürüyordu. Parklar-
da oturuyorduk, ben ne istersem alıyordu. Bir seferinde gez-
meye gittiğimizde, aksi hocaları teftişe gelmiş, beni yatakta
bulamayınca bağırmıştı. Güzel doktorum “Dışarıya çıktığı-
mızı söyleme” diye tembihlemişti. Ben de doktorumu koru-
muştum.

Çocukluk anılarımın en güzeline daldığım yerde, maz-
galdan bana bakan birinin “Bu mu?” diye alaycı konuşma ve
gülüşüyle olduğum yeri hatırladım. Nöbet değişiyordu. Yeni
gelene eskiler müjde veriyorlardı.

“Kimi yakaladık bilin bakalım?”

“Az kalsın eve bakmadan dönecektik.”

“Desenize bugün burası neşeliydi.”

“Hem de ne biçim.”

“Her zamanki gibi en çok eğlenen bizim Keko oldu.”

Her yeni gelene sevinç çığlıkları arasında kazandıkları
zafer anlatıldı. Mazgaldan kafesteki hayvanı seyrediyor gibi
seyrettiler beni ve hayal kırıklığı yaşadılar.

“Bu kadar işleri çeviren bu mu lan?”

“Kız bu kadarcık boyunla, bu işleri nasıl çevirdin?”

“Ben bunu çok gördüm lan.”

O an tek istediğim, küçücük mazgalın deliğinin de ka-
palı olmasıydı.

Bir süre sonra başka bir polis korkarak: “Bana iyi bak,
ben sana bir şey yapmadım. Beni iyi tanı, benim çocuğum ço-
cuğum var,” dedi.

Adama acıyarak baktım. Vahşiliklerinin bilincinde ol-
dukları için mi korkuyorlardı? Onların ellerindeydim. Bir şey
yapacak gücüm yoktu, ama polisin biri ağlarcasına bana yal-
varıyordu. Israrla “Ben sana bir şey yapmadım değil mi, yap-
madım,” diyordu. Gerçekten de o bana bir şey yapmamıştı.

Ertesi gün, bir araba dolusu polis eşliğinde emniyetin altıncı katına götürölüp teslim edildim. Altıncı katta genişçe bekleme salonu, tuvaletler, giriş holü vardı. İkinci şube de aynı kattaydı. Tuvaletler ortaktı. İkinci şubeden tuvalete getirilen tutukluları uzaktan görüyorduk. Başka şubeye götürölecekler dağıtılıyor, başka şubeden gelenler bekletiliyordu. Oraya hiç getirilmeden direkt şubelere götürölenler daha çoktu. Tutuklular geniş salonu banklarla ikiye bölmüşlerdi. Kızlar beni kendi bölmelerine götürdü. Ayaklarıma merhem sürüp tecrübelerini aktardılar.

“Seni buraya dinlen diye getirmişlerdir. DAL denilen bir yer var. Yan tarafta. Fakat uzak bir kışlaya götürüyorlarmış gibi gözün bağı arabayla dolandırıyorlar. Oraya gidene kadar ayaklarının şişi insin, yavaş yavaş yürümeye çalış.”

“Daha önce hiç emniyet deneyin oldu mu?”

“Yok.”

“Seni götürdüklerinde soyunmanı isterler, çok tepki gösterme, kendini tutamaz da karşı koyarsan, hep o yönden rencide etmeye çalışırlar. Etkilenmiyormuş gibi davranmak gerek.”

“Tamam.”

Biri kapının pervazına yaslanmış bize bakıyordu. İsmi-

mi söyleyerek beni çağırıldı. Gittim. Gösterdiği banka oturdum. Sigara tuttu.

“Kullanmıyorum,” dedim.

“Çok kısa konuşacağım” diyerek söze başladı. “Bir akrabamızın tanıdığım. Bana geldiler, yalvardılar. Durumunu sorup öğrendim. Buradan çıkıp gitmek de, buralarda ölmek de senin elinde. Korumaya çalıştığın arkadaşların, senin hakkında destanlar yazmışlar. Âlemin delisi sen misin? İstediklerimiz adamları ve silahları getir. Hakkında hiçbir işlem yapılmadan şu merdivenleri tıpış tıpış in ve git. Ha ne dersin?”

“Benim hiçbir şeyle ilişkim yok.”

“Öyleyse sen bu akılla buralardan gidemezsin bunu bil, yürü!”

Kalktım, arkadaşlarıma yanına doğru yürüdüm, arkamdan:

“Akınlı başına topla akılsız kızım!” diye bağırdı.

Tuvalete giderken birden çıkış kapısı açıldı. Annemin başını gördüm. El sallayamadım. Annem ayaklarımı sürükleyerek gidişimi gördü “Yavrum!” diye bağırdı, kapı ikimizin de yüzüne kapandı. Bizi tuvalete götüren polisi amiri “Neden dikkat etmiyorsun?” diyerek, herkesin önünde tokatladı.

Annemi camdan görüyordum. Sabah erkenden emniyet binasının etrafını saran tahta parmaklıkların yanına geliyor, ağıt yakarmışçasına başını ellerinin arasına alıp oturuyordu. Polislerin iteklemelerine, tartaklamalarına rağmen yerinden kalkmıyordu. En sonunda altıncı katın yolunu bulmuş gelmişti demek. Onu öyle çaresiz görmeyi istemediğim için pencerenin önüne gidip bakmıyordum.

İkinci gün DAL'dan Mahsun ve aynı mahalleden arkadaşları getirildi. Yanlarına gittim. Asırlar öncesinden, mağaradan çıkıp gelmiş gibiydiler. Saçları sakalları birbirine karışmıştı, kirli ve ürkektiler.

“Bunlar benim kurbanlarım, ben getirttim,” dedi Mahsun.

“Öyle deme ağabey, oraları biz de yaşadık, sana kızmıyoruz,” dedi gençlerden biri.

“Ne yapıyorlar?” diye sordum.

“Anlatamam, mümkün değil, aklına gelemeyecek bir sürü şey yapıyorlar.”

“Neler?”

“Her şey. Hücrelerle dolu her yer, hücreler de insanlarla,” dedi.

Topallayarak arkadaşlarıma yiyecek bir şeyler getirmek için kalktım. Adımın okunduğunu, “Eşyalarını topla, gidiyorsun” dendiğini duydum. Kenarda duran kol çantamı aldım. Arkadaşlarıma ve dayıma bakmadan, “Hoşça kalın” demeden çıktım.

GÜNLERİN BAŞLAMAYI VE BİTMİYİ UNUTTUĞU ZAMANLAR

O anda kaç insan bulundukları yerden alınıp gözleri bağlı işkenceye götürülüyordu bilmiyorum. Ben de onlardan birisiydim.

Dört iri yarı polis beni teslim aldı. Bakışlarından ürk-tüm. Gözlerdeki kin ve nefret, yapabileceklerinin sınırsızlı-ğının ilk işaretiydi. Birlikte asansöre bindik. Aralarında ne-redeyse kaybolmuştum. İnsanların yanlarından geçtik, onlara topallamamdan başka, neler yaşadığımı ve yaşayacağımı gös-teren bir iz yoktu. Benim gibi bilinmezlere giden başkaları da var mı diye etrafıma baktım. Ayırt edemedim.

Dışarıya dair en son gördüğüm, ekip otosuna bindirildi-ğim ve otoda başka polislerin olduğuydu.

Hemen gözlerimi bağladılar. Karanlıkta kaldım. Her şey karardı. Hava, yüzler, gözler, duygular, düşünceler...

“Adın ne senin?”

“Seni nereye götürüyoruz biliyor musun? Askeri karar-gâha. Orada herkese komutanım diyeceksin. Seni onlara ve-receğiz. Orada ‘Bilmiyorum’ yok, bileceksin. Hiçbir şeyi bil-mesen bile, bilmiyorum dediğin zaman başına neler geleceği-ni bileceksin.”

Ürkütmeye, korkutmaya, panikletmeye yönelik sözlerin arasında, araba duruyor, hızlanıyor, yavaşlıyordu. Yuvarlak ve

keskin dönüşler yapıyordu. Tüm duyarlılığım kulaklarımdaydı. Otonun yanından geçen araba sesleri ana yolda olduğumuz haberini verdi.

Polis konuşmasına devam ediyordu:

“Kimleri oralarda bülbül yapıp şakıttık biliyor musun?”

Başka polis “Ötme bülbül ötme, şen değil bağın” türküsünü söylemeye başladı.

“Bu kız akıllıya mı deliye mi benziyor?”

“Birazdan anlayacağız. Akıllıysa kendini ezdirmez, değilse hem ezdirir hem de konuşur. Konuşmam yok kızım, konuşacaksın, anladın mı? Konuşacak, bir bir anlatacaksın yaptıklarını, yapmaya çalıştıklarını!”

Bir yandan onları dinliyor, diğer yandan da nereye götürüldüğümü çıkarmaya çalışıyordum.

Altıncı katta söylenenler geldi aklıma. “Emniyet binasının yanında bir yer var, garajdan içeri giriliyor. DAL (Derinlemesine Araştırma Laboratuvarı) diyorlar. Başka bir yere götürüyorlarmış gibi gezdirip oraya götürüyorlar.”

Evet, aynı yerde dolanıp duruyorduk. Arabanın durduğu yerde başka arabalar da vardı Kapı açılması, örtülmesi ve motor sesleri duyuyordum. Demek garaj denen giriş burasıydı.

Yakamdan çekilerek arabadan indirildim.

“Bu kuşu nereden buldunuz?” diye sordu biri. Kafama kapıya vurur gibi vurdu. Çekildiğim yöne doğru ürkek yürüdüm.

“Kafanı eğ, eğ” dedikleri yerde kafamı eğdim. Bir masanın başında durduk. Çantamı aldılar, adımlı soyadımı sordular? Çantamdan cüzdanımı çıkarıp cebime soktular.

Gözüm bağılyken yazılması sanki adımlı da benden alıyorlarmış hissi verdi. Sesim ürkek çıktı.

Beni yönlendiren elin peşinden yürüdüm, “Merdiven çıkıyoruz.” dediler ayağımı yukarıya doğru kaldırdım. Yanımda tutunmak için pervaz aradım. Kör kız filmler geldi aklıma.

Bir kat çıkıp bir odaya girdik. Benimle odaya girenlerin birkaçı çıkıyormuş gibi yapıp kapıyı açıp kapadılar. Sadece bir kişinin ayak tıkırtısı dolanıyordu. Tıkırtı dolandı, dolandı, yakınımnda durdu. Elbisemin düşmesine uzandı ve “Soyun!” dedi. Eli hissetmemle, elbisemi tutup geri çekildim. Duvara çarptım. Demek dar bir yerdeydim. Tıkırtı tekrar dolandı ve tekrar elbiseme uzandı, aklıma göz bağını açmak gelmiyordu. Geri çekildim, bu defa masaya çarptım.

Korku, ilk adımlarını atmıştı. Gözümün bağlanması normalmiş gibi geliyordu. Kolumu tutan elden kurtulmak için çırpınıyor ve “Hayır yapmayın!” diye bağıryordum. Altıncı katta kızların anlattıkları aklımın köşesinden geçmiyordu. Tanımadığım birinin karşısında çıplak kalma düşüncesine tahammül edemiyordum.

Ne kadar sürdü bu kovalamaca bilmiyorum. Elbiseme yapışmış, gözlerim bağlı, her el değişte kendimi duvardan masaya, masadan duvara fırlatıp duruyordum.

Kapı açıldı. Biri, büyük bir hışımla, olağanüstü bir güçte ve iyilikte içeri dalıp bağırmaya başladı.

“Ne yapıyorsun, utanmıyor musun? Senin anan bacın yok mu? Sen ne biçim insansın? Hadi bacım kalk! Bunlar alçak, namussuz. Bunlardan her şey beklenir.” diyerek beni kaldırdı. Odadan çıktık, merdivenlerden indik. Başka bir odaya götürdü, sandalyeye oturttu. Nereye koyacağımı şaşırdığım kolumu göğsüme bağlamaya çalıştığım sırada kolum bir yere çarptı, demek ki masanın başındaydık.

Hemen bırakacak özgürlüğümü verecekmiş gibiydi. İyilik rolü onundu. İşkence görecektir olanın güvenini kazanmıyordu.

“Adın ne?”

“Pamuk.”

“Başka adın yok mu?”

“Hayır,” dedim ürkek ve tedirgin.

Cevap hakkı vermek istemiyor gibi konuşmasını sürdürdü:

“Çok korkuttular mı seni? Burada olduğundan annenin babanın haberi var mı? Nasıl üzölmüşlerdir kim bilir? Ana başkadır. Kapıda ananı gördüm. İçim dayanmadı haline inan, hep öyle bir annem olsun istemişimdir. Okuyor muydun? Kaça gidiyordun?”

“Sevgilin var mıydı? Utanılacak ne var bunda? Sen ile-ri görüşlü bir kızsın, varsa, var de. Şu benim sevgilim de, seni hemen ona götürelim. Yok mu? Neden? Çirkin bir kız da de-ğilsin. Kaldır başını bakayım. Çirkin kızlar girer oysa bu ör-gütlere. Teröre ve anarşiye koca bulmak için bulaşırlar.”

“Bak kızım ben sana yardım etmek istiyorum. Her şeyi, ben de onlar da biliyoruz. Senin hakkında dosyalar dolusu ifade var elimizde. Hem de seni ipe götürecektir kadar. Koru-maya çalıştığın arkadaşlarından birinin ifadesini okuyorum sana: ... Kod adlı arkadaşı tanırım... eylemlerinde bulunduk. İkimiz, bir de adını bilmediğim birisi vardı...”

Peş peşe ifadeler okuyor. Hakkımda söylenenlerin yalan olduğunu söylememi istemiyor. Birine, ikisine itiraz etsem bile, bazılarında mutlaka bulunduğum hissini vermeye çalışıyor.

“Ah, ah akılsız kızım, nasıl karıştın bu işlere? Biz onla-ra gösteririz sen hiç üzölme, sana bir şey yaptılar mı? Yani na-mus yönünden, sen namuslu kızsın ama ateşle barut bir ara-da olmaz ki!”

“Biz öyle düşünmeyiz,” dedim.

“Biz dediğin kimler?”

Ne diyeceğimi şaşırdım. Çuvalladım!

Yumuşak ve sıcak: “İstersen gözünü açayım, ister mi-sin?” diye sorudu.

“Evet,” dedim, duyulur duyulmaz.

Göz bağımlının açılmasıyla, masanın başında oturan işken-cecinin yeşil ve yılan gibi soğuk gözleriyle karşılaştım. Gözle-rimi odada gezdirdim. Fayanslarla bölünmüş aralar, aralarda-

ki duvarlar, nem, leke, yaş, kan izleri, mekânın geçmişini başka bir alfabeye anlatıyordu. Hangi parmak nasıl sürdü kanını bu duvara, yalnız çığlıkları ne kadar yankılandı, duvardan duvara çarptı, diye düşünürken, aklıma Nazi subayının, bir Yahudi'nin kafasını duvara vurarak parçaladığı film sahnesi geldi. Kim bilebilir kaç insan bu oturduğum sandalyeye oturmuş, böyle etrafını seyretmiştir ürkekçe. Daha kaç kişi kanını bu duvarlara sürecektir, bu işkenceci aynı rolü kaçınıcı kez daha oynayacak, insanları şaşkınlıktan şaşkınlığa düşürmek için duyguları iki uç noktada yaşatmaya çalışacak?

Etkilendiğimi fark ettirmemeye çalışarak, gözlerimi duvardan aldım. Filmlerdeki güçlü elektrik ışığının altında yapılan sorgunun tersine bıkmış, yorulmuş lambanın ölgün gölgesi düşüyordu masanın üzerine.

Verdiğim yanıtları takip etmeye çalışıyordum. Karşımda oturan tanımadığım adam sürekli konuşuyordu. Benden silah, adam ve eylemleri kabul etmemi istiyordu.

Ne kadar sürdü bu konuşma bilmiyorum. Yorulduğumu hissediyordum. Konuşma gittikçe sertleşmiş, tehditler gelmeye başlamıştı.

Duygularımı iki uç noktaya götürüp getirmeye çalışan, sevecen, güvenmemi isteyen, güçlü, biraz evvel beni kötü adamlardan kurtaran, iyi işkencecinin sabrı taşmıştı. "Seni ben bile kurtaramam" diye arabesk bir cümle kurdu, gözümü bağladı. O anda kapı açıldı, içeri sayısız ayak girdi.

Kurt sürüsü gibi saldırdılar. Bağırma, elbiselerime sarılmama, çırpınmama aldirılmadan, bir anda çıırılçılak edildim, kollarımdan fayans bölmelerinin arasına asıldım. Ayaklarım boşlukta sallanıyordu. Ne dediklerini, istediklerini anlamak mümkün değildi. Hepsi aynı anda bağıırıyordu.

"Silah, silah, silah..."

"Adam, adam, adam..."

"İsim, isim, isim..."

“Biliyorsun, biliyorsun, biliyorsun...”

“Öldüreceğiz, öldüreceğiz, öldüreceğiz ...”

Sözler ve küfürler birbirine karışıyordu. Kablonun birini vücudumda dolaştırıyor, ağzımdan kulaklarımdan, gözümden elektrik veriyorlardı. Diğer kabloyu işaret parmağıma dolamışlardı. Bu karmaşa içerisinde sık sık “Asit dök” sözleri duyuluyordu. Ayaklarımdan aşağı doğru çekiyorlar, kollarım kopacak gibi oluyordu. “Hayır, yapmayın, hayır!” çığlıklarımların sesine karışıyordu. Kafamdan elektrik verilince trafoların üzerindeki resimdekiler gibi oluyordum. Ağzımı açıyordum fakat sesim kafamın içinde kayboluyor, dışarı çıkmıyordu. Elektrik ve askıdan ellerim kocaman olmuş, kopmuştu sanki. “Söyleyecek misin?” diye sandalyeyi ayağıma doğru uzatıyorlar, ayağımın ucu değince geri çekiyorlardı.

“Suçları kabul etmeni istemiyoruz, onları nasıl olsa kabul edeceksin, bize adam ve silahları ver,” diyorlardı.

Bu hengâme ve acı ne kadar sürdü bilmiyorum. Artık zaman yoktu. Hangi yüzyılda, hangi uygarlığın kol gezdiği ülkede, hangi gecedeydik... Bildiğim ve yaşadığım, karanlık ve acıydı. Askıdan indirdiklerinde ayakta durmakta zorlanıyordum. Gözüm bağlıydı. Giyinmem için giysilerimi verdiler. Düz mü ters mi demeden giyindim. Beni bir kedi yavrusu gibi tutup koridora çıkarttılar.

Koridorlar... Koridorlar...

Orayı yaşayanlara ömür boyu nefret edilecek yerler gibi gelecek artık.

Koridorda yüzüm duvara dönük, tek ayağım kalkabileceği kadar kalkık, kollarım gerilebildiği kadar gerilmiş, işaret parmaklarımlar duvara değecek şekilde cezaya bırakıldım. Sırtıma “Ekmek, tuvalet, su, yiyecek yasak!” yazısını iğnelediler. İşkenceciler, koridor nöbetçilerinin kendilerini aratmayacağından emin, bırakıp gittiler.

Gözaltındakiler, kollarını ne kadar gergin tutarlarsa tutsunlar, tek ayaklarını ne kadar yukarı kaldırırlarsa kaldırınsınlar, dayak yemekten kurtulamıyorlardı. Yalnız değildim, çünkü benim bacaklarıma, ellerime inen değnek yanımdakine, yanımdakinin yanındakine sırasıyla iniyordu. Yanımda duran, göz bağımın altından eteğini gördüğüm kızla vücudum kıyaslanıyor, “Bunun kalçası, bunun göğüsleri iyiymiş” diyerek sarkıntılık yapıyordu. Kulaklarımızın dibinde içkili, pis nefesleriyle nereden duyduklarına, nasıl ürettiklerine şaşırdığımız küfürler savuruyorlardı.

Göz bağımın altından gördüğüm giysiye doğru milim milim kayıyordum. Giysinin sahibinin de bana aynı şekilde yaklaştığını hissediyordum. Yoğun bir yalnızlık ve acı içinde bulunanlar, yaşatılan vahşette, insan sıcaklığı duymak istiyorlardı. Koridor nöbetçisi polisler, işkence yapmanın ayrıcalığının tadını çıkarmak için veya herhangi bir işkence ekibi içinde yer almak amacıyla, tüm marifetlerini sergiliyorlardı. Nöbetçiyi sert bir bez parçası ile bağlı olan gözlerimiz yerine, kulaklarımız takip ediyordu.

Ayak yürüyor, yürüyor ve sırayla hepimizin başında durup, kedi gibi miyavlamamızı, fare görmüş kedi gibi miyavlamamızı, köpek gibi havlamamızı, eşek gibi anırmamızı istiyordu. Kimimiz “Yapamam efendim” diye itiraz ediyor, kimimiz sessizce yiyeceğimiz dayağı bekliyorduk. Bazılarımız da ağlamaklı, çaresiz, gururlu veya gururu kırılmış bir halde denileni yapmaya çalışıyordu. “Yapamam efendim” diyenlere hakaret ve dayakla orada efendimin olmadığı, hepsinin asker olduğu, onun için onlara komutanım demeleri gerektiği, lanlarla, küfürlerle, hakaretlerle dayaklarla anlatılıyordu. Ayak tıkırtısı geldi geldi ve arkamda durdu.

“Müslümanlığın şartı kaç kız?” diye elindeki değnekle beni dürttü. Beş olduğunu bilerek sustum. Çünkü bana sormadan önce birine sormuşlar, “Beş” deyip de sayınca, “Niye

yalan söylüyorsun lan ibnenin çocuğu!” diyerek dövmüşler, “Altı, say bakalım” diyerek, altıncısı da “Komünist çocukları benim gibi ibnedir.” dedirttirmek için saatlerce dövmüşlerdi.

Nöbetçi Polis:

“Bu kızılbaş bilmez tabii” diyerek, elindeki değneği yukarıda tutmak zorunda olduğum bacağıma indirdi. Bacağım yere düşünce de tekrar vurdu. Bacağım acıyla ikiye bölünüyormuş gibi oluyordu. Değnek inip inip kalkıyor, ben ayağımı yere indirirsem çok kötü bir şey yapacaktım gibi yere indirmeden, emirlere uyarak dayağımı yiyordum. Nihayet sıramı savmıştım, sıra yanımdakine gelmişti.

“Alevi misin, Sünni misin?” diye sordular.

İnce ve titrek bir ses soruya:

“Sünni’yim” diye cevap verdi. Polis:

“Hem Sünni, hem de komünistsin öyle mi?” diyerek kızı dövdü.

Herkesi dövmek için nedenleri vardı. Alevi olanlar “anadan kızıl” diye dövülüyor, Sünni olanlar “hem Sünni hem nasıl komünist olunuyor?” diye dövülüyor, İstiklal Marşı’nı okuyanlar “sesiniz yavaş çıkıyor” diye dövülüyordu.

Koridorlar gözü bağlı kız, erkek, yaşlı, genç, herkesi canından bezdirmek, onlara hayatlarında unutamayacakları acıları yaşatmak için yapılmışlardı sanki.

İşe giderken yoldan alınıp getirilen:

“İşe geç kaldım, gidebilir miyim komutanım?” dedi. Açıklama gereği duyarak “Beklerler de...” diye ekledi. Onca aşağılanma arasında bu sözleri ona söylettiren nasıl bir ruh haliydi, anlamak mümkün değildi.

Nöbetçi polisler eğlence çıkmıştı. “Hay hay, neden olmasın?” diyerek, adamı tuvalete götürüp, çıırılçılak soyup, cinsel organına uzun süre tazyikli su tuttular ve tekrar tekrar sordular:

“İşe geç kaldın mı lan?”

“Kalmadım komutanım. Vallahi de, billahi de kalmadım komutanım. Ne olur yapmayın,” diyerek ağlıyordu yaşlı, bitkin, acılı ses.

Nöbetçilerin kahkahaları koridoru çınlatıyordu. Üzerinde “Gestapo” yazan değnek kalça, bacak, sırt, neremiz denk gelirse inip inip kalkıyordu. “İçinizde sesi güzel olan var mı lan?” diye sorulan soruya kaç el kalktı, işkencecilerden başka gören yoktu.

“Güzel bir türkü söyle lan!” diyen sese; yanık ses itirazsız türküsüyle cevap verdi:

“Burası Muş’tur, yolu yokuştur, giden gelmiyor, acep ne iştir...”

Oradakiler bu türküyü yeni duyuyormuş gibi, nefeslerini tutarak dinlediler. Hüzün dolu sözler, bizi oradan alıp büyük bir kederin içine bıraktı. Türkünün hüznüne kendilerini kaptıranlar “Kes lan!” sözüyle kısa bir süre için ayrıldıklarını sandıkları koridora döndüler.

“Neşeli oynak bir hava çal,” dedi nöbetçi.

“Neşeli türküler bilmiyorum,” dedi yanık ses.

“Burada bilmiyorum yok, bileceksin!” diyerek yanık sesli genci dövdüler.

Nöbetçi sıradan dövme ve dağarcığındaki küfürleri sıralama işlemine kaldığı yerden devam etti:

“Hey ihtiyar, seninki haftada kaç defa kalkıyor?” diye sordukları yaşlı adam yeni oyunlarının malzemesi oldu.

“O ne biçim soru yavrum? Bunlar mahrem konular. Karı koca arasında olur,” diyerek itiraz etti yaşlı adam.

“Çin işi, Japon işi, bunu yapan iki kişi. Aç bakalım bakacağız. Ayıp ediyorsun biz yabancı mıyız?” diyen sesleri geliyordu polislerin.

“Siz benim oğlum yaşındasınız, ben yaşlı biriyim. Ne olur yapmayın!” diye yalvarıyordu yaşlı adam. Pantolonunu indirdiklerini ağlama, yalvarma, debelenme seslerinden anlı-

yorduk. Seslere nöbetçilerin kahkahaları ve “Bunda iş varmış, elleyince nasıl ayağa kalktı” sözleri karışıyordu.

İçimiz öfkeyle, kinle, korkuyla doluyordu.

Sesler histerik, sevinç ve zevk içinde yaklaşıyor ve duruyordu. Bir kızın “Hayır yapmayın!” diyen sesine;

“Bak bunun götü güzel, ama memesinde iş yok,” sözü karışıyordu.

“Bunun da memesi güzel, sen onu ben bunu,” diye konuşuyorlar ellerini, gözü bağlı olanların vücutlarında gezdiriyorlardı. Vücudun sahipleri korunmaya çalışıyor, “Lütfen, hayır yapmayın!” diye yalvarıyordu. Ellerimiz küçücük kalıyor kendimizi korumaya, saklamaya, yetmiyordu.

Gece mi, gündüz müydü? İşkencecilerden başka bilen yoktu. Bizim için hep karanlıktı.

Yemek saatleriyle günü bölmeye çalışıyorduk. Yemek günde iki defa, dağıtılıyordu.

Yemeklerimiz ekmek arasına konan helva veya bayat ekmekle verilen üzümle idi. Verdikleri ekmeğe karşılık yemek yasağı olanlardan da olmayanlardan da ne kadar paraları varsa alıyorlardı.

Yemek yasağı olmayıp koridorda gözleri bağlı oturanlar, sessizce ekmeklerini ısırmaya başladıklarında, nöbetçiler hücrelerin kapısını copluyor, kurşun sesini andıran metalik bir ses yankılanıyor, hücrede ve koridordakilerin korkuyla sıçramalarına gülüyorlardı.

Yakamdan çeken ele doğru yürüdüm. “Yürü” diyen, benimle melekmiş gibi konuşanın sesiydi. Fayanslarla bölünmüş işkence odalarından birine götürüldüm. Sesinde, önceki gibi konuşmak yerine işkence yapmak istemenin sabırsızlığı vardı.

“Söyleyecek misin silahların yerini?” Soruyu usul ürkek yanıtladım:

“Bilmiyorum.”

“Bilmiyorum yok. Bileceksin, bulacaksın, bulamazsan yaratacaksın! Anladın mı?” Bağırması yeterli gelmemiş olacak ki, gözü bağlı yüzümü çenemden tutarak, dişlerinin arasından:

“Göreceksin neler yapabileceğimizi! Daha her şeyin başındayız. Seni de diğerleri gibi öldüreceğiz. Hem de konuşturduktan sonra. O direniş destanlarını okuduğunuz İbrahim Kaypakkaya bülbul oldu şakıdı da öyle öldü. Bilmiyorum yok, bileceksin, yaratacaksın. Evinize gideceğiz babandan isteyeceksin, baban nereden bulursa bulsun tamam mı?”

Azarlayan, haykıran, küfreden seslerin arasında ürkekçe duruyordum. Soyun, soyun diyen seslere çırılçıplak edildim, fayans bölmelerin arasına bileklerimden asıldım.

Kablolar cinsel organım, göğüslerim, parmaklarım, ayaklarım, kulaklarım, ağzım, kasıklarım arasında gezdiriliyordu. Bana yabancı, ayrı bir ses ağzımdan çıkıp çığlık çığlığa bağırıyordu. Çığlığım duvarlara çarpıyor ve odada bulunanların, “silah silah..., konuş konuş..., adam adam..., öldüreceğiz öldüreceğiz...” diyen seslerine karışıyordu.

İşkence odasında dolaşan, tutunacak, konacak yer bulamayan sesim, yabancılaşarak tekrar kulağıma dönüyordu.

Ayaklarımdan tutup aşağı doğru çekiyorlar, gerilen kollarım kopacak gibi oluyor, çıplak bacaklarımı bir yere dayamak için, yandaki fayans bölmelere doğru uzatıyordum. Cinsel organıma uzanan bir elle veya “Bak bak nasıl kanıyor” sözleriyle bacaklarımı kapatıyor ve manyetonun hızlı, yavaş, kesintili, kesintisiz dönüşleriyle bağırıyor bağırıyordum!

Kablo kafama değdiğinde sesim açık ağzımdan çıkamıyor, içimde boğuluyordu.

Odada birden, hepsi aynı anda sustu. Kapı açıldı ve kapandı. Birinin “Bak sana da böyle yaparız,” diyerek tehdit edildiğini duydum.

Gelenin dehşet dolu bakışlarını gözbağımın altından

seçtim.

“Gözlerini kapa!” diye bağırdım. Ellerini gözlerine götürdü, polisler ellerini çekmeye çalıştılar.

Kaldıkları yerden devam ettiler. Gücüm tükenmişti, tek amacım askıdan inmekti. “Tamam tamam! Silahların yerini size göstereceğim!” diye bağırdım. Birden sustular. Kollarımı çözdüler, ayağım uzatılan tabureye değdi. Yere yabancı, yalınayak bastım.

Üzerimi giymeme yardımcı oldular, çocuğa ya da hasta birine üstünü giydiriyorlarmış gibi, söylenmeden azarlama-dan giydirdiler.

İşkencehanenin kapısı açıldı ve “Çık!” sesiyle, kolumdan tutup çekene doğru gittim.

“Arabaya biniyorsun. Basamak çıkacaksın,” dediler. El yordamı ile bulduğum bir köşeye oturdum. Konuşmuyorlardı. Hepsinde ne çıkacak merakı vardı.

Yolda gözlerimi açtılar. Dışarıya baktım. Geceydi. Yollarda kimse yoktu, ıssız ve sahipsiz caddeler sanki işkencecilere ve işkence görenlere bırakılmıştı. Evlerin perdeleri kapalıydı. Kimse-nin dışarıda olanlardan haberi yoktu. “İmdat kurtarın!” diye bağırsam kimse duymayacaktı. Sahip çıkılmak istiyordum.

Neden silahların bende olduğunu söylemişlerdi? Neden yalan söylemişlerdi? Arkadaşlarımla yalan söylemesi iyice yal-nızlaştırdı. Oysa ben de yalan söylüyordum.

Polislerin bir kavşakta “Nereye?” diye sormaları üzerine hiç düşünmeden mahallemin olduğu yönü gösterdim. Sokak-larında gezindiğim mahalleme, evimizi görmek istiyordum. Annem, babam, komşularım beni görsün istiyordum. Evimi-zin ışığı yanmıyordu, her yer gibi benim sokağım da karan-lıktı. Evimizi geçince “Burada ineceğiz” diyerek polisleri dur-durdum.

Arabadan indik. Karanlığa doğru polislerle birlikte yürüdük. Gecede karanlıktan, soğuktan ve kurumuş otların hı-

şırtısından başka bir şey yoktu. Otların üzerine basa basa gittim, dümdüz bir arsada durdum. Kaçıp kaçamayacağımı hesap ettim. Kaçarken vurulmak istedim. Kaçamadım. Yakalanmak korkusu ağır bastı. Gösterdiğim yere bakmadan “İşte burada” dedim. Hiç kazılmadığı belli olan yer asfaltlaşmış katılıkta duruyordu.

“Yalan söyleme orospu, bizi ne sandın sen, orada silah yok,” dediler. Cevap vermedim. Kinleri, öfkeleri ve tahammülsüzlükleri ile zıvanadan çıkmışlardı. Kafama, sırtıma yumruklar inmeye ve küfürler sıralanmaya başlandı.

Saçımdan tutup arabaya doğru sürüklediler. Arabaya bindirildiğimde akbabalar gibi üzerime üşüştiler. Açıkta kalan yerlerime vurdular, vurdular, vurdular... Dayığı hak etmişçesine sessizce ahlamadan, vahlamadan yedim. Kazancım acının vücuduma eşit şekilde dağılmış olmasıydı. Tüm vücuduma yayılan yumruk yağmuru ile kollarımı biraz soluklandırmıştım. “Gidince sana göstereceğiz.” tehditleri artık eski korkutuculuğunu yitirmişti. Başıma neler gelebileceğini tahmin edebiliyordum. Tekme, tokat, yumruklar arasında arabadan indirildim. Koridora, işaret parmaklarım duvara degecek şekilde, tek ayak üstünde bırakıldım.

Yeniden koridor zulmünün kesintisizliği içindeydim. Bir ayak yanıma yaklaştı, usulca kulağıma: “Sen çok yorgun ve uykusuzsun, kimse gelmeden hadi azıcık otur ve dinlen,” dedi. Sandalyeye oturttu. Ayak sesleri uzaklaştı, sonra döndü ve gördüklerine inanmazcasına:

“Sana kim otur dedi kaltak, kalk ayağa!” diye bağırdı.

Tekme tokat döverek ayağa kaldırıp tekrar cezaya bıraktı, kafamı duvara vurdu, saçımı yoldu. Uzaklaştı, geldi, oturttu, kaldırdı, dövdü. Saatlerce bıkmadan “otur, kalk” oyunu oynandı.

Kulağıma eğilip “Silahların yerini onlara söylemediğine

iyi etmişsin. Bize söyle,” dedi.

Nöbetçiler tüm yaratıcılıklarını sergilerken, buldukları oyunun en eğlenceli yerinde, derinden bir ses geldi. Sanki oradakilerden birinin sesi gibi:

“Komutanım canım kız istiyor,” diyordu.

“Tabii, yeter ki sen iste, bize o kadar iş verdikten sonra biz sana kız vermez miyiz?” dediler.

Sesin sahibini alıp tek tek ben de dahil orada bulunan kızların yanına götürdüler.

“Hadi küfret” diyorlar, küfrediyor. “Şurasını elle” diyorlar, sesin sahibinin eli uzanıyor.

Göz bağımın altından görünen ayakkabı ve ürkek uzanan el, onun polis olmadığını gösteriyordu.

Bu iğrençliği yapanı nereye koyacağımızı bilmiyorduk. İşkence gören, akli dengesini kaybeden biri mi, yoksa deli numarası yapan, kişiliğini onurunu bırakan biri mi?

Polisler yandaşlarıyla eğleniyorlardı.

Bir süre sonra başkasına

“Silahları ve adamları vermişsin. Öyle mi lan?” diye sordular.

İçinde taşıdığı acıyı yansıtan, titrek ses:

“Evet komutanım,” dedi.

“Gel seni mükâfatlandıralım,” dedi nöbetçi.

Getirdiler.

“Seni ...kerim de,” dedi nöbetçi.

Sesin sahibi sustu. Bir süre sonra;

“Sen,” dedi durdu.

Nöbetçilerden biri:

“Hadisene lan, timdekilere istediklerini verdin, bize de vereceksin, dediğimizi yapacaksın,” dedi. Dövdü, küfretti, kafasını duvara vurdu.

“Söylesene lan orospu çocuğu!” dedi.

Ses “Sen!” dedi yine gerisini söyleyemedi.

Tekrar dövdüler, küfrettiler, elinden tutup bana doğru uzattılar. Elini çekti.

“Sen benim bacımsın,” dedi.

Bu sözün, oradakilerin kulaklarından girip beyinlerine yerleşmesine engel olamadılar. Dayaklar artık önceki gibi acıtmıyor, küfürler önceki gibi yaralamıyordu. İşkence, mağlubiyetini yaşıyordu. Duyduğum söz tüm yaşadıklarımı aldı götürdü. Her şeye yeni başlıyormuşum gibi güç verdi. Dayaklar, küfürler artık bana hiç dokunmadan, öyle uzaktan geçip gidiyor, canımı acıtmıyordu.

Günler gecelere karışmıştı, göz bağları, karanlık hücreler, gün ışığını yok etmişti.

Çıglıklar her yeri dolduruyordu. İnce, kalın, erkek, kadın sesleri birbirine karışıyor, “Bilmiyorum! Evet! Doğru!” diye bağırıyorlardı. İnleme, ağlama sesleri arasında, açılıp kapanan işkencehanelerin kapılarından; çıplak vücutlular, ayakları yerde sürünerek, tuvalete götürülüyor, tazyikli su veriliyordu. Soğuktan titreyen seslerin gücü bitince inlemeye dönüşüyordu. Getirilip götürülenlere, nöbetçi polisler, “Babaya bak babaya!” diye bağırıyolar, gülüyorlardı.

İşkence için ekiplere ayrılmış polisler, işkence yapmak için boş işkencehane arıyor, sıra beklemek zorunda kalıyorlardı. İşkence odasını, gözü açıklık yaparak önce kapan meslektaşlarına küfürleri sıralıyorlardı.

Boşalan bir işkence odasına, beni içeri iterek girdiler. Şimdi tüm kızgınlıklarını öfkelerini kusabilirlerdi. Değişik bir şey yapmak istediler, herkese yaptıkları değişiklikten! Bu defa kol bileklerimden değil ayak bileklerimden asacaklardı. Yine bir çırpıda cırılçıplak soydular. Ayak bileklerimden ters astılar. Asış şekilleri birbirine karışmasın diye buna “Filistin askısı” adını vermişlerdi.

Bütün kan beynimdeydi. Uzun süre “bizi niye aldattın”

la geçti. Sonra da bir daha onları kandırırsam neler olabileceğini kendi dilleri ile anlattılar! Baş aşağı salıncaktaymış gibi hoppala hoppala diyerek sallamaya başladılar. Kablolarla ayak parmaklarıma, kasıklarına, cinsel organıma, göğsüme, kafama elektrik verdiler.

Bütün kan beynime toplandı. Bağırımıyordum. Manyetonun her çevrilisinde ağzımı sonuna kadar açıyor, fakat iniltiye benzeyen sesin ötesinde hiç ses çıkartamıyordum.

Kapı açıldı, içeriye birini getirdiler. “İyi bak ulan sana da böyle yapacağız,” dediler. “Lütfen yapmayın, ne olur yalvarırım!” sözlerini polislerin bağırışları arasında duydum.

Kapının kapanması ile yalvaran ses, tehdit eden sesle dışarıda kaldı.

Hepsi birden:

“Silah, silah... Adam, adam... Sen yaptın, sen yaptın... Söyle, söyle... Öldüreceğiz, öldüreceğiz ...” diye bağırıyorlardı.

Hangi soruda evet, hangi soruda hayır dediğimi, ne ben biliyordum, ne de onlar dinliyordu. Odanın tek hakimi acı ve zulümdü!

Bu toplu bağırış ne kadar sürdü bilmiyorum. Belki bir an, belki bir yıl, belki bir gün, belki de asırlardır bu acıyı çekiyordum. Sanki işkence görmeden hiç yaşayamayacaktım. Yaşadığım acı, öyle bitmez tükenmez geliyordu.

Düşüncelerim birbirine karışmıştı. Ne söyledim, ne sorular sıraya koyamıyordum. Sadece susadığımı ve tuvalete gitmek istediğimi biliyordum. Her tarafım kan içindeydi. Duygularımı, düşüncelerimi yitirmiştim. Onları bir yerlerden çıkarmak, arayıp bulmak konuşmak istiyordum. Ne harfleri ne de kuracağım cümleleri bir türlü bulamıyordum. Vücudumun her bir yanını koparmak istiyorlar da, vücudum kopmamak için direniyor, ben de bu dirence şaşarak, koluma, elime dokunuyor, onları yerinde bulunca şaşırıyor, işkencenin devamının geleceğini hissediyordum.

Koridora çıkardıklarında, her tarafım kan içindeydi. Utanıyordum. Bu doğa kanununun gelenek, göreneklerle kadınları küçültüşü, bu iğrenç yerde de, bizi bulmuştu. İşkence ve psikolojik yıkım, normal ay halimden önce ve çok kanamaya neden olmuştu.

Bu duyguyu ilk regl oluşumda da hissetmiştim. Kadın vücudu ile ilgili bir şey bilmiyordum. Okulda da öğretilmiyordu. Anneyle konuşmak, ima etmek ayıptı. Ufak tefek olduğum için kendimden küçük çocuklarla arkadaşlık yapıyordum. Ablam yoktu. Arkadaşlarımla ip atlayıp top oynamıştık akşama kadar. Akşam olup da evlerimize dağılınca tuvalete gitmiştim. Korku ile her yanımın kan olduğunu görmüştüm. Ağlayarak “Bir yerimi bir şey mi kesti?” diye bakmış bir şey görememişim. Yatacağımız zaman anneme “Tuvalete gidelim” diye yalvarmıştım. Annem her gece yalnız başıma, evimizin uzağındaki tuvalete korkmadan gittiğimi biliyordu. Birlikte gidelim diye ısrar etmeme sinirlenmişti. Beni sırtımdan itekleyerek: “Töremiyesice, Allah beni sizin elinizden alsa da kurtarsa,” diye söylenmiş ama benimle birlikte de gelmişti. Tuvalette gittiğimizde “Her tarafım kan!” diye ağlamaya başlamıştım.

Anneme şok geçirten benim ağlamam mı yoksa büyümemi kabul edememesi miydi, anlayamamıştım.

“Başıma neler gelecek, daha neler duyacağım?” diye söylenerek dövmeye başlamıştı. “Kimle ne yaptın?” diye beni kolumdan tutup sarsıyordu. Ben kimle ne yapılırca, ne olacağını bilemiyor, ama kötü şeyler sonucu böyle olacağını sezinliyordum. “Vallahi billahi, iki gözüm önüme aksın, ekmek kuran çarpsın ki bir şey yapmadım!” diye bildiğim tüm yeminleri sıralayarak anneme yalvarıyordum.

Eve geldiğimizde babam, bir gariplik olduğunu anlamış “Ne oldu?” diye sormuştu.

Annem, altıma naylon sererek beni yatırmış ve sabaha kadar sessiz sessiz ağlamıştı. O sabah amcamın karısına olan-

ları anlatmıştı. O da gülerek: “Senin kızın küçük değil ki” demiş, yaş hesabı yapmaya başlamışlardı. Annesi de, kızı da deli diyerek dalga geçmişlerdi. Kızmış, kafalarına taş fırlatmıştım.

Anneler kızlarının yaşını küçültmeye çalışıyorlardı. Belki evlenip gitmelerini istemiyor, belki de kendi yazgılarını onların devam ettireceğini düşünüyorlardı. Annem çoğu zaman bana bakar “Benim kadersiz kızım, annesinin keteni kızına” derdi.

Sadece halamın kızı benimle bu konuda konuşmuştu. Artık büyüdüğümü, genç kız olmaya başladığımı, korkmamam gerektiğini söylemişti. Ben de şaşkınlıkla herkesin de mi böyle olduğunu sormuş, sonra da Türkan Şoray’ın, Fatma Girik’in böyle olup olmadıklarını düşünmeye başlamıştım. Sanki sadece yoksul insanlar regl olurlarmış gibi hissetmiştim.

Doğallığın aşağılama amacıyla kullanılması bir yana, ben de kendimi böyle hissediyordum. Utanıyordum.

Nöbetçi Polisin “bunun ...mı kanıyormuş?” diye bağırdığını duydum. Demek kan elbisemden dışarıya çıkmıştı. Daha çok utandım.

“Pamuğu olan var mı?” diye ortaya bağırdılar.

Nöbetçinin sorusuna, derinlerden, bana yardım etmek isteyen, bağırmadan, ağlamadan konuşan bir kadının sıcacık sesi “Var” diye cevap verdi. Polisin “Ver!” diyen sert sesini beni sürüklercesine tuvalete götürmesi izledi.

Tuvalete götürürken, dalga geçerek “Neren kanıyor kız?” diye sordu. Tuvalete girdiğimde kapıyı örtmeye, göz bağımlı açmaya çalıştım. Polis “Gözünü açmadan, kapıyı örtmeden işini yapacaksın,” dedi. Ne yapacağımı bilemedim, ısrar edersem tuvalete giremeden geri götürüleceğimi düşündüm.

Kapı açık, askıdan dolayı kollarımın gücü tükenmiş, gözüm bağlı, polisin bakışları ve gülüşleri arasında ihtiyacımı giderdim. Kendimi isteğimle aşağılatmış gibi hissettim. Ağlamak istedim. Ağlayamadım. Tekrar götürülüp işaret parmak-

larım üzerinde cezaya bırakıldım. Sırtımda hâlâ ekmek, su, uyumak, tuvalet yasak yazıyordu.

Koridorda polisler eğleniyorlardı!

Birine maymun adını takmışlardı.

Polis “Bundan sonra adın ne diye sorarlarsa maymun diyeceksin, tamam mı lan?” diyordu, o da:

“Tamam komutanım,” diyordu.

Bu konuşmadan sonra nöbet değişiyor ve isim yoklaması yapılıyordu. Sıra ona geldiğinde adını soruyorlar, o da biraz önceki polisler olduğunu düşünerek “maymun” diyordu.

Polis “Lan doğru söylesene, benle dalga mı geçiyorsun!” diyor, dövüyor, o biraz önceki polisler olduğunu düşünüyor ve “Adım maymun” diye tekrarlıyordu. En sonunda oyunun ehli nöbetçi:

“Salak, nöbet değişti,” diyor, adını doğru söylemesini istiyordu.

Nöbet değişimiyle yanımda duran sandalyeye oturdum. Yorgun ve güçsüzdüm. Kimse “oturma” dememişti. Nöbetçiler iyi galiba diye düşünmedim, görmediklerini anladım. Yemek saati gelmişti, yine kuru ekmek ve üzüm dağıtıyorlardı. Geldiğimden beri ekmek verilmemesine rağmen yemek saatlerinde koridordaysam, ceketimin cebinde duran cüzdanımdan ne kadarını aldıklarını bilmediğim paralarımı alıyorlardı. Zaten çok param da yoktu. Bir süre önce yine almışlar ve “Bundan sonra paran kalmadı,” demişlerdi.

Uzatılan ekmek ve üzümü aldım. Açlık hissetmiyordum. Ekmeği bölmeye çalıştım, bir türlü bölemedim. Elim askıdan dolayı, işlerliğini yitirmişti. Isırmaya çalıştım, ısıramadım. Kuşların yiyeceğini didiklediği gibi ekmeği didiklemeğe başladım.

Göz bağımın altından bir kızın ayağını gördüm. Kızın üzerinde elbise mi, etek mi olduğunu bilemediğim pötikareli bir kumaş gözüktüyordu. Sandalyemin kenarına çekilerek ona

yer açtım. Kolundan tutup yanıma oturttum. Ekmeğimi ona doğru uzattım. Hiç konuşmuyor, birbirimizi görmüyorduk. Yaşadığımız acıyı paylaşıyorduk. Polis, bu dayanışma karşısında çılgına döndü. Ellerimizden ekmeği, açların hırsızlıklarını anımsatır şekilde kaptı. İkimizi de saçımızdan sürükleyerek ayağa kaldırdı. Kinini kustu. İğrençliğin ve yalnızlığın olduğu yerde dayanışma onları delirtiyordu. Dövmekten yorulana kadar her ikimize de gestapo yazan değnekle vurdu ama bir türlü rahatlayamadı. İkimizi de, işaret parmaklarımız duvara değecek şekilde, tek ayak üzerine cezaya bıraktı.

Biz dayağa, küfür ve hakaretlere karşın, bir an paylaştığımız o birlikte olmanın gücünü, insan sevgisini yine duyumsamak için dayanılmaz bir istek hissediyorduk. Birbirimize doğru milim milim kayarak yaklaştık. Bu istek öylesine zaptedilmez bir hal aldı ki, birden cezadaki üçüncü kızı da yanımıza alarak birbirimize sımsıkı sarıldık

İşkenceciler için en tehlikeli duygu buydu. Her yerde, korku, küçültme, kişiliksizleştirme, inançsızlık olsun istiyorlardı. Sevgi, dayanışma, paylaşma yenikliği dirence dönüşürecek duygulardı.

Nöbetçi polisler “Ne yapıyorsunuz?” diye bağırarak, bizi kollarımızdan çekip birbirimizden ayırmaya çalışıyor, nereden denkle gelirse vuruyorlardı. Gücümüz tükendi, koptuk. Her birimiz bir köşeye fırlatıldık. Gestapo yazan değneğin kinli, öfkeli inişleri artık eskisi kadar acıtmıyordu. Dayakları içimizdeki sevgiye dokunamadı. Birbirimiz hakkında bildiğimiz şey, ayakkabılarımız, eteklerimizin desenleri, polislerin bizlere taktığı isimler ve anlatılamayan ancak hissedilen insan sıcaklığıydı. Yüzlerimiz, gözlerimiz nasıldı bilmiyorduk.

Yakamdan çekilerek, “yürü” diye iteklenerek işkence odasına alındığımda, hep orada kalacak, oradan hiç çıkamayacak, hep işkence görecekmışim gibi hissettim yine. Tek is-

tediğim orada olmamaktı. Yaşamak, gezmek değil, sadece ve sadece işkence görmemek, küfür işitmek, vücuduma ele rin uzanmamasıydı.

“Soyun!” dediklerinde ne kollarımı bağlayıp “Hayır!” de dim ne de soyundum. Öylece tepkisiz durdum. Yine çırılçıp lak, kollarımdan asıldım. Elektrik yine vücudumda akıyor, manyetonun çevrilişi durduğunda vücudumun bir yerinde so luklanıyormuş gibi duruyor, sonra kaldığı yerden yoluna de vam ediyor, akıyor akıyordu. Yine hep birlikte bağıryorduk.

Elbisemin cebine bir el uzandı, boş kalan cüzdanımı aldı, karıştırmaya başladı. İki tane tel parçası buldu. “Bun lar ne?” diye sordular. “Sutyenimin demiri,” dedim. Aklıma DAL’a inmeden önce, altıncı katta kızların dediği gelmişti. “Aman yanında elektriği çekecek bir şey bulunmasın,” demiş lerdi. Ben de sutyenimin demirlerini, saatimi, annemin başın sıkışınca bozdurursun diye verdiği evlilik yüzüğünü cüzdanı ma koymuştum. Sutyenimin demirlerini sutyenime, saati ko luma, yüzüğü de parmağıma taktılar. Artık silah sorulmuyor du. İçinde babamın adı yazılı olan yüzüğün sahibini, Hasan ismindeki sevgilimin nerde olduğunu soruyorlardı.

Her şey birbirine iyice karışmıştı. Öldürülme tehditle ri altında dönen manyetonun kolu elektriği vücudumun her zerresine ulaştırıyordu. Sarsılıyor, sarsılıyordum. Biri kalbimi elinin içine almış sıkıyordu. Halsiz ve bitkin nefes nefese çı kıyordu çığlıklarım. Hatırladığım, polislerden iri yarı olanın parmağımdan yüzüğü çıkarıp “O halde benim nişanım ol,” diyerek cebine attığıydı. Annemin yüzüğü kim bilir ne için harcanacaktı.

Vücudum dilim dilim doğranmış, ellerim, parmaklarım kocaman olmuştu. Acı, dayanma gücümü aşmıştı. Ayağımın ucuna değdirilip çekilen sandalyeye uzanmaya çalışıyordum, ayağım değdikçe sandalye uzaklaşıyordu. Kahkahalar, sarkın tılıklar arasında ayaklarımdan tutulup aşağı doğru çekiliyor-

dum. Kollarım omuzlarımdan ayrılıp öylece iplerin arasında kalacak gibi oluyordu. Sabrım ve kendimi denetleme gücüm tükendi. Göz bağımin altından gördüğüm ayaklarımdan tutup aşağı doğru çeken göbeğin sahibine, sallandığım bir sırada tekmeyle vurup “Vcdansızlar!” diye bağırdım. Bunun hesabını acımasızca sordular. Saatlerce bağırtıldım.

Askıdan indirildiğimde dengemi sağlayamıyordum. Ayakta duramıyordum. Ne kadar sus deseler de, dövseler de hiç birini duymuyordum. “Kolum, kolum...” diye sürekli inliyordum.

Koridora bırakıldığında, “Ayağını kaldır parmaklarının üzerinde dur” komutuna artık ne ayaklarım, ne de parmaklarım uyuyordu. Nöbetçiler gelip “Ayağa kalk!” diye kaldırıyor, parmaklarımı duvara dayayıp cezada durdurmaya çalışıyorlar; fakat bacaklarım taşımıyor, kollarım emirlere itaat etmiyordu. Yardım etme rolünü üstlenen polis “Neren ağrıyor, çok mu?” diyerek kolumu yukarı aşağı kaldırıp indirdikten sonra, “Bir şeyin yok, lif kopmuş galiba,” dedi.

Nöbetçilerin cezada durdurmak için bütün bağıрма ve öfkelenmelerini “kolum kolum” diye kesilmiş gibi acıyan kolumu yerine oturtmak istercesine tutarak yanıtlıyor ve ağırlığımı taşıyamayan bacaklarıma söz geçiremiyordum. Her ayağa kaldırılıp bırakılıştaki tekrar yere yığılıp kalıyordum. Nöbetçi başımda “Kalk, kalksana kız!” diyerek tekmeliyordu. Ben tepkisiz, öylece kolumu tutup oturuyordum.

Bir süre sonra tuvalet ve lavaboların olduğu yerin karşısındaki hücreye götürüp, duvardaki çengellere kollarımdan bağladılar. Ayak parmaklarımin ucu yere değiyordu. Acısından duramadığım kollarımı rahatlatmak istiyor, ağırlığımın kollarıma binmemesine çalışıyordum. Göz bağıımı açmak, altından dışarı fırlayacakmış gibi hissettiğim gözlerimi rahatlatmak istiyordum. Kafamı eğip omzuma sürüyor, ayağımla boşlukta tutunacak yer arıyordum. Arkaya doğru götürdü-

ğümde ayağımın duvara değdiğini fark ediyor, onu biraz duvarda tutuyor, duvardan kayıp düşen ayağımın yerine, öbür ayağımı duvara uzatıyordum.

Çeşmeden duyulan şıp şıp su sesi, arada bir açılan taz-yikli su sesi, çölleşmiş damarlarımın susuzluğunu dayanılmaz hale getiriyordu. Kurumuş dilimle, çatlamış dudaklarımı ya-lıyordum. Su sesini duymak istemiyor; ama duyuyordum. İş-kenceci gelip kollarımı çözdüğünde, kollarım cansızca iki ya-nıma düştü.

“Öleceksin kızım, ver şu silahları da kurtul. Bunu yapan tek sen değilsin, kaç kişi çıkartıyor, hatta çoğu gelirken yanın-da getiriyor,” dedi yine.

Birden işkencecinin konuşmaya yatkın olduğunu dü-şündüm, ona içtenlikle izah etmeye çalıştım:

“Yok, gerçekten bilmiyorum, bilsem söyledim.”

İnanmadı. Özel küfürünü (...rağımı yemişsin) ağzını doldurarak söyledi. Küfürleri bölüşmüşler, hepsinin kendi-ne özgü küfürleri var. Kişilikleriyle bütünleşmiş. Gözlerinin rengi, giysileri, yüzlerindeki herhangi bir yara izi gibi onların olan, onların kim olduklarını anlatan küfürleri!

Gözaltında bulunan herkesin özel işkencecileri vardı. İş-kenceciler timlere ayrılmıştı. Her timin sorumlu olduğu siya-setler vardı. Kendi aralarında birbirlerini işkenceciliğini yap-tıkları örgütlerin adı ile çağırıyorlar, örgütlerini yarıştırmak kafa buluyorlardı. Hangisi daha yeni işkence yöntemi bul-muş, hangisi daha çok insanı, nasıl bülbül gibi şakıtmış.

Hiçbir şey söyletmeden oradan kimseyi yollamadıkları ile övünüyor, işkencede ölenler için yaşadıkları hayal kırıklık-larını anlatıyorlardı.

“Adamın kalıbına bakınca dayanır sandık, içi kofmuş, hemen öldü gitti. Ama onda iyi iş vardı ha!”

Oradakiler bu sohbetleri duyarak, yanı başlarındaki ölüm-leri bilerek işkenceli günler, aylar yaşıyorlardı.

Yine gözüm bağı, yine onlarlayım işte!

Hiçbir şey sorulmadan, çırpıçılak edilip tekrar fayans bölmelerin arasına kollarımdan asıldım. Verilen elektrikle inliyor, bağırıyor, acıdan kurtulmak için yine çırpınıyordum. Çırpınışlarım yapayalnızdı. Zapt edemediğim sahiplenilmek duygusu, içime gelip oturdu. “Anne, anne!” diye bağırmaya başladım. Tek istediğim, askıdan inmek, bu acıya son vermekti. Kopacak sandığım kollarım kopmuyordu. Kollarımı rahatlatmak isteğim geldi, baş edemediğim bir duygu olarak beynime yerleşti. Oradan inmekten başka bir şey düşünemez oldum. “Beni askıdan indirin!” diye bağırdım. Evet, duyduğum kendi sesimdi. Sesim odayı doldurdu ve onları durdurdu.

“Silahları ver, seni indirelim,” dedi timin komiseri.

“Tamam, silahları vereceğim.”

“Eğer yine yalan söylersen, buraya bir daha dönemezsin. Kaçarken vurulanlar gibi olursun, anlıyor musun?” dedi.

“Buna beni siz zorluyorsunuz,” demek istedim; ama “Doğru söylüyorum, silahları size vereceğim,” dedim.

Askıdan indirdiler. Üzerimi giymeye gücüm yetmiyordu. Elbiseme kollarımı sokup başımdan geçiremiyordum. Yardım ettiler. Silahlar oldukları yerden kaçacakmış gibi “çabuk, çabuk” sözleri arasında, aceleyle giydirdiler.

İtekleyerek dışarı çıkarttılar. Biri yakamdan tutup peşinden sürükledi. Arabaya bindik. Kafamı arabanın içine soktular. Bir süre sonra gözlerimi açtılar. Kafamı kaldırıp dışarıya bakmaya başladım. İnsanlar yollarda yürüyorlar, arabalara biniyorlar, binalardan çıkıyorlardı.

Önceki gelişimizde gün geceydi. Şimdi gündüz. Gece beni kimse görmedi, duymadı onun için sahiplenmediler, diye garip bir duyguya kapılmıştım. Şimdi ise kimseden bir şey beklemiyordum, içimi derin bir yalnızlık kaplamıştı. San-ki koskoca dünyada işkence görenler ve işkence yapanlar vardı sadece, başka da kimse yoktu.

İnsanlar, yanlarından geçen bu arabada neler olduğunu, bu arabanın içindekileri nereye taşıdığını bilmiyordu, görmüyordu, duymuyordu. Duyanlar ise inanmıyordu.

İçim, boşalmış bir çuval gibiydi. Yine de bir umut der gibi gözlerim tanıdık birilerini aradı. İşkenceci kafamdan geçenleri anlamış gibi:

“Boşuna bakma, sen artık hiçbir zaman onlardan biri olamayacaksın. Öleceksin, çürüyeceksin, cezaevinden çıkmayacaksın,” dedi. Diğeri “Belki de bu gördüklerini bir daha ömür boyu göremeyeceksin, onun için iyice bak,” dedi.

“Eğer bu defa da yalan söylüyorsan, kendini yok bil, anladın mı?” dedi öteki polis. Gözüme dik dik baktı. Yalan söylediğim anlaşılmaması diye gözlerimi kaçırdım, dışarıya baktım.

Yaşadıklarım inanamıyordum. Duygularım iki ucu keskin bıçak gibiydi. Ölüm ve hayat öylesine yakınımıdaydı ki! Tehditler artık beni ürkütmüyordu. Ölüm karşıdan karşıya geçmek gibi doğal ve mümkündü. Pankart astığı için yakaladıkları genci orada öldürelî daha birkaç gün olmuştu. Övünerek anlatıyorlardı cinayetlerini.

Dışarıdaki insanlarla aramda sadece bir kapı vardı. O kapı olmasa, onlar gibi onlardan biri olacaktım. Kaçmak istiyordum. Kapıyı açıp var gücümle kaçmak, kaçmak, kaçmak... Kaçıp o insan kalabalığına karışmak! Gücüm yeter miydi buna? İki adım atmadan yakalarlar ya da öldürürlerdi. Kaçarken öldü olurdum. Onlar pürü pak çıkardı ortaya. Ölümünden korkmuyordum, ölüm korkutuculuğunu yitirmişti çoktan, çünkü onu o kadar çok istemiştim ki! Onların “öleceksin öleceksin...” dedikleri bir anda “öldürün öldürün” diye bağırıyordum. Bunları düşünürken, kaçarken vurulacak kadar bile gücümün olmadığını duyumsadım.

Yanımda oturan polis:

“Aslında bunlar şanslı. Olan bize oluyor, gece gündüz uğraş bunlarla. Hem Vatani parçalamaya kalksınlar, hem de

gece gündüz bütün vaktimizi alsınlar. Yaşatmayacaksın, tek kurşunla işlerini bitireceksin!”

Bu kinin sahibini görmek için işkencecinin suratına baktım. İşkenceci yüzümü avucunun içine aldı, çenemi kıracakmış gibi tuttu ve ağzını doldurarak:

“Pis komünist köpek, eğer yalan söylüyorsan bu işe en çok ben sevineceğim,” dedi. Yapacağı işkencenin zevkiyle sırtıttı.

Beni yok sayarak sohbetlerine kaldıkları yerden devam ettiler.

MHP’nin son durumunu tartışıyorlardı. Türkeş’e “Başbuğ” diyorlardı. Duyduklarım beni irkiltti. Can düşmanlarımızın ellerine teslim edilmiştik. Neler yapmazlardı ki... Gözümün önüne, faşistlerin “Allah Allah” diye bağırarak, silahlarıyla saldırışları, daldıkları evde kadınlara sarkıntılık edişleri geldi. Maraş katliamını yapanlardı bunlar.

Evimizin olduğu sokağa geldik. “Silahlar nerede?” diye sordular. Artık yapacakları hiçbir şeyden ürkmüyor, şimdi daha çok işkence göreceğim, keşke yalan söylemeseydim, diye düşünmüyordum. Evimizin önü kalabalıktı. Fakat dışarıda ne annem, ne babam, ne de tanıdığım kimse vardı. Evimizden cenaze çıkmış da bütün tanıdıklar başsağlığına gelmiş gibiydi. Üzgün oldukları için de yavaş hareket ediyorlardı.

“Tamam, burası,” dedim. Evimizin biraz yukarısında durduk. Arabadan indik. Gözlerimi yola bırakarak yapımı yarım kalmış bir binaya doğru ilerledim, polisler de benim yürüdüğüm yöne doğru peşimden yürüdüler. İçeri girdik.

“Burada kalıyor, burada yatıp kalkıyorum, silahlar da şurada,” diye bölünmüş bir odanın köşesini gösterdim.

Dalga geçerek:

“Yani burada yiyip içiyor, burada yıkanıyor, burada yatıyordun öyle mi?” dedi polisin biri.

Donuk, kısık sesle “Evet...” dedim.

Evet dememle, biraz evvel öldürülmediğim için şanslı olduğumu söyleyen polis, vurarak beni yere düşürdü. Bir yandan da:

“Yalan söylüyorsun şıllık!” diyerek, saçlarımdan tutup köşede duran insan dışkısını yedirmek için, ağzımı yere sürmeye ve “Bu boku yiyeceksin!” diyerek beni tekmelemeye başladı. Tekme, tokat ve küfür yağıyordu. Ağzımı sımsıkı kapamıştım, yere sürtündükçe, pislik ve toprağa bulanana ağzım, burnum, yüzüm çizilmiş, kanamıştı. Bir yandan dövüyorlar, bir yandan da “Bağırma, bağırma, bağırırsan seni öldürürüz!” diyerek ses çıkarmamı önlemeye çalışıyorlardı. Nedenini bilmiyorum ama ben de bağırmıyordum. Sessiz filmlerdeki dayak atma sahneleri gibi dışarıya ses yayılmadan, onlar dövüyorlar, ben de dövülüyordum. Saçlarımdan tutarak ayağa kaldırdılar. Hepsinin gözünde aynı kin ve öfke vardı. Aldatılmış olduklarını düşünüyorlardı. “Gidince görürsün” diyerek inşaattan çıkardılar.

Çizik yüzüm, dağınık saçlarım, kanayan burnum, acıyan bedenimle evden dışarıya çıktığımızda donmuş bir şekilde bana bakan gözlerde acıyı gördüm. Gözlerin sahibi, okula birlikte gittiğim, gizli gizli sigara içtiğim, ergenliğimin sırrını paylaştığım arkadaşım Sevinç’ti. O da ağır işkencelerden geçmişti. Serbest bırakıldıktan sonra onu hiç görmemiştim. Arandığım için yanına gidememiştim. Gözler öylesine kara, acılı ve kinliydi ki, sanki benim yaşadığım her şeyi görmüştü. Anlık bakışmada onun da benzer işkenceleri yaşadığını anladım. Sevinç’i fark ederler korkusuyla gözlerimi hemen ondan aldım. Kolum arkama kıvrılmış bir şekilde arabaya bindirildim, aralarına aldılar.

“O kim?”

“Müteahhidin kızı,” dedim.

“Seni tanır mı? Arkadaşın mı? Sizden mi?”

“Komşunun kızı.”

Başka bir cümle kurmama fırsat vermeden hemen gözümü bağlayıp, “Komşunun kızı gibi bakmıyordu,” diyerek onu sormayı işkence odasına bıraktılar.

Arabada yediğim yumruklar, tokatlar, işittiğim küfürler olağanmış gibi geldi. Yeryüzünü ısıtan ve ısıtan sonbahar güneşi gözbağımın arkasında kaldı ve anlamını yitirdi. Işık yerini karanlığa bıraktı.

Koridora getirip bıraktılar.

Koridor zulmü enerjisinden bir şey kaybetmeden devam ediyordu. Nöbetçiler gelip “Ne oldu silahları verdin mi?” ile başladılar dayaklarına. Suskunluğum dahil her şey dayak deniydi. Sakin, hak etmişçesine dayacağımı yedim, küfürlerini hakaretlerini dinledim.

Bir süre sonra nöbetçi, boş bulunan işkence odalarından birine beni götürdü. Şefkatli ve üzgün olmaya çalışarak: “Kolun çok mu ağrıyor?” diye sordu.

Altından ne çıkacağını bilemediğim bir ürkeklikle:

“Evet,” dedim.

“Neresi?”

Omzumdan itibaren parmak uçlarıma kadar olan yeri tarif ettim. Elini göğüslerime doğru uzattı.

Bağırmaya başladım. Nöbetçi, yaptığı küçük kaçamakta yakalanacağını tedirginliği ile susturmaya çalışarak, suratıma tokadı yapıştırıp ağzına doldurduğu tükürüğü yüzüme boşalttı. Haksızlığa uğramışçasına:

“Herkes şapur şupur, bize gelince yarabbi şükür mü?” diyerek sorguya girememesine isyan etti. Saçımın açıkta kalan yerini kibritle tutuşturdu. Ütülenen saçlarımdan bıraktığı yanık kokusuyla koridora çıkarttı. Artık bana uzanan her elden tiksiniyordum. Etrafımızda saldırmaya hazır sapıklar vardı. Ve onların ellerindeydik. Dokunan her şeye bağıırıyordum. Kendimi korumak için kollarımı bağlayıp oturuyordum.

Yakama uzanan el, bir hücre kapısını açarak beni içeri itti. Gözbağımı açtığımda iki kızla karşılaştım. Yerin altından çıkmış gibiydiler. Birinin kolu alçılıydı, soğuk ve mesafeli bir tebessümden sonra, “Gel otur,” dediler.

Daha sonra başka türlerini göreceğim hücreyle tanışmak istercesine baktım. Demek kapılarına hızla vurdukları kurşun sesi gibi ses çıkardıkları yer burasıydı. Kapı açıldığında yatanları gören polislerin sık sık:

“Ne yatıyorsun lan, burası Hilton mu?” diye bağırdıkları yer. Gerçekten de oranın Hilton’uydu. Yerde üzerine oturacak bir şey olmasa da, su içmek için süt kapları kullanılsa da, tuvaleti olmasa da, nöbetçilerin gözlerinden irak olmak, insan yüzleri görmek, bunları kaybetmeyenin anlayamayacağı bir mutluluk veriyordu. Birden aklıma unuttuğum bir şey gelmiş gibi:

“Ekmek, su var mı?” diye sordum.

Acıktığının farkında değildim ama çok susuzluk çekiyordum. Süt kaplarıyla getirdikleri suyu bana doğru uzattılar. Çölden kurtulmuş, sıcaktan kavrulmuş vücudum suyu içmekle doymuyordu. Suyu fazla içmememi söylediler. Elektrikten sonra az su içilmeliymiş.

Suyu içtikçe, vücudumda dolanan elektrik akımı manyetonun durması ile elektrik devrini tamamlayamamış, içtikçe kaldığı yerden devrini tamamlıyormuş gibi akarak, yer yer sarsarak titretiyordu. Bu titreme yerini üşüme titremesine bıraktı.

Birbirimize karşı güvensizdik. Fazla konuşmuyorduk. Suskunluk koridordaki tüm sesleri hücreye taşıyordu.

“Adın ne?”

Kolu kırık olan:

“Lale” dedi, diğeri de Gaye imiş. Lale:

“Senden ne istiyorlar, neyle suçlanıyorsun,” diye sordu.

“Bir sürü şey söylüyorlar, silah ve adam istiyorlar.”

“Suçlamaları kabul ettin mi?”

“Evet, kabul ettim. Siz kabul ettiniz mi?”

Lale:

“Hayır,” dedi.

Gaye:

“Ben suçüstü yakalandım zaten,” dedi.

Kendimi küçülmüş, güvenilmez hissettim. Ezildim. Aynı zamanda da güçlendim. Demek ki her zaman işkence başarılı olmayabiliyordu. Aldığım güçle:

“İfadem alınmadı, ben de reddedeceğim,” dedim.

Susuyor, işkence ekiplerinin koridora dalışını dinliyoruz. Hangi kapının önünde duracaklar, göz bağını içeri atıp “Gözünü bağla, arkanı dön ve çık,” diye kime sesleneceklerdi? Nefessiz bekliyorduk. İşkence ekibinin ayak sesleri yüreklerimize basarak ilerliyordu.

Hücreden koridordaki sesler daha net dinlenebiliyordu. Sürekli sarkıntılık ve dayak yoktu. Karmakarışık olan duygu ve düşünceler kendilerine yer açmaya, yerlerine yerleşmeye başlamışlardı.

Döverek birini getirdiler, hücremizin karşısına cezaya bıraktılar. Konuşmalar kulağımızdaydı.

“Nereden geldin lan?” la başladılar sorguya.

“Yukarıdan altıncı kattan,” diyordu kibar ve ürkek ses.

“Yukarıya nerden geldin?”

“Yoldan alındım efendim.”

“Camiye gitmiyordun yani.”

“Hayır,” dedi ses, dalga geçildiğini anlamayarak.

“Mesleğin ne?”

“ODTÜ’de asistanım efendim.”

Nöbetçi gülerek:

“Bu suçsuzmuş.” Kibar ses izah etmeye başladı:

“Bir yanlışlık oldu efendim, yukarıdakiler yanlışlığı sonradan fark ettiler, benim için önemi yok. Seni bırakacağız dediler, ama nedense buraya getirildim.”

“Yine bir yanlışlık olmuş herhalde,” dedi nöbetçi. Bu konuşmalar arasında tokat sesleri geliyordu hücreye.

“Lütfen yapmayın, bunu yapmaya hakkınız yok, ne suçum var onu söyleyin.”

“Sus lan orospu çocuğu!”

Asistan ne olduğunu anlayamamıştı. Eşek gibi anırmasını, kedi gibi miyavlamasını, fare görmüş kedi gibi miyavlamasını, köpek gibi havlamasını, tavşan gibi sıçrayarak yürümesini istiyorlardı. Asistan istenenleri önce anlamıyor, sürekli “bir yanlışlık yapıldı” diye kendisini savunmaya çalışıyordu. Bir süre sonra izah etmeyi bırakmış fakat istenilenleri de yerine getirmemişti.

“Sırtına bin, sırtına bin,” sözleri ve binme sırasında duvara çarpmalar, asistanın “lütfen, hayır”ları koridoru doldurdu.

“Ben bilim adamıyım” diyordu sürekli. Onlar da “Bir bilim adamı bunları nasıl bilmez lan” diyor, hakaret ve küfürlerini artırarak devam ettiriyorlardı. Üçümüz de nefesimizi tutmuş, dinliyorduk.

Önce “efendim yok, komutanım var”ı kabul ettirdiler. Asistanın yanlışlık olduğu konusunda ikna etme çabası, nöbetçinin engin tecrübe ve deneylerine çarptı. Çırpınışlarının hükmü kalmadı. Saatler ilerliyor, asistanın direngen sesinin yerini, ölgün ve yorgun bir ses alıyordu. Yediği dayak, işittiği küfürler sonucu, ağlamaklı sesin “miyav miyav” dediğini duyduk ve kahkaha tufanı koptu.

“Aman bu kedi ne kibarmış,” diyordu nöbetçinin biri. Diğer:

“Tabii oğlum bu ODTÜ’lü,” diyordu.

Sonra köpek gibi havlamaya, kedi gibi miyavlamaya, eşek gibi anırmaya başladı asistan. Sesinde kırılmış onuru vardı.

Her istediklerini yaptırmış olmak onları durdurmamıştı, aksine kudurmuş bir sadistlikle saldırmaya başlamışlardı.

Saatler süren bu işkenceyi dinlemek zorunda kalmak sinirimizi bozmuştu.

Nöbetçiler işkence yapma isteklerinin önünü alamıyor, gözü bağlı bu insanların onları göremediklerinden emin, büyüdükçe büyüyorlardı.

“Seni ...keçeğiz,” diyerek gülmeye başladılar.

“Lütfen yapmayın ne olur,” diye ağlayarak yalvarıyordu yalnız, korkulu ve çaresiz ses.

“İndir lan pantolonunu!” diyen sesi asistana saldırma sesleri, ayakların yerde tepinişleri izledi. Saatler süren bu eziyet, asistanın kibarlığını yok etti.

“... kin lan!” diye bağırışı kulaklarımızı doldurdu.

Asistan gece boyunca mı, günler boyunca mı bu nöbetçi saldırısına katlandı bilemiyordu. Orada geçen zamanı, yaşamına damgasını vuran iğrençliklerle yüklüydü.

Nöbetçilerin sesi geliyordu:

“Söyle lan bir daha sol taraftan yürüyecek misin?”

“Bir daha dışarı bile çıkmayacağım komutanım.”

Asistan bırakıldığında, yanında korku ve kırılmış onur götürdü. Bunlarla ne yapılabilir ki? Kırılmış onur onarılabilir mi, korkularından kurtulmuş mudur, orada yaşadıklarını birilerine anlatmış mıdır, unutabilmiş midir orayı? Bilmiyoruz.

Nöbetçi işkenceciler her deneyimde yeni yöntemler öğreniyor, mesleki tecrübelerini artırıyorlardı.

En belalı olan, elinde kızılçık sopası ile dolanıyor, üstünde gestapo yazan sopayı kapı, duvar, tutuklu önüne ne denk gelirse vuruyordu. “Faşizmin ayak sesleri geliyor!” diyerek tıklar tıklar yürüyor, bağırarak her şeye, herkese küfrediyordu. Amacı herhangi bir timde işkenceci olarak çalışmaktı. En büyük çelişkisi ise Atatürk’tü. Atatürk’ün piş olduğunu söylüyor, kimsenin duymadığı, bilmediği küfürleri sıralıyordu. Hücrelerin kapısına aniden vurup, kurşun sesi gibi ses çıkarmak, hücredekileri sıçratmak, tedirgin olmalarını sağla-

mak yetkinleştii uzmanlık dallarından yalnızca bir tanesiydi. Genellikle yüzleri görüldüğünde dövüyor, döveceklerini, gözünü bağlayıp dövüyorlardı. Göz göze geldiklerinde bazen kafalarını eğiyorlar, bazen dik dik bakıyor, gözler bağlandıktan sonra aslan kesiliyorlardı.

Sorgu ekibinden bir ayak geldi ve bizim hücrenin önünde durdu, göz bağıını içeri attı. Nefesimizi tutarak söylenecek ismi bekledik. Lale'nin ismini söylediler. Kırık koluyla onu askıya alamazlar diye düşünmedik. Kısa süre sonra çığlıklarını duyduk. Duyduğumuz, elektrik ve askının çığlığıydı. Konuşmadan, nefessiz dinledik. Saatler sonra çığlık sustuğunda birbirimize bakıp bitti galiba dedik. Biraz sonra Lale hücreye getirildi. Neler olduğunu sormadan oturacak yer açtı.

Koridor hareketlenmişti. Hücremizin önünde tekrar bir ayak durdu. Kimsenin ismini seslenmeden, "Arkanızı dönün!" dedi. Kapı açıldı, içeriye siyah önlüklü Hasret bırakıldı. Hasret'in ilk sözü:

"Ne olur bana legal, illegal nedir söylemeyin, yoksa işkencede dayanamam söylerim," oldu.

"Sen örgüt üyesisin dediler, korktum, kabul ettim. Para topladın örgüte dediler, kabul ettim. Kimlerle diye sordular. Bir arkadaşımızın yaş gününde hediye almak için topladığımız paraları kimden aldıysam onların ismini söyledim. İsimlerini söylediğim arkadaşlarımın evlerini sordular. Bildiklerimi gösterdim, onları da getirdiler. Legal, illegal ne diye sordular, tüm işkence ve tehditlere rağmen bilemedim," dedi. Korku ile sustu. "Şimdi o arkadaşlarım benden nefret ediyorlardır" dedi, ağladı.

Hasret bir yandan öğrenmek istiyor, diğer yandan öğrenmekten korkuyordu. Duygu ve düşünceleri birbirine karışmış aklına ne gelirse anlatıyordu. Küçük Hasret'in korkusunu azaltmaya çalışıyorduk. İşkence sesleri başladığında kafasını saklayıp, kulaklarını kapatıyordu.

Bir süre sonra içeri gözbağı atıldı, adım okundu.

“Gözünü bağla, arkanı dön ve çık,” dendi.

Adı okunanın, kapı açılmadan içeri atılan göz bağı ile gözünü bağlayıp sırtı kapıya gelecek şekilde beklemesi gerekiyordu. Kapı demir şangırtıları ile açıldı. Bir el, yakamdan tutarak dışarı doğru çekti. Karmakarışık bir halde ele doğru ürek adımlarla yürüdüm. Arabaya bindirildim.

“Şimdi yer göstermeye gidiyoruz, öldürdüğün adamların, bombaladığın kurşunladığın evlerin yerini bize tek tek göstereceksin,” dedi polis. Sesi tehdit doluydu! Ürkekleştim. Korkunun ecele faydası yoktu, her şeyi olacağına bıraktım.

Bir süre gittikten sonra göz bağımı açtılar. Gördüğüm yerin Ankara’nın neresi olduğunu kestiremedim. Sanki yabancı bir ülkedeydim. Polisler arada bir laf atıyorlar, kendilerince şaka yapıyorlardı. Yüzlerine bakmadan, yanıt vermeden dinliyordum. Sonra yoldan geçen çiftlere laf atmaya, küfür etmeye başladılar.

“Daha sıkı sarıl lan, elimize düşersen biz size nasıl sarılınır gösteririz...”

Araba evimizin olduğu yöne doğru ilerledikçe, evlerin tanıdık yüzü içimi burktu, karakolun önünde durunca daha da ürkekleştim. Benim için orası sabaha kadar falakaya çekildiğim, sırtıma binilen yerdı. O an tek istediğim arabadan indirilmemektı. İstedığım olmuştı. Önde oturan polislerden biri hızla arabadan inip koşarak karakola girdi, kısa bir süre sonra elinde bir sürü evrakla döndü. Araba hareket etmeden komiser:

“Bütün olayların tutanaklarını alsaydın,” dedi.

“Ellerinde olanların hepsini verdiler,” diye yanıtladı polis.

Başıma gelecekleri tahmin etmekte zorlanmadım. Polisler gece gündüz emek harcayarak işkence yaptıkları insanların, yüklerini hafifletmesini istiyorlardı.

Faili bulunamayan olayların dosyaları biriktikçe birikmişti. Suçlular bulundukça raflar boşalacak, raflar boşaldıkça ülke kalkınacak, ülke kalkındıkça yıllarını cezaevlerinde geçirecekler, işkencede ölecekler, idam sehparlarında can verecekler çoğalacaktı. Ben de bu dağıtımdan payıma düşeni alacaktım. Karakoldan aldıkları evrakın içinde sağıcılarının eylemleri de vardı. Onların da dosya sayısını azaltmanın yolunu bulmuşlardı!

Yoldan geçen birini durdurup muhtarın evini sordular. Adam tarif etti. Evi buldular. Arabadan yine karakolda inen polis indi. Muhtarın evine doğru koştu. Kapıdan içeri girmeden muhtarın evde olmadığı söylendi. Polis muhtarın nerede olduğunu araştırmaya başladı.

Arabada polisin gelmesini beklerken, timin komiseri bana sigara tuttu.

“Kullanmıyorum,” dedim usulca.

Komiser kendisiyle kaşı, gözü, yaralı yüzü kadar bütünleşmiş küfrünü savurdu.

“... gımı yemişsin!”

Diğerleri ile birlikte gülmeye başladı. İşkence yapma isteklerinin başlangıcı bu histerik gülmeleri idi. Komiser ısrar ediyor, verdiğim her hayır cevabına karşılık özel küfrünü tekrarlayıp duruyordu. Arabadakiler komiserin her seferinde aynı şekilde tekrarladığı küfre, bir önceki gülüşlerinden daha histerik, daha gürültülü, daha kahkahalı gülüyorlardı. Bu ısrarın nereye varacağını merak ediyorlardı. Muhtarın gelmesi geciktikçe, küfür ve içmiyorum oyunu uzuyordu. Komiser herkesin beklentisini sonlamak için, elindeki sigaraların ikisini kulağıma, ikisini burnuma sokmuş, üç sigarayı da ağzıma sokmak amacıyla, saçımdan çekerek beni arkaya doğru yatırmıştı. Ve sigaraların hepsini birden yakmıştı. Bu, diğer polisleri sevince boğmuş, gülmeleri bağırıtıya dönmüştü. Karşıdaki kahvehaneden birinin onlara baktığını fark edince durdular. Komiser:

“Tanıyor musun?” diye sordu.

“Hayır, tanımıyorum,” dedim. Komiser sözlerini yayarak:

“Yok yağ, iyi bak, onların içinde bulunan şu uzun boy-lusu var ya, o geçenlerde bizim elimizdeydi. Anlaştı, bize de-ğerli arkadaşınızı getirecek, biz de onun suçlarını unutaca-ğız. Seni de iyi tanıyor,” dedi. İnanmadım. Onlara göre her-kes suçlu, herkes onlarla işbirliği yapmış, herkes onların elin-de işkence görmeliydi.

Muhtarın gelmesi geciktikçe, bekletiliyor olmaya sinir-leniyorlardı. Muhtara neler yapılması gerektiği konusundaki hayallerine yenilerini katarak birbirlerine anlatıyorlardı.

“Elimizde çok değil bir gece kalacak ki, bak o zaman na-sıl bizi kapıda beklerdi, hem de kapıda da değil yollarda bek-lerdi...”

Muhtarı arayan polis, bir süre sonra burnundan soluya-rak, muhtara da, arabaya da bana da söverek geldi. Sövdükçe sövüyor kızgınlığı gitgide artıyordu.

“Hadi gidelim, itiraz edecek değil ya, yer gösterme bitin-ce ona da imzalattırırız olur biter.”

“İnşallah itiraz eder de biz de keyfini çıkartırız,” dedi.

Onların iğrençliklerine alışmıştım, artık “bunlar nasıl insan” demiyordum. Araba hızla hareket etti. Karakoldan al-dıkları adrese göre, her cadde başında duruyor, caddenin isim veya numarasını okuyor, ona göre ilerliyorlardı. Yavaş yavaş numaraları takip ederek aradıkları numaranın önünde dur-dular. Her seferinde önden inip koşturan polis, yeniden ara-badan inip koştu. Evin kapısını hızlı hızlı çaldı. Kapı açılmı-yordu. Onları izleyen adama evin sahibini tanıyıp tanımadı-ğını sordu. Adam, evin sahibinin kendisi olduğunu söyledi. Konuşmaları dinleyen diğer polisler de adamın verdiği cevap üzerine arabadan indiler.

“Sizin kardeşiniz öldürülmüş, öyle mi?” diye sordu ko-miser.

Polis adamı alıp arabanın yanına doğru getirdi. Beni göstererek:

“Kardeşini vuran bu muydu, ya da aralarında bu da var mıydı?” diye sordu.

Adam gözü yerine burnuyla bakıyormuş gibi yaparak arabaya eğildi baktı. Kesin bir sesle:

“Hayır,” dedi.

Polis tekrar “İyi bak,” dedi. Yine burnuyla uzun uzun baktı adam ve:

“Hayır,” dedi.

Polisler adamla öfkeyle konuşmaya başladılar, birinin bıraktığı lafı diğeri alıyordu.

“Size her şey müstahak. Bu komünist kardeşinizi vurup öldürsün, tetiği çeksin, biz onu yakalayalım, gece gündüz yuksuz çalışalım, alıp olay mahalline getirelim, sen de katili korumak için, hayır bu değil de. Komünistler vurmadı mı kardeşini? Eee o halde kimi koruyorsun, ha bu ha başkası ne fark eder ki?” Söyleyeceklerini bir çırpıda söylemişler, ikna olup olmadığını anlamak için dik dik adamın suratına bakmaya başlamışlardı.

Kel kafalı adam komünist sözünü her duyuşta bana kinleniyordu. Mahalle sakinlerinin evlerinden dışarıya çıkmaya ve polis arabasının yanına doğru ilerlemeye başladılar.

Seyircilerin hareketleri öylesine yavaştı ki... Bir oyuna katılmak istiyor fakat ne zaman, nasıl katıldıkları belli olmasın istiyorlarmış gibiydiler. Çemberi gitgide daraltanların bakışları polislerinki gibi kin ve nefret doluydu.

Tam bu sırada, kalabalığın arasından yukarı doğru birkaç genç hızla geçti. Kel kafalı adamın:

“Kardeşimi öldürenler arasında bunlar da vardı,” dediğini duydum.

Bu sözlerle birlikte, yavaş yavaş hareket eden kalabalığın hızlanması, onları yakalamak için nefes nefese koşturma-

ları aynı anda oldu. Gençler kısa süre içerisinde etrafları sarılarak yakalandılar.

Gençlerin kolları arkaya bükülmüş şekilde, iteklenerek getirildiklerini gördüm. Polis yakalayan adamın elinden genci, kolu arkaya kıvrılmış pozisyonda aldı ve arabaya doğru getirdi. Öfkeli ve kinliydi. Bana sordu:

“Tanıyor musun?”

“Hayır,” dedim.

Kısa süre sonra, aynı şekilde iki genç daha yakalanıp getirildi. Yine sordular: “Tanıyor musun?”

“Hayır,” dedim.

Gördüğüm yüzlerde tanıdık gelen sadece korku ve panikti.

Polis kardeşi ölen adama dönüp, haklılığını kanıtlarcasına:

“Bak kardeşini öldüren komünist, arkadaşını nasıl da koruyor,” dedi.

Kel kafalı adam bu sözleri duyunca anında ikna olmuş, kinle dolmuştu. Daha önce tanımadığı konusunda nasıl kesin konuşuyorsa, bu sefer de aynı kesinlikle:

“Evet, tanıdım. Kardeşimi öldüren, hem de içeri girip bizzat ateş eden buydu,” dedi. “İçerde kardeşinin öldürüldüğünü dışarıdan nasıl gördün?” diye soran olmadı.

Polisler beklentilerinin gerçekleşmesinin sevinci içindeydiler. “Benim olduğumu nasıl biliyorsun, dışarıdan hem de uzaktan evin içini nasıl gördün?” diye sormak istedim, sormadım. Soru sormaya hakkım yoktu. Arabanın kapısı açıldı, kolumdan çekilerek indirildim. Etrafıma bir an baktım.

Seyre çıkan insanların, harabe gibi duran evin bahçesinin kenarındaki dallardan aldıklarını fark ettim. Kimileri de eğilmiş yerden taş alıyordu. Her şey aniden hızlanmıştı. Komiser kolumdan hızla çekerek beni kalabalığın ortasına doğru götürdü. Kolumdan hızla çekerek kendi etrafında döndürmeye başladı. Elindeki değneği rastgele indiriyordu. Kel ka-

falı adam komiserin dayağına yetişmek için hızla koşarak o da dönüyor, elindeki değneği nereme denk gelirse vuruyordu. Vücudumun her yerine sopalar, taşlar inmeye başladı. Yaşanan, Vurun Kahpeye filminin bir sahnesiydi.

Komiserin beni çeviren kolu yoruldu. Değiştirdi. Diğer koluyla ters tarafa doğru çevirmeye başladı. Çevirme anından yararlanıp, elimi kendimi korumak için kaldırdım. Elimi kaldırmamla inen değnek elimin üzerindeki eti sıyrıp aldı. Acıyla birlikte elimi çektim, mideme bir sopa hızla indi. Nefes almak için ağzımı açtım. Nefessiz kaldım. Düştüm. Sonra daha ne kadar dövdüler hatırlamıyorum. İlk kez bayıldım.

Suratıma çarpan serin suyla kendime geldim. Her yanımla ıslaktı. Biri suratımı tokatlıyordu. Gözlerimi açtım, arabaya hoyratça oturtuldum. Acıyan yerlerimi duyumsamaya çalıştım. Acılarım birbirine karışmıştı. Neremin acısını hissedeceğimi bilemiyordum. Elime baktım, çıplak kemiğimi gördüm. Usul usul ağlayan çocuğun gözyaşları gibi kanıyordu. Sağlam elimle yaralı elimi tutup kucağıma koymak istedim. Askı, elektrik, çekiştirme sonucu tüm işlevini kaybetmiş, kımıldamıyor, sözümü dinlemiyordu. Kafamı etrafa bakmak ve yaşadığıma inanmak için kaldırdım, aynada tanıyamadığım kanlı yüzümle karşılaştım. Yaralı elimi diğer elimin yardımıyla kafama götürdüm, elim kanlandı.

Yolunmuş saçlarıma, kanayan kafama baktığım sırada, kel kafalı adam arabanın kapısını açtı, sırtıma hınçla vurdu. Ölmemiş olmama üzülmüştü. Kısa süre önce tanımadığını söylediği bana “Katil katil!” diye bağıırıyordu. Komiser sırtarak kel kafalı adamı kolundan tutup dışarı doğru çekti, bu kişini izah etmek gereğini duyarak, sonuçtan memnun:

“O bize daha lazım,” dedi.

Polisler arabaya bindi, hareket ettik. Her tarafım kasapta dövülmüş et gibiydi. Oturamıyor, bir yandan diğer yana dönemiyor, her nefesimde, her hareketimde acı çekiyordum.

İnsan neden bu kadar dayanıklıydı. Yaşamak kötü bir sürpriz gibiydi, ölmekse kurtuluş! Yaşamak, ölememek acı çekmekti. Bedenimin bu kadar dayanıklı olmasına şaşırıyordum.

Yaşadığım her yeni acıyı öncekiyle kıyaslıyor, öncekini daha hafif görüyor, sonrakinden ürküyordum. Askı, elektrik, falaka dahil hiç böylesi acı duymamıştım. Acıdan başka bir şey hissedemiyordum. Ne öfke, ne kin, ne çaresizlik, ... Hiçbir şey dedikleri galiba buydu.

Araba işkencehaneye yeni insanlar katarak suskun, yorgun ilerliyordu. Kel kafalı adamın göstermesi ve orada bulunan faşistlerin çabası ile yakalanan üç genç “nereye gidiyoruz, ne olacak?” sorusuyla bana bakıyorlardı. Birbirini yeni gören bizler, aynı suçu işlediğimiz iddiasıyla emniyete doğru ilerliyorduk. Kaçamak bakışlarla tanışmaya çalışıyorduk.

Mahalleden çıkar çıkmaz gözlerimiz bağlandı. Acı içeride, güneş dışarda kaldı. Arabanın içine kafalarımızı iyice soktular. Her şey yoluna girmişti işte. Bizler kimseyi görmüyorduk, kimse de bizi görmüyordu. Böylece işkence ve zulmün olmadığı ortaya çıkıyordu!

Kendime şaşarak aynı soruları sorup duruyordum. Neden ölmüyorum, ne zamana kadar bu devam edecek, ne zamana kadar vücudum dayanacak? Bitti diye düşünürken yeni şeyler ortaya çıkıyor, yeniden işkenceye başlıyorlar. Gözaltı süresinin doksan güne çıkarılacağını duyuyorduk. Doksan gün, yani üç ay insanlar orada işkence görecektir, dayanamayan ölecek, ya da ölecek gibi olan iyileştirilecek, sonra tekrar tekrar işkence görecekti. Orada cezalar verilecek, orada yargılınacak, idam olunacak, kurşuna dizilecek ya da yıllar oralar da duvarlar arasında geçecekti...

Emniyete geldik. Aynı arkadaşlarımla yanına koydular. Otaramıyor, yatamıyor, ayakta duramıyordum. Ne olduğunu sordular, dilimin döndüğünce mahallede dövdüklerini an-

lattım. Yapacak bir şey olmadığı için sadece “aşağılık adamlar” deyip sustuk. Gaye’nin sorgusu bitmiş ve Mamak’a yollanmıştı. Gidişine imrenerek baktık. Hasret heyecanlı, her şeyi bir anda öğrenmek için peş peşe sorular sorup duruyordu. “Neden linç edildin, neden kimse bir şey yapmadı, neden oradaki insanlar sana öyle davrandılar?” Soruların birine taktıldım. Gözümün önüne, orada gördüğüm bir manzara gelip yerleşti. Araba hareket ettiği sırada bir evin penceresinden kucağında çocukla dışarı bakan, ağlayan kadın.

Koridordan sayım sesleri geliyordu. Biraz önce saymışlardı oysa. Sayımda bir kişinin eksik çıktığını nöbetçilerin konuşmalarından anladık. “Yer göstermeye mi, parmak izine mi gitti?” soruları açıklığa kavuşmuyor, tekrar tekrar sayıyorlardı. Her sayışlarında bir kişi hep eksik çıkıyordu. “Yer göstermeye gitmiştir belki” diyerek nöbetçiler kendilerini teselli etmeye başladıklarında, kayıp kişinin sorgusunu yapan ekip onu sorguya almak için geldi, kayıp olduğunu öğrenince bağırma, hakaret etmeye başladılar.

O kızgınlıkla, hücrelerde bulunanları dışarı çıkardılar, isimlerini okuyup döverek tekrar yerlerine koydular. Tüm sayım ve dayak sonrası bir kişi eksik çıkıyordu. Bu sırada yapılan isim yoklamasında dayımın da oraya getirildiğini öğrendim.

“Tuvalete gitmiştir belki,” diyerek tuvaletlere bakıyorlar, fakat kimseyi bulamıyorlardı. Canından bezen insanın işkenceden kurtulmak için akla hayale gelmeyecek yöntemler deneyeceğinin inancıyla, her yeri tekrar tekrar arıyorlardı.

Saatler sonra “Ne işin var lan orda?” sorusunu duyduk.

“Düştüm komutanım,” dedi ürkek ve kısık ses.

İşkenceden kurtulmaya çalışan genç, tuvalete gittiği sıra, kalabalıktan ve nöbetçinin anlık dalgınlığından yararlanarak, tuvaletin üstündeki yukarı bakan boşluğun açıklığına gizlenmiş, arandığını duydukça korkusu daha da büyümüş, görül-

mek istemediği için yok olmak istercesine büzülmüş. Öyle büzülmüş ki, kafasını kucağına saklamış, gözünü kapamış ve sadece sesleri dinler olmuş. Nöbetçi onu o halde bulduğunda, nöbetçinin onu gördüğünü dahi görmemiş.

Yukarıda buldukları gencin cevabı onlara bulunmaz bir eğlence çıkarmıştı. Yaka paça indirdikleri genci, koridordaki demirlere bağlamış ve dövmeye başlamışlardı. Bir yandan dövüyor, bir yandan da yer çekimi kuvvetini anlatıyorlardı:

“Ulan geri zekâlı, bu dünyada yer çekimi diye bir şey var, insan yukarı doğru değil aşağı doğru düşer,” diyerek dalga geçiriyorlardı.

Gencin tüm inlemeleri, yalvarmaları, ağlamaları ve vücuduna inen sopa sesleri hücremizi dolduruyordu. Nöbet değişimi sırasında nöbetçi yeni gelen arkadaşına olayı anlatıyor ve dayakla birlikte devrediyordu.

“Taha Kılıç!” diyen nöbetçinin sesini duydum. Taha, arkadaşım Cemal’in kardeşiydi. Polisler Cemal’i almaya geldiklerinde evde genç olarak onu da görünce almışlardı. Cemal’i ihbar eden komşuları da Taha için “Bu da onlara karıştırdı” deyince o da tutuklanmıştı. Taha ile hiç anlaşılamadık. Ayrı siyasettendik. Sürekli tartışırdık. Dünyanın merkezine kendisini koyar, tüm yaşamını ona göre hesaplar ve ona göre davranırdı. Hiç kimseyle anlaşılamaz, hiç kimseyi sevmezdi. “Onun burada ne işi var?” diye düşündüm.

Kapı açıldı, adım okundu, hücreye gözbağı atıldı ve yaşamım boyunca unutamayacağım cümle yine kuruldu. “Gözünü bağla, arkanı dön ve çık!” İşkence odalarından birine götürüldüğümde, hiçbir şey sorulmadan bir süre sessizlik içinde bekledik. Kapının ikinci kez açılmasıyla içeri başka ayaklar da girdi. Gözümü açıp kafamı kaldırıp “Bak bakalım tanıyor musun?” dediklerinde, ne diyeceğimi şaşırdım. Soruya Taha yanıt verdi: “Evet, komutanım.”

“Birlikte öldürdük komutanım. Öldürdükten sonra bana konuşmayayım diye para verdi.”

Duyduklarıma inanamadım. Şaşarak baktım. Duyduklarımın gerçek olduğunu anlamak amacıyla, yüksek sesle “Ne!” diyebildim sadece.

Her karşıma çıkarılan insanla birilerini öldürdüğüm iddia ediliyordu.

Gösterdiğim tepkiyle tekrar bir çırpıda çırılçıplak edilip koltuk altlarımdan tavana mı, duvara mı asıldığımı bilemeden asıldım. Taha, yalan söylediği anlaşırsa onu da benim gibi asacaklar korkusuyla doğruluğunu ispatlamaya çalışarak konuştukça konuşuyordu:

“Komutanım adını bilemediğim beş kişiyi daha öldürdük. Nerede öldürdüğümüzü bilemiyorum ama öldürdük! Bu beni tehdit etti ‘Konuşursan kendini yok bil,’ dedi. Ben de korktum gelip size haber veremedim. Bir gün bu bizde yartarken cebini karıştırıp kimliğine bakıp gerçek adını öğrendim. Bildiğiniz gibi size de söyledim.”

Gözbağımın altından, bütün hikâyelerinin sonunda komisere baktığını, komiserin tepkisizliği karşısında yine ona işkence yapacaklar korkusuna sürüklendiğini görüyordum. İnandırıcı olmak için komiserin elindeki değneği aldı, mahallede yediğim dayaktan çürümüş etlerime vurmaya, küfür etmeye başladı.

Baskının böylesine, işkencecileştirilen bu insanın tepkisine şaşkın ve suskun kaldım. Bir süre sonra askıdan indirilerek tekrar hücreme götürüldüm. Nöbetçilerin, Taha’yı da dövdüklerini hücreye kadar gelen ağlama ve yalvarma seslerinden anladım.

Yıllar sonra aldığım imzasız bir mektupta, Taha için, “Duyduk ki sana kötülük yapmış, ne şartta olursa olsun zor durumda olana eziyet edeni biz içimize almazık. Sen hiç canını sıkma, keyfini bozma bacım, onu buralarda komadık, hiç-

birimiz onunla konuşmadık, selam alıp selam vermedik. Gücümüz bu kadarına yetti. O da çekip gitti,” yazacaktı.

Koridorda bir baba yalvarıyordu:

“Kızımın hiçbir suçu yok, o benim kızım, evime nasıl almayayım?” Nöbetçi:

“Neyin olursa olsun, o vatan haini,” diyordu. Baba onları ikna etmek isteyerek:

“Ben otuz yıllık öğretmenim, öğretmenliğim sırasında öğrencilerime öğretmeye çalıştığım Atatürk’ü ve vatanlarını sevmeleridir, kendi çocuğum nasıl hain olur?” Babanın konuşmasını kızının çığlığı kesiyordu. Baba:

“Yapmayın ne olur!” diye yalvarıyordu.

Emekli öğretmeni tokatlıyorlardı. Öğretmen kızının çığlıklarından başka bir şey duymuyor, hissetmiyordu. Sayıklar gibi “Kızıma işkence yapmayın,” diyordu. Bir süre sonra sustu.

Yaşlı bir adamın ağlama sesleri karıştı öğretmenin suskunluğuna. Evet, bu ses dayımındı. İçimden ağlamak geliyordu. O yaşa gelmiş ve yaşadığı müddetçe böyle bir şey görmemiş, yaşamamış dayım benim yüzümden bunları yaşıyordu.

“Dayım,” dedim ağlamaklı. Lale:

“Sakin ol, herkesin yakını aynı durumda,” dedi. Ona hak vererek sustum. Bir müddet sonra mazgal açıldı, içeri göz bağı atılarak, ismim okundu, aynı cümle yine kuruldu.

Polisin çektiği yöne doğru gittim. Emniyet binasından dışarı çıkıyorduk. “Kafanı eğ, merdiven çıkıyoruz.” Arabaya bindirildim. Ne düşüneceğimi bilemiyordum. İçimi sorular ve korkular kapladı. Nereye, niçin götürülüyordum? Ya yine döverlerse! Belki de bu defa öldüreceklerdi! İki gün evvel yediğim dayağın ötesi ölümdü. Bir süre gittikten sonra göz bağımı açtılar. İçimden dışarı bakmak gelmedi. Polislerin konuşmalarından küfürlerinden, belden aşağı esprilerinden uzaklaşmak için kafamı çevirdim. Her şey anlamsız geldi. Araba linç

edildiğim mahalleye doğru ilerliyordu. Linç edildiğim gün, polis karakoldan bir sürü evrak almıştı. Ancak birinin adresine gitmiştik, demek ki şimdi diğerlerine gidiyorduk. Muhtarın evinin önünde tekrar durup muhtarı beklemeye başladık. İçimden avaz avaz bağırarak, “Yeter!” diye isyan etmek geliyordu. Bu daha ne kadar devam edecekti bilemiyordum. Zulüm uçsuz bucaksız sınırsızlığını yaşıyordu. Bilinmez bir gücün her şeyi, dünyanın dönüşünü, insanların hareketlerini, arabanın hızla mahalleye doğru gidişini durdurmasını istiyordum. Muhtar yine yoktu. Polis yine küfür ederek döndü! Mahallenin girişinde hepimiz arabadan indik. Komiser:

“Hadi bakalım kurşunladığın, bombaladığın, yaktığın, yıktığın evleri göster,” dedi.

İndirildiğim yerde ne yapacağımı bilemedim. Olduğum yere çakılı kaldım. Önümdeki eve kurşun izleri var mı diye bakmaya başladım. Komiser:

“Geri zekâlı, aptal yürüsene!” diye arkamdan itti. Sokakta rast gele onların yürüdüğü yöne doğru yürümeye başladım. Her adımda ayağım bastığım yerde kalıyordu. Arkada kalan ayağımı öne geçirmek için çabalıyordum. Polisler “yürü” diyerek arkamdan itekliyorlardı, ben tökezliyor, düşüyordum. Düşmelerim ve tökezlemelerim devam ettikçe, şükkanlılığımı yitiriyor, ne yapacağımı şaşıırıyordum. Polisler önlerine çıkan her evin kapısını çalıyorlar;

“Eviniz kurşunlanıp bombalandı mı?” diye soruyorlardı. Evi kurşunlanan veya bombalananların sağcı veya solcu olması bir şeyi değiştirmiyordu. Hepsini ben yapmıştım! Evden çıkanların “hayır” yanıtı karşısında;

“Kurşunlandığını bombalandığını duyduğunuz bildiğiniz evler var mı?” diye soruyorlardı.

Verilen bilgilere göre kurşunlanan veya bombalanan evleri aramaya devam ediyorlardı. Kimi, yakılan veya bombalanan evleri gösterip:

“Onları sağcıların yaptığı söyleniyor,” diyordu safça. Polis:

“Sen solcu musun?” sorusu karşısında, sözün sahibi, saklanmak istercesine kapıyı hızla kapatıp arkasından kilitliyor, perdeleri bir daha açmayacakmış gibi sıkıca kapatıyordu.

Polisin “yürü” diyerek hızla iteklemesi sonucu yüzükoyun çamurun içine düştüm. Polis saçımdan tutarak ayağa kaldırdı. Yeni bir oyun daha başlamıştı. Düştüğüm yerden kalkıyor ve arkamdan hızla bir elin iteklemesiyle, yürümeyi ve ayakta durmayı unutmuş bacaklarım bükölüyor, tekrar düşüyordum.

Bir kadın “Kurşunlanan evler şunlar,” diyerek bir yerleri tarif ediyordu. Ben sanki olayların dışındaymışım gibi, kadının geniş yelpaze çizerek gösterdiği yerleri anlamak istercesine ruh gibi bakıyordum. Tariflere göre gittiğimiz evlerde birileri varsa, eli yüzü çamurlu, bitkinliğiyle korkutuculuğu yerine karşısındaki insanda merhamet duygusu uyandıracak olan bana bakıyordu. Polisleri “hayır bu değıl” korkusu alıyor, ev sahiplerini canavarlığım konusunda ikna etmeye çalışıyorlardı.

“Görünüşüne aldanmayın, iyi bakın, bakın da tanıyın, evlerinizi kurşunlayan, bombalayan, yakan bu ve bunun arkadaşlarıdır,” diyerek günah veya sevap işlemek arasında tereddütte kalan insanları, günahların konusunda ikna ediyorlardı. Kimi yerlerde durup doğrudan “Bunu tanıyor musunuz?” diye soruyorlar, aldıkları yanıt “hayır” ise; “Bakın da bundan sonra iyi tanıyın, bu buraların canavarı, vatan haini” diyerek Adım ve soyadımı söyleyip uydurdukları hayali adam öldürme senaryolarıyla beni tanıtıyorlardı.

Kimileri polisler kadar hevesli çıkıyor, sırtıma bir iki yumruk indiriyordu.

Mahallede dövölerek, iteklenerek dolaştırılırken, çocukların oyun oynadıkları ara yola girdik. Çocuklar oyun-

larını bırakmış, bizi izlemeye başlamışlardı. Grubun arasında Serkan'ın siyah, üzüm gibi gözlerini gördüm. Kalbimin korkuyla çarptığını hissettim. Kafamı çevirdim, görmezlikten geldim. İçimde kopan fırtınaları hissettirmemeye çalışıyordum. Kafamı çevirdiğim yöne Serkan gelip durdu. Bana sahip çıkmasını önlemek için en kötü bakışlarımla bakmak istedim, fakat beceremedim. Başımı tekrar çevirdim. Biz sokakta ilerledikçe çocuklar da peşimizden geliyordu.

Serkan, bize gelip giden bir akrabamızın çocuğuydu. Beni her gördüğü yerde koşar, boynuma sımsıkı sarılır ve anesine, “Ne olur bugün ablamla yatayım” diyerek mızırdanırdı. Çoğu zaman onlarda kalırdım. Gece mutlaka altını ıslatır, sonra da bütün suçu üstünden atarak, “Abla niye yatağımı ıslattın?” diye suçunu bastırmaya çalışırdı.

Serkan bir türlü peşimizden ayrılmıyor, ama koşarak boynuma da atılmıyordu. Bir gariplikler olduğunu hissediyordu. Ne olduğunu anlamak için karşıma geçiyor soru dolu bakışlarını gözlerime dikiyordu.

Polisin yürü diyerek iteklediği bir sırada tekrar düştüm. Serkan gelip karşımda durdu. Gözlerinde üzüntü, çözemediği sorular vardı. Tedirgin ve soğuktu. İkimiz de yaşamımız boyu unutamayacağımız bakışları oraya bıraktık.

Polis birden yumuşak ve sevecen sesiyle onu tuttu.

“Adın ne?” diye sordu.

Soruyu sakın yanıtladı:

“Serkan,” Polis:

“Bunu tanıyor musun oğlum?” dedi yumuşacık sesiyle.

Gelecek yanıtı kaçırmamak için korkuyla nefesimi tuttum. Bekleyiş çok uzun geldi.

Serkan'ın kara gözleri şaşkındı. Yalan söylemenin kötülüğü konusunda aldığı dersler geçiyordu belki de aklından. Sanki o zeytin gözler hiç muzurluk yapmamış, hiç gülmemiş gibiydi.

“Yok, tanımıyorum,” dedi.

Kolunu polisten kurtardıktan sonra panikle evlerine doğru koşmaya başladı. Annesi evinin balkonunu süpürüyormuş gibi yapıyor, olacakları korkuyla gözlerinin altından izliyordu. Anne, çocuk birbirlerine sımsıkı sarılıp eve girdiler. Annesi elindeki süpürgeyi bahçeye attı. Süpürge dışarıda, onlar içerde kaldı.

Penceredeki tül perde hafif hafif oynuyordu. Bunları sadece ben görüyordum.

Benim için bir şey yapamayan üzgün gözler gördüm. Sanki birden yeniden güçlendim. Bu duygular arasında bir evin önünde durduk. Evden çıkan yaşlı adam:

“Evimiz yakıldı doğru. Kim niye yaktı bilemiyoruz. Bir şeye karışmayız, yetişkin oğlumuz kızımız da yok. Bu kızı da hiç görmedik,” diyerek korkak ve üzgün başından geçenleri anlatıyordu.

“İnanın evinizi biz yakmadık, faşistler yaktı,” dedim.

Yüzüme yıldızları saydıran bir tokat indi. Polis:

“Sana konuş demeden konuşmayacaksın demedik mi?” diye bağırdı.

Adam gördüğünün kapıda kalmasını ister gibi, evine girip kapısını kapattı.

Tokat artık etkilemiyordu. Vücudumda sürekli duyduğum acıyı yüzümde de duyuyordum hepsi o kadar.

Öylesine yorgun ve bitkin bir haldeydim ki... Polis:

“Kaç hadi, kaç diyorum sana, kaç da kaçarken vurduk diyelim,” diyerek silahının dipçiğiyle itekliyordu, ben sarsılarak çamurlara düşüyordum. Ne kaçmak, ne de kaçarken vurulmaktan korkuyordum, ancak ayaklarımın koşacak gücü yoktu.

Ne kadar bu sokak aralarını dolandık bilmiyorum. Gün tükenmek bilmiyordu. Sanki günlerdir orada gezdiriliyormuş gibiydim. Şoförün arabayı olduğumuz yöne doğru getirdiğini gördüm. Polisin kolundaki saate baktım 17.00 ye geliyordu.

Acaba ayın kaçıydı. Kaç gündür bunların elinde, gece gündüz bunlarla birlikteydim.

Araba mahalleden çıktığında komiser:

“Eee şimdi hesaplaşma zamanı geldi,” diyerek arkasına döndü. Sırıtarak:

“Şıfırtı gözünü bağla bakalım,” dedi.

Gözümü bağladım. Kafamı arabanın içine iyice soktular.

Komiser:

“İlk soru, sana bir şey sorulmadan neden cevap veriyorsun?”

“Evlerinizi biz değil faşistler yaktı” dememin hesabını soruyorlardı. İki sıra önümdeki koltukta oturan komiser, saçımı hızla öne doğru çekti. Arabanın önüne doğru fırlayacakmış gibi oldum, el yordamıyla bulduğum yerlere sımsıkı yapıştım. Hiç tepkisiz onları dinledim. Dövmelerine ve küfürlerine sessiz katlandım. Artık tepki göstermemeyi, yapılanları kuzu kuzu kabullenmeyi, sindirilmeyi öğrenmişim. “Sesini çıkarma” dedikleri zaman çıkarmıyor, “sus” dedikleri zaman susuyordum. Tekrar emniyete geldik, parmaklarımın üstünde cezada bıraktılar ve gittiler. Yine nöbetçilerle baş başaydık!

Koridorda göz bağımın altından Hasret’in ayakkabısını gördüm. Demek ki hücrede Lale yalnız bırakılmıştı. Nöbetçi Hasret’i eğitiyordu. Elindeki silahı kucağına bırakıyor:

“Bunun adı ne kız?” diye soruyordu.

Hasret ince ve titrek sesiyle:

“Tüfek amca,” diyordu.

“Bu tüfek olur mu kız, hem amca yok komutanım var!” diyordu nöbetçi.

Hasret yaptığı hatayı düzeltmeye çalışarak:

“Tabanca komutanım,” diyordu.

“Bu tabanca değil, otomatik tabanca, söyle bakalım neymiş?”

“Otomatik tabanca komutanım.”

Verdiği eğitimin alınmış olmasından memnun nöbetçi diğer arkadaşına sesleniyordu:

“Keko, sor bakalım şu ufaklığa bu neymiş.”

Nöbetçi, tekrar soruyor, aldığı yanıt karşısında, arkadaşına sesleniyordu:

“İyi ki bunu çabuk yakalamışız, yoksa örgüte yönetici olurdu.”

Çıglıklar gece gündüz, hiç durmaksızın devam ediyordu. Oradaki insanların sayısı hızla artıyordu. Her yer işken-
ce gören ve görececek olanlarla doluydu. Koridorlardakini döv-
mekle hıncını alamayan polisler, hücredekileri çıkarıp dövü-
yorlardı.

Yine yakamdan çekilerek sorgu odasına götürüldüm. Oda da çıt yoktu. Birden bir ses kükrercesine:

“Konuş ulan!” diye bağırdı. Acılı ses konuşmaya başladı:

“Ben kendisini tanırım, o da beni tanır, ancak biz ayrı örgütteniz. Bizim öldürme olayı ile ilişkimiz yok. Fakat ben onların öldürdüğünü daha önce duydum.” dedi, sustu.

Dalga geçercesine polis:

“Eee...” dedi. Anlaşılan daha devamı vardı. Ses, okudu-
ğu kitapta kaldığı yeri unutmuş gibi bir süre durakladı, son-
ra hah hatırladım der gibi, polislerin istediği yere, yani silah-
lara geldi.

“Bir gün gece nöbet tutarken bunu gördüm, iki kolunda iki otomatik silah vardı.”

“Yalan söylüyorsun,” dedim. Polisleri ikna etmek için:

“Lütfen insaf edin, iki otomatik silahı ben nasıl taşıya-
yım?” dedim. Polis alaylı güldü, gülüşünde iki otomatik silahı
birden taşıyamayacağımı bilmenin rahatlığı vardı.

“Taşırsın, taşırsın.”

Hamalmışım da, yüklerinin ağırlığı konusunda müşte-
rimle pazarlığa oturmuş gibiydik.

Ben inkâr ettikçe, oradan inemeyeceği paniğiyle itiraz ediyordu askıdaki:

“Yalan söylüyor komutanım. Benim örgüt içindeki kariyerim emin olun onunkinden daha aşağıdadır. Öyle olduğu halde, ben size bir sürü silah ve adam getirdim. Haydi, sizin sorduklarınızı tanımıyor, asıl isimlerini bilemiyor, silahların yerlerini de bilemiyor diyelim. Ama bir insanın devrimci olana kadar mutlaka tanıdığı ve bildiği birileri vardır, onları size getirsin.”

Polis, askıdaki konuşmasını çok mantıklı bulmuştu.

“Niye yalan söylüyorsun!” diye bağırdı ve beni tokatlamaya başladı.

Askıdan indirilmediğini gören genç, haklılığını ispatlamak istercesine konuşmasını sürdürdü:

“Yakalanıp arabaya bindirildiğimizde, yanımda liste vardı, yırttım ve arabaya attım, buna da gördüğünü söyleme dedim, o da size söylemedi.” Ona ne kin, ne öfke, ne de kızgınlık duyabiliyordum.

Odadan çıkartıldım, başka bir odaya alındım.

“İyi bak, bunu tanıyor musun?”

Çırılçıplak edilip kollarından asılmış, gözü bağlı insanın vücudundaki elektrik kablolarını gördüm. Gözümü kapatarak:

“Hayır,” dedim. Polis:

“Onu sormuyorum orospu, şunu!” diyerek saçımdan tutup asılı olanın cinsel organına kafamı kaldırdı.

Gözlerimi kapattım. Polis gözkapaklarımı elleriyle kaldırdı. İteklenererek tekrar koridora çıkarıldım.

Koridorda nöbetçiler “Bugün On Kasım hadi kutlayalım!” diye bağırarak önlerine geleni dövüyorlardı. Sıradan fire vermeden herkesi dövdükleri halde hırsları geçmemiş, hücrelerin kapısını açarak içerde bulunanları dövmeye başlamışlardı.

“İstiklal Marşı söylenecek, herkes ayağa kalksın!” diye buyurdu bir ses. Gözlerimiz bağlı yaralanmış ellerimizi, yaralanmış bedenlerimize yapıştırarak hazır olda ayağa kalktık. İstiklal Marşı kabul edildiğinden beri belki de o güne kadar böylesine acılı ve kederli okunmamıştı. Bir süre sonra, Atatürk’e küfürler yağdırmaya ardından da gözü bağluları saygı duruşunda bekletmeye başladılar.

Demek ki tarih On Kasım’dı. Oraya geleli on iki gün olmuştu. Zamanı yakaladım.

Nöbetçiler bu özel günde yeni yöntemler bulmak istiyorlardı. İlk buluşlarını hemen uyguladılar. Bir ses:

“Karadenizli olan herkes bir adım öne çıksın!” diye bağırdı.

Verilen emri, bir adım öne çıkma sesleri takip etti. Herkes kendi adımına göre öne çıktığı için, rastgele sıra oluşmuş, kimi biraz geride, kimi ileride kalmıştı. Nöbetçiler hepsini aynı hizaya getirmek için, tek tek kollarından çekerek düzgün sıra yaptılar Kıkır kıkır gülme sesleri geliyordu.

“Şimdi horon tepeceksiniz, atlar gibi anlaşıldı mı?” diye bağırdı biraz önce emir veren polis. Herkes ürkek ve sessizdi.

“Anlaşıldı komutanım desenize,” diyerek dövmeye başladılar.

Kalabalık düzensiz bir şekilde:

“Anlaşıldı komutanım.” dedi.

Hadi başlayın, komutuyla yere düzensiz inen ayak sesleri geliyordu.

“Olmuyor, olmuyor,” diyen nöbetçinin sesine diğerlerinin gülmeleri karıştı.

Nöbetçiler hepsini el ele tutuşturup elektrik verdiler. Çıkan toplu çığlık kanımızı dondurdu. Onların hoşuna gitti.

Biraz uzağımda yerde oturan Satı’ya zorla üzüm yedirmeye çalışıyorlardı. Satı ufak tefekti. Ağzını sımsıkı kapamış, incecik sesiyle ağlamaklı “Yiyemiyorum,” diyordu. Nöbetçiler:

“Hayır, yiyecek ve büyüyeceksin” diyerek ağzına üzüm-leri salkımları ile sokuyorlardı. Salkım salkım üzümü zorla yedirdiler. Satı güçlükle nefes alıyordu.

“Bak her yanından terler akıyor, büyüyorsun,” diyordu nöbetçi.

Başımı taşıyamıyordum. Hepimizi yan yana konmuş sandalyelere sıkış sıkış oturttular. Hızlı hızlı gidip gelen nöbetçilerden biri önümde durdu.

“Parmağını uzat,” dedi. Uzattım. Kablo doladıklarını göz bağımın altından gördüm. Ne yaptıklarını anlamaya çalışırken birden vücudumda elektrik akımı hissettim. Bağırarak yerimden fırladım. Nöbetçilerin çok hoşuna gitmişti bu oyun. “Hadi bir daha” diyerek, başka birine aynı şeyi yapmak istediler. Nöbetçinin biri kabloyu tutuklunun parmaklarına bağlarken, diğeri sabırsız davranmış ve manyetonun kolunu çevirmişti. Kabloyu bağlamaya çalışan nöbetçi çığlık çığlığa bağırıp arkadaşına ana avrat sövüyordu.

Manyetoyu zamansız çeviren nöbetçi, neden olduğu acının farkındaydı. Üzgün ve ağlamaklı, hatasını telafi etmek için suçluyu buluyor “Hep şunun yüzünden” diyerek elektrik vermeye çalıştığı kişiyi dövüyordu. İşkence odasında manyetoyu bekleyen komiser, hızla odasından çıkıp, işkencesiz geçen zamanın hesabını sordu.

“Anasını avradını ...tiklerim” diyerek nöbetçilerin ellerinden beklediği işkence aletini hınçla alıp, işkence odasının kapısını sertçe kapattı. Bir süre sonra odadaki çığlıklar başka çığlıklara karışarak koridoru doldurdu.

Sürünerek çıplak ayaklar geçiyordu. Tuvalet tarafına geçirildiyse mutlaka tazyikli suya götürüyorlar demekti. Ağza, cinsel organa tutulan tazyikli sudan dolayı titreyen ve zorlukla nefes almaya çalışan kesik sesler duyuyorduk. İşkenceci bağıırıyordu:

“Ayağa kalk ulan, ayağa kalk, açsana lan!”

İşkence çeşitlerini seslerden anlamayı öğrenmiştik. Askıda elektrik sesi, falaka sesi, tazyikli su sesi...

“Babaya bak, babaya” diyerek erkek tutukluları cinsel organlarından çekerek götürüp getiriyorlardı. Çıkan her sesi, kime ne yapıyor, sıra ne zaman bana gelecek, sorularıyla nefes almadan dinliyorduk. Dinlerken de duymak istemiyorduk.

“Çabuk tut şunu,” dedi nöbetçi. Elimi uzattım. Ben bağırдым, onlar güldü. Tazyikli suya götүrdükleri tutuklunun cinsel organını tutturmuşlardı.

Gördüklerim, duyduklarım, yaşadıklarım, uykusuzluk, sürekli sarkıntılık tahammül gücümü tüketmişti. Çıldırarak gibiydim. Bana uzanan tüm ellerden tiksiniyordum. Kendi ellerime dahi tahammül edemiyordum.

Yakamdan tutup çekiştiren nöbetçinin elini itmeye çalışıyordum.

“Doğru yürüsene,” diye söylenen nöbetçinin peşinden gidip, “Dur!” dediğı yerde durdum.

“Önündekini tut!” diyen sesle bir el omzuma kondu. Omzumdaki eli ittim, el ürkerek tekrar omzuma kondu. Elin ürkeklіğini ve benim tepkim karşısında dokunmamaya çalıştığını fark edemiyordum. Delirecekmiş gibi ağrıyan başımı taşıyamıyordum. Bir kapı aralığыndan geçtik.

“Dur,” denilen yerde durduk.

“Göz bağlarınızı açın.”

Gözbağıını açtığımda birbirine karışmış saç ve sakallar, çökmüş gözler, zayıf bedenler gördüm. Sanki hepimiz, ilk çağlardan kalmıştık da insanlığa tanıtılmak için mağaralardan çıkartılıyorduk. Şaşkın, etrafıma bakındım. Yakalarımıza iliştirdikleri numaralarla fotoğrafımızı çekiyorlardı. Fotoğrafımızı çeken, makine gibi hareket ediyordu. Moraran yüzleri, patlamış kaşları el çabukluğuyla belgeliyordu.

Halka olmuş, kurşuna dizilmeyi bekliyor gibiydik. Kar-

şımda duran, diğerlerinden farkı olmayan, saçlı sakallı biri güldü, göz kırptı.

Gördüğüme inanamıyordum. Günlerdir işkence görüyordum. Umutsuzdum. Herkesin gözleri bağlıydı. Günlerdir sadece işkencecilerle, onların zulümleriyle baş başayken birden hiç tanımadığım biri, sevecen bir çift göz bana gülmüştü. Ben de ona tebessüm ettiğimi sanarak göz kırptım.

Fotoğraflarımız çekildi. “Gözlerinizi bağlayın!” komutuyla gözlerimizi bağladık. “Önünüzdekini tutun!” komutuyla önümde duranı tuttum. Beni tutan eli itmedim. Tek sıra halinde koridora çıkartılırken, geçmek zorunda olduğumuz bir arada, el hafifçe omzumu sıkıp:

“Az kaldı bacı, dayan,” dedi.

Konuşulması yasak olan, güzelin unutturulduğu yerde dost sıcaklığı hissettim. Bu kısa an yeniden içime sevgi, umut doldurdu. Yalnız değildim. Kuş olup uçmak, sevinçle bağır-mak istiyordum. Ben de önümde duranın omzunu hafifçe sıktım. Bu güzelliğin ömrü çok kısıydı!

Koridora getirildiğimde işkencecilerim beni bekliyordu.

“Şurayı imzala.”

Neyi imzalayacağımı görmek istediğimi söyledim.

“İmzala diyorum sana be!” diye bağır-dı polis.

“Ama imzalayacağım yeri göremiyorum,” dedim:

“Göz bağının altını azıcık aç,” dedi.

Gözbağımın altını hafifçe açtığımda, “yakalanma tuta-nağı” yazan ve altında “yer gösterme sırasında, birlikte öldürdük diyerek sanık... sanık... ları yakalattım,” diye devam eden, art arda sıralanan isimleri gördüm. Tanığı gizlemek için yakalamayı benim üstüme atmaya çalıştıklarını anladım. Sanıkların altta imzaları vardı. Onları ben yakalatmadığım halde, benim yakalatığımın düşünülmesini ve yakalatanın gizlenilmesini istemiyordum.

“Ama onları ben yakalatmadım, siz de biliyorsunuz, o

adam yakalattı,” dedim.

Kâğıdın okunduğunu anlayan polis:

“Sana oku diyen mi oldu?” diyerek beni tekme tokat dövmeye başladı.

“Hayır, onları ben yakalatmadım,” diyor başka bir şey demiyordum.

Psikolojik çıkmaz içindeydim. Sorguda acıya dayanamamış, kendimi yenilmiş, güçsüz, güvensiz hissetmiş, “Tamam kabul ediyorum, hepsini ben yaptım,” diyerek bir sürü suç kabul etmişim. Fakat yaşadığım derin güçsüzlük duygusu içerisinde dahi, arandığım günlerde kaç eve gittiysem, yakalanır da bizi ele verirsen, korkusuyla hiçbirinin beni evlerine almadıklarını hatırlamıştım. Kendime verdiğim “ne yaşırsam yaşayayım, kimseyi buraya getirtmeyeceğim” sözünü tutmuştum.

Böylesi düşüncelerimin yanında suçlamaları kabul etmekle, başkasının da orayı yaşamasını onayladığımı düşünemiyordum. Duygularımı yorumlayamıyordum. Hiç bir şeyde diretmediğim kadar bu tutanağı imzalamamakta diretiyordum. Belki de buna neden olan, fotoğraf çekilirken yaşadığım güçlü dostluk duygusuydu.

Polis öfke içinde saçlarımdan tutup işkence odalarından birinin kapısına götürdü:

“İyi dinle, birazdan aynı şeyler sana da yapılacak,” dedi.

Kapının önünde nefesimi tutarak durdum. Gülperi’nin ağlayan “Ne olur yapmayın!” diye yalvaran sesine, ara ara “Tuvalete gitmek istiyorum,” diyen sözleri karışıyordu. Babasının sesini duydum:

“Siz insan değil misiniz? Kızımı bırakın, ne olur yapmayın. O benim kızım onu nasıl eve almayayım, ne olur yapmayın!” diye ağlıyor ve yapmayınları tekrarlayıp duruyordu.

Baba’nın sesi panikle yükseliyor, umutsuzlukla alçalıyor, sanki rüyadaymış gibi “benim kızım”ı tekrarlayıp duruyordu.

Bir süre sonra içine düştüğü umutsuzluğu kırıp yok etmek istercesine tekrar bağıırıyordu.

Polis beklediğimiz kapının önünde kulağıma yavaşça:

“Ona ne yaptığımızı anlıyor musun? Sen akıllı kızsın, anlıyorsun değil mi?” Birazdan sana da aynı şeyleri yapacağız, belki hoşuna gider, istiyorsundur da, hı ne dersin?” dedi.

Ağlayan Gülperi’nin sesi beni, yenemediğim bir paniğin içine bıraktı.

Sayıklar gibi, “Onları ben yakalatmadım,” cümlesini tekrarlayıp duruyordum.

“Çık!” sözü ile önümde duran kapı açıldı, inleyen ses iteklenerek dışarı çıkarıldı. Yakaladıkları etkiyi kaçırmamak için itekleyerek Gülperi’nin çıktığı odaya soktular. Hep bir ağızdan “soyun” diye bağırmaya başladılar.

Kulağıma Gülperi’nin sesi ok gibi saplanmış kalmıştı. Hiç bağırmadığım kadar bağırmaya “Hayır hayır!” diyerek ağlamaya başladım. Arada bir “Onları ben yakalatmadım,” diyordum. Sanki onları yakalatmadığım konusunda ikna olurlarsa bana Gülperi’ye yaptıklarını yapmayacaklardı. Oysa beni dinlemiyorlardı, sadece “soyun” diye bağııyorlardı. Bağırtilar arasında:

“Masaya çık, yat!” sözlerini duydum. Çıldırılmış gibiydim. Var gücümle çırpınıyordum. Bu arada masaya çıkarılmış, kol ve bacaklarımdan bağlanarak, çıplak ayaklarımin altına vurulmaya başlanmıştı. Duyduğum acı birden bağırıtımı bastırdı. Falaka çekiyorlardı. Falakaya çekilişim, yanağıımı, saçımı “sakin ol, sakın ol sadece falaka” diyerek okşamıştı. Birden sustum, kayışın inip kalkmalarını tepkisizce dinledim. Şimdiye kadar duyduğum acılarda elenmiş bir acıydı. Sustuğum anda polis, koyu bir sohbetle konu kalabalığında konuşan bir insanın sürekli konuşup konuşup susması sonucu oluşan boşluğu doldurmak amacıyla, laf olsun diye konuşur gibi, sordu:

“Evet?”

“Onları ben yakalatmadım,” dedim. Bekledim.

Elimi ayağımı çözdüler. Çözüşte, kendine yeni gelen, direnmenin tadını alan birine çok ısrar edince ısrarın ters tepeceği kuşkusu vardı.

Bir daha da o tutanağı sormadılar.

Koridora çıkartıp cezaya bıraktılar. Nöbetçilerin sesi geliyordu. Yine birine bir şey öğretmeye çalışıyorlardı. Nöbetçi çok içmiş ve kontrolünü kaybetmişti. Arada dili dolanarak birine yalvarıyordu:

“Ben ömrümde hiç bey olmadım, kimse bana bey demedi. Eğer sen bana işkenceci bey dersen sana bir şey yapmam, hadi bana işkenceci bey de,” diyordu. Tutuklunun sesi tedirgin çıkıyor, “İşkenceci bey” diyordu. İşkenceci “bey” olmanın gururunu taşıyor, ona bey diyen tutukluyu dövmüyor, yalnızca ikide bir:

“Ben kimim?” diye soruyor, tutuklu da:

“İşkenceci bey,” diyerek ona beylik unvanı veriyordu.

Bu garip duruma göz bağımın altından, yeri ve zamanı unutmuş, belki de görünmem güvencesiyle güldüm. İşkenceci bey, beyliğinin tadını çıkararak, “işkenceci bey” diyene “bak yedi bela, Pamuk dokuz bela sana gülüyor,” dedi.

Tarih On Kasım’ı geçmişti. Ama ne kadar geçmişti bilemiyordum. Sürekli uykusuzluğa, gözümün bağlı olmasına, ayakta durmaya artık gücüm yetmiyordu. Bacaklarım arkadan vuruluyormuş gibi bükülüyordu, bunu fark eden polis:

“Uyumak yok,” diyerek rasgele değnekle vuruyordu. Beynim uyumak ve çıldırmak arasında bocalıyordu. Başımın ağrısından başka bir şey düşünemiyordum.

Boynum başımı taşıyamıyordu, kafamı bir yere koymak istiyordum. Bağırma ve dövmeleri algılayamıyordum. Kafamı duvara dayıyor, anlık da olsa duvarın serinliğini duy-

mak istiyordum. Nöbetçi gelip beni çekiştirerek duvardan alıyor, “Tek ayağını kaldır ve işaret parmağını duvara dayayarak dur,” diyordu.

Yanımda sandalyede oturan, kenara çekilip kolumdan tutarak, usulca, yumuşak, şarkı söyler gibi:

“Gel otur,” dedi. Nazlı’nın açtığı araya oturdum.

İzleyen polis:

“Oturma kalk ayağa!” diye bağırdı. Emirlerle uyacak gücüm kalmamıştı. Kadife sesli Nazlı kolumu sımsıkı tuttu. Karşı çıkılması imkânsız bir incelikle, polisi bile incitmek istemiyormuş gibi:

“Lütfen çok kötü. İzin verin de birazcık otursun,” dedi.

Polis sestem etkilenmedi. Ben de onun “Ayağa kalk!” demesinden, çekiştirmesinden etkilenmedim. Beynimde sadece Nazlı’nın sesi vardı. O sese yaklaşmak, o sesi duymak istiyordum. Bir süre sonra nöbetçi bizi bıraktı. Ses etkisini yitirmeye başladı. Başımdaki ağrı her şeyi bastırdı. Kafam önüme düşüyor, suratıma yediğim tokatla görevini hatırlamış gibi, “haaa” diyerek tekrar dik durmaya çalışıyor, tekrar düşüyordu... Nazlı, başımı kucağına aldı, sımsıkı sarıldı.

Nöbetçi:

“Kalk kalk!” diyerek saçıma yapışıyor, çekiştiriyor, ben sadece başımdaki eli ve Nazlı’nın sesini duyuyordum.

“Lütfen hayır, çok kötü” sözleri başımı kesmek için kalkmış, inmekte olan baltayı tutuyordu. Başımı tutmuş nöbetçiye vermiyordu.

Polis dişini gösterdi:

“Yeter siz de çok oldunuz,” diyerek oynadığı oyuna son verdi. Hızla kolumdan çekti, ayağa cezaya dikti. Başımdaki el ve elin sesi yoktu artık. Başımın ağrısı, bedenime karşı olan savaşı kazanmanın keyfini çıkarıyordu.

Uyku, ağrıya hiçbir gücün sonsuz olmadığını anlatıyordu. Uyku ve ağrı savaşı iyice kızgınlaştığında, nöbetçinin

“Uyuma!” diyerek bacağımanın arkasına vurması, parmaklarımanın ucunda cezada durdurmaya çalışması bu savaşta şehit olmuştu!

Uyku galipti.

Bacaklarım tamamen görevini unutmuştu. Olduğum yere iskeletim çıkarılmış gibi yığılıp kaldım. Yığılıp kaldığım sert beton, bana kuş tüyü rahatlığı verdi. Nöbetçi tekme atmaktan bıkip beni ne zaman öylece bırakıp gitti hatırlamıyordum. Soğuk, sert betonda gözüm bağlı, görünmemek için az yer kaplamaya çalışarak kıvrılıp yattım. Ne kadar öyle kaldığımı bilmiyorum. Bir dakika mı, bir gece mi, günlerce mi uyudum? Bildiğim sürüklenerek ayağa kaldırıldığımda nerede olduğumu anlamadığım ve şaşkınlığımı bir tokadın geçirdiğiydi. Başımdaki ağırı dinmiş, dünyaya yeni gelmiş gibi olmuşum.

Askıdan işlevini yitirmiş kollarımı, çürümüş acıyan bedenimi hatırladım.

Ayağa kalkıp nasıl istiyorlarsa öyle cezada bekledim.

Bir süre sonra yine Nazlı kolumdan çekerek yanına oturttu.

Nöbetçiler oradakilere suçlarına göre ceza biçmekle meşguldüler. Kim asılacak, kim ömür boyu duvarlar arasında kalacak, kim orada ölecek ona karar veriyorlardı.

Yemek vakti geldi. Üzüm ve ekmek dağıtıldı. Dağıtılan ekmeklerin kaç günlük olduğu bilinmiyordu.

Bakkallarda kalan ekmekler, mahallede hayvanları olan evlere ücretsiz verilirdi. Hayvanların önüne konmadan önce de yumuşasın diye ıslatılırdı. Verdikleri ekmek o sertlikteydi.

Ağzıma aldığım ekmeği yara ağzımla ısırımıyor, çiğneyemiyordum. Yoruldum, yemekten vazgeçtim. Bir süre sonra “ha gayret” diyerek tekrar yemeğe çalıştım.

Nazlı usulca uzandı, ekmeğimin ucunu kopardı. Onu elinden tanıdım.

İsminin okunduğunu ve dayımın “Emret komutanım!” dediğini duydum. Nefesimi tutup dinledim.

“Şurada dur!” komutu ile dayımın yanıma getirildiği-

ni, gözbağının altından gördüğüm ayakkabılardan çıkardım.

“Tutunun birbirinizden,” dendi. Dayım hemen önüme geçti. Ben de ceketinden tuttum.

Onu en son yukarıda görmüştüm. DAL’a getirildiğini polisler onu döverken sesinden anlamıştım.

“Gazeteden kestim. İlhan Selçuk yazmış. Benim de evim vardı orada, oturmak nasip olmadı, kurşunladılar, bombalandılar,” diyordu. Cebinden çıkan gazete kupürünün hesabını soruyorlardı. Dayım benim yüzümden orayı çekiyordu.

İki polis, dayım ve ben DAL’dan emniyet binasına geçtik, asansöre bindik. Emniyet binasına götürülürken, ilk getirildiğimde yaptıkları gibi arabayla gezdirmek, uzak bir yere götürüyormuş hissini vermek gibi formalitelere gerek duymadılar. Göz bağlarımız asansörde açıldı.

Götüren polislerden biri işkence timinin her fırsatta sarkıntılık yapan, sapık, iri yarı, göbek ve sakaldan ibaret olan işkencecisiydi. Emniyetin kaçınıcı katı olduğunu bilemediğim bir yerinde asansör durdu, sapık işkenceci; “Çık!” diyerek bizi asansörden dışarı doğru itti. Aklıma emniyette asansör boşluğuna düşme kazaları geldi. Dayımla ben de mi böyle bir kaza için götürülüyorduk? Dayımın saçı sakalı iyice uzamıştı. Sanki on yaş birden yaşlanmıştı. Büyük, dosya dolu, kalabalık bir odaya girdik. Birisi:

“Bu küçük kızın suçu neymiş?” diye sordu. İşkenceci:

“Onun öyle olduğuna bakmayın, polis arabası taramış, üç polisi yaralamış, ayrıca da üç polis öldürmüş, bombaladığı kurşunladığı evlerin haddi hesabı yok,” dedi. Oturan polislerden birisi:

“Demek ekip otosunu taradın ha!” diyerek suratıma tokadı yapıştırdı.

Tepkisizce yüzlerine baktım. Her biri bir şey söylüyor, küfrediyor yemekte bizim de tuzumuz olsun, diyerek bana vurmaya çalışıyorlardı. Dayıma dönüp:

“Yaşlı başlı adamsın, bu caniyi nasıl evine alıyorsun?” diye sordular. Dayımdan “Ne yapayım, yeğen işte eve gelen kovulmaz” gibi bir cevap bekliyordum. Önümde siper oldu.

“Yapmayın ne olur. Ona çok ettiler,” dedi.

Onca iğrençliğin, kötülüğün arasında sahip çıkılmak yine içimi sımsıcak sevgiyle doldurdu.

Fotoğrafımı çekmek için çekiştirerek bir sandalyeye oturtttular. Yüzüme gelen yakıcı ışığa gözümü kırpmadan baktım, ilk defa gülmeyen bir poz verdim. Parmaklarımın izini aldılar, avuç içi izini almak için, kemikleri görünen yaralı elimin üzerine bastıklarında, ah dememek için dudağımı ısırđım.

Hakaret dolu sözler arasında DAL’a döndük. Ona yakın kızla birlikte daracak hücreye kondum.

Bacaklarımızı ana karnındaymış gibi toplayarak oturabiliyorduk hücrede. Hasret, günlerce çığlığını dinlediğim öğretmenin kızı Gülperi, kadife sesli Nazlı, aynı okulda birlikte okuduğumuz Döne, polisin sorduğı soruya cevap vermek istemeyince küçük serçe parmağını elektrik verin diye uzatan Hacettepeli Vatan, sürekli üzüm yedirilen Satı ve öteki kızlar... Genellikle konuşmuyorduk. Kulaklarımız kapıda, içeri göz bağının atılmasını, içimizden birinin adının söylenmesini bekliyor ve sorguya götürülenlerin çığlıklarını dinliyorduk.

Yaşadıklarımızın ağırlığını kaldırabilmenin yolunu her şeye gülmekte bulmuştuk. Vatan’ın serçe parmak hikâyesine uzun uzun güldükten sonra Döne’nin anlattığına gülmeye başladık.

“Beni getirip cezaya diktiklerinde, iki elinin işaret parmağını duvara daya ve ayağını kaldır, dediler. Tarif ettikleri pozisyonun imkânsızlığını düşünerek, “İki ayağımı mı kaldıracağım?” diye sordum. Polis de:

“Eh kendin bilirsin becerebilirsen kaldır,” dedi.

Çok gülmüş olmalıyız ki Döne açıklama gereğı duydu:

“Ay ne yapayım, öylesine insanın aklına hayaline gelmeyen şeyler yapıyor ve istiyorlar ki! Dayak sebebi yaratmak için

'iki ayağını kaldır' bile diyebilirler diye düşündüm."

Satı anlatmaya başladı:

"İşkencede bağırtilar ve küfürler arasında içinde "yumurta" geçen bir cümle duydum. Günlerdir yemek yedirmiyorlar, karnım aç, aslında aç mı onu da bilmiyorum ya, 'Yumurta yer misin?' diye soruyorlar sandım. Evet yerim, dedim. İşkenceci 'Bu kız ne diyor lan?' diye arkadaşına gülerek sorunca, anladım ki 'Yumurtalıklarını patlatacağız' diyorlarmış. Saatlerce dalga geçtiler. Ondan sonra da salkım salkım üzüm yedirdiler."

Ayakkabı tıkr tıkr geldi ve hücremizin önünde durdu! İçeri göz bağı atıldı. Arkasından ismim okundu:

"Gözünü bağla, arkanı dön ve çık!"

Panikle hücrenin en dip köşesine gittim, dışarı çıkmak istemiyordum. Hücreden çıktığımda daha yaşanacak neyin kaldığını bilmiyordum. Sonra çaresizce ayağa kalktım. Yere atılan göz bağını aldım, gözümü bağladım ve kapıya arkam dönük yaklaştım. Kapı gürültüyle açıldı. Her zamanki gibi, pis bir şeyi tutuyormuşçasına tuttu yakamdan işkenceci ve hücreden çıkartıp kapıyı kapattı. İşte yine onlarla birlikteydim. Çektiği yöne doğru, korkak ve uysal adımlarla ilerledim. İşkenceci suskundu. Her zamanki gibi tehdit etmiyordu. Hiçbir şey de sormuyordu. Oysa genellikle şöyle başlarlardı:

"Şam şeytanı!"

"Kız, altı otuzbeş!"

"Seni dilim dilim doğrasam, ayağıma çorap örsem, bir çoraplık ip çıkmaz senden."

Akıllarına nerden gelirdi bunlar? Herkese ayrı ayrı takılacak lakap mutlaka buluyorlardı. Demek ki gece gündüz kalfalarını bunlarla yoruyorlardı.

Girdiğimiz işkence odasını ilk defa görüyordum. Koyu bir suskunluk vardı. Dur denmeden omzumdan tutularak durduruldum.

İşkenceci kolumun birini aldı, kalın bir iple boruya bağladı. Sonra öbür kolumu diğer borunun arkasındaki boşluktan geçirdi, bağladı. Eğildi, bacaklarımı yana doğru açtı. Boruya birer birer bağladı. İşkencecinin karşısında filmlerde değirmenlere bağlanmış insanlar gibi duruyordum.

Göz bağımlı açtı. Odada kimse yoktu. Sadece masa vardı. İşkenceci onu her gördüğümde ürperdiğim, timin en iğrenç ve küfürbaz olanıydı.

Suskunluğu beni ürkektirirdi. Yaklaştı, suratıma pis bir sırtımayla bakarak, tek kolumun ipini çözdü. Elbisemin düğmelerini açtı. Üstümdeki giysileri ipini çözdüğü kolumdan çıkardı. Sonra çıplak kolumu tekrar boruya bağladı. Sonra öbür kolumu çözdü, giysilerimi çıkardı ve diğer boruya bağladı. İşkencecinin sapık nefes alış verişini duyuyordum. Eğildi, tek ayağımlı çözdü ve giysilerimi çıkarttı, tekrar çıplak ayağımlı boruya bağladı, sonra öbür ayağımlı aynı şekilde çözdü ve giysilerimi çıkardıktan sonra bağladı. Üzerimde kalan fani lamı yırtıp attı. Kollarım ve bacaklarım açık işkencecinin karşısında çırlıçıplak duruyordum. Gözüm açık şekilde ilk defa çıplak, onlardan birinin karşısındaydım. Örtünmek isteyerek kollarımı çekmeye çalıştım, fakat öyle sıkı bağlanmıştım ki, oynatamıyordum!

Çaresiz ve yalvarırcasına işkenceciye baktım. Birden onun da soyunduğunu gördüm. Panikle gördüklerime inanamayarak hızla gözlerimi kapatıp açtım, kapatıp açtım. İşkenceci karşımda dışarı fırlamış göbeği, iri yarı bedeni, hayvanları andıran çıplaklığı ile duruyor ve saldırıya hazır sırtıyordu.

Korktum. Gözlerimi kapadım. Kocaman iğrenç el gözlerimi açıyordu. Vücudunu vücuduma yapıştırmış, beni öpmeye çalışıyor ve “Seni ...keceğim!” diyerek pis pis soluyordu.

Kendimi kaybetmişim. Yalvarıyor, bağırıyordum.

“Ne olur yapmayın, ne dersiniz kabul edeceğim. Hepsi ni ben öldürdüm, lütfen yapmayın!”

Yalvarışım ne kadar sürdü bilmiyorum. Hiç istemediğim kadar ölmek istiyordum. Ölmek ve yok olmak istiyordum.

“Öldürün, öldürün, öldürün...” diye bağırmaya başladım. İşkencecinin elleri, nefesi, ağzı vücudumda geziniyordu.

Dokunduğu yerlerimi kesip atmak, derimi yüzmek istiyordum. Kendimi küçülmüş, değersizleşmiş hissediyordum.

Ne kadar yalvardım ve bağırdım bilmiyorum. İşkenceci pis sırtışıyla benden ayrıldı ve üstünü giydi. Bağlarımı çözdü.

“Üstünü giyin orospu,” deyip dışarı çıktı.

Olduğum yere yok olmak isteyerek çöktüm. Neyi nasıl giyeceğimi şaşırdım, giysilerime baktım. Önce yavaş yavaş, sonra hızlı hızlı üstümü giydim.

Başka bir işkenceci gözümü bağlayıp koridora çıkarttı.

“Nasıl hoşuna gitti mi, İyi miydi?” diye sordu. Yaktığı sigarayı ağızma verdi. Sigarayı içtim mi, içmedim mi hatırlamıyorum. Hatırladığım, hiç ses çıkarmadığım ve konuşmadığımdı. Bir süre sonra kızların yanına götürüldüm.

Kızlar endişe içindeydi. Ne olduğunu sordular. Ağzımı açıyor ama konuşamıyordum. Soruların bazısını duyuyor, bazısını duymuyordum. Elimi yüzüme kapatıp iki büküm oldum. Kaybolmak istiyordum. Elim yüzüme değdiği an işkenceciye değmiş gibi oldum, elimi görmek istemeyecek arkama sakladım. Kafamı dizlerime gömdüm. Hücreden başka birinin isminin okunması soruları bitirdi. Herkes sırasını beklemenin tedirginliğiyle sustu.

Vatan “Sesleri duyduk,” dedi. Teselli etmek için sözler aradı.

“Üzülme, asıl aşağılık olan onlar. Senin isteğinle olmadı ya, senin iraden dışında bir şey, namussuz olan onlar, onların o iğrenç beyinleri,” dedi. Söylediklerini duyup duymadığımı anlamak için eğilip yüzüme baktı. Yüzümde tek bir çizgi hareket etmiyordu. Hiç duymadığım ses tonuyla, soğuk:

“Ama yaşıyınca hiç öyle olmuyor,” dedim. Vatan omzuma elini koydu, bakıştık, gözlerim dolu dolu olmadı. Duygularımızı da almışlardı, garip bir sertlik ve sessizlik kalmıştı bize. Vatan:

“Bu her şey için geçerlidir,” dedi.

Hiç kimse, hiçbir söz beni teselli etmiyordu. Kendimi küçülmüş ve aşağılanmış hissediyordum. Yitirdiğimi düşündüğüm duygularımı tekrar yitirmiştim. Artık hiçbir zaman eskisi gibi olamayacaktım. Her yanıma acıyordu. Hiçbir yanıma acıymıyordu. Doğrular, didik didik etseler hiç acı duymayacakmış gibiydim. Dokunsalar çıldıracaktım. Ölmeyi, özgür olmaktan daha çok istiyordum.

İsmimin okunması ile duyduğum panik ve korku nefesimi kesti. Fakat bu korku gözümü bağlayıp arkamı dönüp çıkmama engel olamadı. Merdiven çıkıyoruz sözüyle, titrediğim anlaşılmaması diye tutunmak için yer aradım. Sonra boşluğa adımımı atarak, polisin peşinden çektiği yöne doğru gittim. Bir kat çıktık.

Göz bağımlı açıldılar. Götürüldüğüm odanın her yanı masaydı. Masaların başında, daktilo yazan polisler vardı. Bir sandalyeye oturtuldum. Sanki sandalye kocamandı da, ben üzerinde sinek gibi kalmıştım. Hür irademle ifade verecektim. Benden öncekiler ve sonrakiler gibi. Yan masadan ifade veren dayımın sesini duyuyordum. Sesi isyansız ve durgundu: “Bizde misafir nereden gelirse gelsin içeri alınır. Evime gelme diyemezdin, ayrıca arandığını da bilmiyordum, duymadım da...” Göz göze geldik. Dayımın yanında, isnat edilenleri kabul etmenin utancını yaşıyordum.

İfademi yazacak polis, yanındakine dönüp:

“Namaz vakti geldi mi?” diye sordu. Saatine baktı diğeri:

“Daha var,” dedi.

“Acıktık, sen de aç mısın?” diye sordu arkadaşına.

Birini çağırdı, kendisine kıymalı pide ısmarladı. Teca-

vüz etmeye çalışan polis yanımda oturuyordu. Namaz vaktini soran:

“Kız mısın?” diye sordu, sıırıttı.

İşkenceci:

“Ben muayene ettim, kız,” dedi. Namaz vaktini bekleyen:

“Hiç ateşle barut bir arada kalır mı yav?” dedi. Devam etti:

“Aferin erkek kızmışsın. Ama sizinle aynı evde kalan erkeklerin de ne oldukları belli değil hani. Erkek adam yanındaki hazır konservenin tadına bakmalı.”

Bu espri çok beğenildi, hep beraber güldüler.

“Adın?”

“Soyadın?”

“Doğum yerin, tarihin?”

“Baba adın?”

“Kaç kardeşsiniz?”

“Kardeşlerinin adı?” diye uzayan sicil sorularını;

“Neden solcu oldun?”

“Hangi kitapları okudun?”

“İlk tanıdığın solcu kim?”

“Ondan sonra kimleri tanıdın?”

“Örgütteki kariyerin?”

“Silah kaynaklarınız nelerdir?”

“Silahlı eylemlerin?”

“Tanıdığın insanların tip tarifleri?” gibi sorular izledi.

Kütüğümle ilgili soruları ben yanıtladım. Diğer soruları onlar yanıtladı. “Örgütün amaç ve stratejisi” dahil kafalarında yarattıkları tiplerle, isimlerle, polisiye roman yazar gibi yazdılar. Daktiloyu kullanan polis işinin ehli havalarında seri bir şekilde yazıyor, hatırlayamadığı ya da tıkandığı yerde yanımda duran işkenceciye bakıyordu. İşkenceci daktilografin yazdıklarını onaylıyor, eksikliklerini tamamlıyordu. Yazdıkla-

rında cesetleri olmayan, isimleri bilinmeyen altı tane cinayet, bir sürü bombalama, kurşunlama, ekip otosunun taranması (sonra başka bir örgüt bu olaydan yargılandı) vardı. Sıra tip tariflerine geldiğinde karıştırıyorlar, bana soruyorlardı. Ben de tipleri polisler benzeterek tarif ettiğim için tekrar sorduklarında bazen karıştırıyordum. Daktilo kullanan polis bir süre sonra durdu ve gelen yağlı pideyi, sakallarına damlata damlata, kıtlıktan çıkmış gibi yedi.

Saatlerce süren evetlemelerimden sonra hiç baskı altında kalmadan, bu ifademi kendi hür irademle vermiş oldum. İfadem çok pişmanım sözleri ile bitti. Uzatılan kâğıtları itirazsız imzaladım.

Düşündüklerimi, savunduklarımı, sevinçlerimi, cesaretimi o yağlı masaya bırakmıştım. “Hiçbir baskı altında kalmadan bu ifadeyi imzalıyorum” un altını imzalamak zorunda kalmak, bana yapılanlara hak veriyor, tüm bunları hak ediyormuşum duygusu verdi.

Kafamı kaldırdım, işkenceci ile göz göze geldim. Başımı eğdim.

Gözümü bağlayıp “Kalk!” dediler. Bir el sarkıntılık yapmaya başladı. Her dediklerini kabul etmek beni korumamıştı. Kısık sesimle:

“Neden yapıyorsunuz? Her dediğinizi kabul ettim işte,” dedim.

Hücreye getirildim.

“Ne oldu?” diye sordu kızlar.

“İfadeyi imzaladım, her dediklerini kabul ettim,” dedim. Sustular.

Ertesi gün adımı okuyan polis:

“Eşyalarını al ve çık, bir daha gelmeyecekmiş gibi, bir şeyin kalmasın,” dedi.

Çıkarken birisi “Mantonu unuttun,” dedi. Uzatılan lacivert mantoyu aldım.

“Allahısmarladık,” dedim. Polis:

“Oraya gidince burayı arayacaksın!” dedi.

“Zulmün hiçbir şekli aranmaz,” demedim.

1980 KASIM ORTASI

MAMAK

Neler yaşayacağımı, ömrümün ne kadarını geçireceğimi bilmediğim Mamak Askeri Ceza ve Tutukevine geldik. Mamak hakkında çok şey duymuş olmama rağmen, bilmediğim bir çağa ışınlanmış gibiydim.

Mamak Cezaevi cennet içinde cehennemdi. Yemyeşil ve buz gibi... Çimenler, ağaçlar, yollar... askeri disipline göre sıralanmışlardı. Yapraklar, kımılда emri olmadan kımıldamıyorlardı. Taş binaların önünde durduk. A Bloktu burası.

Polisler, dayımla beni kapıda bırakıp giriş işlemleri için idare binasına yöneldiler. Onların bıraktıkları şekilde kımıldamadan durduk. Güneş yorgundu, ısıtmıyordu. Bir şey söylemeseler, günlerce, aylarca olduğumuz yerde öyle duracak gibiydik. Askerler dışarı çıkıp bize bakıp gidiyorlardı. Bir asker:

“Yüzünüzü duvara dönün!” dedi. Nizamiyenin duvarına dayımla birlikte yüzümüzü dönüp bekledik.

Bir süre sonra askerin “Yürü!” komutuyla onu takip ettik. A Bloktan içeri girdik. Bizi girişte demir kafesin soğukluğu karşıladı. Kafese konduk. Kısa bir süre sonra, kafesin karşısındaki odadan dayım, saçları ve sakalları kesilmiş, elleri yanlarda, başı öne eğik çıktı. Sonra beni aynı odaya aldılar.

Askerler, hafta sonunda gelen bize bıkkınlıkla baktılar. Hallerinde sürekli aynı işi yapmanın aksiliği vardı.

“Adın?”

“Soyadın?”

“Baba adın?”

“Boyun, göz rengin, kilon, saç rengin?”

“Suçun?”

Sorular emniyetteki sorulara benzer sertlikte ve uzunlukta devam ediyordu. Bir tahtanın üzerine çıkartıp göğüs hizamda duran numara ile her yönden fotoğrafımı çektiler. Bu sahne filmlerde gördüklerime benziyordu.

Asker “Elini uzat!” dedi. Copunu kılıfından çıkardı. Elini copu ile yukarı kaldırdı. Kolumu kaldırmakta zorlandım. Dövmeye hazırlanan askere yanındaki:

“Boş ver, halletmişler zaten, elinin üstüne baksana, hem bugün hafta sonu,” dedi.

“Kim nöbetçi?”

Sürekli ellere, kafalara, bacaklara, sırtlara cop indirip kaldırmaktan yorulan asker, nöbetçi subayın orada olmadığını duyması ile rahatladı.

“Yürü!” diyerek beni revire doğru götürdü.

Nöbetçi doktor, sanki önemli bir işini yarım bıraktırmışım gibi, sinirle acele içeri girip masanın başına oturdu, giriş kartını eline aldı. Sert ve buyurgan sesi, cezaevinin kapıları ve demirleri gibi soğuktu.

“Vücudunda iz var mı?”

“Var,” dedim yavaşça.

“Göster!” dedi doktor. İnanmazcasına ya da “olacak tabii” dercesine.

Bileklerimdeki askı izlerini, elektrik verdikleri yerleri, elimin üstünde gözüken kemiği, boydan boya çürümüş kalça ve bacaklarımı doktora gösterdim. “Elimi tut ve sık,” dedi. Elini tutup sıkamadım. Önündeki karta bir şeyler yazdı. Yaralı elimi tutup sıkı. Bağırarak geri çektim. Pis bir şeye bakıyormuş gibi baktı, karta tekrar bir şeyler yazdı. Göğsüm-

deki kablo eriyiklerini gösterecektim ki, birden “Başka yok,” dedim. Formalitenin bu denli aleni olması, dalga geçiliyormuş duygusu verdi. Birileri özgür bir şekilde işkence yapıyor ve Hipokrat yemini etmiş doktor da, onların ne kadar işkence yaptıklarını, yaparken nasıl izler bıraktıklarını merak ediyor gibiydi.

Dayıma da azarlarcasına:

“Sende bir şey var mı?” diye sordu.

“Yok,” dedi dayım.

Aldığı “yok” yanıtıyla doktor kalemi bıraktı, hızla yarım kalan sohbetine giderken:

“Galiba kol liflerin kopmuş, elini sürekli hareket ettir,” dedi.

Revirden çıktık, dayım önümde yürüyordu. Askerler “Koş, koş!” diyerek arkadan onu copluyorlardı.

Dayım koşarak ve coplanarak demir sesleri ve açılıp kapanan kapılar arasında gitti.

Kadın polisin peşinden, kolumda taşıyamadığım, arkamdan sürükleyerek getirdiğim manto ile demir kapıları geçerek koridorda ilerledim. Ne dediği anlaşılmayan sesler duyuyordum. Kadınlar koğuşundan da aynı sesler geliyordu. Beşinci koğuşun önüne geldik. Kadın polis çok anahtarlı, çok demir sesli kapıyı açarken içerden gelen sesler sustu. Koğuşa girdim. Acaba kızlar bana nasıl davranacaktı? Tecrit edecekleri kesindi. Buna katlanacaktım. Direnememenin cezası ne ise ödeyecektim. Kendimi haklı çıkarmaya çalışmayacaktım.

Koğuş, kafamda canlandırıdığım ya da filmlerde gördüklerime benzemiyordu. Küçüktü ve her tarafı karınca gibi kıvıl kıvıl kızlarla doluydu. Tanıdık bir yüz aradım. “Bir sen eksik-tin” der gibi soğuk karşılamadan sonra okudukları kitaba devam ettiler. Ara verilince birkaç kişi usulca “Geçmiş olsun,” dedi. Elimden torbamı ve mantomu aldılar. O zaman getir-

diğim mantonun benim olmadığını fark ettim. Arzu'yu gördüm. Boynuna sarıldım.

“Beni mahvettiler,” dedim. Ağlayacağımı hissettim. Araya Nusret girdi, bir eliyle beni öteki ile Arzu'yu itti:

“İlişkiniz belli olacak,” dedi.

Neden böyle davrandığını anlayamadım. Gözyaşlarım boğazımda düğümlenip kaldı. Emniyette onu tanıdığımı söyledikten sonra, burada konuşamamak anlamsız geldi. Sustum.

Ranzanın kenarına, kızlardan birinin yanına oturdum. Onlardan biri olmuşum işte! Yanıma Nusret oturdu.

“O ne okuyor?” diye sordum. Yanıt alamadım. Bir süre sonra:

“Mazgalda asker varken bir daha konuşma,” dedi. Kitap okuyan kız okumasını bitirene kadar bir şey sormadım. Okunan, ilkokul düzeyinde bir tarih kitabıydı. Okuma bittikten sonra Nusret açıkladı:

“Nazari eğitim saatindeyiz. Sabah altıda kalkarız, sekize kadar tüm işlerimizi bitiririz, sekizde eğitim saati başlar. Kırk dakika ameli eğitim, yirmi dakika dinlenme, kırk dakika nazari eğitim, yirmi dakika dinlenme, olarak akşama kadar sürer.” Anlattıkları, kullandığı terimler bana çok uzak gelmesine rağmen ameli eğitim, nazari eğitim ne demek diye sormadım. Gözlerim Arzu'yu aradı. Karşımda oturuyordu, ama onun yanına gidip konuşamıyordum.

Cezaevi emniyetten rahat geldi. Göz bağı yoktu, birbirimizle sınırlı da olsa konuşuyorduk. Fakat insanlar birbirine karşı sevgisizdi.

Uzaktan anlayamadığım sesler, bağırtılar geliyordu, sanki birini öldürmüşler, cenazeyi de ellerine almışlar, bağırarak götürüyorlardı.

Nusret hep yanımda oturuyordu. Bu ses ne diye sordum.

“Nöbet değişiyor, nöbetçi manganın sesi,” dedi.

Eğitim saati bitti. Birkaç kişi:

“Kim var emniyette?” diye sordu.

“Herkes var, kimi soruyorsunuz,” dedim. Kimse kimi sorduğunu söylemedi.

“Çok korkunç, çok iğrenç işkence yapıyorlar,” dedim.

Soranlar devamını getirmem için merakla baktılar. Başka bir şey sormadan da dağıldılar. Nusret kulağıma eğildi:

“Emniyette olanları anlatma,” dedi.

“Neden?”

“İnsanların morali bozuluyor.”

Anlam veremiyordum. Çünkü oraya gelen herkes emniyetten geçiyordu. Bilmiyorum, duymadım, görmedim oyununa onlar da mı katılıyordu?

Çıglıklar yaklaştı. Yanımda yine Nusret var.

“Bu ses ne?”

“Yemek veriliyor.”

Çıglıklardan yemek sesi! diye düşündüm. Ama Nusret bir şey söylemesin diye anlamış gibi davrandım, sormadım. Yine de o, hayalleri yıkılmış, emekli olmuş, başarısız bir öğretmen gibi anlatmaya başladı:

“Yemek alınırken tekmiil verilir. Nöbetçi ‘Yemeğimi alabilir miyim komutanım?’ diye bağıırır. Bağırmadan önce duyduğun sesler ‘rahat, hazır ol’ sesleri. Rahat, hazır ol sırasında, yemek almadan önce de, sonra da hep coplanırız. Anlayacağın her şey dayak içindir.”

Artık hiçbir şey beni şaşırtmıyordu. Anlatılanları hiçbir tepki göstermeden, yorum yapmadan dinledim. Derinden gelen sesler yavaş yavaş yaklaştı. Bizim koğuşa sıra geldiğinde kapı demir sesleri arasında açıldı. İki kişi dışarı çıktı. Erkek tutuklulara kıyasla daha cılız bir sesle;

“Yemeğimi alabilir miyim komutanım?” diye bağırdılar.

“Al!” diye çıkan sert sesin ardından ellerinde karavanelarla koğuşa girdiler. Yemek alanlardan biri, sıradan bir sohbetteymiş gibi:

“Nöbetçi iyiymiş, çok coplamadı, iki bir elimize, iki bir elimize vurdu. Şanslıymışız,” dedi.

Demek ki yemeklerden önce dayak, sonra yemek, sonra tekrar dayak, üzerine çay, sonra tekrar, dayak, dayak, dayak...

Kapının her açılışı, dışarı her çıkış, dayaktı. Yemek, çay, revir, kantin, hava, mahkeme, görüş... Her şey!

Yemekler alındığında, yerlere gazete serilmiş, tabaklar aralıklı olarak dizilmişti. Bunca insan arasında kendimi yabancı hissediyordum. Nusret oturduğu sofrada bana yer açtı. Tabaktaki nohut yemeğini onlar gibi sessizce yemeye başladım. Zorla kopardığım ekmeği ısırırken, birden ekmeği olduğu yere bırakıp kenara çekildim.

Midem bulanmıştı. Ekmek yerine, işkenceciyi ısırtıyormuşum gibi hissettim. Lavaboya gidip yüzümü yıkadım, kendi kendime “Atlatmalıyım, atlatmalıyım!” diye telkinde bulundum. Ranzanın kenarına oturdum. Nusret:

“Hep bu yemeklerden yiyeceksin, beğenmek zorundasın,” dedi.

Yüzüne baktım. Emniyeti anlatmak yasaktı. Yasak olmasa da anlatamazdım. Utanıyordum.

“Evet, biliyorum,” dedim.

Yemekten sonra, yıkanıp çıkan karavanalarla birlikte, coplar ellere indi ve çay geldi.

Herkese yarım bardak çay ve azıcık şeker verildi.

Çayını alan, bir kenarda içmeye başladı. Bir kız yanıma gelip oturdu. “Adım Seval” dedi.

“Ben emniyette tüm suçlamaları kabul ettim,” dedim. Seval tepkisizdi. Bilsinler, ona göre ya aralarına alsınlar ya da almasınlar, cezamı bir an önce versinler istiyordum. Seval:

“Bunu hiç kimseye söyleme,” dedi.

Koğuş içinde ve dışında bana yaşadığımı hissettirecek her şey yasaktı. Sustum ve çayımı içtim.

Bir süre sonra derinden, ne dediği anlaşılmayan sesler

gelmeye başladı. Kızlar ne kadar eşya varsa ortaya çıkarmaya ve eşyaları birleştirilmiş iki masanın üstüne, etrafına yığmaya başladılar. Soru sormadan onları izledim. Onca insanın giyecekleri, yiyecekleri, mutfak malzemeleri ortaya yığıldı. Koğuşun ortasında göçe hazır bir yığın oluştu. Seval de bana bir şeyler öğretmek istiyordu:

“Sayımlardan önce kendimize kalan azıcık vaktimiz var. Onu da böyle eşyaları ortaya yığdırarak harcattırıyorlar. Bütün bu yığma çabaları onlar ortalığı kolaylıkla ve çabucak dağıtabilsinler diye. Sayımdan sonra yat saatine kadar topluyoruz. Sabah bir daha, akşam bir daha! Anlayacağın bu da eziyetin başka çeşidi. Bizi sürekli baskı altında tutmaya çalışıyorlar,” dedi.

Başka biri geldi. “Adım Gülcan, sayım sırasında yeni gelenlere sorular sorarlar. İstiklal Marşı’nı okuturlar, ezberlemeye çalış,” dedi.

Herkes bir şey söylüyor, yol gösteriyordu. Belki de benden kıdemli oldukları için her şeyi bildiklerini hissettirmek, onlara güç veriyordu. Ama Arzu yanıma gelmiyordu.

Hiçbir şeye itiraz etmiyordum. Herkesin her dediğini dinliyor, anlasam da anlamasam da onaylıyordum...

Duvar da tüm kıtaları tam olarak yazılmış asılı duran İstiklal Marşı’nı okumaya başladım. Fakat bir türlü yaklaşan sestten kendimi alamıyordum. Ne dedikleri anlaşılmayan kalabalık bağırıp duruyordu.

Askerler, sayım için duvar dibine sıralanmış tutukluların üstüne nara atarak, atlıyor, yok etmek istercesine copluyor copluyordu.

Sesler iyice yaklaştı, bizim koğuşun kapısının önüne durdu. Yanımdaki kıza:

“Sayıma gözümüz bağlı mı çıkacağız?” dedim.

“Yok, gözümüzü bağlamayacağız ama onların yüzüne hakmak yasak. Erkeklerin kafalarını yukarı kaldırmalarını, ta-

vana bakmalarını isterler, bizim de kafamız eğik, ayakkabılarımıza bakmamızı. Sen arada bir yerde sayıma çık. Atatürk'ün gençliğe veya orduya hitabı türünden şeyler okuturlar, ağzını aç kapa, biliyormuş gibi yap, yanındakilerin sesine karışsın sesin; ama kısa zamanda bunları öğrenmeye çalış.”

Söylenenleri can kulağıyla dinledim. Koğuşun içinde iki ayrı sıra olmuş, bekliyorduk. Sıranın biri kapı açılınca hızla sağa doğru, biri de aynı hızla sola doğru yürüyecekti. Erkekler koşarak çıkıyor ve koşuş hızlarına göre coplanıyorlardı.

Sürekli inen cop sesleri, duvarlara çarpan kafa sesleri, “Canlı, canlı, koş lan!” buyrukları ve anlaşılmayan bağırıtlar arasında, tutuklulardan hiç ses çıkmıyordu. Bu durum, ağızlarını iyice bantlayıp dövüyorlarmış hissi veriyordu. Ayak ve dayak seslerinden başka ses yoktu. Ses perdelerinin en son ayarında bağırarak sayılan sayılar, beğenilmeyen ses tonu, tekrar tekrar dayak sesleri duyuluyordu. Verilen komutların içinde ‘Koltuk altı vaziyeti al’ da vardı.

“Alışırısın,” dedi yanımdaki. Bir başkası:

“İlk önce bize de korkunç geldi ama artık alıştık,” dedi.

Beklemenin uzunluğu ‘ne olacak’ merakını, ‘ne olursa olsun, yeter ki bir an önce olsun’a bırakmıştı.

Kapı açıldı. Yüz küsur kız hızla, sağa ve sola doğru, önümüze bakarak akmaya başladık. Kapının açılması ile bağırıtlar, ne dediği anlaşılmayan sesler koridora doldu.

“Eğ kafanı, eğ eğ!”

“Canlı ol, canlı canlı!”

“Koş kız koş, koş kız koş...” sesleri yer yer anlaşılıyordu. Bunlara sırtlara inen cop sesleri eşlik etti. “Eğ kafanı eğ, eğ!” sözleri, işkence ve baskının olduğu her ortamda zulmün simgesiydi.

Herkes nerede duracağını bilerek, kafaları önde yerlerini aldı. Acemiliğimi belli ederek yerimi bulamadım önümdeki kıza çarptım. Kendimi hemen toparladım.

“Rahat, hazır ol!” komutuyla ayaklarımız tek ses çıkarak yana indi. Beğenilmedi, tekrar; beğenilmedi, tekrar... Her sayımda bu beğenilmeme ve tekrarların sayısı değişecekti.

Coplar vücutlara inmeye başladı.

“Ayağını iyi vur kız, daha canlı, daha canlı!” sesleri ile birlikte, sayımı alan çavuş bir üstüne “Beşinci koğuş 105 kişi ile emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım!” diye tekmil verdi. “Baştan saay!” komutunu “Bir, iki, üç...” diyen sayılar takip etti. Sayım beğenilmedi, tekrar tekrar sayıldı. Onların o an yeterli gördükleri kadar dayak yediğimizde beğenildi. En sonunda olan sayısını söyleyip “Sondur komutanım!” diye bağırdı.

Sayım çavuşu “Burayı iyi dinleyin. Şunu kafanızdan çıkarmayın, elimizdesiniz. Bizden bir kişi giderse sizden on, bizden iki kişi giderse sizden yirmi... biz sizden güçlüyüz, biz kazandık, anlaşıldı mı kız?!” diye bağırdı.

Tek ses halinde:

“Anlaşıldı komutanım!” dendi.

“Atatürk’ün Gençliğe Hitabı, başla!” dedi, sayım çavuşu.

Duvar dibinde sıralanmış, kafalarımız önümüzde, ellerimiz yanlarımızda hazır ol’da durarak disiplinli sesimizle, “Ey Türk Gençliği...” diye hitabı okumaya başladık.

Atatürk’ün Gençliğe Hitabı kadın ve erkek tutukluların gençlikleri burunlarından getirilerek, yıllarca okutuldu!

Sırayla hepimizin ellerine coplar “el uzat” emriyle inmeye başladı. Sıra dayacağı faslı bitince, sözlü yoklamaya geldi sıra. Her asker, kafasına esen soruyu soruyor, yanıtını bilsin bilmesin soru sorduğunu ya dövüyor, ya da yanındakine geçiyordu.

Bir asker geldi ve önümde durdu.

“Sen Atatürk’ün Gençliğe Hitabını bilmiyon, biliyonmuş gibi yapıyon, değil mi?” dedi.

Cevap vermedim, yüzüne bakmak için kafamı kaldırdım.

“Eğ kafanı eğ eğ,” dedi ve omzuma copunu indirdi.

“İstiklal Marşı’nın beşinci kıtasını oku,” dedi.

İkinci kıtaya yakın olduğu için aklımda kalan üçüncü kıtayı okudum.

“Ben ezelden beri hür doğdum hür yaşarım,

“Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım...” diye devam ettim.

Tutmuştu, asker de bilmiyordu, ezberlediği iki kıta dışındaki tüm kıtalar onu ikna etmeye yetiyordu. Kulağımla uzaklaşan askeri izliyordum. Asker gitti gitti ve birinin başında durdu, copuyla onu da dürterek:

“İstiklal Marşı’nın üçüncü kıtasını oku,” dedi. Kız:

“Ben ezelden beri hür doğdum hür yaşarım...” diye üçüncü kıtayı okumaya başladı. Asker kendisinin aptal yerine konduğunu düşünerek:

“Kes kes kes!” diye bağırdı.

“Beni ne gandırıyor, bilmiyom sanıyon de mi? Bu beşinci kıta,” dedi. Kız:

“Hayır, üçüncü kıta,” dedi.

Asker koğuşa girip duvarda asılı duran İstiklal Marşı’na baktı. Benim yanıma geldi. Copu ile dürterek:

“Sen içeri gel,” dedi. Kafam önde askeri takip ettim.

“Beni gandıracağını sandın değil mi?” dedi külyutmaz havalarında.

Cop sırtıma, kalçama inmeye başladı. Düdük çalınıp kızların koyun gibi sayılarak koğuşa alınması ile asker dışarı çıktı. İlk sayımda başıma gelen bu durum karşısında ağlayayım mı, güleyim mi karar veremedim. Koğuş içeri alındı. Bana “ne oldu?” diye soruldu. Anlattım. Güldüler. Demek ki komikti, ben de güldüm.

Sayımdan sonra askerlerin dağıttıklarını toplamak, çantaları yerleştirmek saatler sürüyordu. Yat saatinden önce ortalığı toplayıp yatak sayılarını ayarladılar. Koğuşun ortası, masaların üstü, ayakuçları insanlarla doluydu. Otuz kişilik koğuşa, yüzden fazla insan istiflenmişti. Bir yatakta iki buçuk kişi

yatiyordu. Yan yattığımız sert, çaput yatakta dönemiorduk. Uyuyabilenler de uyuyamayanlar da oluyordu, ama ne olursa olsun akşam 22'00 de yatıp, sabah 6'00 da ayakta olmak zorundaydık. Küçük pencereden giren hava yetmiyordu. Hava-sızlık insanları sürekli yorgun ve uykusuz yapıyordu. Gece boyunca ikişer kişi iki saat arayla koğuş içinde nöbet tutmak zorundaydı. Talimatlara göre nöbetçiler hiçbir koşulda oturmayaacak, birbirleri ile konuşmayacak, sürekli volta atacaktı. Kapıdan bakan askeri ya da herhangi bir üstünü görünce, kapının önüne gidip "Vukuatım yoktur komutanım!" diyecekti.

Emniyet kokuyordum. Banyo yapmak istiyordum. Banyo hiç boş kalmıyordu. Nusret'e söyledim.

"Biraz bekle," dedi.

Kullanılmış ama temiz iç çamaşırı ve havlu getirdi. Banyoyu gösterdi. Uyarmayı da ihmal etmedi:

"Çabuk yıkan, yat saati geliyor. Sessiz ol."

Daracık banyoya girdim. Vücuduma bakmadan yıkan-dım. Doldurduğum suyu kafama dökemedim, tas elimden gü-rültüyle düştü. Vücudumdan akan sular bana olanları hatırlatı-yordu. Gözümü açmadan saçımı duruladım, çıktım. Yine gözümü açmadan üzerimi giydim. Kendimi görmek istemiyordum.

Bu ilk gecemdi, burada daha, kaç gece geçireceğimi bil-miyordum. Gösterilen yere, onlar gibi yan yattım. Vücudum taş gibi olmuştu. Daracık da olsa çarşaf serilmiş yatağa mut-lu bir tepki veremedi. Üstüme çökecekmiş gibi duran ranzaya baktım. Dalmışım. Çırılçıplak, bana saldıran işkenceciyi gör-düm. "Hayır hayır!" diye bağırarak uyandım. Koğuş nöbetçi-leri su verip, böylesi çılgınlara alışkın, "Bir süre sonra geçer," dediler ve voltalarına devam ettiler.

"Hadi kalkın, kalkın!" sesine ve demir kapının coplan-masına uyandım. Mazgaldan, nöbetçi askerin yatanları gör-memesi için yapıştırılan gazete parçası, copla delik deşik edil-di. Koğuş nöbetçileri uyuyanları ayaklarından sarsarak uyan-

dırdı. Yatırıldığım yer tam mazgalın karşısında olduğu için ben ve benim yanımda yatanlar kalkmak zorunda kaldı. Köşelerde yatanlar kalkmadı. Oysa o kadar yorgundum ki... Tek istediğim kuytu bir köşeydi.

Kalkıp üstümü giydim. Tuvalete gitmek, elimi yüzümü yıkamak için mutfığa doğru yöneldiğimde, sıranın mutfak tarafını bitirip koğuşa doğru ilerlediğini fark ettim. Sıraya girdim. Elimini yüzümü yıkayıp döndüm. Kızlar yerlerde, masaların başında, ayakta kahvaltı yapıyorlardı. Herkes aynı anda kahvaltı yapamadığı için bir grup kalkıyor, başka bir grup oturuyordu.

Yanıma biri geldi:

“Beni hatırladın mı?” dedi.

“Yok,” dedim.

“Ben Gülperi.”

Elbisesini gördüğüm, yüzünü görmediğim öğretmenin kızı Gülperi! Koğuştaki ilk defa sıcaklık duydum. Mutfakta kahvaltı yapıyorlardı. Ekmeklerin içini çıkarmış, ezip sütle karıştırdıkları kakaolu bisküviyi sürmüşlerdi. Gülperi yanında yer açtı, beni çağırdı. Konuşulmuyordu, masanın başında duran biri bana ters ters bakıyordu.

Akşamki sayımın tekrarını sabah da yaşadık. Sayım saatine kadar olan sürede eğitim, istenilen şekilde ve koğuştaki devam etti. İncecik, ilköğretim düzeyine hitap eden “Atatürk İlke ve İnkılâpları” zorla, döverek, ezerek okutuluyordu. Oradaki insanlar artık yaşamları boyu duydukları her kahramanlık türküsünde, İstiklal Marşı’nda, Atatürk adında, hep copları ve Mamak’ı hatırlayacaklardı. Sayım için akşamki gibi hazırlandık. Dayaklarımızı yiyip eşyalarımızı topladık. Kıdemli beni çağırdı:

“Eğer başka komüne geçeceksen özeleştirme vermen gerekiyor,” dedi.

“Anlamadım,” dedim.

Masalarında kahvaltı yaptığım komünün temsilci-

si, açıklama yapmadan onların komününe geçtiğimi söylemiş. Yediğim kakao ezmeli ekmeğin hesabını vermem gerekiyormuş.

Komünleri bilmediğimi söyledim. İçi çıkmış çeyrek ekmeğin bizim komünde arttığını, diğerinde eksik geldiğini söyledi. Anlattım. “Tamam” dedi. Konuştuğumuz köşede oturdum kaldım. Gülperi yanıma geldi.

Yediği portakalın yarısını bölüp bana uzattı:

“Yer misin?” dedi.

“Sağ ol, yemeyeyim.”.

Asker, copuyla pencerenin demirlerine vuruyor ve can havliye bağırıyordu:

“Üst ranzayı boşalt!”

Yakınımdaki kızlardan birine “Neden?” diye sordum.

“Hava saati. Tanıdığın varsa görünmeden bak,” dedi. Ranzanın alt basamağına çıkararak baktım. Tutuklular coplanarak ve koşarak havalandırmaya geldiler. Korku filmi izliyordum sanki! Robot gibiydiler, vücutlarına inen coplar onları ilgilendirmiyormuş gibi tepkisiz düzenli sıralar oluşturdular. Uygun adım yürüyerek marşlar söylemeye başladılar.

Havalandırmanın her yerine dağılmış askerler, zıplayıp zıplayıp marş söyleyenlerin sırtlarına, kafalarına, yüzlerine, karınlarına nereleri rast gelirse tekme, tokat, yumruk, atıyorlar, copla vuruyorlardı.

Onca dayaağaa rağmen ağızlarından bir “ah” çıkmıyor, kimse iki büklüm olup acıyan yerini tutmuyordu. Arada askerler:

“Lan bombacı gel bakayım buraya,” diyerek sıradakilerin arasından birini çıkarıyor:

“Hangi elinle bombayı attın, hangi elinle silah tuttun?” diyerek kenara çektikleri tutukluya dayak atıyorlardı.

Dayak yağmuru arasında Fuat’ı gördüm. Yüz, sohbet ettiğim, tartıştığım, kahkahalarla güldüğüm, muzurluklar yap-

tığım Fuat'ındı. Ama bakışlar ve sert hareketler başka birini. Görmek istemedim, ranzadan indim, bir kenara oturdum, kalktım, tekrar inanamayarak baktım. Etkilendiğimi fark eden Gülcan anlatmaya başladı:

“Buraya 12 Eylül 12 Eylül'den önce geldi. Rahattık, yaşadığımız hakkında söz sahibiydik. Birkaç kez kazanımlarımızı elimizden almak için uğraştılar. Fakat her seferinde geri çekilen onlar oldu. Her çekilmeden sonra daha çok kinle ve öfkeyle saldırdılar. 28 Ağustos'ta havalandırmadayken, neye uğradığımızı anlayamadık. Çatıda komando giysili, iri yarı askerler mantar gibi bitti, Allah Allah nidalarıyla havalandırmaya indi. Hepimizi yere yatırıp copla, silahlarının dipçikleriyle dövdüler, küfrettiler. Koğuşların penceresinden içeriye sis bombası atıldılar, yere yattık, yerdeki havayı teneffüs ettik. Aramızda bulunan yaşlı kadınları, oğlu yaşındaki askerler yerlerde sürüklediler, yalvarttılar. Bu saldırı o zamana kadar olanların en kötüsüydü. Acemiydik. Operasyonlarda Mehmet Yalçın öldürüldü. Sonunu kestiremiyorduk. Hepimizi tek tek öldüreceklerini düşünüyorduk. Bir süre yemek vermediler. Sonra gelip, “Yemek duası okursanız yemek var, yoksa yok,” dediler. Aramızda yetkin kimse yoktu, herkes gelip gidiciydi. Cezaevi yaşadığı operasyondan dolayı yorulmuş ve susmuştu. Suskunluk uzun süre devam etti. Yemek almama veya yemek duası yapma konusunda tartıştık. Hepimiz yaşadıklarımızdan dolayı ürkmüştük. Birkaç gün sonra uzaktan derinden: ‘Tanrımıza hamd olsun, ordu millet var olsun, afiyet olsun’ diyen ses geldi. Herkes o sesi takip etti ve kurallar hazır şekilde sırayla geldi. Biz de kabul ettik. Zaman geçtikçe de reddedecek gücümüz kalmadı. Emniyetten gelen insanda zaten o güç olmuyor, biliyorsun işte. Bundan sonra da düzelmez. Yeni yasayla insanlar aylarca emniyette kalacaklar, aylar sonra emniyetten gelenden ne beklenir,” dedi. Sustuk.

Ameli eğitim saati gelmişti. Koğuşun içinde yerlerimizde sayarak marşlar söylüyor, marşın ritmine göre ayaklarımızı

zı yere vuruyorduk. Ön sırada marş söylettiren, aynı davadan yargılanacağımız, güzel sesli Nalân yanık ve dertli, “Çanakka-
le içinde vurdular beni, ölmeden mezara koydular beni” tür-
küsünü söylemeye başladı. Diğer sesler onu takip etti. “Ana
ben gidiyom düşmana karşı, gençliğim eyvah” Herkes kendi-
ni türküye kaptırmıştı ki asker kapıya copla vurdu:

“Keess! Bunu söylemek yasak!” diye bağırdı.

Bir daha kimseye söylettirilmedi. Başka bir marşa geçil-
di. Ölgün, saatin dolmasını bekleyerek, robot gibi, marşın
sözlerinin anlamı üzerine hiç düşünmeden, sık sık ara vere-
rek, aralarda bir, iki, üç, dört, diyerek, neden dörde kadar say-
dığımızı bilmeyerek, ayağımızı yere vurarak zaman geçirdik.

Öğleye kadar (sürekli tekrarlanan ve tekrarlanacak olan)
önce dayak, sonra yemek, üstüne tekrar dayak ve üstüne çay
programı takip etti. Mazgaldan “hava” diye bağıırıldı.

Kapı açıldı. Ayakkabılarını giymiş bekleyen koğuş, tek
sıra halinde, havlandırmaya kadar olan koridorda, önlerine ba-
karak akmaya başladı. Kapıdan havalandırmaya kadar sıra ol-
muş askerlerin “Yürü, canlı, canlı!” diyen bağırtılarına coplar
eşlik etti. Havalandırmaya çıkanlar hemen dörderli sıra oluş-
turdu. Birbirlerimizin ensesine bakacak şekilde kol hizası alıp
“rahat, hazır ol!” komutuyla ısınma hareketi yaptık. Önde marş
söyleyenin sözlerini tekrarlayarak yürümeye başladık. Söyledi-
ğimiz marşların en komiği, “piyadeyiz biz piyadeyiz biz” di. Ka-
lın duvarlı, katı kurallı cezaevinde, ince sesli bir grup kızın kah-
ramanlık marşları söylemeleri cezaevinin sertliği ile tezattı.

Bir süre sonra “Dur!” komutuyla durduk, “Dağılın!” ko-
mutuyla dağıldık.

Havalandırmada birbirimize bakmadan, kimseye ko-
nuşmadan tek tek yürümeye başladık. Koğuşta akşama kadar
birlikte olanların, havalandırmada yan yana gezmesi, konu-
şması, gülmesi, sağa sola bakması, izinsiz hareket etmesi, siga-

ra içmesi yasaktı. Eğer sigara içmek istersek, havalandırma çavuşunun önünde hazır olda duracak:

“Sigara içebilir miyim komutanım!” diye bağıracaktık. O da her zaman olduğu gibi sesi beğenmeyecek, tekrar bağırtacaktı. Eğer lütfedip izin verirse, sigaramızı söndürürken tekrar izin isteyecektik.

Erkeklerle kızlara davranışları farklıydı. Erkekleri havalandırma saati süresince dövüyor, onlara volta attırmıyorlardı. Bizimse sadece ellerimizi copluyorlar sonra da havalandırma çavuşu: “Emirlerimizi istediğimiz gibi uygularsanız sizin için iyi olur” diye başlayan nutuğunu çekiyordu.

Erkeklerin emirleri iyi uygulaması da haklarında hayırlı olmuyordu. Her koşulda dayak yiyorlardı.

Volta atarken, Mamak’ta daha önce yatmış çıkmış bir arkadaşımın söylediği aklıma geldi:

“Havalandırmanın köşesine gidersen, Hüseyin Gazi’nin tepesini azıcık görürsün. Mamak Cezaevi’nden zaten başka bir şey de görünmez,” demişti.

Yıllarca hep havalandırmanın köşesinde volta atmaya çalıştım, dönüşlerde hep Hüseyin Gazi’nin tepesine baktım. İlk günden son güne kadar.

Hüseyin Gazi Dağı’nın tarihine yeni anlam yükleyecek olan, eteğindeki cezaevi ve cezaevinin içindekilerdi.

Hüseyin Gazi’nin oradaki tutuklular ve tutuklu yakınları için özel bir önemi vardı. Oradakilerin zaman zaman dostu, zaman zaman da düşmanı olacaktı.

Dostu olacaktı oradakilerin. Doğaya kalın duvarlar örüldüğünde, bahar, yaz, kış, sonbahar kalın duvarlar ardında kaldığında, o görkemli yüceliğiyle, sivri doruğunda, engin eteğinde taşıyacaktı mevsimleri, tutuklular görsün diye. Sonbaharda sararacak, baharda yeşillenecek, kır çiçeklerinin kokusunu daracak pencereden tutuklulara getirecekti. Yazın yeşi-

limsi, kahvemsî tepesi, mavi göğü delect, tutuklular ona bakıp “Göge baktı bir mahkûm kuş olup uçmalı dedi sevgilinin diyarına” şiirini okuyacak, kışın bembeyaz yer yer kıvrılmış çarşaf gibi duracaktı...

Cezaevinin kokusunu, dayağını, yalnızlığını yaşayanlara kır çiçeklerinin, papatyaların, adı bilinmeyen bahar dallarının kokusunu rüzgârlara yükleyip getirecekti. Her şeye hükmedebilecek görkemiyle tutukluların içindeki karalığı, yalnızlığı parçalayacak, “Ben buradayım, sizinleyim,” diyecekti...

Düşmanı olacaktı oradakilerin. Yıllarca gördüğü, duyduğu zulüm karşısında sustuğu için. İşkence edenlere cesaret, on yedi yaşındaki gencin ipini çekene güç, acı içinde ölenlere alaycı baktığı ve seyrettiği için. İnsanların yok edilmesini tüm görkemiyle tepkisiz izlediği için...

Üzerine sayısız askerin çullandığı bedenler, her yanlarına coplar inip kalktığı zamanlarda, Hüseyin Gazi’ye baktılar yaşayıp yaşamayacaklarını bilmeden. Yardıma çağırdılar. Seslerini duyurmak için “Kahrolsun işkence, kahrolsun zulüm!” dediler. Sesleri yankılanarak geri döndü. Bir şey hatırlamaz olduklarında, öldüklerini, bayıldıklarını, bilemediklerinde, son gördükleri Hüseyin Gazi’nin suskun tanıklığıydı.

Hüseyin Gazi’nin eteklerine, Mamak Cezaevini yapanlar düşündü mü, düşünmedi bilinmez; o güzelim yemyeşil doğanın, tek çimen yeşilini dahi gözden gizlediklerinde, yeşile bakmak yasak olduğunda, sadece onun gösterdiğini; askerin sırtındaki yeşilin dışındaki yeşili...

Ah! Bir dilin olsa da konuşsan Hüseyin Gazi. Umutları ve umutsuzlukları, dostlukları ve dostsuzlukları, anaları ve çocukları, ayrılıkları ve hüznü, bir de düşmanları ve onların kin ve çirkinliklerini!

Toplan komutuyla tekrar dörtlü sıra olduk. Tek sıra halinde coplanarak koğuşa döndük. Kısacık sürede aldığımız havayı idareli kullanmak için ciğerlerimize doldurduk.

Tekrar eğitime başladık. Bireysel olmayan her soruya yanıt alıyordum. Onun için de bireysel olmayan sorular soruyordum:

“Erkekleri neden sürekli dövüyorlar?”

“Karşı çıkmalarından korkuyorlar. Dikkat ettiysen kapı kapanınca bize pek dokunmuyorlar, onlarıysa mazgaldan sürekli copluyorlar. Kaldı ki koğuştakiler şanslı. Tecrittekiler gece gündüz hep askerlerle yüz yüze kalıyorlar ve sürekli dayak yiyorlar. Onların arasında da ayrık otu gibi duruyoruz. Çok sürmez bizi buradan taşırlar. Cezaevlerinde her söylentinin ardından gerçeği gelir, söylentiye doğrular. Bize nasıl davranacaklarını bilemiyorlar, ayarları yok anlayacağın.”

İLK GÖRÜŞ GÜNÜM

Güzel ve değişik olan tek gün, görüş günüydü. O gün eğitim yapılmıyordu. Tutuklular günlerini görüş gününe göre ayarlıyordu. Hafta başı, hafta sonu, mektup günü... görüş gününe göre hesap ediliyordu. İçerdekilerin pazar günü gi-biydi.

A Bloğunki salıydı ve haftanın en çabuk biten günüydü. Görüş için adı anons edilenler; ellerinde ailelerine gönderecekleri kirli çamaşır torbası, ayakkabılarını giymiş, uzaklara gidecekmiş gibi kapının açılmasını beklerlerdi.

Görüş için adımın okunmasıyla, herkesin yaptığı gibi torbam elimde kapının ağzında beklemeye başladım.

“Çık!” diyen sese itaat ettim. Askeri takip ettim.

İdare görüş gününü katlanmak zorunda olduğu insani bir davranış olarak görüyor ve bu iyiliği kendileri için daha çekilir kılmak için her şeyi eziyet haline getiriyordu. Beş dakikalık görüş için, tutukluları saatlerce koridorda bekletiyor, dayak atılıyor, sayfalarca talimatlar okunuyor ve bu talimatlar tutuklulara ezberletiliyordu.

Erkekler bekleme yerine koşarak götürülüyor, adımlarına göre coplanıyorlardı. Koridorda yüzleri duvara dönük, gözleri tavanda, marşlar, şiirler, Atatürk’ün gençliğe, orduya hitapları zorla okutuluyordu. İsmi okunan sesinin en üst

perdesinden, ılığı andırır ses tonuyla “Emret komutanım!” diye bağırıyordu. Bu eziyetli yoklamadan sonra “ziyaret talimatı” okunuyordu.

“Elleriniz arkanızda bağlı olacak, yüksek sesle konuşulacak, görüş bitimi size bildirildiği anda görüş kabini derhal koşar adım terk edilecek. Türkçeden başka dilde konuşulmayacak, buraya dair hiçbir şey anlatılmayacak veya ima edilmeyecek, anlaşıldı mı?”

“Anlaşıldı komutanım!”

Görüş, grşmzn yüzünü tam olarak seemediğimiz kabinlerde, ellerimiz arkamızda bağlı, “iyiyim, siz nasılsınız, şunu şunu getirin, kendinize iyi bakın” dan ibaretti. Bazen soruların yanıtı alınamaz veya yarım kalır, harfler ortadan ikiye bölünerek parçalanırdı. Görüş kabininden çıkıp ailelerimizin getirdiği temiz amaşırlarımızı alıp koğuşa gitmek, yine dayak hakaret ve aşağılanma demekti.

Koridorda yürürken etrafıma bakınmaya başladım, asker copla dürterek:

“nne baksana gız! Sağa sola bakmak yasak!” dedi. Önüme bakarak yürüdüm.

Koridorun duvarına kurşuna dizilecekmiş gibi tek sıra halinde dizildik. Erkekler duvara yüzünü döndü. Arkalarında duran asker, tavana bakan başları tutuyor “Doğru baksana lan!” diyerek duvara vuruyor; arkalarına bağlı elleri copluyordu. Ne yapacağımı bilemedim. Sırtımı duvara dayayarak olanları seyre koyuldum. Koridorda gezen subay, gördüğü manzaraya inanamayarak şaşkın, sinirli:

“Sen kız, arkanı dn bakayım,” dedi. İtirazsız denileni yaptım. Subay gelip başımda durdu. Saımdan çekerek kafamı arkaya doğru eğdi.

“Sen ne zaman geldin?”

“İki gün oluyor.”

“Suçun ne senin?”

“Suçsuzum,”

“Yok ya, camiden getirdiler öyleyse seni.”

Emniyette sürekli duyduğumuz bu cümleyi orada da duymak şaşırtmadı. Bir süre sonra saçımı bıraktı, kafamı hızla öne doğru itti, duvara çarptı.

“İstiklal Marşı başla!” dediklerinde yine ne yapacağımı şaşırdım, sonra “sen de söyle” diyene kadar söylememeye karar verdim. Biraz önceki subay tekrar geldi, copla sırtımdan dürttü:

“Sen neden söylemiyorsun, yoksa İstiklal Marşı’na karşı mısın?”

Yanıt vermeden söylemeye başladım. Görüş heyecanım geçmişti. Bir an önce koğuşa dönmek istiyordum.

Görüş kabinine girdiğimde, kimseyi seçemedim. Sonra annemin ağlayan sesi ile karanlık silüetini fark ettim.

“Şöyle bir yürü, kolunu kaldır.”

Yürümek ve ellerimi arkamdan çözüp, kolumu kaldırmak yasak olduğu için, annemin istediğini yapamadım.

“İyiym bir şeyim yok,” dedim.

Annemin arkasından dayımın kızı başını uzattı. Ağlamaklı:

“Babam ağlıyor,” dedi.

Yanımdaki kabinde ağlayan dayıma dokunmak ve “Ne olur ağlama,” demek istiyordum. Bu mümkün müydü? Arkamı döndüm. Asker, her şeyin çarptığı, tuzla buz olduğu sözcüğü söyledi: “Yasak!”

Dayımın kızına “Ne olur babana söyle, ağlamasın,” dedim.

“Görüş bitti, çık!” dediler.

“İyiym merak etmeyin,” dedim. Arkamdan çözdüğüm kolumu yukarı kaldırdım, annem kolumu gördü. Asker önümüze geçti. Allahasımarladık diyemedik.

Önümde dayım duruyordu. Tek sıra halinde kabinleri

terk ettik. Ziyaretçilerimizden gelen torbaları almak için beklemeye başladık.

Bir anda koridorda trafik tıkanı. Görüşten çıkanlar, görüşmek için bekleyenler, askerlerin denetimini zorlaştırıyordu. Tek sıra halinde sıralanmış, birbirimizin ensesine bakıyorduk. Boyum kısa olduğu için ense yerine, önümdeki- nin sırtına ya da kafamı çevirmeden gözlerimle sağa sola bakıyordum.

Derinden, incecik “bacı bacı” diyen bir ses duydum.

Sesi aramak için, kafamı çevirmeden gözlerimi oynattım. Önünde durduğum, tecridin hava alması için açık bırakılan yerdeki küçük mazgalında gelen gideni görmek için başını yere koymuş birini gördüm. Sakalsız ve bıyıksız, gençliğinin en dolu çağını yaşaması gereken sevimli yüzünü seçtim. Gördüğümü ve sesi aldığımı anlatmak için gözlerimi yumdum açtım. Başın sahibi, sesinin bana geldiğini anladı. Sesi- ni dağıtmadan yolladı:

“Bacılara selam söyle.”

“Kimin?”

“Erdal’ın.”

Gözlerimiz hem kulaklarımız, hem de ağızımızdı. Onlarla konuşuyor, duyuyor, yanıt veriyor ve görüyorduk. Gözlerimle “Tamam,” dedim. Asker şüphelendi, geldi önümde durdu.

Eşyalarını alan dayımla göz göze geldik. Birbirimizin azar işitmesini ve dayak yemesini görmemek için ikimiz de kafamızı çevirdik. Her şey öylesine ani oluyordu ki, duygu ve düşüncelerimiz yaşadıklarımıza yetişemiyordu. Eşyalarımı aldım, koğuşa doğru giderken, sırada bekleyen Fuat’ı gördüm. Bakıştık. Gözlerimizle nasıl olduğumuzu sorduk. Değişikliklerimizi fark ettik. Kendimize iyi bakmamızı söyledik. Gözlerimiz suçüstü yakalandı. Asker:

“Önüme bak lan!” dedi ve Fuat’ın yüzüne tokadı indirdi.

Selamlaşmamız kırıldı, bir anlık sevinç yerini boşluğa bıraktı. İkimiz tokadı yok saymak, selamlaşmadan önceki zamana dönmek isteyerek kafamızı çevirdik.

Koğuşa girdiğimde adımın tekrar anons edildiğini duydum. Arkadaşlarım “Karışıklık oldu, seni tekrar çağırıyorlar, ilk görüş ama şanslısın” dediler. Bana tekrar görüşe çıkmak ölüm gibi geliyordu. Adımın tekrar okunmasının selamlaşmadığım dayım, küçük yerdeki baş, tokat yiyen arkadaşım, konuşmadığım görüş, annem ve dayak yenilen koridordan başka bir anlamı yoktu.

Koridorda biraz önceki subay, sırtarak:

“Ne o örgüt arkadaşların mı geldi hı? Sen biraz önce çıkmadın mı?” dedi.

“Bilmiyorum kimin geldiğini, ismim okundu ben de çıktım,” dedim. Subay görüş kabinine geldi, görüşü dinledi.

Annem, amcamın karısıyla gelmişti. (Cuntanın ilk günlerinde soyadı tutanları görüştürüyorlardı, kısa süre sonra anne, baba, eş, kardeş dışında kalanlara görüşü yasakladılar.) Uzun görüşelim diye isimlerini tek tek yazdırmışlar, yoğunluktan şansları yaver gitmişti. Anneme:

“Beni bir daha iki kez görüşe çağırmayın,” dedim. Annem anlayamadı. Nè kadar çok görürsem kârdır diye düşünüyordu.

Görüş bitip koğuşa döndüğümde, arkadaşlarım soru yağmuruna tuttular.

“Kim geldi, ikinci kez çıktığında kim geldi, annelerin tepkisi nasıldı, ağladılar mı?” Sorularını yanıtladım, sonra koğuşa gönderilen selamı söyledim.

“Erdal diye birinin selamı var hepinize.”

Koğuş selamı olağandışı bir ilgiyle karşıladı.

“Nasıldı, iyi miydi, morali nasıldı, nasıl konuştunuz?”

Soruların yoğunluğu karşısında şaşırdım.

“Kim bu Erdal?”

“Erdal Eren. İdamı onaylandı, ha bugün ha yarın infaz edilecek...”

Hem inandım söylenenlere, hem de inanamadım. İnanmıyordum; çünkü gördüğüm ergenlik dönemine yeni girmiş birinin masum, çocuksu yüzüydü. İnanıyordum; çünkü vahşiliklerinin sınırı yoktu. Olamaz diyebileceğim hiçbir zulüm yoktu. Yine de:

“Ama o daha çocuk,” dedim. Koğuştaki alaylı bir gülümseme dolandı.

“Sen kaç yaşındasın?” dedi biri.

“Bana havalandırmaya çıkınca gösterir misiniz?” dedim.

Ertesi gün Erdal’ı gördüm. Loşlukta gördüğüm başın sahibi, idam edilecek genç! Askerler idamdan önce onun infazını gerçekleştiriyorlardı.

Sıraya girmiş tutukluların arasından onu sırtından itekleyerek çekip sıranın dışına çıkarttılar.

“Gel lan, çık sıradan!”

“Hangi elinle ateş ettin lan?”

Erdal olduğu yerde kımıldamadan duruyor, askerler aç kurtlar gibi üzerine üşüşüyordu. Gerilip gerilip karnına tekme atıyor, yumrukluyor, tokatlıyor, copluyorlardı. O, tokat ve tekmelere tepkisiz, sanki onun bedenine inmiyormuş gibi, yerinden kımıldamamaya çalışarak karşılık veriyordu. Ağzından ne ah çıkıyor, ne de sendeliyordu. Benimle birlikte Erdal’a bakan kız:

“Her sayım ve havalandırmada Erdal’ı hep böyle döverler,” dedi.

13 ARALIK 1980

GECE YARISI

“Kim bunlar?”

“Şimşek, bomba, havada, karada, denizde, her yerde, her zaman, komando komando!” nidaları ile geldiler, rap rap ve telsiz sesleri arasında, gece karanlıkta, kimileri uykuda, kimileri uykusuzlukta, sakalsız ve bıyiksız başın sahibini, yalnız kaldığı karanlık hücrelerinden alıp götürdüler.

Sakalsız ve bıyiksız başın üzerine idam sehpaları kuruldu, adalet aradığı yeri buldu! Devlet hücresinden yalnız götürdüğü genci, taburları eşliğinde asarak azametini kanıtladı.

Öyle ya, bu ülke onlardan dolayı gelişmemişti, onlardan dolayı uçurumların kenarlarına gelmişti! Onlar ifade veremedikleri, tanıklarının dinlenmediği mahkemelerde yargılanmış gibi yapılarak idam kararları verildikçe, bu ülke gelişmişti. Peş peşe gençecik insanlar asıldıkça, mahkemeye giderken arabanın içinde kafalarına yedikleri copla öldükçe, bu ülke gelişmişti. Dalga geçilircesine, işkencehanelerin adı “emniyet sarayı” oldukça bu ülke gelişmişti. Bu saraylarda nedense insanların aklına intihar etmek geldikçe, insanlar bu sarayların beşinci, altıncı katlarından atıldıkça bu memleket geliştikçe gelişmişti!

On yedi yaşındaki delikanlılar, lise koridorlarında, siyah önlüklü kızlarla bakıştıkları, umursamaz kahkahalar savur-

dukları, yollarda yürüdükleri, sinemaya gittikleri, eğlendikleri sırada, Erdal'ın son sözleri "Kahrolsun faşizm" olmuştu.

Yaşıtları onun adını, yaşadıklarını bilmiyordu.

Resimleri çıkmıştı gazetelerde, ranzasının önünde, masum ve mahzun. Suskunluğu lanetleyen bakışıyla...

İdam edilenlerin resimleri önce gazetelerin dip sayfalarına itildi. Sonra susmuş ve korkmuş bir çocuk gibi içlere doğru çekildi. İçlerde ve diplerde küçücük kaldı. Verilen sözler yerine getirildi.

"Onları asmayalım da besleyelim mi?" dediler.

Astılar!

Küçücük elleri, kocaman yüreği vardı, Erdal'a yakılan ağıtın satırlarında kaldı. Darağaçlarında boy verdi, büyüdü Erdal. Asıldığı ülkenin vicdan yarası oldu. Yara susanlarındı...

Yaşadıklarına, tanık olduklarına inanamıyordum. Kaynayan kazanın ortasına düşmüştüm. Yaşadıklarımın olağanüstülüğünü hissediyor, şaşıyor ve içinden nasıl çıkacağını bilemiyordum.

Koğuşun en uzun süredir tutuklusu ve kıdemlisi Aydan'a sordum:

"Kaç aydır buradasın?"

"On beş ay."

"On beş ay, mümkün değil, insan dayanamaz buna, ben kesinlikle o kadar yatmam," dedim.

"Ne yaparsın?" dedi alaycı.

"Bilmem kaçırım, başka bir şey yaparım, ama kesinlikle o kadar kalmam."

"Görürüz, hukuki durumun iyi değil, kendini en kötü olasılıklara hazırla," dedi.

Yıllar geçtikçe "acemilik anılarıma "kaçarım"ı da ekleyecektim.

1980 ARALIK ORTALARI

Mazgaldan adım okundu, “Hazırlan mahkeme,” dendi. Panikledim. Adım okunduktan sonra göz bağı atılacak “Gözünü bağla arkanı dön ve çık,” denecek sandım.

Mahkemeye giderken giymek için ayrılan, temiz, ütülenmiş gibi duran, koğuşun görünmeyen köşesine asılmış, gri, lacivert, siyah ve kahverengi giysilerden bana olan griyi giydim. Beklemeye başladım. Kapı açıldı. “Çık!” diyen sesi takip ettim.

Önümdeki erkek tutuklular, , kafaları önlerinde cendereye vurulmuş gibi yürüyorlar, emirlere göre cezaevinin köşesini dönüyorlardı. Mahkeme binası komşuya gidip herhangi bir ihtiyacımızı isteyecek yakınlıktaydı. Hüseyin Gazi ile aralarında kalın teller, mayınlı tel örgüler vardı. Havalandırmadan bakılınca Hüseyin Gazi’nin sadece dorukları göründüğünden eteklerindeki teller fark edilmiyordu. Binaya girildiğinde esen soğukluk, asık suratlılara neden “mahkeme duvarı gibi suratı var” dendiğini ispatlıyordu. Mahkeme duvarlarının içindeki kürsülerden insanların kaderleri tayin ediliyordu. Tutukluların İdamlarına ya da yıllarca işkence görmelelerine karar veriliyordu. Mahkeme salonlarından hiç kimse sevinci tüm çıkmıyordu. Tutuklunun kendisi tahliye olsa; sevdiği, arkadaşı, dostu oralarda kalıyordu.

Bekleme salonu çok kalabalıktı. Banklar dolu olduğundan yerlere askeri disiplin içinde oturduk, ellerimiz kelepçeliydi. Dayım yanımda oturuyordu. Birbirimize güldük.

“Üzülme, sen gidersin,” dedim.

“Sen?”

“Ben kalırım.”

Asker:

“Kes kız, sen de ihtiyar!” diye bağırdı, sustuk.

Adımın okunması ile yanımda oturan fısıldayarak sordu:

“Sen Pamuk Dokuzbela mısın? Ben Erkan Yedibela’yım.”

“Benim soyadım Yıldız, Dokuzbela’yı polisler uydurdu.”

Gülmemi engelleyemedim. Ben gülünce Erkan da gülmeye başladı. Asker

“Ne sırtıyorsun lan!” diyerek Erkan’a bağırdı. Sırtına copla vurdu. İkimiz de hayatımızda hiç gülmemiş gibi olduk.

Önce dayım sorguya alındı. Sorgusu kısa sürdü, bekleme salonuna dönünce soran gözlerle baktım. Dayımın yüzünde ne sevinç, ne de üzüntü vardı. Benim adım okundu, biraz önce dayımın girdiği odaya girdim. Tavana kürsüsüyle birlikte asılmış gibi duran hâkimi geç fark ettim. Oturduğu yerin yüksekliği, hâkimi olduğundan daha büyük, daha hükmedici gösteriyordu. Beni de olduğumdan daha küçük, daha yalnız hissettiriyordu. Hâkimin bir basamak altında oturan daktilografin ruhsuz donuk duruşu, tepkisiz, söylenenleri konuşma hızı ile yazışı, onu daktilo tuşlarından, harflerden biri haline getiriyor; aynı zamanda hâkimin taraftarı, destekleyicisi yapıyordu.

Ellerimi ve ayaklarımı nereye koyacağımı şaşırdım. Rahat olmaya çalışarak kollarımı birbirine bağladım, öne çıkardığım tek ayağım ile sıkıntımı belli edecek şekilde tempo tutmaya başladım.

Hâkim bağırdı:

“Düzgün dur!”

Her hareketim hataydı. Buna alışmıştım artık. Kollarımı yana indirdim, önde duran ayağımı diğer ayağımın yanına getirdim. Düzgün durdum. Koğuşun içinde, dışında her yerde sürekli yanlış yapıyor, sürekli uyarılıyor, azarlanıyordum. Terbiye ediliyordum.

“Anlat bakalım yaptıklarını!” dedi hâkim.

Sesimi hâkime ulaştırmaya çalışarak harflerin üzerine basa basa:

“Bana işkence yaptılar, astılar, dövdüler, tecavüze teşebbüs ettiler,” diye anlatıyordum ki cümlemi tamamlamadan hâkim sabırsız, sinirli bağırdı:

“Bacak kadar boyunla, Ankara kazan sen kepçe olup karıştırmışsın. Bana niye bir şey yapmıyorlar? Sana akıl veren iyi akıl vermiş ama bundan zararlı çıkacak olan sensin!”

Ne diyeceğimi biledim.

“Vücudumda hâlâ izleri var, inanmıyorsanız size gösterebilirim,” dedim.

“Kes kes tamam,” dedikten sonra, “Yaz!” diyerek, iki satır yazdırdı. Onun da bir buçuk satırı kimlik tespiti, geri kalan ise “suçlamaları kabul etmiyorum”dan ibaretti.

“Çık ve aklını başına topla, bir daha da ukalalık yapma,” dedi.

Askeri takip ederek bekleme salonuna çıktım. Birden içimi korku sardı. Ya hâkim bana kızıp dayımı tutuklarsa. Yapacaklarının ve yaptıklarının sınırı yoktu. Birkaç dakika sonra dayımı ve beni aynı odaya çağırdı, aynı sert sesiyle verdiği kararı okudu.

Dayıma “Sen tahliyesin,” dedi. Bana da, “Sen tutuklandın,” dedi.

Dayımı tahliye etmesi hâkimi birden sevimlileştirdi. Bunca yaşadığı zaten ona büyük bir haksızlıktı, diye düşüneceğime, “ya tutuklansaydı” diye geçti aklımdan. Dayıma sevinçle:

“Hadi gidiyorsun,” dedim. Dayım güldü. Hiç bu denli sevinmemiştim. Artık her şey daha kolay olacaktı. Bıraksalar koşa koşa koğuşa gider, kapıya vurup mazgaldan avazım çıktığı kadar:

“Dayım tahliyeeee!” diye bağıırdım.

Cezaevine döndük, revir boşluğunda (revire çıkan hastalar, mahkemeye, hastaneye v.s götürülen tutuklular bu boşlukta bekletildiği için bu ad verilmişti) koğuşa gitmek için bekliyorduk. Dayımla yüz yüzeydik, gülüyorduk ama konuşamıyorduk. Dayımın tahliye olması beni iyimser yaptı, subay gelince “Dayım tahliye oldu, ona sarılabilir miyim?” diye sormayı ve izin almayı düşünüyordum. Birden bu düşünce yerini “neden olmasın”a bıraktı. Kararımı vermiş, subayı bekliyordum.

Asker:

“Dikkkaat!” diye avaz avaz bağırdı. Tutuklular gözlerini tavana diktiler, elleri yanlarda kaskatı durdular. Gözlerinin akından başka bir şey görülüyordu. Subay tek tek hepsinin önünde durdu, bir bahane bulup tokatladı, tekmeledi. Dayak atarak tutuklananları ve tahliye edilenleri ayırdı, böylece bu yargılamada hâkimden çok yetkisi olduğunu kanıtladı. Sevincim yok oldu. Dayım biraz önce bana bakan, gülen kişi değildi. Yüzümü duvara döndüm. İçimde sevinçten çok ağır bir yükten kurtulmanın tesellisi vardı.

Koğuştan içeri girer girmez “Ne oldu?” sorusu ile karşılaştım.

“Dayım tahliye oldu, ben tutuklandım,” dedim. Kimi tepkisiz, suratını ekşiterek kaldığı yerden günü tüketmeye devam etti, kimi:

“Aaa neden?” dedi. Birkaç kişi de:

“Üzülme, hepimiz tutukluyuz,” diyerek beni teselli etti.

“Üzülmiyorum, böyle olacağını biliyordum, sürpriz olmadı benim için,” dedim.

ARALIK 80'NİN SONLARI

Yaşamımız; sayımlar, havalandırma, yemek ve çay alma sırasında, dayaklar ve eğitimlerle devam ediyordu. Havalandırmada yine çavuşun emri üzerine dirsek teması aldık. Andımızı, istendiği şekilde okuduk, ses tonumuz beğenilmedi. Her zamankinden daha çok dayak yedik. Çünkü cezaevi müdürü Raci Tetik gözetleme kulesinden iyi dayak yiyip yemediğimize bakıyordu. Cezaevi Raci Tetik'in ayakları altındaydı.

Dayak yememizi beğenmişti. Orada en iyi dayacı kim yorsa iyi oydu. Kızlar A Bloğa hiç yakışmıyorlardı. A Bloğun sertliğini yumuşatıyorlardı. Müdür kuleden bakarken belki de şöyle düşünüyordu: “Şunların yerine adam gibi dayak yiyecek, marş söyleyecek erkek tutuklular olsa fena mı olur?”

Bol dayaklı havalandırmadan döndüğümüzde, giyeceklerimiz, yiyeceklerimiz arama bahanesiyle her yere atılmış, dökmüştü. Sessizce eşyalarımızı toplarken mazgal açıldı, asker:

“On dakika içinde hazırların taşınıyorsunuz.” dedi.

Nereye? diye sorma hakkımız yoktu. Bu bilinçle sorduk. A Blok uzun süredir Mamak'ta kız tutuklulara mekânlık yapmıştı, dayacı baskısı ne olursa olsun, garip bir alışmışlık ve diğer tutuklularla kader birliği vardı. Eskiler çok, yeniler daha az hüznünlendi.

Verilen emre göre, ses çıkarmadan, küçücük yerde birbirimizin üstüne basmadan on dakika içinde hazırlanıp kapının açılmasını bekledik.

Tek sıra halinde, ellerimizde eşyalarımız koridora dizildik. Yuvasına yemek taşıyan karıncalara benziyorduk. Kapıların önünde durduğumuz erkek koğuşlarında çıt çıkmıyordu. Onlar hem koridoru dinliyor, hem de “sessiz ol” emrine itaat ediyorlardı. Her tarafı kapalı “mahkeme arabası” adını verdiğimiz arabaya bindirildik. D Bloğa taşındık.

D Blok, A Bloğa göre oldukça genişti. Aynı havalandırmaya bakan üç tane barakadan ibaretti. Bizim koğuşta dört küçük oda ve üç tuvalet vardı. Diğer koğuşlarda iki büyük oda vardı. Dört odalı koğuşumuz genişlik olarak A Blok'la kıyaslandığında saray yavrusuydu. Ayrıca prefabrik barakayı odalara bölükleri için asker denetleyemiyordu. İlk günler nazari eğitim yapacaksınız dediler ama denetleyemedikleri için isteklerinden vaz geçtiler.

A Bloğa göre, olumsuz yönleri de vardı. Barakalar, Hüseyin Gazi'nin soğuşunu olduğu gibi içeri taşıyordu. Sobalıydı ve kömürü az veriyorlardı. Yatarken açıkta kalan burunlarımız buz gibi oluyordu. Sayımlar havalandırmada alınıyordu. Soğukta uzun süre bekletildikten sonra coplanıyorduk. Soğukta coplanmak çok acı veriyordu. On normal cop, bir soğuk cop ediyordu. Akşam sayımından sonra odaların kapıları kilitleniyordu. Böylece gece tuvalete gitmek, acıkmak yasaklanmış oluyordu. Odalara aldığımız kaplara ihtiyacımızı gideriyorduk. Ayrıca banyo olmadığı için ya on beş günde ya da ayda bir B Bloğun hamamına götürülüyorduk. Çok kalabalıktık ve giyinmek de dahil en fazla on beş dakikada yıkanmak zorundaydık. Su az akıyordu. Bir kurna başına neredeyse beş kişi düşüyordu ama o kadar tasımız yoktu. Bulabildiğimiz

tası dolduramadan birbirimizin kafasına çarparak yıkanmaya çalışıyorduk. Vücudumuzun yarısı ıslanıyor, yarısı kuru kalıyordu. Sıraya dizilmiş askerlerin arasından kafamız eğik, saçlarımızın ıslaklığı belli olmasın diye başımız sarılı, sudan değil hızlı hareket etmekten kızarmış yüzlerimizle geçiyorduk.

Kızların bir kısmı eğitime karşı çıkmak istiyor, marş söylemek istemiyor, fakat idareye de direkt açıklama yapmıyordu. İdare sayımlarda ve eğitim sırasında sesi az çıkana fark ediyor ve tek tek isimlerimizi okuyarak komutanım dedirterek koğuşa alıyordu. O zaman herkes komutanım diyor, istenilen tekmili veriyordu. Yine de ses tonlarını beğenmediklerini ayırıyor, saatlerce havalandırmada eğitim yaptırıyor ve dövüyorlardı. Dışarıda kalan bu tutuklulara:

“Kendim ettim kendim buldum,” diye asker kararı saydırıyorlardı.

Aynı bahçeye bakan prefabrik koğuşlarda parlamenterler kalıyordu. Onlara erkek tutuklulara davrandıkları gibi davranmıyorlardı. Eğitim yaptırmıyor, herhangi bir yere (avukat, görüş v.s.) giderken “koş koş” diyerek coplamıyorlardı.

Havalandırmaya çıkarken; ne kadar önüne bak, kafanı eğ deseler de merdiven inip çıktığımız ve koğuş kapısı doğrudan havalandırmaya açıldığı için verdikleri talimatlar geçersiz kalıyordu. Askerlerin ürkütmek için toplu bağrıışları gökyüzüne dağılıyor, ürkütücülüğünü yitiriyordu. Sayım mangasının gelişini, askerlerin şakalaşmalarını görmek bizi rahatlatıyordu.

D Bloğun açılmasına tutuklu sayısının sürekli artması neden olmuştu. Bize verdikleri yataklar yeni dikilmişti. İçleri askeri kumaş ve iplik artıklarıyla doldurulmuştu. Bu yamru yumru yatakları düzeltmeye başladığımızda içlerinden çıkanlar bizi hem eğlendirir hem de oyalardı. Kocaman bir iplik yumağı, askerlerin yedikleri yemeklerin gazeteye sarılmış artığı, bardak kırıkları, kesilmemiş müflonlar... Müflonlardan haki yeşil renginde panda, kedi, bebek yapıyor, evlerimi-

ze yolluyorduk. “Cumhuriyet’in ilke ve inkılâpları” adını verdikleri, yıllarca okuta okuta bitiremedikleri kitap dışında kitap yasaktı.

Sayımların birinde sayım çavuşu arkada duran, elli yaşın üstündeki Tamam Teyze’yi copu ile dürterek:

“Kafandaki yazmayı çıkar!” dedi.

Teyze ne diyeceğini şaşırdı; tepkisiz, askere baktı. Asker: “Sana söylüyorum moruk, çıkarsana kafandakini!” dedi.

Tamam Teyze orada çok şey duymuş ve görmüştü. Daha önce de yazmasına takanlar olmuştu ama bir süre sonra onu öylece kabul etmişlerdi. Tamam Teyze’nin yazmasına İstiklal Marşı’na saygılarından değil, eziyet olsun diye takıyorlardı. Tamam Teyze, bu takmalara alışmıştı. Bir iki söylerler sonra vazgeçerler diye düşünüyordu. Ama öyle olmadı. Asker copu ile Tamam Teyze’nin başındaki yazmayı çıkardı, ağaran saçları yazmasını bırakmak istemezcesine havalandı. Askerler copun ucundaki başörtüye gülüyorlardı. Tamam Teyze:

“Sen benim oğlum yaşımdasın, belki senin ananın da yazması vardır, yapma oğlum bu bir gelenek,” dedi titreyen sesiyle. Asker:

“Kes be moruk, bundan sonra İstiklal Marşı sırasında kafanda örtü olmayacak anladın mı?” diye üst perdeden bağırdı. Tamam Teyze, başı öne eğik, aklaşmış dağınık saçlarıyla:

“Anladım komutanım,” dedi.

Yirmi aya yakın tutuklu kalan Tamam Teyze’nin, tahliye olduktan birkaç ay sonra öldüğünü duyduk.

1981 yılını D Bloкта karşıladık. Akşam gelen yemeğin yanında bir kaç tane de portakal verdiler. Nohut yemeğinin üzerinde kurtlar fink atıyordu. Askere kurtlu yemeği gösterdik. Asker karavanaya kafasını eğdi, yemeği kepçe ile karıştırdı.

“Siz de ne nazlıymışsınız ne var bunda?” dedi. Koğuş kapısını öfkeyle kapattı.

Akşam hep birlikte ama sessizce “İsyan var isyan var ...” marşını mırıldanırken sayım çavuşu arkasında bir manga askerle geldi. Kapıyı açtı:

“Burada isyan varmış!” dedi. “İsyan yok. Bu bizim marşımız” diyemediğimiz için “Yoo, isyan misyan yok” dedik.

Cezaevinde bulunduğum yıllar boyunca geçireceğim en sessiz ve olaysız yılbaşının 1981 yılbaşı olacağını henüz bilmiyordum.

Mamak’ta A,B,C,D,E,F bloklar yine doldu. Bize yeniden yol gözüktü.

Ocak ayının sonuna doğru bir gün “Hazırlanın taşınıyorsunuz!” emriyle eşyalarımızı yeniden denk edip beklemeye başladık. Tecrübeli olanların yaptıkları yorum, tutuklular oldukları yere yerleşmesinler, sürekli tedirgin olsunlar diye her ay kızları ve erkekleri birbirlerinin koğuşlarına taşıdıklarıydı. Fakat bu taşınma onların yorumlarına benzemiyordu. Kapalı mahkeme arabalarına bindirildik. Arabanın boyalı camının kazınmış yerinden Ankara’yı görüyorduk. Taşındığımız yer İki Yıllık Eğitim Enstitüsü’yü.

İKİ YILLIK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KISACA İKİ YILLIK

İki Yıllık Eğitim Enstitüsü Ankara'nın Beşevler semtinde bulunan bir yüksek okuldu. Cuntadan sonra kadın tutuklular için cezaevine dönüştürülmüştü. Sınıfları koğuş, koridorları havalandırma olmuştu.

Mamaklı kızlar olarak biz oraya taşındığımızda iki katı kızlarla doluydu. Ankara'nın göbeğindeki bu cezaevi Mamak'tan çok farklıydı. Şehrin göbeğinde olması, yaşıtlarımızın yanımızdaki binada öğrencilik yapmaları, çocukların kuş seslerini anımsatan cıvıltıları, atların görüş alanımıza girmeleri bize özgürlüğü gösteriyor, özletiyordu. Ve hava alamıyorduk.

İki yıllığın önüne geldiğimizde, üst katlardaki kızlar pencerelerden bakıyorlar bize el sallıyorlardı. Biz tek sıra halinde sıralanmış okuldan cezaevine dönüşen bu binaya girmeyi bekliyorduk. Bir kadın, elinden tuttuğu küçük çocukla bizi görmeye çalışıyordu. Asker:

“Gitsene be kadın!” diye azarladı. Kadın:

“Ne olur yavrum, yarın bir gün senin de evladın olacak, geriden bakayım,” diye askerden izin almak istedi.

Hamile olan Nuriye askere:

“Ne olur baksa, ne zararı var ki?” dedi. Asker Nuriye'ye şiddetli bir tokat savurdu. Nuriye yere düştü, elindeki eşyalar etrafa saçıldı.

Bizi okulun eskiden kantin ve spor salonu olarak kullanılan zemin katına yerleştirdiler, adına da 9. Koğuş dediler.

Koğuşa girmeden önce, blok amiri, konusunda uzman ve iddialı olanların havasıyla: “Burası iki yıllık askeri kadın tutukevi” dedi ve sözcüklerinin üstüne bastırarak devam etti. “Burayı Mamak’la karıştırmayın. Burada kadınlara nasıl davranılacağını en iyi biz biliriz, eğer bizim her dediğimizi yaparsanız sizin için hayırlı olur,” dedi. İstenilen her şeyi yap-sak da bizim için hayırlı olmayacağını bilerek “Anlaşıldı mı?” sorusuna yine:

“Anlaşıldı komutanım!” diye yanıt verdik.

İki Yıllık’ta emniyetten yeni gelene uygulanan en etkileyici yöntem, yüzünü duvara döndürdükten sonra “domal” em-rini vermeleriydi. Emri anlamayana uygulamalı gösteriyorlar, sonra kalça ve bacakları iyice morartana kadar copluyorlardı.

Eşyalarımız didik didik arandı. Yasak valizler, yasak bat-tanierler, yasak çarşafılar, yasak yastık yüzleri... ayrıldı. Her taşınışta bir önceki taşınmadan arta kalan eşyalar yasak diye adlandırılmayı bekleyecekti. Ayrılan eşyalarımızdan kalanlar kucacağımıza verildi, sıralanmış askerlerin copları, “koş koş” bağırtıları arasında, koğuş olarak düzenlenen hangara girdik. Mamaklı kızlar olmaktan çıktık, İki Yıllıklı kızlar olduk.

Akşam sayımdan sonra tuvalete açılan kapılar kapandı. Doğal olarak gece tuvalete gitmek, acıkmak yasaklandı. Bu yasaklarını gündüz de istedikleri her zaman uyguladılar. Sık sık koğuşa büyük tenekeler verdiler.

Üst katlarda bulunan diğer tutuklu kadınlarla görüşt-rülmüyorduk. Ancak avukat ve görüş günleri koridorlarda karşılaşıyorduk. Sayımlara yine Mamak’taki gibi bir iki üç ni-daları arasında, koşarak geliyorlardı. Herhangi bir şey okuttu-rulmuyordu. Koğuş yine dağıtılıyordu fakat yataklar sünger olduğu için düzeltilmesi kolay oluyordu. Kitap orada da ya-saktı. Mahkeme gidişleri ve dönüşleri güzel oluyordu. Kimse

duymasa ve bilmese de şehrin içinden geçiyor, Mamak'a gidiyorduk. Yanımızdaki okulun sınıflarının içini görüyor, yaşıtlarımızın şakalaşmalarını, kahkahalarını duyuyorduk. Öğrenciler askerlerin nöbet tuttuğu alandan kızlı erkekli gruplar halinde, güneş tepelerinde geçip gidiyorlardı. Parmaklıklar ardından onları izleyen bizlere kafalarını çevirip bakmıyorlardı. Arada bir bakan olursa, hemen el sallıyorduk, onlar da görmezden geliyordu.

Kaldığımız yerin ön cephesinde ilkokul vardı. Bodrum kata yerleştirildiğimiz için çocukları göremiyorduk ama cıvıltılarını duyuyorduk. Bazen tek tük de olsa görüş alanımıza kara önlükleriyle giriyorlardı.

Görüş günleri ellerinde torbaları ile ziyaretçilerimizi camdan görüyorduk. Bizi görmeye çalışan yakınlarımızın önüne asker geçiyor, görmelerini engelliyordu. Her görüşten sonra cezaevi müdürü nutuk çekiyordu. Görüş günü camlara çıkmamızın yasak olduğunu bıkmadan hatırlatıyor ve sözlerini:

“Abdesthane ibrikleri gibi camın önüne diziliyorsunuz, dışarıdan görünüyorsunuz, bir daha sizi oralarda görmeyeceğim,” diye bitiriyordu.

Yemekler Mamak'a göre oldukça iyiydi, üç çeşit yemek çıkıyordu fakat kantinden alış veriş yasaktı. Haftada bir gün mektup yazma hakkımız vardı. O da denetim sonucu genellikle yollanmıyordu. Havadan sudan bahanelerle yırtılıyor sonra da kimin mektuplarını yırttırsa büyük bir keyifle sayımda gelip:

“Mektubun deniz yoluyla gitti,” diyorlardı.

Mektuplarda oradan bahsetmek yasaktı. Bahsedersek kaçma planı yapıyoruz gerekçesiyle, duygularımızdan bahsedersek şifreli haberler iletiyoruz diye yollanmıyordu mektuplarımız.

Bodrum kat çok soğuk oluyordu. Yazın ortasında yün çorap giymek zorunda kalıyorduk.

Görüşe çıktığım bir gün kabinde annemin yanında bir arkadaşımın durduğunu gördüm. Kız kardeşi tutukluydu,

onu ziyarete gelmiş ama benim kabinime girmişti. Ben bazen onlarda kalırdım. Gece yaralarına kadar oturur, sohbet eder, şakalaşırdık. O yüzün bana hatırlattıklarını bir daha yaşayamayacağımı anladım. İçim acıdı. Cezaevine geldiğim günden beri bastırduğım tüm duygularım ayaklandı. Ağlamamak için kendimi tuttum. Onun da duygulandığını ve konuşmakta zorlandığını fark ettim. Kesik kesik konuştuk. Askerin “ziyaret bitti” sini duyuyor fakat kabini bir türlü terk edemiyorduk. Annem ve arkadaşım gözden kaybolana kadar gidişlerini izledim. Onlarla gitmek istiyordum ve bunu hiçbir zaman yapamayacağımı biliyordum. Sabah mahkemeye gidenler gelmişti. Tahliye vardı. Tahliye olanla birkaç kez sohbet etmiştik. Koğuş o kadar kalabalıktı ki, gelen gidenin haddi hesabı yoktu. Bazılarının geldiğini de gittiğini de fark etmiyordum. Pencerenin önüne çıktım. Usuldan hüznün türküleri söylenmeye başladı. Bir at pencerenin baktığı tepeye çıktı, sonra tekrar uzaklaştı.

Önce sessiz sessiz ağlamaya başladım. Kendimi engellemeye çalıştıkça daha çok ağladım. Defalarca dinlediğim türküleri sanki yeni duyuyordum. Kaybettiğimi sandığım duygularım acılaşıp bana dönüyordu. Hiçbir zaman “tahliyesin” denmeyeceğini sanki yeni anlıyordum. Tahliye olanı kısarak ağlıyordum. O gün akşama kadar ağladım. Kimi bana acıdı, kimi üzüldü. Nusret yanıma geldi, kendimi toparlamam gerektiği konusunda ders verdi. Ertesi gün:

“Daha önceden tanıyor muydun?” diye sordu.

“Kimi?” dedim.

“Dün tahliye olan arkadaşın.”

“Hayır.”

“O halde neden onun için o kadar ağladın?”

“Bilmiyorum,” dedim. Duygularımı anlatmamam gerektiğini öğrenmiştim.

EMNİYETE İLK GÖTÜRÜLÜŞÜM

Sabah her zamanki gibi mahkemeye gideceklerin adı okundu, mahkeme arabası gidecekleri alıp gitti. Öğleye doğru kapı açıldı adım okunarak, “Mahkeme hazırlan!” dendi. Ben ve tüm koğuş emniyete götürüleceğimi anladık. İçim boşaldı. Üzerimi kalın giyinmemin yararı olmayacağını bile bile ne verdilerse giydim. Kapı çok beklemeden açıldı. Tek başıma askeri arabaya bindirildiğimde, camın boyasının kazınmış olan yerinden Ankara’yı seyrettim. Mamak’a geldik, kafese alındım. Beni getiren asker kalın defteri ile çekip gitti. İmza karşılığı alınıp verildim. İşkencecileri görünce tepeden tırnağa titredim. Belli etmemek için onların bana baktıkları gibi ben de onlara baktım.

“Gel bakalım,” diyen sesi takip ettim.

Çok samimi arkadaşlarıymışım gibi karşıladılar.

“Ne haber kız?”

“Nasılsın bakalım?”

“Görünüşe göre örgütün sana iyi bakıyor, hemen kürkleri giyinmişsin.”

Mamak’tan çıkar çıkmaz gözlerim bağlandı. Ankara yine göz bağımın arkasında kaldı. Arabada tanımadığım biri ve emniyette beni döven Taha vardı. Taha:

“Bizi niye götürüyorsunuz ağabey?” diye sordu. Polis:

“Gidince görürsün, soru da sorma tamam mı?” diye azarladı.

“Tamam ağabey.”

Gidince göreceğimize göre mutlaka biri yakalanmıştı. Kimdi acaba?

DAL’a girdik. Taha ile beni bekletmeden üst kata çıkardılar. Alındığımız odaya dövülen birinin düzensiz, tökezleyen ayak sesleri geldi.

“Bunlar mı lan?” diye soran polisi, ağlamaklı ses:

“Hangileri komutanım?” diyerek yanıtladı. Demek ki odada bizden başkaları da vardı.

“Ne demek lan hangileri?” diye bağırdı polis.

“Evet komutanım bunlar!”

“Söyle lan neler yaptınız?”

“Bilmiyorum komutanım.”

“Ne demek bilmiyorum lan!”

“Sizin söylediklerinizi yaptık komutanım.”

“Sen Tunceliliymişsin öyle mi lan?”

“Hayır komutanım, ben Sivaslıyım.”

“Yalan söyleme lan!” Dayak sesleri geliyordu.

“Yalan söyledim, ben Tunceliliyim komutanım.”

“Yine yalan söyledin, bak nüfus kâğıdında Sivas yazıyor.”

“Sivaslıyım komutanım.”

Bu konuşmaya yer yer gülme sesleri karışıyordu. Göz-bağlarımız açıldı.

“Bak bakalım kız bunu tanıyor musun?”

Kafası sargılı biri bana bakıyordu.

“Tanımıyorum,” dedim.

“Yalan söyleme, o seni tanıyor, birlikte cinayet işlemişsiniz.”

“Hayır tanıımıyorum.”

Taha sırasını beklemeden:

“Ben tanıyorum komutanım, komşumuz oluyor,” dedi.

Polisler ellerinde bulunan tip tarifleri ve isim listeleri ile mahalleye gitmişler, kimi gözleri tutmadıysa alıp gelmişlerdi. Getirdikleri adamın adı aranan isimlerden birinin adına benziyor fakat tip tarifi ve doğum yeri tutmuyordu.

Getirdikleri kişiye “Sen bu olayda varmışsın” diye işkence yapıyorlar o da; “Varım komutanım,” diyordu. “Niye yalan söylüyorsun, yokmuşsun lan” diye dövüyorlar “Yokum komutanım,” diyordu. Oraya getirmişken boş göndermek olmazdı, bulup buluşturup biraz suç kabul ettirmişlerdi.

Beni ve Taha’yı kitap dolusu bir odaya aldılar, önümüze klasörler yığıp “Bunlara bakıp bize tanıdıklarınızı göstereceksiniz,” dediler.

Polisler odadan çıktı. Taha’ya baktım. Abisinden dolayı gözaltına alınmış, işkence görmüş ve bir sürü suçu kabul etmişti. Kurtulmak için saçmaladıkça saçmalamış ve git gide batmıştı. Aylardır cezaevindeydi, daha ne kadar kalacağı da belli değildi. Arkamı dönüp odaya baktım. İki tane somya vardı. Demek polisler burada uyuyorlar, dinleniyorlar sonra tekrar aşağı inip işkence yapıyorlar, diye düşündüm. Çığlıklar onlara belki de ninni gibi geliyordu. Yer rastgele atılmış, yırtılmış, ezilmiş kitaplarla doluydu. Ayak sesleri duydum, bakmam için verilen işkenceli fotoğrafların olduğu dosyaya döndüm. Odaya giren polis kitapların üstüne zemine basıyormuş rahatlığı içinde bastı, yatağın üstünden alacaklarını alıp çıktı. Ardından başka polis gelip başımızda durdu. Kafamı kaldırmadan sayfaları çevirmeye başladım. Baktığım fotoğraflarda yolunmuş saçlar, morarmış gözler, çökmüş yüzler, asık suratlar gördüm. Taha polise:

“Ben bunu tanıyorum komutanım, bunların arkadaşı,” dedi.

“Sen de bak kız tanıyor musun?” dedi polis.

Baktım “Tanımıyorum,” dedim.

“Hiç tanıdığın çıkmadı mı?”

“Hayır.”

Polis sayfaları karıştırmaya başladı.

“Bak bakalım bunu tanıyor musun?”

Polisin yüzüne bakarak:

“Hayır,” dedim.

Polis öfkeyle saçımdan tutarak başımı öne eğdi.

“İyi bak şıllık!”

Suçüstü yakalanmıştım. Fotoğraftaki yüz benim işkenceli yüzümdü. Emniyette yakalarımıza yafta asılarak çekilen fotoğraftı. Taha yaranacak fırsatı yine bulmuştu:

“Bu hepsine böyle baktı komutanım,” dedi.

Oysa biraz önce bana:

“Nasılsın, iyi misin, arkadaşlar nasıl, bir rahatsızlığın var mı?” diye sormuştu. Yüzüne tükürmeyi çok istedim.

Polis kafamı, dosyayı gözümün içine sokarcasına, fotoğrafların üzerine yapıştırdı.

“Böyle baktıysan tabii ki kimseyi tanımazsın!” diye bağırdı.

“Kalk çabuk kalk” diyerek beni masadan kaldırıp gözümü bağlayıp aşağı indirdi. Boşalan bir sorgu odasına girdik. Mantomun üzerinden bileklerimden bağlayarak astılar. Biri sinirli içeri girdi.

“İndir şunu çabuk,” dedi. Koridora çıkartıldım bir sandalyeye oturtuldum.

Nöbetçi polisler koridordaki buluşlarına yenilerini ekleyerek işkencelerine devam ediyorlardı. Polis bağırarak bir tutuklu gibi konuşuyordu:

“Arkadaşlar, biz burada işkence görürken, liderlerimiz altlarında arabalarla geziyorlar, karılarının kolları altınlarla dolu...”

Tuvaletle götürüldüğümde, orada bulunan kızlarla görüştürmediler. Başımda polisle tuvalet sırasını beklerken, zayıf vücutları ve solgun yüzleriyle korku filmlerini anımsatan kızlar gördüm.

Askı için aşığı indiren polis, saçımdan tutup kafamı geriye doğru itti:

“Kurtuldum sanma, oradan çıkamayacaksın, öleceksin, sana söz veriyorum, seni sırf zevkim için buraya getirteceğim, bu olay sana kalacak,” dedi.

Mamak’a getirildim.

Koğuşa getirildiğimde gece olmuştu. İç emniyet amiri karşıladı. Polisin yaptıklarından sorumlu tutulmaktan korkuyordum. Mahkemeye diye götürülmüştüm. Emniyete götürüldüğüme dair işlem yapılmamıştı.

Koğuşa girdim. Herkes koro halinde:

“İşkence yapıldı mı?” diye sordu.

Psikolojik baskı, küfür, gözleri bağlı kalmak işkenceden sayılmadığı için “Bir şey yapılmadı,” dedim.

Birkaç gün sonra, yukarıdaki koğuşlara dağıtılacağımızı söylediler.

DOKUZUNCU KOĞUŞUN DAĞITILMASI

Sayım vaziyeti alıp halka şeklinde dizildik. Hangi suçtan yargılandığımızı tek tek sordular. Kendilerince ağır ve hafif suçlu ayrımı yaptılar. Onlara göre örgüt üyeliği ağır suçtu. Bu mantığa göre para toplamak ağır suç, gasp hafif suçlar arasındaydı. Ağır suçlu olarak ayırdıklarını üçüncü kata, diğerlerini de ikinci kata dağıttılar.

Hangi mantıkla nereye verilirse verilelim, güzellikler bahşetmekte cimri davranılan ortamda yeni insanlar, yeni ilişkiler, oranın tek güzel yönüydü. Mutlu olduk.

Emniyetten sürekli insanlar geliyordu. Gözaltı süresi doksan güne çıkartılmıştı ve bitlenerek geliyorlardı. Yeni gelenler koğuşlara dağıtılmadan alt kattaki hamama alınıyor, polis denetiminde, bağırılarak, hakaret edilerek kısa sürede uzun gözaltının kirlerinden, bitlerinden kurtulmaları isteniyordu. Gelenlerin tiplerini bilmediğimiz için aşağı gönderdiğimiz giysiler kimine dar, kimine kısa geliyordu. Yıkanmış ve verilen giysileri giymiş tutuklular, domaltılarak dövüldükten sonra koğuşlara dağıtılıyorlar, ürkek ve zavallı göründükleri bu ilk günlerini unutmuyorlardı.

Herkes emniyette konuşmadığını, kimseyi getirtmediğini ve suçlamaları kabul etmediğini söylüyordu. Başkası onları söylediği için yakalandıklarını iddia ediyordu. Emniyette bir-

likte olanlar, olumlu veya olumsuz tanıklıklarına rağmen, birbirleriyle arkadaş oluyor, volta atıp yemek yiyorlardı. Herkesin ayrı işkence öyküsü vardı ve herkes en çok kendisinin işkence gördüğüne inanıyordu.

İlk defa avukatım geldi. Ailemiz dışında sadece avukatlarımızla görüşebiliyorduk. Gelmesine sevindim ve tedirgin oldum. Ne diyeceğimi nasıl davranacağımı bilemedim. Yaşadıklarımı anlatamamamın sıkıntısına, anlatsam da anlayamayacağının tedirginliği eklendi. Üstüne de suçlamaları kabul etmiş olmanın utancı gelince ilk görüşme soğuk geçti.

Hasret tutuklanmıştı. Pencerenin önünde ağlıyordu. Ne zaman mahkemeye çıkacağı belli değildi. Yaşadığı yıllar ve tanıdığı insanlar azdı ama sevmesi çoktu. Birlikte gökyüzündeki yıldızların Ankara'ya inişini seyreliyorduk. Işıkları yanan, yanmayan evlere bakıyorduk. Bazı yerler yerleşim alanı olmadığı için karanlıktı. Emniyetin uzayıp giden minaresiyle yanan ışıklarını görüyorduk. Sessizleşerek baktığımızda çığlıkları duyuyorduk. Hasret ağlayarak içtenlikle anlatıyordu:

“Çok korktum, arkadaşlarımla para topladığımı söyledim, onları getirttim. Sorgu hâkimliğine çıktığımızda hiçbiri benimle konuşmadı. Komşularımız anneme, senin kızın suçsuz yere bizim çocuklarımızı yakalattı, diyorlarmış. Âşık olduğum çocuk da benimle konuşmadı, bana bakmadı bile...” Ağlıyordu Hasret, dünyasını yıkmışlardı. Teselli edilemiyordu. En iyisi konu değiştirmekti:

“Ankara ne kadar güzel görünüyor değil mi?”

Hasret emniyetin binasına baktı.

“Kim bilir şimdi orada kimlere işkence yapıyorlardır,” dedi.

“Hava ne kadar açık, belki de gece de hiç yürümeyeceğiz,” dedim.

“Belki!” dedi...

Binbaşının söylediği gibi “palazlanmaya” başladık. Bize

erkek tutuklulardan daha esnek ve yumuşak davranıyorlardı. Mamak'ta da onlardan iyi koşullardaydık. Burada ise Mamak'a göre cennetteydik. Bu rahatlığımız her istediklerini yaptığımız, karşı çıkmadığımız sürece belki devam edecekti. Oysa mahkeme diyerek emniyete götürmeler sıklaşıyordu ve biz tepki göstermiyorduk. Emniyete götürülen, kurbanlık koyun gibi geride kalanlara bakıyordu. Askerler, subaylar, kadın polisler bizi istedikleri gibi azarlıyor, aşağılıyorlardı. Biz sessiz kaldıkça daha çok hakaret ediyorlardı. Emniyetin ürkekliğini üzerimizden atmaya başladık. Hakaret edilince cevap verme ve emniyete götürülen arkadaşlarımıza sahip çıkma kararı aldık.

1981'İN ORTALARI

KIŞ BAHARA DÖNÜYOR

Döne'nin ismi okundu "Mahkeme için hazırlan!" dendi. Döne üçüncü koğuştaydı. Kapı açıldı. Kıdemli:

"Mahkeme kararını görmek istiyoruz," dedi. Cezaevi idaresine ilk defa karşı çıkıyorduk. İki taraf da karşılıklı birbirlerinin tepkisini şaşkın seyrediyordu. İç emniyet amiri:

"Ne demek mahkeme kararını görmek istiyoruz, biz karar verdik ya!" dedi.

"Arkadaşımızın mahkemeye götürüleceğine inanmıyoruz, emniyete götürüleceğini biliyoruz. Onu size vermiyoruz."

"Manga!" diye bağırırdı iç emniyet amiri. Askerler koğuşa daldı. Birbirimize kenetlendik. Dayağın dozunu kestiremiyorduk. Bağırmaya başladık.

Subay ne yapacağını şaşırdı. Cezaevi müdürünü çağırmanın kendisi için hayırlı olacağını düşündü. Yiyeceği fırçayı düşündükçe de "iyilikten maraz doğar"ı sayıklar gibi tekrarlarmaya başladı. İyi davranmış olmasına rağmen karşılaştığı kadir bilmezliği hazmedemiyor, hırçınlaşıyordu. Son kez şansını denemek amacıyla tekrar:

"Manga!" diye kükredi, ardından da

"Alın şu kızı!" dedi.

Mangadaki askerler "başla" komutunu beklerken, coplarını bacaklarına vurarak ısınma hareketi yapıyorlardı. İç em-

niyet amiri yiyeceğimiz dayağı düşünerek tek tek yüzümüze baktı. Sinirli:

“Tutukluyu çabuk dışarı çıkartın!” diye bağırdı.

Coplanmaya başladık. Birbirimize kenetlendik. Arkamıza sakladığımız Döne’yi aldılar. İnce sesimizle “Vermiyoruz!” diye bağırmamız bir süre binanın içinde yankılandı sonra sustu.

İdare, karşı çıkışımızı yanımıza bırakmayacaktı. Döne’nin olduğu 3. Koğuşa hava yasağı (İki yıllıkta havaya çıkacak yer yoktu. Havalandırma diye okulun koridoruna çıkarıyorlardı) verdiler, pencerelere tahta çakarak dışarıya bakmamızı engellediler. Koridora çıkamayınca tuvalet de yasaklanmış oldu. Tuvalet ihtiyacımızı karşılamamız için teneke verildi. Aynı katta olanlarla birlikte yemek yenmesi yasaklandı. Yemeklerimiz koğuşlarımıza verildi. Üç ay görüş yasağıımız olduğu bildirildi.

Kalabalık, havasız koğuş, başımızı ağrıtıyordu. Görüş gününe kadar yasaklarımızı yaşadık. Görüş günü ziyaretçisi gelenlerin isimleri okunmaya başladı. Kadın polis “Görüşe çıkacaklar hazırlansın!” dedi.

“Arkadaşlarımız görüşe çıkartılmıyorsa biz de çıkmıyoruz!” yanıtını aldı.

Bir iki kişi dışında kimse görüşe çıkmadı. Çıkanlar da siyasi değildi. Blok amiri yine beklemediği bir tepki ile karşılaşmıştı. Sesi gür olan Songül, bekleyen ailelere: “Dağılmayın, bir arkadaşımızı emniyete götürdüler, karşı çıkan arkadaşlarımıza üç ay görüş yasağı verdiler, protesto etmek için biz de görüşe çıkmıyoruz, sizleri çok seviyoruz!” diye seslendi.

Cezaevi idaresi şimdiye kadar çok dövmüş, hakaret etmişti ama direnmeyle karşılaşmamıştı. Ne yapacağını, sorunu nasıl çözeceğini bilmiyordu. Çözüm, daha çok baskı, daha çok dayak ve hakaret mi, yoksa son kez konuşmak mı olacaktı? Son kez konuşmak fakat taviz vermemek kararı aldılar.

Pencerelerden uzaklaştırmak için herkesi koridora çıkardılar.

“Oturmak, konuşmak yasak” dediler.

Karşı çıkmanın aceleci sevinci ve bundan sonra olacakları bilmemenin tedirginliği ile beklemeye başladık. Bizimle birlikte bekleyen askerler yoruldu, oturdular, nöbet değiştirdiler.

Aileler görüş saati bitene kadar bekledi. Görüş saati bitince de dağıtıldılar. Gitmek istemeyenleri de “Burada durmak yasak” diye itip kakarak uzaklaştırdılar. Görüşçülerimiz gidince bizi koğuşlarımıza aldılar. Sessizlikleri tedirgin etti, biz de sessizleştik.

Ertesi gün daha önce kadın polisle tartışmış, cezaevinde emniyete götürülmüş, Mamak Cezaevinden gelmiş, yaşı küçük, yaşı büyük ve uzun süredir tutuklu olan gibi kendilerince elebaşı olduklarına dair bahane buldukları elli küsur kız seçildik. 9. Koğuşa indirildik.

Yaşı küçük olanlar, küçük yaşları ile neden bu işlere karışıyordu? Yaşı büyük olanların yaşını başını alıp çoluk çocuğa karıştıkları halde orada ne işleri vardı? Ortaokul, lise veya ilkokul mezunları üniversiteye gitmedikleri halde neden hadlerini bilmiyorlar da memleket meseleleriyle uğraşıyorlardı? Üniversite öğrencileri ve mezunları o kadar okudukları halde orada ne işleri vardı? Boyu uzun olanın uzun boyundan, kısa olanın kısa boyundan dolayı elebaşı olduklarına karar verilmişti.

9. Koğuşa indirildiğimizde, patlayan lağımın pis kokusu karşıladı bizi. Boklar lavaboların, tuvaletlerin olduğu yerlerde geziniyordu. Yeni doğmuş çocuk büyüklüğünde lağım fareleri, gece gündüz ortalıkta fink atıyordu. Tuvalete gitmek en zahmetli işimizdi. Lavabo boşluğundaki pisliklere basmamak için, tabureler dizdik onlara basarak tuvalete giriyor, ulaştığımızda, gözümüz camın önüne dizilmiş lağım farelerinde,

kafamıza damlayan lağım sularıyla ihtiyacımızı gideriyorduk. Koğuş, mutfak lağım kokuyordu.

Yerlerimizi ayarlamaya, eşyalarımızı yerleştirmeye yeni başlamıştık ki sayım çavuşu:

“Eşyalarınızı eğitim saatleri dışında yerleştireceksiniz, şimdi eğitim saati,” dedi.

Hepimizi on veya on beş kişilik gruplara ayırdılar. Her gruba manga adını verdiler. Her manganın bir komutanı vardı. Çavuş ortada dayakları organize ediyor, kim iyi dövüyor, kim kötü dövüyor onu denetliyordu.

Eğitime sağa dön, sola dön, geriye dön, uygun adım yürü, asker gibi tekmil ver komutları ile başladılar. Biz neyi yapıp neyi yapmayacağımızı tam bilemiyorduk. Dedikleri her şeyi yapıyor fakat “emret komutanım” demiyorduk. “Tekmil ver” dediklerinde hazır olda durup en hızlı şekilde, doğum yerimizi, doğum tarihimizi söylememiz ardından da “emret komutanım” dememiz isteniyordu.

Emret komutanım demediğimiz için evire çevire coplanıyorduk. Bir yandan coplanıyor, bir yandan da dönme dolap gibi aynı yerde, dönüp duruyorduk. Bacaklarımızı, kalçamızı copluyorlar, tokat atıyorlar, saçlarımızı yoluyorlardı.

Mangalardan birinin komutanı, koğuşta en büyüğümüz olan Vahide Abla'ya taktı. Vahide Abla'nın suçu; kasketli, yaşlı başlı kocasının onu düzenli ziyaret etmesiydi. Askerin aklı almıyordu. “Kocan neden seni görmeye geliyor? Benim senin gibi anam ya da karım olsa öldürürüm!” diyor, Vahide Abla'yı dövdükçe dövüyordu. Vahide Abla “komutanım” diyor ama asker yine de hırsını alamıyordu.

“Yat yerde sürün” komutunu verdi asker. Vahide Abla ağlayarak:

“Yapamam,” dedi.

“Kocan seni neden görmeye geliyor?” sorusuna döndü yine.

“Kocan seni görmeye geliyor” suçunu manga komutanı gelerek affetti. Vahide Abla’nın “komutanım” dediğini duydu. Onu ayırdı ve yukarıdaki koğuşlardan birine götürdü.

Öğlen yemek arası verildi. Sonra dayak mesaisi tekrar başladı. Akşama doğru ayakta kalanlar azaldı. Düşenler, bayılanlar, ayılıp tekrar sıraya girenlerle akşamı ettik. Kendini işine kaptırmış manga komutanlarından biri, arkasına dönüp baktığında ayakta kalan tutuklunun azlığı karşısında şaşırıp:

“Ayılan sıraya girsin!” buyurdu.

Ankara’nın göbeğinde dayak işini uzun süre devam ettirmek, çıkacak sesleri engellemek idare için riskli gözüküyordu. Üç gün, akşama kadar bu şekilde dayak yemiş ama komutanım dememiştik. Bacaklarımız, ellerimiz, mosmor olmuştu. Gecenin sessizliğini iniltiler dolduruyordu.

Üç gün sonra, kolordu komutanı başarıyı görmeye geldi. İp gibi sıraya girdik.

“Nasılsınız?” diye sordu. Üç kere “Sağol sağol sağol” dememiz gerekiyordu.

Biz moraran çürüyen yerlerimizi gösterdik. Kolordu komutanı gördüklerine çok şaşırıldı!

“Cık cık, neden ranzalara dikkat etmiyorsunuz da sağınızı solunuzu çarpıyorsunuz?” diye dalga geçti, ardından da ekledi:

“Görüyorsunuz emirlere uymamanın sonucunu.”

Hazır olda duran, nefes almayan, kıınıldamayan blok amirine neden bizi terbiye edemediğini gözleriyle sordu, öfkelenerek hızla uzaklaştı.

Görüş yasağımız devam etti. Pencereleri boyadılar, farelerle bizi birkaç ay daha baş başa bıraktılar. 9. Koğuş nemli ve soğuktu. Oraya güneş hiç girmemişti. Ağustos ayında bile yün çorap ve kazak giyiyorduk.

İki Yıllıkta D Bloktaki gibi hamama götürülüyorduk. Hamam koğuşun karşısındaydı. B Bloğun banyosu gibi, kur-

naların başında birbirimizin kafasına taslarımızla vurarak, vücudumuzun yarısı kuru, yarısı ıslak, on dakikada banyo yapıyorduk.

Bir sabah nöbetçi yüzbaşı talimat verdi:

“Burayı iyi dinleyin, hazırlanın. Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi’ne intikal edeceksiniz!”

Sevinerek, heyecanlanarak, hüznlenerek hazırlandık. Ankara’nın göbeğindeki bu cezaevi sanki bizi yalnızlaştırmıştı. Mamak demek, diğer tutuklularla aynı havayı tenefüs etmek, kaşla göz arasında gülümsemek ve mutlu olmak demektir!

Hepimiz mahkemeye çıkmayı bekliyorduk. Hepimiz sol görüşlüydük. Sağ görüşlü olarak A Bloğa küçük bir kız gelmiş, birkaç gün kaldıktan sonra da tahliye olmuştu. Küçük kız, evlerinde bir sürü silah bulunduğunu, babasının “Yaşın küçük sana bir şey olmaz,” diyerek silahları onun üstlenmesini istediğini anlatmıştı. Bir kız da D Bloğa gelmiş ve o da soru hâkimliğinden serbest bırakılmıştı.

Hasret’se tutuklanmıştı. Her ayrımda elebaşı olarak seçiliyor, dayak yiyor, günden güne büyüyordu. Enerjisini boşaltmak için yeğenlerine kazaklar örüyor, temizlik nöbetçisi olunca her tarafı pırıl pırıl yapıyordu. Biraz yavaş hareket edene fırça atıyordu. Mamak’a dönmek için kendi eşyalarını toplamış, koğuşun ortak eşyalarını toplamaya başlamıştı.

D Bloğa gittikten kısa süre sonra bir yıla yaklaşan tutukluluğu son buldu. Sorgusuz sualsiz “ara tahliye” oldu. Hepimize sarılıp ağladı. Giysilerini ihtiyacı olanlara dağıttı. Kapıdan çıkarken askerin “önüne bak, yürü” komutunu umursamayıp arkasına bakarak:

“Sizleri çok seviyorum, buraları hiç unutmayacağım,” dedi ve gitti.

1981 YAZ SICAĞI

TEMMUZ BAŞLARI

D BLOK

Hüseyin Gazi'nin eteklerine, Mamak'a dönüş yaptık. Açık hava hepimizi çarptı. D Bloğa yerleştik. Mamak'tan giderken yüz kişi kadardık, İki Yıllıktaki kızları da alarak iki yüzün üstünde sayı ile döndük. Tutuklu sayısı sürekli artıyordu. Gelenler gidenlerden çoktu.

D Blok, Mamak Cezaevi'nin en ılımlı bloğuydu. Girişte tekrar yasaklar okundu. Yasak çarşaf, yasak giysiler, yasak ayakkabılar, yasak battaniyeler ayrıldı. Yasaklı eşyalar ailelere yollanarak, oradan oraya atılmaktan kurtuldu.

Yerleşme sırasında açık havada kalmak hepimizin başını ağrıttı. Havalandırmada yemeklerimizi yedik.

D Bloktaki karşılıklı iki koğuşa yerleştirildik. Görüş günleri kapılarımız akşama kadar havalandırmaya açılıyordu ve 2. Koğuşta arkadaşlarımızı görebiliyorduk.

Karşımızda C Blok vardı. Erkek tutukluları sürekli dövüyorlardı. Havalandırmaya çıktığımızda, koğuşumuzun penceresinden baktığımızda C Bloкта coplanan elleri, falakaya yatırılan ayakları görüyorduk.

Tüm baskılara karşın görüş günlerinde veya akşam çöp dökmeye gittiğimizde arkadaşlarımızla selamlaşıyor, selam götürüyor, getiriyorduk. Karşı blokta kardeşi, eşi, arkadaşı olanlar, koğuşun sürekli çöpçüleri idi.

D Bloкта ilk birkaç gün eğitim yaptırmak amacıyla, sıralar halinde havalandırmayı dolandırılarak coplandık. “Uygun adım yürü!” komutuna, düzenli sıralar fakat uygun olmayan adımlarla yürüyerek uymadık.

Kısa süre sonra eğitimden vazgeçtiler.

Bir süre sonra yine içimizden birini emniyete götürmek için geldiler. Cezaevinden istedikleri zaman tutuklu götürmek yasallaşmıştı. İşkencecilerin bir ayakları Mamak’taydı. Götürdüklerini istedikleri kadar tutabiliyorlardı. Arkadaşımızı emniyete yollamayacağımızı söyledik. Blok amirimiz Mamak tarihinde gördüğümüz ve göreceğimiz en iyi kişiydi. Zaten kısa süre sonra görevinden alındı. Bizi ikna etmeye çalışarak yaptığımızın yasa dışı olduğunu anlattı. Tutukluyu almak zorundaydı. Askerlere:

“Tutukluyu çıkarın!” komutunu verdi. Askerler koğuşa daldılar, biz kenetlendik bağırmaya başladık.

“Dur!” komutunu verdi teğmen.

Bizi ikna etmek için savcıyı çağırdı. Savcı geldi. Emniyete tutuklu götürmenin yasal olduğunu, eğer herhangi bir şikâyetimiz varsa dilekçe yazabileceğimizi, dilekçemizin işleme gireceğini ve suçlular hakkında dava açılacağını söyledi. Arkadaşımızı biz sıradayken alıp götürdüler.

Arkadaşımız gelene kadar yemek almayacağımızı söyledik.

Herkesin ayrı bir işkence öyküsü vardı, yazarak suç duyurusunda bulunduk. Verdiğimiz işkence dilekçelerinden birkaçı işlem gördü, onlara da kısa sürede takipsizlik kararı verildi. İşkence olmadığını ispat etmek için de ilk muayene de işkence izlerinin yazıldığı revir kartları imha edildi. Yeni revir kartları hazırlandı ve bu yeni kartlar “haricen sağlam” diye başladı.

Dilekçelerimizi okuyan üstteğmen “Gerçekten bunlar size yapıldı mı?” diye sordu.

Baskıları protesto etmeyi tartışıyorduk. Devrimci Yol davası dışındakiler açlık grevi yapmak istiyordu. Devrimci Yolcular, erkek arkadaşların olmadığı açlık grevinin kitlesel olmayacağını, onun yerine farklı tepkiler gösterilmesi gerektiğini savunuyordu.

Temmuz ayının sıcaklığında sayıları yüzden fazla kadın tutuklu açlık grevine başladıklarını birer dilekçe ile idareye bildirdiler.

Sayım için dışarı çıkarıldık. 1. ve 2. Koğuştaki açlık grevinde olanların 3. Koğuşa geçmeleri istendi. 3. Koğuş depo olarak kullanılıyordu. Benim de içinde bulunduğum açlık grevinde olmayanlar, arkadaşlarımızdan ayrılmayacağımızı, açlık grevinde olan arkadaşlarımızın depo olarak kullanılan yere konmalarına karşı olduğumuzu, orada yaşamalarının mümkün olmadığını açıkladık.

Albay Raci Tetik de o arada hışımla geldi. Kapıda Albay'ı gören nöbetçi asker, kurulmuş robot gibi hazır ola geçip:

“Vukuatım yoktur komutanım!” diye bağırdı. Raci Tetik'in:

“Bundan iyi vukuat mı olur lan!” diyerek askeri tokatlaması, başımıza gelecekleri merak ve tedirginlikle beklerken gözümüzden kaçmadı.

“Hepsini karşı koğuşa atın” emrini verdi Albay. Birbirimize kenetlendik.

“Asker halkın kardeşidir!” sloganını atmaya başladık, Albay da:

“Tabii halkın kardeşi olacak, sizin gibilerin kardeşi olmayacak ya!” diye bağırdı.

Coplanarak, küfredilerek, sürüklenerek boş, pis, tozlu 3. koğuşa atıldık. Havalandırmada çığlıklarımız ve ayakkabılarımızın tekleri kaldı.

Hepimiz aynı yere konulunca idare yemek vermedi. Açlık grevi yapmak istemeyen bizlere de açlık grevi yaptırıldı.

Biz de açlık grevinde olmadığımız halde, idare tarafından aç bırakıldığımızı anlatan dilekçe verdik. Bunun üzerine idare bizi kendi koğuşumuza aldı.

Açlık grevinde olmayan hamile arkadaşımız havalandırmada sancılandı, doktor çağrılmasını istedik. Çağırmadılar.

Akşam sayımında kıdemli baskıları protesto etmek amacıyla sayıma çıkmayacağımızı idareye bildirdi. İşkenceleri protesto ederek sayıma çıkmama eylemi, Mamak tarihinde ilk olarak Devrimci Yol davasından tutuklu kadınlar tarafından yapılıyordu.

Havalandırmaya D Bloкта, C Bloкта ne kadar asker varsa topladılar. Pencereden baktığımızda sadece asker yeşili görünüyordu. Koğuşa bağırarak girdiler. Hepimizi copleyarak, sürükleyerek, küfür ederek havalandırmaya çıkardılar. C Blok amiri Ahmet Uluçay sesinin son ayarında “Bunların hepsinin yüzüne jilet atmak gerek” diye bağırırdı. Biz de onun adını “jilet” koyduk.

Çıglıklarımıza seri kurşun sesleri karışıyordu. Askerler havaya ateş ediyorlardı. Cezaevi çıglık çıglığa bir gürültünün içine girmişti.

Havalandırma, idare binası, yerlere serilmiş insanlarla doldu. Dayak sırasında bayılanlar sedyede, kucaklarımızda sayılarak koğuşa alındı. Havalandırmada dayak yememiş, küfür işitmemiş, sürüklenmemiş, bayılmamış tutuklu kalmayınca, asker sayının tam olduğu teknilini verdi. Büyük bir tarruz sonrası cephe gerisine çekilmiş gibiydik. Bacakları soyulanlar, kafası kırılanlar, su isteyenler, ayran dağıtanlar, taklit yapanlar, ağlayanlar... O gece herkes inleyerek yattı.

Açlık grevindekiler olaysız sayıldı. İdare o gün başka bir karar verdi. Kızların bir kısmını A Bloğa taşıyacak, geride kalanları da C Blok idaresine devredecekti. Yani Jilet’e verecekti. Bu arada D Blok amirinin sol bir örgütle ilişkisi bu-

lunduğu gerekçesiyle görevinden alındığını ve tutuklandığını duyduk.

1981'in kavurucu Ağustos'unun sabah sayımlarından birinde, aşağıdaki bloğa, taşınacağımız söylendi. Hazırlandık. Hepimiz aynı yere gidiyoruz diye eşyalarımızı ayırmadan topladık. Tek tek isim okuyarak taşınma işlemini başlattılar.

Gizlice yaptığımız "oyalı yazma" adını verdiğimiz sazımızı çarşafa sardık. Tek istediğimiz "oyalı yazmamızı" yakalatmadan yeni koğuşumuza götürmekti. Oyaly yazmanın gövdesi tenekedendi. Tellerini gizlice içeri sokmuştuk. Sapını ranzamız kırıldı diye idareden aldığımız malzemelerle yapmıştık. Yapımı o akşam bitmişti. Ömrünün ne kadar olacağı bu taşınma sırasında belli olacaktı.

Herkes taşıyabileceği kadar eşyayı yüklenip blok çıkışına doğru ilerlemeye başladı. Adları okunanlar ayrıldı ve mahkeme arabasına bindirildi. Benim de içinde bulunduğum ellinin üzerinde tutuklu diğerlerinden ayrılarak A Bloğa götürüldü. Bu ayırmada mahkemelik elbiseler ve ayakkabılar A Bloğa, mutfak malzemeleri C Bloğa gitti. Oyaly yazma da yakalandı.

A BLOĞA DÖNÜŞ

A Bloğa omzumuzda çantamızla Turist Ömer gibi girdik. Etrafımıza rahat rahat bakıyorduk. Bizim rahat havamızla A Bloğun havasının uyum göstermediğini kapıdan girer girmez anladık. Kafeslerin bulunduğu boşluğa adımımızı atar atmaz askerler hep bir ağızdan bağırarak emirler vermeye başladılar.

Azarlayan “Önüne bak gıyınız!” diyen sesler ağızdan değil de gırtlaktan çıkıyordu. O halleriyle, korku filmlerinin canavar sesi çıkartan efektlerini hatırlatıyorlardı. Başarıları bıraktıkları etki ile ölçülecekti.

“Herkes eşyalarını yere bıraksın ve hazır olda dursun!” tekmili ile hoş geldin başladı. Eşyalarımızı erkek gardiyanlar, askerler arıyordu. Ürkekçe, eşyalarımızı kadın polisin aramasını isteyenler çıktı, karşılığında “Sana soru soran mı oldu?” cevabını aldı. Yasak çarşaf, yasak resimler, yasak mektuplar, yasak ayakkabılar... ayrıldı. Mektuplarımız yırtıldı. Giyeceklerimizin, iç çamaşırlarımızın adedi belirlendi. Herkesin iki takımdan başka giysisi olmayacaktı.

Bu yasaklı ayırma işlemi bittiğinde, binbaşı etkili olmaya çalışarak sözlerinin üstüne basa basa:

“Burayı iyi dinleyin, burası diğer yerlere benzemez, burası Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi A Blok, emirler vardır

uyulur, burada tutuklular erin altında askerdir, er onların komutanıdır, anlaşıldı mı?” dedi.

Kimseden çıt çıkmıyordu, askerler nefeslerini tutmuş bize bakıyorlardı. Binbaşı yarım kalmış konuşmasını tamamlamak için:

“Anlaşıldı mı denilince, anlaşıldı komutanım denilecek, anlaşıldı mı?” dedi. Yine çıt çıkmadı.

Kalın duvarlar, dar koridorlar, kafes, asık yüzler ve işkence kokusu içimizi kararttı. Asker:

“Solla dön!” diye solu uzatan dönü kısaltan emrini verdi. Askeri takip ederek, koridorda, art arda açılan kapılardan geçerek 1. Koğuşa girdik.

Koğuştaki tüm yatakları üst üste yığmışlardı. Yatakları paylaşıp yerleşmeye başladık, sık sık “Şu kimin arkadaşlar?” anonsu yapıldı. Asker de copla kapıya vurup “Gürültü yapma gız!” diye bağırdı.

Bir süre sonra erkek tutuklular coplanarak havalandırmaya çıktı. A Bloкта işkence hızını kaybetmemişti. Nasıl bırakıp gittiysen öyle bulmuştuk.

Üst ranzada yerleşmeye çalışan kızları gören askerler pencerenin demirlerini coplamaya başladılar:

“İn aşağı gızz!”

Bu terör havası hepimizi etkiledi. Ranzadakiler birilerini ezerek aşağı atladı.

Koğuşun kalabalığı, pencerenin küçüklüğü, havalandırmanın yüksek duvarları içeriği boğuyordu. Bütün bunların yanı sıra soğuk sular akıyor, eziyet olsun diye sadece sıcak su akıyordu. İçme suyunun soğuması saatleri alıyordu. Yemekler, çay, hava sıcaktı ve idare de kızgındı!

Yemek vakti geldi, nasıl alacağımız gösterildi. Rahat, hazır ol'dan sonra “Yemeğimi alabilir miyim komutanım!” diye bağırmalıydık. Rahat hazır ol yapıldı, istenilen tekmil verilmedi. Dayak atılmadan o günkü temizlik nöbetçisi arkadaş-

lar içeri alındı. Bizi tanımak, neyi yapacağımızı neyi yapmayacağımızı bilmek istiyorlardı. Dövmek için aceleleri yoktu, kaçınıyorduk ya!

Akşam yemek almaya çıkanı topladıktan sonra yemeği verdiler.

Sayım geldiğinde askerlerin bağırtılarını nefesimizi tutmuş dinliyorduk. Sayım ikinci koğuştan başladı. İkinci koğuşu dövüyorlardı. Kafaların duvara çarpma sesleri, bitmek bilmez cop sesleri, yat, sürün komutları duyuluyordu. Yan koğuşun sayımı alındıktan sonra sesler uzaklaştı. Başımıza gelecekleri beklemek hepimizi tedirginleştirdi. Ayakkabılarımız ayağımızda, dağıtmaları için masaların üzerine eşyalarımız yığıldık, yataklarımızı düzelttik iki saate yakın sessizce, sesleri dinleyerek bekledik.

Askerler bağırarak gelip kapımızın önünde durdu. Kapı açıldı. Ne dedikleri anlaşılmayan sesler çıkarmaya başladılar. Sadece “Canlı ol, canlı ol!” dedikleri anlaşıyordu.

“Rahat! Hazır ol!” dan sonra, “Baştan saay!” komutu verildi. Normal sesle saydık. Sesimiz beğenilmedi. Sayım çavuşu:

“Burayı iyi dinleyin, sayım yüksek sesle verilecek, en sondaki sayısını söyledikten sonra sondur komutanım diyecek, sayımda istenenler yüksek sesle okunacak anlaşıldı mı?” diye kükredi.

Kükreyen sesi sessizlik takip etti, sayım çavuşu:

“Anlaşıldı mı? diye sorulunca anlaşıldı komutanım,” diyeceksiniz dedi.

Tekrar derin sessizlik koridora hâkim oldu.

Aynı komutu, aynı ses tonuyla tekrar etti. Aynı sessizlik onu daha net, daha kararlı yanıtladı.

Koridora dizilmiş, coplu, sayıları bizden çok askerler ve duvar dibinde sıralanmış savunmasız bizler tedirgin bekliyorduk.

Bir süre sonra sayım çavuşu “Sağa, sola dön” komutu verdi, dönüp koğuşumuza girdik.

Sayım sırasında içeri giren sayısız asker her tarafın altını üstüne getirmiş, taş üstünde taş, gövde üstünde baş kalmayacak şekilde ortalıkta ne buldularsa yerlere atmıştı.

Hepimiz bu kadarla kalmayacaklarını biliyorduk.

Sabah sayımında görüş, sigara, kantin, çay ve gazetemin yasaklandığını açıkladılar. Sigaraları topladılar.

Havalandırmaya çıkarılan erkek arkadaşlara askere görünmeden bakanlar yakınlarını, arkadaşlarını, kardeşlerini eşlerini gördüler.

Kadın tutukluların bazıları yakınlarını emniyetteki işkence odalarında bırakıp gelmişti. Şimdi de havalandırmada onları dayak yerken görüyordu. Tecritte kalan erkek tutuklular emniyetten geldikten sonra bir faşistle aynı hücreye konmuştu. Havasızlık, sürekli dayak, düzensiz beslenme; irin sarısı yüzlerde ve zayıflamış bedenlerde kendini göstermişti.

Tutuklular eşleriyle, dostlarıyla, kardeşleriyle aynı çatı altında yaşıyor, aynı havayı soluyor, aynı yemeği yiyor, aynı emirleri dinliyorlardı. Fakat birbirlerini göremiyor, birbirleriyle konuşamıyorlardı. Bu yoksunluk onları dostlarına, eşlerine, arkadaşlarına daha yakın yapıyordu. Aynı çatı altındaki ayrılık yıllarca sürdü.

Koğuşta yan yana üç tane tuvalet vardı. Biri kullanılmıyordu, oraya çöp bidonu konuluyordu. Yakınları olan tutuklular, kullanılmayan tuvaletin penceresine çektikleri tül perdeden askere görünmeden bakıyorlardı. Emniyette aylar önce eşini bırakıp gelmiş Fatma, havalandırmada yavaş yavaş gezinirken onu gördü. Özlem içinde:

“Kurban olurum,” dedi. Gözyaşları yanağına süzüldü.

Hava saati gelmişti.

Ayakkabılarımızı giymiş, hazır bekliyorduk. Kapının açılmasıyla koğuştan havalandırmaya kadar dizilen askerlerin cop yağmuru ve bağırtilar altında çıktık.

Hava çavuşu sayımda tekrarlanan komutların benzeri komutlarını sıraladı. Rahat, hazır ol komutundan sonra;

“Uygun adım yürü!” komutunu verdi.

Bir kısmımız hiç yürümedi, yürüyenler de birkaç kez uygun olamayan adımlarla yürüdü, yürüyüş komutu sayamadı, marş söylemedi. Sonra onlar da yürümedi. Bu yüzden yıllarca havalandırmaya çıkarılmadık. Zaten havalandırma, cop yağmuru altında gitmek, hava alırken coplanmak ve aynı yağmurla dönmek demekti.

Böylece tanışma faslı bitti, dayak başladı. Dayak atmaya sayıma çıkarken, “Hızlı yürü, hızlı, daha hızlı!” denilerek başlıyor. Rahat, hazır ol beğenilmiyor, bacaklarımız coplanıyor, tekmeleniyordu.

Asker bazen ayak başparmağımızı yere attığı izmariti eziyormuş gibi eziyordu. Hazır ol duruşumuz beğenilmiyor, ellerimizin başparmağı eteğimizin ya da pantolonumuzun dikişinde durmadığı gerekçesi ile dövülüyorduk. Sağa sola bakamıyorduk. Ayaklarımıza bakarak dayak yerken, asker kulağımızın dibine geliyor, gırtlaktan çıkardığı garip sesle bağıırıyordu. Beklemediğimiz bu sesle sıçradıysak eğer dalga geçerek gülüyordu.

Bizim adımız “gız” erkeklerinki “lan” dı.

“Ne biçim ses gız!”

“Bağırsana gız!”

“Önüne bak gız!”

.....

Coplanarak devam eden beğenilmeyen sayımdan sonra sıra, sayım çavuşunun “İstiklal Marşı başla!” komutuna geliyordu. Kurşuna dizilecekmiş gibi koridor duvarına dizilmiş bizlerin sıra dayağı seansıydı bu. Kaç tane cop tevzi edilmesi isteniyorsa mutlaka o kadar cop yenirdi. Bu coplanmalar arasında, koğuştaki defter, para, kalem v.s. bulunur, “Bu kimin?” diye sorulur, “benim” diyen koğuşa alınıp coplanırdı.

Koğuş sıra ile nöbet usulü temizlenir, ranzanın dibinde kalmış herhangi bir tozdan, ranzanın altına düşmüş portakal kabuğundan dolayı nöbetçiler koğuşa çağırılır, coplanırdı.

Bu genel coplanmalardan sonra sıra “sondur” dayasına gelirdi. Sıranın sonunda bulunandan sayısını bağırarak söyledikten sonra “Sondur komutanım!” demesi istenirdi. “Komutanım” demediğimiz için ilk zamanlar sayımızı söyleyip “sondur” diyorduk. Sonra onu da söylemedik. Sonda bulunan arkadaşımız dışarıda bırakılırdı. “Sağa, sola dön” komutu ile seri halde içeri girerken, sayım çavuşu koyun sayar gibi sayar, arkamızdan tekrar coplanırdık.

Her dayağın ve dayak atanın adı vardı. Sonda olup dışarıda kalan arkadaşımızın yiyeceği dayağın adı “sondur dayacağı”; dayak atanın adı; göbeğinin kendinden ileride durmasından dolayı “göbekson”, gırtlğından çıkardığı korku filmi aksiyoncusunun adı “hırtlak”, falaka çekmek için koşarak gidenin adı “falaka”...

“Sondur komutanım” dayağı en sert cop indiren asker tarafından atılırdı. Eller cop darbeleri ile büzüşürdü, başka bir asker eli zorla açarak diğer askerin coplamasını sağlardı. Coplanan el, şişer ve kanardı. Sonda kalanı koğuşa verdiklerinde bazen bayılırdı. Sonda kalan arkadaşımızı beklerken hiç ses çıkarmaz, sessizce tuzlu su hazırlardık. Arkadaşımızın ellerini hemen tuzlu suya sokar, cezaevinin ulusal ilacı olan “lasonil” le masaj yaparken arkadaşımızı güldürmeye çalışır “Off fıstık gibi eller, tam mahkemelik,” derdik.

Mahkemeye giderken nasıl mahkemelik elbiselerimiz varsa mahkemelik ellerimiz de olmuştu. Gördüğümüz işkenceyi ispatlamak için, ertesi gün kimin mahkemesi varsa onu sona geçirir, mahkemede duruşma heyetine ellerini göstermesini isterdik. Her koşulda sesimizi duyurmaya kararlıydık. Mahkeme heyetleri azarlar, bizi ilgilendirmez, dava ile ilgisi yok derlerdi. Cezaevi ile ilgili hiçbir şeyin anlatılmaması ko-

nusunda karar alırlardı. Biz azarlanmalara, cezaevine dönünce daha çok dayak yemeye, cezalar almaya, ağızlarımızın askerler tarafından zorla kapatılmasına rağmen anlatırdık.

Sayım mangası geldiği gibi bağırarak gittikten sonra konuşmaya, birbirimizin taklidini yapmaya, dağıtılan eşyalarımızı toplamaya başladık.

Böyle bir sayımda asker postalı ile başparmağımı ezmiş, fakat ben ne duruşumu değiştirmiş ne de ayağımı çekmiştim. İçeri girince yanımda duran arkadaşım “Bravo sana, iyi dayandın,” dedi. Ben de “ayak başparmağı ezilince nasıl acımaz” projemi ona açıkladım. Ayaklarım küçük olduğu için üç dört numara büyük ayakkabı giymek göze batmıyordu. Asker postalı ile başparmağım yerine ayakkabımın ucundaki boşluğu eziyor, yüzümde acı ifadeyi boşa arıyordu.

Sayım ve havadaki bu dayaklar günlük olağan dayak istihkakımızdı. Bu kadarının bize yetmediğini gören idare mutlaka ekstra tarifeler uyguluyordu. Cezaevi Müdürü Albay Raci Tetik düzenli olarak aynı konulu konuşmayı yapardı.

“İşkence yapılıyor diyorsunuz, nasıl yapılmasın, 12 Eylül’den önce ben buradakilere söz geçiremiyordum, kafama bok tenekesi attılar, tabii ki işkence yapılacak, adam elinde iki otomatikle yakalanmış, bu nedir diye soruyorsun ‘can güvenliğim için’ diyor, nasıl işkence yapılmasın?” der, bizi saatlerce ayakta bekletir, anılarını anlatır, işkencenin gerekliliği konusunda ikna etmeye çalışırdı.

C Bloğa götürülen kızlara da çay, sigara, görüş ve kantini yasaklayıp eğitim yaptırmaya çalışıyorlardı. Onların dayak mesailerinin sabah sayımı ile başladığı haberlerini alıyorduk. Akşam koğuşlarına alındıklarında yerlerinin genişliğinin avantajlarını kullanıp, dağıtılan eşyalarını toplamadan halay çekerek stres attıklarını duyuyorduk. Havalandırmalarını onlardan başka kullanan tutuklu yoktu. Sabahtan akşama kadar sıralar halinde dolandırılıyorlar, öğle yemeklerini yiyor, sonra

tekrar dolandırılmaya ve dayaklarını yemeye devam ediyorlardı. Havalandırmanın ortasına içi su dolu leğen koyuyorlar, akşama kadar güneş altında dolandırılıp dayak yerken güneş geçmesin diye başlarına aldıkları örtüyü leğene atıyor “sıradan çıkmak yasak” emrine uymadan, ıslattıkları örtüyle kafalarını serinletiyorlardı. Askerler kendilerince dik kafalı gördüklerini bizim yanımıza getiriyordu.

Dayakların artması ile C Bloкта bulunan değişik siyasetlerden kızların bir kısmının kurallara uymayı kabul ettiklerini öğrendik. Kurallara uyan kızları C Bloкта aynı havalandırma bakan karşı koğuşa taşıdılar. Sayılarını artırmak için de cazip olanaklar sundular. Kurallara uyan kızlar için koğuş açılması, ilk zamanlar her gün birilerinin oraya gitmesi, kurallara uymayan kızların daha çok dayak yemelerine neden oluyordu. İdare direnişi kırdığını düşünüyordu.

C Blok idaresinin başında bulunan Jilet’in kurallara uymayan kızlara hakaretlerini duyuyorduk. Buna karşın kurallara uyan kızların tüm taleplerini karşıladığını, kızların top oynamalarına bile izin verdiğini öğreniyorduk.

Havalandırmada coplanan kızlardan birinin açılan eteğini tutmaya çalıştığı sıra, askerin “Eğilmek yasak!” dediğini, kızın da “Eteğim açılıyor,” dediğini ve Jilet’in “Senin eteğin zaten dışarıda açılmış,” dediğini duyuyorduk.

Her gece ikişer saat nöbet tutuyorduk ve bir bahane ile gece sayımına çıkartılıyorduk. Bu arada, koğuş dağıtılıyor, dayak yiyorduk. Asker gece geliyor, genellikle aynı diyalog tekrarlanıyordu. Asker:

“Nöbetçii!” diye bağıyor ve kapıyı copluyordu.

Nöbetçi kapının yanına gidiyor, usulca:

“Efendim,” diyordu.

“Tekmil ver nöbetçi! Şöyle teknil vereceksin, on iki-iki nöbetçisiyim, nöbetimde vukuatım yoktur komutanım!”

“Biz teknil vermiyoruz.”

“O halde hemen sayıma hazırlanın.”

Bazen bahaneler değişiyordu.

Gece yarısı, ranzadan apar topar atlayarak üzerimizi giyinip sayım vaziyeti alıyorduk. Kıdemli uykulu gözleri, sürekli dayak yiyen vücudu ile koğuş mevcudunu belirten notunu küçük kâğıda yazıp coplanarak sayıma başta çıkıyordu. Her zaman ilk ve en çok dayağı kıdemli yiyordu. Her şey ondan soruluyordu. Kıdemlinin onların her dediğini yapan, koğuşun içinden bilgi aktaran olmasını istiyorlardı.

Bazen koğuş nöbetçisine bir şey demeden kapıyı sessizce açıyorlar, sayısız asker yatanları ne dedikleri anlaşılmayan bağırtılarıyla copluyordu. Bu ani baskınlarda panikliyor, şaşkın hareket ediyorduk. Paniğimiz kısa süre sonra etkisini yitiriyor, dayak yediğimiz ruh haline dönüyorduk.

Koğuş nöbetçileri, çok dayak yenilen gecelerde koğuşun bitmek bilmez iniltisini dinlerdi. Böyle zamanlarda koğuş bir hastanenin yoğun bakım servisi gibi olurdu. Nöbetçiler bağırarak uyananların rüyasını dinler, onlara su verir, sonra da nöbetine devam ederdi.

Gece baskınlarında hava boşluğunda (havalandırmaya çıkarkenki büyük alan) saatlerce ayakta bekletilir, komutanım dedirtmek için coplanır, hakarete uğrar, koğuşlara dövülerek alınırdık. Koğuşa döndüğümüzde oturacak yer bulamaz, dağıtılan yatakları, eşyaları toplamaya başlardık. Kendimize kıvrılacak yer açar, en kısa zamanda yatmaya çalışırdık. Ne kadar hızlı hareket edersek edelim yine de saat dört veya beş olur, asker altıda kapıyı coplamaya başlardı.

Askerler nöbetleri boyunca (gece veya gündüz fark etmiyordu) ya erkek tutuklunun ellerini mazgaldan çıkartıp coplarlar, ya da kapıları coplardı. Kapının çıkardığı metalik sesin yankısını sürekli duyardık. Koridordan üst rütbelilerin her geçişinde “Dikkat!” diye bağırırlardı. Erkek tutuklular bu sesi duyar duymaz koğuşun içinde ayağa kalkıp yüzlerini du-

vara dönmek zorundaydı.

Bazı askerler gece nöbetleri boyunca mazgalımızdan ayrılmazdı. Biz de mazgaldan görülen yerlere perdeler asardık. Perdeyi indir-indirmem mücadelesi başlardı. Asker nöbetçi subaya şikâyet ederdi. Subayı ikna etmeye çalışır, askerlerin bizi yatarken görmelerini istemediğimizi söylerdik. Kimi ikna olur, kimi olmazdı. Ama perdemizi hep asardık. Perde yedekte sürekli duran gece sayımı alma bahanelerinden biri olurdu. Bazı subaylar, bizi rencide etmek için mazgaldan bakar, kıdemliyi çağırır, yatağında oturan birini göstererek:

“Arkadaşınıza söyleyin düzgün otursun,” derdi.

Erkek tutuklulara koğuş mazgalından saatlerce emirler verilir, “Çök kalk, çök kalk” denilerek eziyet yapıldı. Yaş ortalaması yüksek olan kaçakçılar koğuşunda “çök kalk” sırasında bayılanlar olurdu.

Erkek koğuşlarında nöbetçilerin yaptıklarına itiraz edenler, bazen de tüm koğuş hava boşluğuna alınır, falakaya çekilirdi.

Havalandırmada eğitimden sonra erkek tutuklulara genellikle volta zamanı verilmezdi. Marş söyleterek yaptırılan “ameli eğitim” bitince, güçleri tükenene kadar sınav çektirilir kolları bükülüp yüzüstü yere düşenler askerler tarafından coplanırdı.

Bazı tutuklular tepki gösterir, sabır sınırlarının aşıldığı zaman askere karşı gelirlerdi. O zaman hava boşluğuna götürülüp falakaya çekilirlerdi. Asker falakaya çektiği tutuklunun ayakkabısını havalandırmaya fırlatır, tabanları şişmiş tutuklu, sırtına copu yiyerek ayakkabılarını alır ve kocaman olmuş ayaklarına giymeye çalışırdı.

Bazen hava boşluğundan çılgınlıklar gelirdi. Falakanın dışında başka şeyler yapıldığını anlardık, ama ne olduğunu bilemezdik. Falakadan dolayı hiç kimse öyle bağırılmazdı.

Tecritteki tutukluların; tuvalete gidip gelmeleri, tuva-

lette kaldıkları süre denetlenirdi. Gündüz yatmaları yasaktı. Gece askerin yat izni verirken:

“Esas duruşta yat!” diye bağırdığı duyardık.

Askerlerin yaşamı bizim gelmemizle renklenmişti. Bazı askerler nöbetlerinin başlaması ile mazgalın önüne gelir, gözünü kırpmadan içeriyi seyreder, sürekli müdahalede bulunurdu. Bir gün sürekli içeri bakan askere, Esma:

“Neden içeriye saatlerce bakıyorsun?”

“Sana ne benim görevim bu.”

“Senin anan bacın yok mu?”

“Sizin gibi bacım olsa keserim.”

Tartışma git gide kızıştı. Asker “komutanım” deyin diye tutturdu. Esma:

“Çek git!” dedi.

Asker sırtarak:

“Gerekirse ben çekmeden de giderim.”

Başka bir gün, bize iyi davranan ama kaçakçıların kaldığı ikinci koğuşun mazgalından ayrılmayan, nöbeti süresince tutukluların ellerini mazgaldan çıkarttırıp döven, hakaret eden, çök, kalk yaptıran askere Şükran:

“Neden böyle yapıyorsun, ayıp değil mi? Onların çoğu senin baban yaşında,” dedi. Asker de:

“Ben memlekette babadan dayak yedim, anadan azar işittim. Burada öyle mi? Yat diyorum yatıyorlar, kalk diyorum kalkıyorlar, elini uzat diyorum uzatıyorlar. Çoğu da büyük zengin adam,” dedi.

Mazgala ağzını dayayıp “Avratlar kalkın!” diyen de vardı.

Yasaklardan bizi en çok etkileyen, sigara ve çaydı. Tiryakiler, bulunan bir sigara için gecenin herhangi bir saatinde uyanır, kapıdaki nöbetçiye görünmeden, eğilerek mutfak tarafına geçer, tuvaletlerin bulunduğu boşlukta sıra ile tek sigarayı içerlerdi. Kuledeki nöbetçi tuvaletler tarafına doğru eğilerek geçeni görürse şikâyet ederdi.

Koğuşun havasızlığının yanı sıra, çaysızlık da alışana kadar sürekli baş ağrısı yapıyordu. Sigaranın ve çayın olmadığı ortamlarda hayallerimizi demlikler ve ikram edilen sigaralar süslüyordu.

Her ne kadar ilk günlerin sayım bekleme tedirginliğini atlatmış olsak da yine de dayak yiyeceğimiz zamanı beklemek bizi geriyordu. Zahide bu beklemeyi zevkli hale getirmek için öneri de bulundu. Ders kitabı dışında kitap alınması yasaktı. O da ders kitabı diye İngilizce ve Fransızca romanlar getirtmişti. Sayım ikinci koğuştan başlıyor, sıra en son bize geliyordu. Dayak yemek için beklediğimiz bu iki saatlik sürede, istersek bize okuduğu bölümleri tercüme edebilirdi. Cezaevindeki hayatımızın en güzel anısı buydu sanırım. Çocuklarına masal anlatan anne gibiydi Zahide. Yumuşak sesi ve güzel tercümesi ile bize “sayım zamanı gelse de, arkası yarınımızı dinlesek” dedirtiyordu.

El işi de diğer pek çok şey gibi yasaktı. Elimizden geldiğince oyalanıyorduk. Kimi becerikli arkadaşlar için yalnızca iğne ve iplik yeterliydi. İğne oyası yapıyorlardı. Kimimiz ailelerimizden demirli sutyen istiyor, demirlerinin ucunu betona sürerek inceltiyor, kazak örüyorduk ama çok zahmetli oluyordu. Her sayıma ve havalandırmaya çıkarken şişleri saklamak zorunda kalıyorduk. Bazıları da zeytin çekirdeklerinden tespih yapıp yakınlarına yolluyordu.

1981'İN SONBAHAR BAŞLARI

PÖRTLEK GELDİ

Mazgalda onu ilk gören, yanındakine:

“Pörtlek var mazgalda, karacı yüzbaşı,” dedi.

Gözlerinin altındaki şişkinlik, gözlerinin dışarı fırlamışlığı, gözbebeklerini alıp ortaya bırakıvermişti. Hangi tür işkence bunu etkiler, sorusuyla bakardı insanlara. Baktığı insanın asker veya tutuklu olması fark etmiyordu.

Kurallara uymadığımızı duyunca çok sevindiğini biliyorduk. Gece gündüz Mamak'tan ayrılmıyordu. Kendini işkence konusunda yetkin sayıyordu. İşine iyi işkenceci rolü oynayarak başladı. Gece nöbetçi olanları mazgala çağırıp “Kaç yıldır tutuklusunuz, avukatınız var mı? Eğer yoksa sizlere avukat tatalım... Ailen gelip gidiyor mu, ailenin bir şeye ihtiyacı var mı?” türünden sorularla kendince diyalog kurmaya çalıştı. “İyilik dolu” soruları olumsuz cevaplarla karşılaştı.

Ertesi gün hepimizi tek tek tanımak için bizi koridora çıkarttı. Elinde defter ve kalem vardı. Sanki anket yapıyordu. Sorulara yanıt verirken biri öksürdüyse, pörtlek gözleriyle bakıp sesinde iğreti duran şefkatle:

“Hasta mısın, hastaneye yollayalım mı seni?”

Soyadında Türk geçenlere:

“Senin soyadın ne güzelmiş,” diyordu.

Tanışma merasimi gece yarısına kadar sürüyor, fakat

umduğunu bulamıyordu.

Kısa sürede iyi rolü oynamaktan vazgeçti. Bir süredir sayımlarda İstiklal Marşı'nın tüm kıtalarını okumamız, komutanım dememiz istenmeden dayak yiyorduk. O tekrar istedi. Emirleri karşısında bizim sessizliğimizi görünce işine dayağın dozunu artırmakla başladı. Her sayım sağanak cop yağmuydu. Omzumuz, sırtımız, bacaklarımız... Üst üste yediğimiz coplardan bacaklarımız her gün biraz daha kızılışıyordu. Aramızda korunmak için sayımlara çizme ile çıkan, omuzlarına patik koyanlar oluyordu. Yaz günü üst üste giyindiğimizi gören askerler dalgalarını geçiyordu:

“Battaniye alıp çıksaydın kız!”

Bol dayaklı sayımlardan içeri girince, coplanma sırasında, birbirlerini görenler taklitlerini yapıyorlardı. Iskalan her copu kâr hanesine yazıyorduk. Bedenlerine inen coptan korunmaya çalışarak, copu takip edip üstünden atlama-ya çalışanlarımız oluyordu. Ama birini atlatsak onunu yiyorduk. Yaptığımız taklide “cop dansı” adını verdik. Herkesin karşısında bir eşi oluyor, hızlı bir müzik eşliğinde, müziğin temposuna göre eşlerden biri coplama taklidi yaparken diğeri de coptan kurtulma taklidi yapıyordu. Sayımdan sonra coplanan ellere bakılıp “Elbisenle ne kadar uyumlu,” diyorduk. İdare o kadar dayaktan sonra gelen gülme seslerinden dolayı tekrar sayım alıyordu.

Pörtlek; dayağın dozunu artırarak başarılı olamayınca, bizi hanım kızlar ve hanım olmayan kızlar olarak bölmeyi denedi. Hanım kızları koğuşa alıyor, kapıda bıraktıklarını dövüyordu. Kimilerini ayırıyor, idare binasına götürüyor, özel sohbet etmeye çalışıyor, görüşmeye götürdükleri arkadaşlarımızın idare ile işbirliği yaptığını düşünmemizi istiyordu. Hanım kızlar diye ayırıp koğuşa aldıkları yine komutanım demiyor, eğitim yapmıyordu.

Pörtlek, ne yapsa sonuç alamıyordu. Bazen verilen ko-

muta uymayan kızın suratını okşuyor, kulak memeleri ile oynuyordu. Tepki gösterince de tokatlayıp ağzını doldurarak suratına tükürüyordu. Dayaktan daha çok bundan etkilenildiğini görüyor, bu yöntemi daha çok insana uyguluyordu.

Biz koğuştta, herhangi bir saatte, ranzaların üstünde otururken, kadın polise kapıyı sessizce açtırıp, içeriye dalıyor ve doğruca banyo tarafına gidiyordu. Bu dalışları da genellikle banyo günleri yapıyordu. “Banyoda arkadaşımız var!” diye itiraz edince, itiraz edeni dışarı çıkartıyor, hakaret ediyor, ayakta saatlerce bekletip dövüyordu.

Böylesi günlerde sigara, sanki acımızı hafifletecekmiş gibi saplantı haline dönüşüyordu. Dayaktan, hakareten sonra duvar dibine, dumanını boşa savurmadan sigara içerek oturmak özlemi içimizde büyüyordu.

Pörtlek bir gün yeni bir yöntem keşfetmiş olmanın sevinciyle geldi. Bizi dışarı çıkarıp kızlardan birinin ailesinden gelen mektubu okumaya başladı:

“Kızım duydum ki vatan hainleri ile aynı şekilde davranıyormuşsun, o birkaç zillinin peşinden gidiyormuşsun, sen böyle biri olamazsın...”

Mektubu bitirince bizim kısır kalacağımız, dölümüzü kurutacağı, hiç birimizin anne olamayacağı tehditlerini savurdu.

Görüş yasaklarımız bittikçe, yenileri ekleniyordu. Neden her zaman bulunuyordu. Arada bir ailelerimizin tepkilerini azaltmak için, iki ay görüş yasağı varsa, bir hafta veya iki hafta görüş izni veriyor, sonra tekrar yasaklıyorlardı. Bazen de ailelerimize “Bakın bizim dediklerimizi yapmıyorlar diyerek” sorunun bizden kaynaklandığını ispat etmeye çalışıyorlardı. Görüş kabinine girince ailelerimizin karşısında “Ellerini arkada bağlı tut!” diye komut veriyor, konuşmamızı engelliyor sonra da sürükleyerek kabinden çıkartıyorlardı. Biz de:

“Şimdi görüşümüzü engelleyecekler, biz iyiyiz, üzülmeyin,” diyorduk.

Pörtlek sayımda ayırdığı ve dışarıda bekleterek dövdüğü insanlarla yetinmiyordu. Çok içtiyse, (genellikle içkili geliyordu) işkence yapmaya doyamıyordu. Böyle zamanlarda ayırdığı kızları koridorda bırakıyor, kafese götürüyor, sayımı alıp bizi fazlaca dövdürdükten sonra, kafese gidip tutuklu kızların saçlarından tutup sırtından aşırarak yere yığıyor, küfrediyor, tekmeliyordu. Arada bir doğum yerimizi soruyor, memleketimizin aksi istikametinde sürgüne yollandığımız açıklamasını yapıyordu. Bu numarası da tutmuyordu. “Sen İstanbul’a, sen Gaziantep’e, sen Amasya’ya” diye ayırdığı sürgün yerlerimizi duyunca “Ah nerde o günler!” diyorduk.

Bir sayım sonrası dayak yiyip içeri girdik. Pörtlek’i dağıtılmış koğuşun ortasındaki masanın üzerine çıkmış, bir ayağı bankta, bir ayağı masada Atatürk’ün Samsun’a çıkmasını hatırlatır pozisyonda bulduk, koğuşa her giren gördüğü manzara karşısında şaşırdı. Gülmek için kendimizi zor tuttuk.

Hepimiz koğuşa girdikten sonra konuşmaya başladı:

“Yarın mahkemeye çıkacaksınız, mahkemede burası hakkında konuşursanız sizin için iyi olmaz. Biliyorsunuz mahkemeler eşit yargılama yapmıyor, suçsuz olanlar içerde iken suçlu olanlar bırakılabiliyor. Siz de onlara güvenmiyorsunuz nasıl olsa, o halde onlara burayı şikâyet etmenin pek etkisi olmayacağını bilirsiniz...” diye devam eden konuşmasının çok etkileyici olduğuna inanıyordu. Bir de tehdit savurdu:

“Hem mahkemede konuşanların başına ne iş geldiğini de bilirsiniz!”

91 KİŞİLİK KIZLAR DAVASI

Mahkemenin konusu D Bloktaki olaydı. Delilleri kendilerince çoktu. Yaralanan askerlerin raporları, sayfa sayfa ifadeleri... A Bloğa geldikten bir süre sonra, isimlerimiz okunarak savcılık için hazırlanmamız istendi.

D Bloktaki olaydan sonra 91 kız hakkında askerleri ayakkabılarının topuğuyla dövdükleri, uzun tırnaklarıyla cırmıkladıkları, slogan attıkları, tehdit ettikleri, yaraladıkları gerekçesiyle dava açılmıştı. Bu dava cezaevinin bize açtığı ilk ve en büyük davaydı.

C Bloktan gelecek kurallara uymayan kızları görecektiklerinin sevinci yanında, bu toplu davaya basının yer vereceği inancıyla keyifle, mahkemeye gitmek üzere koğuştan çıktık. Tek tek aranıp mahkeme arabalarına bindik. Çoğumuzun mahkemesi açılmadığı için uzun süredir ilk defa gökyüzünün altında yürüyorduk. Mahkeme salonuna girdik. Bir süre askerlerle, C Bloktan gelen kızlarla “konuşuruz” “konuşamazsınız”, “selamlaşırız” “selamlaşamazsın” diye didiştik. Her türlü engellemeye rağmen konuştuk. Neler olup bittiğini birbirimize anlattık.

Duruşmada kimlik tespitinin ardından cezaevinde neler yaşadığımızı anlatmaya başladık. Dayaklar sırasında “ellerini kullanamaz” raporu alanlar, sakladıkları raporlarını mah-

kemeye sundu. Sayımız çok olduğu için protesto yöntemlerimiz de çeşitliydi. Herkesin aynı şeyleri tekrar etmesinden bıkmış bir arkadaşımız kısaca:

“Arkadaşlarımın dediklerine katılıyorum,” dedi. Hâkim espri yaptı:

“İstersen katılma, bir süre sonra nasıl olsa koğuşa onların yanına gideceksin,”

Başka biri:

“Sizi biraz önce arkadaşla söylediğiniz sözden dolayı kınıyorum!” dedi. Hâkim kınayan kız ifade verirken:

“A sen bizi kınayan değil misin?” diye sordu. Yazıcıya “Yaz oğlum bizi kınıyormuş,” dedi.

C Bloktaki kızlar gizlice getirdikleri sigaraları bize vermek istiyor, askerler bu alış verişini engellemeye çalışıyordu. Sayımız çok olduğu için ilk günler duruşma gün boyu sürüyordu. Duruşmaya mahkeme heyeti ara verdiğinde bekleme salonuna alınamadığımız için mahkeme salonunda kalıyorduk. Hâkim espri yapınca yüz bulduk. Mahkeme salonunda sigara içmek için izin istedik. Heyet de verdi. İzleyicilerden sigaralar yağmaya başladı.

İdare bunun hesabını soracaktı!

Cezaevine döndüğümüzde didik didik arandık, sigaralar bulundu. Bütün aramalara rağmen yakalatmadıklarımız da oldu. Akşam sayımında, dozu daha artmış dayak yedik. İdare dayacağı belgeleyecek rapor vermeme kararı aldı. Renk renk istirahatli kartı icat etti. Kırmızı kart, sayıma çıkamaz, sarı kart sayıma çıkar eğitim yapamaz anlamına geliyordu.

91 kişilik kızlar davası bir yıla yakın sürdü. Her duruşma bir olay oldu. Kimi zaman biz mahkemede yaşadıklarımızı anlatırken koğuştaki arkadaşlarımız dövüldü. Arkadaşlarımızın kanlı giysilerini alıp mahkemeye götürdük.

İlginç ikrarlara tanık olduk. Şahit olarak gelen Jilet’e hâkim sordu;

“Tutukluları dövmüşsünüz, elinizde cop varmış öyle mi?”

“Tabii ki, elimizdeki copları bize kalem diye vermediler ya!” diye cevap verdi.

Kızların ayakkabı topukları ile yaraladığı iddia edilen asker kızlardan dayak yemeyi gururuna yediremedi:

“Kızlar beni dövmedi, komutanım dövdü!” dedi.

Her duruşmaya idareden izlemeye gelenler oluyordu. Onlar da mahkemenin değerlendirmesini yapıyorlardı. Jilet değerlendirmeyi bazen bizle yapıyordu:

“Biz sizin gibi mahkemeye çıka çıka iyice alışmadık ya, yeni çıkıyoruz, tabii ki heyecanlandık. Siz maşallah hepiniz birer avukat olmuşsunuz.”

Bir yıl süren davanın sonunda hepimiz beraat ettik.

Dava açmak idarenin hoşuna gitti!

Ebru mahkemeye giderken gözü kapanana kadar dövüldü. Yüzü mosmor oldu. Mahkemede idare hakkında suç duyurusunda bulundu. Basında resimleri çıktı. İdare de onun hakkında dava açtı. Davada, iki taraf da sanıktı.

Ebru’nun dayak yediği ayan beyan ortadaydı. İdare, sanık sayıma çıktığında saldırgan haldeydi, durduk yerde askere saldırdı, asker çevik bir hareketle kenara çekilince kalorifer peteğine gözünü çarptı” diye iddiada bulundu.

Ebru’nun ailesi ve kimi tutuklu yakınlarının mahkemeyi izlemeye gelmesi Akrep’i (teğmene taktığımız ad) ürkütmüştü. Akrep hiç konuşmaz, sadece bizi kıyasıya dövdürür, nöbetçi olduğu gece mutlaka koğuşlara operasyon düzenlerdi. Ama işte kıytırık bir davadan dolayı, arkadaşlarının onun işkencesini desteklemesine rağmen tir tir titriyordu.

Bu tür davaların basında yer alması, beraatla sonuçlanması bir süre sonra idareyi dava açmaktan vazgeçirdi. Yerini sorgusuz sualsiz yasaklar aldı.

Ortalıkta söylentiler dolaşmaya başladı. Cezaevinde tutuklulara ilişkin söylentiler sonradan genellikle doğruluk ka-

zanıyordu. Zemin koğuşların bulunduğu bölümlerin bir yanına tabutluklar yapılmıştı. Söylentiler kısa sürede kendini doğruladı.

Sayımdayken, kuralları sürekli tekrarlıyorlardı. İdare her olayda mutlaka bir elebaşı buluyordu. Yine üç kişi bulmuştu. Aramızdan alınan üç kişi, kafeslerin olduğu tarafa doğru götürüldü.

Götürülen bu üç kişi, on gün sonra koğuşa döndüklerinde, “hizmete giren” tabutlukları anlatıyorlardı. Oralarda çok şey yaşamış duymuştuk ama tabutları kafamızda şekillendiremiyorlardık. Yaşamayanın anlamayacağı türdendi. Arkadaşlarımızı götürürken gözlerini bağlamışlar ve yol boyunca coplamışlardı. Geldiklerinde koğuşu bir koku aldı. Hücre kokusuydu bu. Ne kadar yıkansa da çıkmıyordu, tenden ve eşyadan. İnsan vücudunun hücrelerine yerleşiyordu.

Koğuşun kapısı sessizce açıldı, hepimizi koridora çıkardılar. Ailelerimizin görüş için bekledikleri boşluğa götürdüler. “İstiklal Marşı’nı neden okumuyorsunuz?” diye suçlandığımız kâğıdı alarak, savunmamızı yazdık.

“Biz İstiklal Marşı’na karşı değiliz, İstiklal Marşı’nı hafta sonunda ve hafta başında söylüyoruz, fakat her sayım dayakla tüm kıtalarının şiir halinde okutulmaya çalışılmasına karşı çıkıyoruz; çünkü bu, baskı amacı taşıyor ve dayak yememize neden oluyor” dedik.

Savunma almak her zamanki gibi formaliteydi. Yıllar boyunca idarenin her istediği ceza verildi. Hem de hukuk adına.

İdare istediği cezanın geleceğinden emin, cezanın gelmesini beklemeden koğuş mevcudunu ikiye bölerek yarımını hücreye indirdi.

1981'İN SONLARI

ARALIK ORTASI

Benim de içinde bulunduğum ilk yirmi kişilik grup, ölüm hücrelerine götürüldü. Mekanik seslerle mazgalları kapatılan koğuşların önünden geçtik. Bir yıldır tutukluydum ve beş dakikalık mesafede olan bu koğuşların önünden ilk kez geçiyordum. Askerin “önüne bak kız” uyarıları arasında etrafımızı seyrederek ilerledik. Kapatılan her mazgalın arkasında yüze yakın insan olduğunu bilmek ve toplu sessizlik, baskıyı sözsüz anlatıyordu.

Altı ve yedinci koğuşların olduğu bölümden aşağı indirildik. Binanın dolambaçlı yapısı, gittiğimiz yerin tam olarak nerede olduğunu anlamamızı zorlaştırıyordu. Merdivenlerden aşağı indirildik, ikişerli veya tek başımıza hücrelere konduk. Daha önce indirilen arkadaşlarımız anlattığı halde, zihnimizde canlandıramamıştık.

Diri diri gömüldük. Girerken kapı açıldığında loş ışıkta ölüm hücresini gördüm ve kapı kapandı. Adımımı attım, duvara çarptım. Gözüm karanlığa alışana kadar olduğum yerde kıınıldamadan durdum. Bir süre sonra bulunduğum yeri seçmeye başladım. Yer ıslaktı; yer kadar ıslak ve çamurlu bir battaniye vardı. Sanki o da ayakta dura dura yorulmuş ve olduğu yere yığılmıştı. Hücre ince bir boru gibiydi, boyu eninin birkaç misliydi. Kapısının yüksekliği bir buçuk metre ka-

dardı. Kapının üstünde, tavana yakın yerde, küçük bir havlandırma deliğı vardı. Oradan giren loş ışığı günlerce izleyerek zamanın geçmesini bekliyorduk. Köşede su bidonu, sürgü ve tabak vardı. Bu bir metrelik alanda duran su, sürgü, yemek tabağı, insanın yaşamasının bu üç şeye bağılı olduğunu sert ve net anlatıyordu. Ayakta dura dura yoruldum, kollarımı kavuşturdum. Olabildiğince az dokunmaya çalışarak duvara dayandım. Bir süre öylece kaldım. Birinin kapıyı açıp, “ceeee sana şaka yaptık” demesini bekliyordum. Vakit geçmek bilmiyordu. Duvara sırtımı daha samimi dayayıp çömel-dim, battaniyeyi bana dokunmasını engellemek için ayağımla ittim. Çok uzaklaşmadı.

Çömelmiş beklerken, arkadaşlarımla sesini duydum. Kim kaç numaralı hücrede, hangi tarafta, kimin yanında kim var tespitleri yapıyorlardı. Askerin tüm bağıрма ve uyarmalarına rağmen birlerimizle konuşuyorduk. Adımı duydum, işte duvarlar yıkıldı, ben yine çoğaldım. “Efendim!” diye seslendim.

“Nasılsın?”

“İyiym, ya sen?”

“Ben de.”

“Yanında kim var?”

“Yalnızım, ya senin?”

“Sen bizden şanslısın, hiç olmazsa oturabilirsin, belki de yatabilirsin, biz ne yapacağız bilmiyoruz.”

Duyduğum sesle konuşmaya başlamış ve farkında olmadan oturmuştum.

Yanımda birinin olmasını istemek ve istememek arasında kaldım. Konuşur, sohbet ederdim. Böyle de konuşuyorduk fakat bağıra bağıra sohbet edilmiyordu. İki kişi gerçekten nasıl sığmıştı oraya? Ben oturmuş ve ayaklarımı uzatmış-tım. Ayaklarım kapıdaydı. İki kişi kalanlar günlerce sıra ile oturmak zorunda kalacaklardı. Biri oturacak, biraz dinlendikten sonra yer değiştirecek, diğeri oturacak ayağını uzata-

caktı. İki kişinin aynı anda oturması mümkün değildi. Ayrıca bizle orayı paylaşan, sürgülerimiz, su bidonlarımız ve yemek tabaklarımız vardı.

Yukarıdan gelen, “karavana” ve “canlı ol, canlı ol” sesleri ile öğlen olduğunu anladık. Güneş ve ışık olmadığından vakiti sayımlar ve yemekler belirliyordu. Sesler gitgide yaklaştı ve hücrelere indi. Sıra bana geldiğinde:

“Tabağını uzat!” dedi asker.

Sessiz tabağımı uzattım. Dağıtılan iki çeşit yemek aynı tabağa üst üste zıkkım ye der gibi kondu. Yarı görür yarı görmez hepimiz yemeklerimizi yedik. Sürgülerimizde ihtiyaçlarımızı giderdik.

Sürgüler günde bir defa askerlerin hücre hücre dolaştırdıkları tenekelere boşaltılıyordu. Askere acıdık. Vatan kurtarmak için geldikleri bu gurbet ellerde tutukluların boklarını taşıyorlardı.

Duvarlar sidikle karılan harçla örülmüştü. Akşama kadar bekleyen idrar sürgünün kapağını açtığımız anda gözlerimizi yakıyordu. Beklerken boş durmuyor koku ürettiyordu. Çişimizi yaparken kokuyu az hissetmek için nefesimizi tutuyorduk. Sürgünün kapağını açtığımız kısa sürede koku hücreyi ele geçiriyordu. Kısa boylu, ufak tefek olduğum, yatarken ayaklarımı topladığım, bir yandan diğer yana dönmediğim halde, ayağımın sürgüye çarpmasına engel olamıyordum. Akşam ve sabah sayımında hücre aranıyor, yani battaniyelerimiz sürgünün içine atılıyordu.

Hücrelerin en kötü yanı da regl günleri idi. İdare eziyet olsun da nasıl olursa olsun diye düşünüyordu. Pamuk verilmiyordu, fanilalımızı yırtıyor idareli kullanmaya çalışıyorduk. Askerlerin taşıdıkları tenekelere, sürgüyü boşaltmak zorunda kalmak, özel günlerimize onların da tanık olmasına neden oluyordu. Kan sürgünün dibine çöküyor, tenekeye yavaş yavaş iniyordu.

Sesi güzel olanlar türkü söylüyordu. Orada ses daha yankı, türküler daha dokunaklıydı. Hücre şiirleri sanki bizler için yeni yazılmıştı. Gerçi utanan, sıkılan ve “askerlik zor ağıam” diyen Mehmetçiğe çok rastlamıyorduk ama oraya düşen iyi bir askere de Mahir Çayan’ın:

“Ranzanın karşısında kafesli demir kapı, arkasında Mehmet.

Görevi; dakikası dakikasına beni denetlemek.

Mehmet’im utanıyor, kahroluyor,

‘Askerlik ağıam ne yaparsın’ diyor.

Aslında o da tutsak.

Ben hücre içinde, o hücre önünde.”

.....

diye devam eden şiirini mutlaka okuyorduk.

Yatarken sidikli, ıslak, çamur battaniyeyi dörde katlıyor, arasına giriyordum. Ayakkabılarımı da yastık yapıyordum. Bir yanım hep battaniyenin dışında kalıyordu. Kimıldamadan ne kadar kalabilirsem kalıyordum. Bir süre sonra ayağa kalkıp battaniyenin yönünü değiştirip diğer yanıma dönüyordum. Beton zemin kıvrılan yanımın kemiğini içeri sokmak istercesine acı veriyordu. Ayağa kalkmadan pozisyon değiştirmeye kalkarsam, battaniye sürgünün içine giriyordu. İki kişi kalanlar ne yapıyordu acaba?

Sayımlarda tek tek kurallara uyup uymayacağımız soruldu. Hayır dedik. Coplandık.

Sayımı alan, Mamak’ın işkencecilerinden Tuna Akkurt (Ona takma ad aramadık. Sadece Akkurt diyorduk.):

“İstiklal Marşı’nı okumak yerine, boklarınızla yaşamayı tercih ediyorsunuz değil mi?” diye bağııyordu.

Günler olabildiğince yavaş geçiyordu. Yirmi dört saat boyunca, iki kez sayım alınıyor, üç öğün yemek getiriliyor ve sidiklerimiz toplanıyordu. Kalan zamanda hayal kuruyor-

duk. Hayallerimizde, rüyalarımızda içeriyle dışarı birbirine karışıyordu.

Karanlıkta gözbebeklerimiz büyümüştü. Avukata veya revire çıkanlar yürümekte zorlanıyordu.

Hücrede on gün kaldık. Koğuşlarımıza çıkmak için dışarı alındığımızda birbirimize bakıp, yine de güldük. Kimimiz saçlarını elleri ile tarayıp toplamıştı. Yağlı saçlarımız değişik modeller oluşturmuştu. Birbirimize iltifat ettik.

“Acayip yakışmış!”

Elimiz, yüzümüz kapkara olmuş, tırnaklarımızın içi pislik dolmuştu. Ellerimizi uzun süre yüzümüze yaklaştıramadık. Hücre kokuyorlardı.

Hayatımda iki kez şiir yazma teşebbüsünde bulundum. İkisi de cezaevinde bulunduğum döneme aittir. Biri anneme, diğeri hücreye.

Hücre için yazdığım şiiri, o zamanki duygularıma sahip çıkarak aktarıyorum.

Bir metre eni, bir metre boyu var hücremin.

Oturdum uzattım ayaklarımı.

Karşımda kapkara kapı.

Çek ayaklarını diyordu sanki.

Sırtımı duvara yasladım.

Buz gibi, itiyordu beni.

Başımı avuçları arasına aldım.

Bir de ne göreyim?

Islak, soğuk bir battaniye!

“Görevim seni ısıtmak” diyor,

Zavallı görevini yerine getiremiyor.

Gözümü tabana indirdim.

“Kalk üstümden kalk” diyor.

Başımı çevirdim...

Bir bidon, susmuş,

Kapamış ağzını adeta küsmüş.
Yanında ekmek kırıntıları ve kaşık,
“Zıkkım ye, bu yediğin olsun” diyor.
Onun yanında lazımlık,
“Kokacağım işte kokacağım, senin yüzünden buradayız,
Sen olmasan yerlerimiz başka olurdu” diyorlar.
Birden bu buz gibiler arasında sıcaklık hissettim.
“Boş ver be boş ver” diyen
Varsın surat assın kara kapı,
Taban üstümden kalk desin,
Battaniye ısıtmasın,
Ekmek zıkkım ye desin,
Lazımlık koksun, bidon küssün,
Belki bunlar romatizma ağrılarını azdıracak,
Belki üşütecek hasta olacaksın,
Belki zayıf düşeceksin.
Ama ulaşmak istedikleri yere;
İnancına, yüreğine erişemeyecekler.
Ve bir gün bu hücre hasedinden çatır diye çatlayacak.

Koğuşumuza getirildiğimizde diğer arkadaşlarımız indirilmişti. Karşılaşamadık. Hücreye indirileceklerini bilen arkadaşlarımız dış fırçası kutularının içine;

“Sizleri çok seviyoruz ve özledik,” diyen notlar bırakmışlardı.

Üstlerimizi değiştirdik, soğuk sıcak demeden banyo yaptık. Hücrenin kokusu bir türlü gitmiyordu.

Dayaklar gün güne artarak devam ediyordu. Kapıdan ayağını atmak demek cop yağmuruna denk gelmek demekti.

21 ARALIK 1981 SABAH İLK AÇLIK GREVİ

Sabah çorba dağıtılmaya başlandı. Birinci koğuşta olduğumuz için açıklamayı biz yaptık:

“Baskıları protesto etmek için açlık grevine başladık.”

Ardından diğer koğuşlar aynı açıklamayı yaptı. Faşistler yaşadıklarından şikayetçi görünmüyor, yüksek sesle bağırma-yı sürdürüyorlardı.

İdare önceden haberdar olmuş dayakları yoğunlaştırmıştı. Sayıma gaz maskeleri ve köpeklerle geliyordu. Köpekler her an üzerimize atlayacakmış gibi hırlıyor, ağızlarından köpükler saçıyor.

Bir süre sonra sayım mangasının sesi geldi. İşkencelerine açlık grevinde olanlarla olmayanları ayırmakla başladılar.

Sayım yine ikinci koğuştan başladı. Pür dikkat, nefes almadan dinliyorduk. Grevde olmayanlar ikinci koğuşta kalacak, olanlar üçüncü koğuşa gidecekti. İş emniyet amiri gideceklerin eşyalarını toplamalarını istedi. Yaptığı kısa konuşma belleklerden silinmeyecek adilikteydi. “Siz kendinizi ne sanıyorsunuz dal yaraklar!” diye başlamıştı söze. Tutukluların kapidan eşyaları ile birer birer çıktıkları gelen seslerden anlaşıyordu. Küfürler arasında coplanıyorlardı; eşyaların yerlere dökülme sesleri, duvara çarpan kafaların çıkardığı küt sesleri, acıyla çıkan hırıltılar, ahhh’lar doldurmuştu koridoru. Kori-

derler kan kokuyordu, savaş meydanı gibiydi. Askerlerin sayısını tahmin etmek güçtü.

Yemek vaktinin kalkması zamanı iyice uzatmıştı. Koğuş ayırma işlemi öğle sonrasına kadar sürdü. Sayım bize geldiğinde yapacaklarını düşünemiyorduk. Düşünmediğimiz bir şey daha vardı; dayak yememek! Bizi ne dövdüler ne de koğuşumuzu dağıttılar. Askerler kan ter içinde kalmışlardı. İnsan dövmekten geliyorlardı. Çok yorgundular. Yeşil giysileri içindeki suratları kıpkırmızıydı. Koridoru içki ve kan kokusu doldurmuştu. Sayımın idare tarafına geçmesinden sonra, cezaevi suskunlaştı. Yorulmuştu. Daha operasyonlara başlamamışlardı. Asıl operasyon gece olacaktı. Bu sadece koğuşları ayırmaktı.

Akşam sayımı her zamanki vaktinden erken geldi. Yine ikinci koğuştan başladı. İkinci koğuşu her zamankinden daha çok dayak atarak geçtiler. Oysa onlar açlık grevinde değildi.

Uzaktan “soyun lan” sesleri geliyordu. Sonra çığlıklar duyulmaya başlandı. Söylenen sözlerin sadece “lan”ları anlaşılıyordu. Üçüncü koğuşta uzunca kaldılar, sayım tecride geldiğinde gece olmuştu. Bekliyorduk.

Tecritlerde kalanlar yerleri dar olduğu için hava boşluğuna alındılar. Çıkan sesler kanımızı donduruyordu. Koğuştan copleların iniş kalkışlarını ve bayılanların ayaklarından sürüklenerek götürüldüklerini görüyorduk.

Ertesi gün açlık grevinde olduğu halde havalandırmaya çıkartılanlar oldu. Yavaş yavaş volta atıyorlardı. Kafaları yarılmış, gözleri morarmıştı. Ayaklarını sürüyerek gidip havalandırmanın bir köşesine çöktüler. Pencereden gizlice olanları izleyen her siyasetten kadınlar, arkadaşlarını gördükçe hayal kırıklığıyla, grevi bırakanların isimlerini sıralıyorlardı.

Askerlerin verdiği talimata ve “Anlaşıldı mı?” sorusuna, derinden sönük çıkan sesleriyle, “Anlaşıldı komutanım” dediler.

Kimileri açlık grevini bırakmıştı, ama hâlâ devam edenler vardı.

Açlık grevini çoğunluk bırakırsa ne yapacağımızı konuştuk. Tartışma kısa sürdü. Bir kişi kalana kadar devam edecektik.

Erkeklerin büyük bölümü, birinci günün gecesi yapılan operasyondan sonra açlık grevini bıraktı. İkinci gün doksan kişi kaldı, üçüncü gün on sekiz ve dördüncü gün beş kişi. A Bloкта biz elli küsur kadın, bir o kadar da C Bloкта olmak üzere toplam yüz kadın devam ediyorduk.

Bize on sekiz kişi kalana kadar dokunmadılar, koğuğu bile doğru dürüst dağıtmadılar.

Üçüncü günün akşamı, bizden önce hava boşluğuna o on sekiz kişi alınmış ve saatlerce bağırtılmıştı. Biz hava boşluğuna alındığımızda, her yerin karınca gibi asker kaydığını gördük. Kızların yarısı açlık grevine hücrelerde girmişti. Kapıdan çıkarken coplamaya başladılar. Halka olacak şekilde hava boşluğuna dizildik. Binbaşı küçümseyerek baştan ayağa süzdü, sonra harflerin üstüne basa basa, yavaş yavaş konuştu:

“Burayı iyi dinleyin, açlık grevine beklemediğimiz kalabalık sayı ile başladınız ve kısa sürede kırdık. İlk günden ikinci güne doksan beş kişi kaldı, doksan beş kişiden üçüncü güne on sekiz kişi kaldı, şimdi de beş kişi kaldı, tamam mı, devam mı?”

Konuşmasının etkisini görebilmek için yüzümüze baktı. Sayım çavuşuna:

“Sor bakalım şunlara tek tek tamam mı, devam mı?” dedi.

“Tamam mı, devam mı?” diye baştan sormaya başladı asker.

İşkenceyi Pörtlek yönetecekti. Sayım veriyormuş gibi, en baştaki arkadaşımız kafasını yanındakine çevirdi.

“Devam” dedi.

Başını “devam” diye yanındakine çevirmesi ile tokadı yedi. Tek tek herkese soruldu, herkes tokatlandı. Askerlerin biri

soruyor birisi tokatlıyordu. Bir süre sonra sürekli tokat yiyen yanaklarımız kızarmaya başladı. Bütün işkenceci askerler oradaydı. Falaka, Göbekson, Hırtlak, Laz ... Büyük bir zevkle birisi soruyor, arkasından gelen tokatlıyor, onun araksından copluyor, saçımızı yoluyor, yüzümüze tükürüyorlardı. Bir süre sonra kulaklarımız duymamaya, yüzümüzde şimşekler çakmaya.

Dayak sırasında yanımda emniyetten yeni gelen Zeliha vardı. Zeliha'nın tırnaklarında sigara söndürülmüştü. Kafeste falakaya yatırılmış, coplanmaktan elleri ayakları şişmişti. Asker Zeliha'yı copu ile dürterek sordu:

"Kız senin burnun neden uzun, bıçak olsun diye mi?"

Sıra tek tek uğraşmaya gelmişti. Yaşı büyük ya da evli olanları "Bunlar cahil, ya siz evli barklısınız, akıl vermiyorsanız da, açlık grevi yapıyorsunuz" diyerek dövüyorlardı.

Açlık grevine devam eden beş erkek tutuklu, tabutluklara inen merdivenlere bağlanmış, falakaya çekilmiş, saatlerce dövülmüşlerdi.

C Bloktaki kızlar gece dışarıda bırakılmış ve dövülmüştü. Coplar en yoğun iş günlerini yaşıyorlardı.

"Tamam mı, devam mı?" sorusuna sürekli "Devam" yanıtını aldıkları için bir süre sonra taleplerini değiştirdiler. "Komutanım de, duvara yüzünü dön!" Komutanım demediğimiz için tekrar coplanıyor, tokatlanıyorduk. Saçımızdan çekerek, ellerimizi arkamızdan bükerek yüzümüzü duvara döndürmeye çalışıyorlardı.

Gece yarısına kadar süren dayaktan sonra, grup grup koğuşa alındık, içeri girene kadar, sıralanmış askerler tarafından coplandık. Gece onda başlayan sayım, sabaha karşı iki de bitmişti.

Koğuşa girdiğimizde gördüğümüz manzara karşısında şok olduk.

Burnu kanayanlar, yüzü çürüyenler, gözü şişenler birbirlerini yeni görmüş gibi baktı. Sessizce, mutfak tarafında

bulduğumuz bir köşeye çöktük, küfür ettik, ağladık, bir gün bunların hesabı sorulacaktı. Buna yürekten inanıyorduk.

Koğuştaki yatakların içlerini açmışlar, kırıntıları dökmüşler, eşya torbalarını yırtmışlar, eşyalarımızı kırıntıların içine karıştırmışlardı. Bununla yetinmemişler üstüne sıvı yağ, diş macunu ve su döküp karıştırmışlardı. İç çamaşırlarımız ranza topuzlarının başına, su bidonlarının kapaklarına geçirilmişti. Mutfaktaki tüm tabaklar, tuvaletin içine, etrafına atılmış, şeker namına ne varsa, ağda da dahil alınmıştı.

Daha önceden havalandırmaya bakmamızı engellemek için kullandıkları demir levhaları pencerelere takmışlardı. Ayak basacak ve tozun gideceği yer kalmamıştı.

Ah bir sigara, bir sigara olsaydı!

Operasyonu diğer koğuşlara da yapmışlardı. Artık bu tür operasyonlar herhangi bir neden olmasa da Mamak'ın vazgeçilmez eziyeti olacaktı.

Yatmak için kendimize yer açmaya başladık. Ağzımızı sararak, yatakları doldurduk.

Bir süre sonra yüzümüz, kirpiklerimiz, kaşlarımız madende çalışan işçiler gibi tozdan beyazladı. Biraz hava alıyor tekrar başlıyorduk. Koğuşu kaybolan eşya anonsları doldurmuştu.

Sabah beşe doğru, kendimize uzanacak yer açtık, tahta ranzanın üzerine serdiğimiz battaniyelere yorgun uzandık.

Saat altıda kalk zili çaldı. Yorgunluktan, baş ağrısından, inleyerek birkaç dakika uyumuştuk, çorba almıyoruz diyerek tekrar uzandık.

Aradan on dakika geçmeden askerler geldi. Açlık grevi başladığı günden beri onları da uyutmuyorlardı. Uykusuz kalmalarının suçunu bize yükleyerek saldırgan, sinirleri bozulmuş bekliyorlardı. Döverek hepimizi tekrar hava boşluğuna çıkarttılar, sayım zamanına kadar ayakta bekleterek copladılar. Doldurduğumuz yataklar tekrar boşaltıldı.

"Tamam mı, devam mı?" sorusuna tekrar döndüler.

Bizim günlerimiz yatak doldurmak ve dayak yemekle, onlarınki yatakları boşaltıp dayak atmakla geçiyordu. Aramızda bayılanlar oluyordu. Revire götürülmenin tek şartı açlık grevini bırakmaktı. Hepimiz birkaç yaş birden yaşlandık. Hızla çöküyor ve zayıflıyorduk. Birkaç gün daha ayakta durmayı becerdik, artık boşalan yatakları doldurmuyorduk. İdare yatakları dolduracaksınız diye diretiyordu ama biten gücümüzün onlar da farkındaydı. Bize üzülen tek kişi “Amca” dediğimiz başçavuştu.

“Ne olur yavrum bırakın, gücünüz bitti artık,” diye yalvarıyordu.

Mamak’ta insanlığı ve sevgiyi onda gördük. Dayak atılırken dayanamaz, sessizce sayımı terk ederdi. Göz göze geldiğimizde, çektiğimiz acıya değil, onun bizim için çektiği acıya üzülürdük. Bazen çocuğu yaşındaki üstleri yanımızda azarlardı. Bir süre koğuş sorumlumuz olmuştu. Mektuplarımızı hiç bekletmeden getirir, mektubu alanın sevincini mazgaldan izler, gözleri dolardı. Cezaevine tutuklulardan daha yabancıydı.

Bize iyi davranan Amca kadar olmasa da bir de “Baba” adını verdiğimiz başçavuş vardı. O biraz daha rahattı. Askerler ona “Hoca” derdi. Görüş yasağımız olduğu zaman paralarımızı dağıtırken, adını seslendiğine, “Kızı baban gelmiş” ya da “Annen gelmiş,” derdi. Bize “kızııı” diye seslenmesinden dolayı ona Baba derdik. Onun sayesinde kimin geldiğini anlardık. Başka bir başçavuşun, “Hoca bunlar Allahsız” demesi ile aramıza soğukluk girmişti. Koridordan, “Yol verin şaşkına geçsin Allah aşkına” diyen sesini duyardık. Bazen ortalık yansa bir evlik yeri yanmazdı. Açlık grevine başladığımız gün o nöbetçiydi. Biz heyecanla açıklama yapmıştık. O ise ayağını sürüyerek ikinci koğuşa geçmiş, askerin çorbayı kapımıza bıraktığını görünce, “Bırakma oğlum istemiyorlar,” demişti.

Açlık grevine on gün devam eden, Devrimci Yol davasından beş erkek arkadaşı, Akkurt’un tabutluğa inen merdi-

venlere bağlatıp dövdürdüğünü, kızların tabutluktaki açlık grevi ve dayaktan dolayı iyice çöktüklerinin haberlerini iyi askerler aracılığıyla alıyorduk.

C Bloktaki kızları da sürekli dövüyor ve yatak içlerini çıkartıyorlardı. Onların koğuşları genişti ve camlarına kepenk takılmıyordu. Dayaklarını yedikten sonra eşyalarını kenara iterek halaya başlıyorlardı.

On gün süren açlık grevinin yedinci gününde, yediğimiz dayaklardan ve yalnızlığımızın verdiği moral bozukluğundan dolayı yerimizden kalkamaz hale gelmiştik. Açlığın bizi ne kadar etkilediğini anlamıyorduk. Yemek deyince aklımıza sadece dayak yemek geliyordu.

Yedinci gün kapı açıldı, ismim okundu. Hepimiz emniyete götürüleceğimi anladık. Kimsenin karşı koyacak gücü kalmamıştı. Beynimde neden ve nereye götürülüyorum sorularının yerinde, açlık grevi ne olacak, devam edecek miyim, bırakacak mıyım soruları vardı. Karar veremiyordum.

Emniyette yaşayacaklarımın cezaevinde yaşadıklarım-dan daha kötü olacağını bilmek beni iyice güçsüzleştirdi. Emniyet psikolojisini yeni yeni üzerimden atıyordum. Yitirdiğim güveni bulmak istiyordum.

Kafese girerken, “Saatimi bırakmak istiyorum” dedim. İtiraz etmelerine fırsat bırakmadan tekrar koğuşa döndüm. Arkadaşlarım ya döneceğimi bildiklerinden ya da emniyete götürüldüğüme inanmadıklarından mazgalın önünde bekliyorlardı. O an tek istediğim kapının açılıp beni de onların yanına koymalarıydı. Bakışım-dan sorumu anladılar.

“Açlık grevini bırak ve git tamam mı?” dediler. Sessiz baktım, sonra saatimi uzattım.

Açlık greviden dolayı yediğimiz onca dayak, yemek yemeyi imkânsız hale getirmişti. Sanki ömür boyu yemek yemeyecektik. Eğer yersek yaşadıklarımıza ihanet etmiş olacaktık. Kafese tekrar götürülüp bırakıldığımda, aynı davadan

yargılanacağım arkadaşlarımı gördüm. Yüzleri duvara dönük oturuyorlardı. Bana bakıp gülümsediler.

Bir kenara çöktüm. Yüzüm kantine dönüktü. Pörtlek çirkince sırıttı.

“Biliyorsun orada işkence yapıyorlarmış, yemek ye öyle git. Biz burada işkence yapsak açlık grevi yapamazsınız,” diyerek dalga geçti.

Cevap vermeden suratına baktım.

“Hayır, bırakmayacağım” dedim. Doğru mu yapıyordum bilemiyordum. Emniyette neler yaşayacağımı, kaç gün kalacağımı, yemek verip vermeyeceklerini bilmiyordum. Sadece açlık grevini bırakan tek kişi olsam da, sevincini Pörtlek yaşasın istemiyordum.

Kafeslerin etrafının trafiği yoğundu. Bir süre sonra sakinleşti. Amca ve bize kötü davranmayan başka bir başçavuş benim bulunduğum kafesin önüne geldi.

“Hayrola nereye?” dedi Amca.

“Emniyete.”

Amcanın sesi iyice ezildi, yok oldu, titrek konuştu:

“Şuradan süt, bisküvi al, ye. Ne olacağın hiç belli değil.”

Sessizlikten yararlanarak gidip kantinden süt, bisküvi alıp getirdi. Sütün ağzını açmasını seyrettim. Bana verdi. Gözlerini orada bırakıp gitti. Sütü ağzıma götürdüm. Serin ve tatlımsıydı. Bisküviden azıcık ısırdım, ağzımdaki yabancı maddeyi çiğnemeye başladım.

Binbaşı odasından çıktı. Konuşması gibi etkileyici olduğunu düşündüğü yavaş yürümesiyle kafese yaklaştı. Kedi gibi bir kenarda süt içen bana bakıp harflerin üstüne basa basa:

“Açlığı bıraktınız mı?” diye sordu.

“Hayır, emniyete götürüldüğüm için yiyorum,” dedim. Utandım. Aslında orada yediğim birkaç bisküvinin ne yararı olabilirdi ki?

“Neden orada işkence yok mu? Burada işkenceyi pro-

testo için açlık grevi yapıyorsunuz ya!” diyerek, biraz önce Pörtlek’in ima ettiğini soru olarak sordu. İdeolojik birliktelik diye buna denirdi! Elimdeki bisküvi ile sütü yavaşça bir kenara bıraktım. Binbaşı geldiği gibi yavaş adımlarla odasına döndü. Emniyete doğru yola çıktık.

İKİNCİ KEZ EMNİYETE GÖTÜRÜLÜŞÜM

Ekip otosundan dışarıyı seyrediyorum. Yolda yürüyenler albümün çevrilen sayfaları gibiler. Resimler gibi durağan ve cansızlar. Ne soru sorabilir, ne de karşı çıkabilirler. Bir otobüs durağını geçtik, durakta elinde eşyaları ile bekleyen adam, belleğimde yıllarca öyle kaldı. Tanıdık bir sima görebilirim umuduyla, herkesi beynime kazıyarak bakıyorum. Duygularımı sıraya koyamıyorum. Parçalanmışlar.

İkinci şubeye getirildik. Mamak'tan getirilen arkadaşlarla koridora bırakıldım. Polis "Yüzünüzü duvara dönün," dediğinde ne yapacağımı şaşırdım. Mamak'ta günlerce dayak yemiş, bir sürü eziyete katlanmış fakat yine de yüzlerimizi duvara dönmemiştik.

Yüzümüzü duvara döndüğümüzde güvensiz ve ürkek oluyorduk. Darbenin nereden geleceğini bilemiyor, dayağa hazırlıksız kalışa yakalanıyorduk. Onlar da etkisini bildikleri için ısrar ediyordu. Çelişkiler içinde, yan durarak duvara yaslandım. Ayakta zor duruyordum. Duruşumla polisin gelişini kontrol edebiliyordum. Saçları, sakalları, bıyıkları kesilmiş arkadaşlarım bana bakıp gülümsediler ben de gülümsedim.

"Nasılsın?" dediler

"İyiyim," dedim.

Polisin geldiğini fark ederek sustuk. Polis yüzümü duvara çevirerek duruşumu düzeltti.

“Doğru dur, yoksa seni öldürürüm!” diye tısladı.

“Biz yüzümüzü duvara dönmüyoruz” diyemedim, çevirdiği şekilde durdum. Herkesi tek tek odaya alıyorlar, sonra da hücrelere doğru götürüyorlardı. Girdikleri odadan, “Daha önce söylediğim gibi oldu” türünden sözler işitiliyordu.

Birinin yakalandığı kesindi, acaba kimdi? Öylesine yorgunum ki... Tahmin etmeye bile gücüm yok. Ne diyeceğimi nasıl tavır alacağımı kestiremiyorum. Biraz daha ayakta kalırsam yere yığılacığım.

Sıra bana geldi;

“Sen gel,” diyeni takip ettim. Birlikte kalabalık ve sigara dumanlı odaya girdik. Herkes iri yarı, aralarında küçücüğüm. Kalbimin hızlı hızlı atışından başka bir şey hissetmiyorum. Sonra o da sakinleşti. Komiser:

“Bunu tanıyor musun?” dedi.

Komiserin yüzüne, kimi der gibi baktım. Gösterdiğinin kaybolmak istercesine arkasına saklandığını hissetmiş gibi kenara çekilerek, onu eliyle öne doğru itti.

Göz göze geldik. Bulanık ve dumanlı ortamda gördüğüm yanılmak isteyerek, inanmazcasına baktım. Aralarında o da küçülmüştü. Bu o muydu? Yiğit, kararlı... Onda, bu gözleri hiç görmemiştim.

İçimde kopan fırtınayı engellemeye çalıştım. Korkum, şaşkınlığım, kararsızlığım sesime yerleşti. Korkumu ve kararsızlığımı engellemek istercesine: “Hayır!” dedim.

Sesim o kadar ürkek ve titrek çıkmıştı ki... Komiser ürkek hayırımı ezmeye çalışan bir ses tonuyla:

“İyi bak!” dedi.

Kendimi toplayarak sesimi daha kararlı çıkardım.

“Hayır!” dedim.

Polis, öne ittiği Çetin’e:

“Söyle lan bu kim?” dedi.

“Pamuk.”

“Eee” dedi polis. Devamını istiyordu.

“Sizin söyledığınız gibi, bu da vardı, kapıdaydı.”

Hiç böylesine sarsılmamıştım. Yaşadıklarımın üstünde bir sarsıntıydı. İç organlarım yerlerinden ayrılıyor, gizlenecek başka yerler arıyorlardı. Kolum kanadım kopmuştu. Etim kemiğimden ayrılıyordu. Ben sarsıldıkça, umutlarım, sevgilerim, sevinçlerim, dirençlerim bir bir yaşamımı terk ediyordu.

Polis “Gelin!” dedi. Takip ettik. Balyalanmış kâğıt dolu bir odaya götürdü. Çetin’e:

“Bunu ikna et, boş yere kendini ezdirmesin,” dedi. Bana da:

“Akıllı davran, daha önce direnebildin mi? Gördüğün eziyetle kaldın işte,” dedi. İyi işkenceci rolü bunundu demek.

Bizi bir odaya koyduktan sonra, kulağını kapıya dayayıp dinlemeye başladı.

Çetin, beni ikna etmeye çalışıyordu. Kafamı kaldırmadan onu öylece dinledim. Sanki kafamı kaldırmayınca söylediklerini duymayacaktım. Sesi beni yenik ve ezik yapıyordu, sesine kin ve öfke duyuyordum, o konuşuyordu:

“Direnemedik, sen de direnemezsin. Bunu biliyorsun, daha önce direnebildin mi? Boş yere işkence görmeni istemiyorum. Hem senin durumun da hafifledi. Daha önce bizzat ateş eden sensin diyerek ifade imzalatmışlar, tanık ifade değiştirdi. Şimdi olma olasılığı daha yüksek bir ifade istiyorlar. Sana yükleneni ben kabul ettim, sen de gözcü oldun.” Kafası önünde eğik duruyordu, bunlar dünyevi mesele hallolur der gibi:

“Çok kötü görünüyorsun, çok mu eziyet ediyorlar?” dedi.

O rüyadaymış gibi konuşuyordu. Bense tüm öfkemi ona kusmak istiyordum. Söylediğinin hazmedilmez gerçekliği karşısında ne yapacağımı bilmiyordum.

“Ben seni tanımıyorum,” dedim. Tanımıyorum dersem, o da beni tanımaz diye düşündüm.

Tanımıyorum’da gerçeklik payı vardı. Artık kimse kimseyi tanıyamıyordu. İnsanlar kendi kendilerini bile tanıyamıyorlardı. Birbirimizi tanıdığımız zamanın insanı değildik. Birbirimizi tanırken korkumuz, yılgınlığımız yoktu. Hesap kitap bilmezdik. Öylesine içten ve sevgiyle paylaşırdık ölümü ve yaşamı. Faşistler karanlıkta yollar kesip, insanları vurduğunda, o kurşunların bize de gelebileceğinin korkusunu yaşamazdık. Direnmenin coşkusunu yaşar, ölümünü severdik.

Karşımda konuşan ses, ağız, yüz, göz Çetin’in değildi. Daha önce aynı sesi, ağzı, gözü, yüzü görmüştüm, ama böyle konuşmamış, böyle bakmamıştı. Ben de mi ona başka bakıyorum, o da beni başka mı görüyor acaba diye düşündüm.

Kapıda duran polis, konuşulanları duymamış, uzaktan geliyormuş gibi gelip kapıyı açtı.

“Anlaştınız mı?” dedi.

“Anlaştık,” dedi Çetin.

Ben sustum. Beni alıp hücreye götürdü, kapıyı kapattırken:

“Aklını başına topla ve akıllı ol...” diye öğüt verdi.

Hücrenin köşesine gittim. Yok olmak istercesine büzüldüm. İyice küçüldüm. Sigara kullanmadığım halde canım sigara istiyordu.

Neyi nasıl düşüneceğimi bilmiyordum. Düşüncenin bir ucunu yakalıyor, çöze çöze giderken, başka bir düğüm ile karşılaşırıyordum. Sonra düğümler büyüyor kocaman topuz oluyor, vuruyor, canımı yakıyordu. Boğuluyordum!

“Neden sustun? Polis “Anlaştınız mı?” deyince neden müdahale etmedin? Şimdiden kabul mü ediyorsun? Şimdi ne olacak, çıkışı nasıl bulacaksın? Yeni biri yakalanır ve farklı şey söylerse ne olacak? Bundan sonra hep böyle mi olacaksın? Cezaevine gidince, kurallara uymayacaksın. Direneceksin!...

Direnmek hiçbir şeyi kabul etmemek olmalıydı. Oysa inancımız, direncimiz bir insan olmuştu. Kendimiz bile değil, bir başkası...

Çetin yakalanırsa, kesinlikle bir şey kabul etmez diye düşünüyordum. Öyle olmadı işte... Sandım veya sandık ki, içerde olanı korursam çözülmemiş sayılıyım. Çetin dışarıdaydı ve herkesin ifadesinde bir paragraf adı geçiyordu. Kimseyi yakalatmadım diye kendimizi kandırdık. O an yakalanmamış olabilir, sonra yakalanınca ne olacak diye sormadık. “Her şeyi kabul ediyorum” un sonu işte böyle oluyor. Onun da canı varmış ve herkesinki gibi acıyormuş, o da diğerleri gibi cümle kurabiliyormuş.

Bu kadar güçsüz ve zayıf mısın? İnsana mı inandın, insana mı güvendin? Nasıl sohbet ederdik; “güvenilen ve inanan, düşünceler olmalıdır.”

Sorularım karşısında eziliyordum. Kendimi savunmak, kendimden korumak istiyordum.

Ama bu yeniliş kendi sürecim içinde doğal değil miydi? Onlar ve düşüncelerim benim yaşamımın ilkleriydi. Hiç hissetmediğim duygu ve düşünceleri kısa sürede duydum ve hissettim. Korkuyu görmediğim için korkusuzdum, riyakârlığı ve inançsızlığı görmediğim için inançlıyım, zoru görmediğim için kolaycıyım. “Devrim yolunun dolambaçlı ve sarp” olduğunu söyledim, ama sarp yolda hiç yürümemiştim. Eksiklerim, yarım larım, acemiliklerim, zaaf larım bir anda karşıma çıktılar. Oysa yoksulluğumuzda ezikliğimiz, yetiştirilmemizde güvensizliğimiz, kişilik ve kişiliksizliğimizde eksikliğimiz vardı. Yıllarca taşımışız içimizde, zorla karşılaşınca çıktı karşımıza. Yaşamadan öğrenmemek varmış zoru. Sınandıkça boyumuzun ölçüsünü aldık... Her şeyin ilki olurmuş, bu da benim ilkim. Sınandım ve yenildim.

Bundan sonra ne olacak, yenilmişlik çelik gibi önümüzde duracak mı, kaybedilen bulunamayacak mı?

İçimdeki ses durmuyordu.

Elimde değil, o ses beni güçsüz düşürüyor, ezik ve bitik yapıyor, güzellikleri ve umutları katlediyor. Hissediyorum, etkileniyorum...

Ah bir sigara olsa, bir sigara!

Çetin'i nasıl düşüneceğimi bilemiyordum.

Ne eskiyi yeninin yanına, ne yeniye eskinin yanına götürebiliyordum...

Eski, anılarda güzel, dirençli, çocuksu duruyordu. Yeni ise hücreler, manyeto, askı gibiydi. Eskiyle yeninin birlikteliğini kabul edemiyorduk, yeninin günahı çoktu ve kimse almak istemiyordu.

Yok olmamak için karşımızdakini vuruyorduk. Öldürüyorduk. Hiçbir izi olmayan, otopsi tutanağı bulunmayan, yasal olarak suç kabul edilmeyen, sessizce ve acılı bir cinayet. Ölen arkasında ne acı ne keder ne de öfke bırakıyordu. Ölene karşı öldüren hiçbir şey hissetmiyordu. Öyle bir hiçlikti ki bu, içinde öfke ve sevgi bulunmuyordu. Ölen bu dünyada nefes alıp veriyordu, geziyordu, cümle kuruyordu, ama hiç bir yerde yoktu. Anıları da kendisi de!

Kendimle tartışmaktan, düşüncelerimin ağırlığından yorulmuştum. Biri, hücremin mazgalından, sigara ve kibrit kavını bırakıverdi. Sigarayı yaktım. Ergenlik çağının tek tük kaçamakları dışında sigara içmemiştim. O an yılların tiryakisi gibiydim. Ciğerlerimden geçen dumanı hissediyordum. Yaşıyordum.

İkinci şubede hücreler karşılıklıydı ve tutuklular birbirlerini görebiliyorlardı. Mazgallar genellikle açık tutuluyordu. Tuvalet için yandaki Birinci şubeye götürülüyorduk. Geliş gidişlerde, altıncı kattaki merdivenlerin bulunduğu boşluktan geçmemiz gerekiyordu. Bu sırada ailelerimizle karşılaşıyorduk.

İkinci şubede soğuk su işkencesi kova ile getirilip sanığın başından aşağı dökülerek uygulanıyordu. En sık kullanılan işkence, tutukluyu araba tekerleğine çıplak, kurbağa gibi sokup elektrik vermek, falakaya çekmek ve tekerleği birbirlerine atmaktı. Tekerleğin içindeki kollar bacaklar sıkışmaktan uyuşuyor, elektrik boğulma hissi veriyordu. Bu yöntem çoğu zaman kalıcı sakatlıklar bırakıyordu. DAL ve İkinci şube sürekli rekabet ediyorlardı.

Adli suçluların bulunması DAL'ın siyasi ağırlığına karşılık İkinci şubeye hafiflik katıyordu. En çok övündükleri, kendilerinin “şip şak anında vesikalık” çekimleriydi. Bu bir insanla uzun uzun uğraşmaktansa kısa sürede işini bitirmek demekti. Birkaç dakika önce getirilmiş birinin bacağına ilk sorguda kırıldığı ya da gözlerinin kapandığı oluyordu. Tutukluları rastgele yerlere bağlıyorlardı. Koridordaki bank, odalardaki pencere pervazları, bu işler için yapılmış gibi kullanılıyordu. Ailelerden bazen yiyecek, sigara alınıyor, ama tutuklulara ya gelmiyor, ya da kesintiye uğruyordu.

Hücreler DAL'ınkine göre büyük, Mamak'ın hücrelerine göre sırça köşktü. Kaldığım hücrede kilim seriliydi, diğerlerinde de var mıydı bilmiyordum. Toplam on iki hücresi vardı, bunlardan biri ranzalıydı. Sorgu odalarının bir bölümü hücrelerle bitişik olduğu için işkence seslerini, sorulan soruları, verilen cevapları duyuyorduk.

Gözüaltındakilere yerleri süpürtüyor, masaları sildiriyor, paspas yaptırıyorlardı. Yiyecek olarak, zeytin, ekmek, peynir, yağ veriyorlardı. Sorgusu sürene yemek verilmiyordu.

Her sabah tutuklulara düzenli olarak İstiklal Marşı okutturuluyor, dövülmek istenenler sesleri az çıktı diye dövülüyordu.

Koridorda bir kız, saçları ayaklarına bağlanmış cezada duruyordu. Tuvalete götürüldüğümde ona baktım. Göz bağının altından görünen yüz, çocuk yaşta birinin yüzüydü. Yanın-

dan geçerken dokunmak, yalnız değilsin demek istiyordum. Polis bir adım arkamdan geliyordu. Polisi fark etmeyen arkadaşım hücrelerinden seslendi. Nöbetçi sesi duydu. “Kim seslendi?” diye sordu;

“Bilmiyorum, siz de arkamdan geliyordunuz, sesi tanımıyorum,” dedim.

“Arkadaşının sesini nasıl tanımazsın!” diyerek savurduğu tokat ve küfrü, hücreye arkamdan tekmelenerek sokulmam izledi. Hakaretleri hakkımmış gibi kabullendim.

Geleli bir haftayı geçmişti. Saatler, dakikalar şimdi gelecekler düşüncesi ve işkenceyi beklemekle geçiyordu. Yalnızlığında duvarlar, işkence sesleri ve ne olacak kaygısı vardı.

Çetin’le karşılaşmak istemiyordum. Sesini ve yıkıklığını görmezsem gücümü koruyacağım sanıyordum.

Götürdükleri oda insanlarla dolu ve dumanlıydı. Dondurulmuş gibi herkes bana bakıyordu. Onların ve dumanların arasında daha küçülmüş gibiydim. İçimde Çetin’e karşı bir duygu aradım. Öfkeyi buldum.

Dumanlı kalabalığın arsından çıkıp bana doğru yürüdü. Kolumdan tutarak masaya doğru çekti. Elindeki kalemi uzattı.

“Hadi şurayı imzala, beni tanıdığın ve dediklerime katıldığın yazıyor. Bundan bir şey çıkmaz, senin suçunu da hafiflettim, ne olaksa bana olacak,” dedi.

Oyunu yarıda kesmeye cesaretim yoktu. Onun ısrarı bencilliğimi körüklüyordu.

O kendini düşünmüyorsa ben mi düşünecektim. Kalem elime dokunuyor ve “Hadi, hadi...” diyordu.

Kalemi aldım, gösterilen yeri imzaladım. Çetin ‘oh’ çeker gibi eğildiği kâğıttan doğruldu. İmzalamamla birlikte yıkılanları bir araya getirme, ayağa kaldırma çabam bitti. Her şey tekrar yıkılmaya başladı. Yıkan da enkazın altında kalan da bizlerdik. Yaramız derindi ve hiç iyileşmeyecekti!

Bitmişim. Kâğıtta yazılanların okunduğunu duydum. İki kişiden bahsediyorlardı. Tip tariflerini ve bulunabilecekleri yerleri soruyorlardı.

“Onları tanımıyorum,” dedim.

Bu konuda sorulacak soruların önünü kesmek istiyordum.

Olay kabul ettirilmiş, iki kişinin de kimlikleri tespit edilmişti. Yakalanmaları an meselesiydi.

Yakalandıkları anda başarı polislerin olacaktı. Oysa polis gerçeği ortaya çıkarmak için delil toplamıyor, inceleme yapmıyordu. İşkence yaparak olayları “çözüyordu”.

İşkenceciler başarılarına başarı katıyorlardı. Her olaya istedikleri kadar zanlı buluyorlardı. Komiser için olayın kabullenilmesi yeterliydi. Israr etmedi. Yok edilmişim. Kendime ait hiçbir şeyim kalmamıştı. Hepsini öfkeye, kine ve korkuya bırakmışım. Hücreme giderken saç ayağına bağlanmış duran kızın çocuksu yüzüne utanarak ve şaşarak baktım. Başlarına yem torbası geçirilmiş atlara benziyordu. Seslere kafasını çevirdi. Sonra önüne döndü.

Hücrelerden karşılıklı konuşma sesleri geliyordu. Biri kendisini getirtene soruyordu:

“Ne güzel bir düzen kurmuştum, işim iyiydi, yakında da evlenecektim, beni söylemek zorunda mıydın?”

Başka biri anlatıyordu:

“Üç kere âşık oldum, üç şiir yazdım, üçü de üçüncüsüne.”

Direnenler direnemeyenleri utandırıyordu.

Yılmaz’ın ayağını iple boynuna bağlamışlar, koridorda cezada bekletiyorlardı. Saatlerce süren işkencenin devamını yaşıyordu. Polis:

“Adın ne senin lan?”

Adını söyledi.

“Sahte kimliği nereden buldun?”

“Yoldan.”

“Hangi yoldan?”

“Bilmiyorum.”

“Uydur ulan uydur, bir yol ismi söyle, yalan söyle, yolların dili yok konuşmazlar, senin ne olduğunu söylemezler!”

Başı ayağına bağlanmış Yılmaz’ı iteklemeye, yumrukla-maya, tekmelemeye başladı. Yılmaz sırt üstü çuval gibi düştü. Polis hırsını alamadı:

“Sırt üstü değil ulan, kafa üstü düşeceksin, kafa üstü düşeceksin ki düştüğüne inanalım!”

Bir süre sonra tekrar sorguya alındı. Çıglıkları, küfür-leri, yanıtlamadığı soruları, sorgu hücremin içinde oluyormuş gibi duyuyordum. Polislere ve direnemeyenlere meydan okuyordu.

Direnemeyenler utançla, minnet duygusuyla önünde eğiliyorlardı. Yapamadıklarımızı onun yapması, polisleri iş-kencelerinin sınırsızlığının her şey olmadığını söylüyordu. Biz de minnetimizi Yılmaz’a tebessüm ederek gösteriyorduk.

Polisler güçlerinden emin bağırlıyorlardı:

“Ulan sonuna kadar direnirsen sana saygı duyacağım.” Yılmaz sonuna kadar direndi. Polisler saygı duyular mı bil-miyorum.

Çıglıkları gece ve gündüz günlerce devam etti. İşkence-nin bitimsizliği “evet” dedirtemedi.

Gözaltındakiler gizlice yemek vermeye çalışıyorlardı. O açlığı, yemek yerken yakalanmaya yeğ tutuyordu. Yakalanıp polislerin “açlığa dayanamıyorsun” demesini istemiyordu..

Günlerce tek ayağı boynuna bağlanarak bekletildi, iş-kencehaneye götürülüp getirildi. İlk geldiği haline benzer yanı kalmamıştı. O cezada, biz hücredeydik. Tuvalet gidip gelirken göz bağının altından bakmaya çalışıyor, çocuksu, ay-dınlık gülümsüyor ve kafasını yavaşça eğerek selam veriyordu. Hoşgörüsü bizi utandırıyordu.

Daha önce yakalandığını Elazığ Cezaevi'nde olduğunu duymuştum. Şimdi neden buradaydı? Merak ediyor fakat kendisine soramıyordum. Karşı hücredeki arkadaşıma sordum:

“Yılmaz Ağabeyi neden getirmişler?”

“Teşhis ettirmek için.”

Konuşurken kapı aniden açıldı. Suçüstü yakalandım. Suçüstü kurallarına göre yargılandım.

“Kiminle konuşuyorsun kız?”

“Kimseyle konuşmuyordum, öylesine ortalığa sordum.”

Komiser elindeki telsizle göğsüme vurdu, sinirini alamadı yumruklamaya ve tekmelemeye başladı. Sürekli:

“Kiminle konuşuyordun?” diye soruyordu.

“Kimseyle konuşmuyordum, öylesine sesleniyordum, canım sıkılmıştı.”

“Canın sıkıldıysa sana bunu yollayalım,” diyerek yanında duran polisi gösteriyor, komiserin küfürlerini ve dayaklarını özenerek izleyen polis yılışarak gülüyordu.

Geleli on günü aşmıştı. Hücre geceleri çok soğuk oluyordu. Beton zemine serilen ince kilimin ucunu üstüme alarak kıvrılıp yatıyordum. Beton çatlayarak beni içine çekiyordu. Eklemlerim ağrıyordu, bacağımı uzatamıyordum. İşken-ce sesi olmadığı zaman, anlık dalıyordum o zaman da uzaktan duyduğum sayım şesleri ile uyanıyordum. Bir çırpıda kalkıyor, üstümdeki kilimi düzeltiyordum. Gördüğüm kâbusu atlatana kadar başımı dizlerime gömüp öylece kalıyor sonra tekrar dalıyordum.

Yanıma saçını ayağına bağladıkları kızı, Hacer'i verdiler. Hacer orta son öğrencisiydi. Komşularının evine karakol kurmuşlar, o da yün yıkayacakları için, büyük leğeni istemeye komşuya gitmiş. Polisler onu da alıp gelmişler, komşularının oğlu ile nişanlı olduğuna karar vermişler ve nişanlısını istiyorlardı.

Hacer “Kenan’ın nerede olduğunu nereden bileyim? Zaten bilsem de onlara ölürüm de söylemem,” diyordu.

Polislere kızıyor, küfrediyordu. Ondaki saflık, beni canlandırdı.

“Yılmaz Ağbiye neden çok işkence yapıyorlar? Polislere bir şeyler anlatanlar kimler?” diye soruyordu.

Ertesi gün Hacer’i bıraktılar.

Hücrelerin kapılarını açarak tutukluları çağırıyorlar, bir süre sonra da geri getiriyorlardı. Ayak seslerini dinleyerek olanları çözmeye çalışıyordum. Beni de çağırdılar. Bir odaya götürdüler. Annem ve kardeşim Yusuf gelmişlerdi. İlk defa bu kadar yakındık. Annem sımsıkı sarıldı. Ağlıyordu.

“Nasılsın?”

“İyiyim.”

Polisler bizi seyrediyordu. Bu görüşün rüşvet olduğunu biliyor, sevinemiyordum. Annem kulağıma fısıldayarak:

“Ne olur pişmanım de, kimseye demesen bile bana de,” dedi.

Yusuf ne diyeceğimi merak ederek bakıyordu. Annemin kolunu boynumdan sıyırdım.

“Git buradan,” dedim. Kardeşimi alelacele öptüm, odadan çıktım, hücreme döndüm. İçeriye girip köşeye oturdum. Kim bilir annem bu görüşü sağlamak için kimlere ağız eğmiş, ne kadar yalvarmıştı. Kardeşimin çocuksu yüzü, cevabımı merak eden bakışı gözümün önünde yıllarca kaldı. On dört aydan sonra onlara ilk kez sarılıp dokunduğum halde sevinemedim.

Peşimden gelen polis:

“Annenin kıymetini bil, benim böyle annem olsaydı da hiçbir şeyim olmasaydı...” dedi.

Adama öylece baktım.

Yıllar sonra, bir tanıdık anlattı:

“Yeni yakalandığın zamandı, işe giderken emniyetin

önünden geçiyordum. Saat sabahın beşi mi altısı mı bilmiyorum. Annen emniyetin etrafını çevreleyen tahtalara yaslanmış öylece duruyordu, 'Kalk seni eve götürüyem, bu saatte ne işin var? Duydum, günlerdir gelip akşama kadar bu tahtaları beklermişsin, göstermezler, gel eve gidelim' dedim. Ne kadar yalvardıysam da onu oradan kaldıramadım. Konuşmamızı duyan bir polis gelip 'Burada oturmak yasak, kalk!' diye anneni ayağı ile itmeye başladı. Ne ben ne de polis olduğu yerden kaldırabildik. Annen senin yüzünden neler çekti, kıymetini bil kızım."

Annem anlatıyordu:

"Bunu tekrar emniyete götürdüler, o kadar uzun kaldı ki... İlk götürdüklerinde neler yaptıklarını emniyetten bırakılan biri gelip anlattı. Dayanamıyordum. Dediler ki yerlerde yatıyormuş, o cezaevine gidene kadar ben de yerlerde yatıttım. Banyo yapamıyormuş dediler, banyo yapmadım, bitlendim. Yalvardım pişmanım de oradan çabuk çık diye, demedi. Yusuf küçüktü. Her yere ikimiz giderdik. Akrabalar eş dost bana delirmiş diyorlardı. Evlat acısı hiçbir şeye benzemiyor."

Koridora çıkartıldık. Yüzlerimizi dönmemizi istediler. Teker teker baktılar. Beğenmediler. Tuvalet'e gönderip ellerimizi yüzlerimizi yıkatıldılar. Kim bilir kimin, kirden dış aralrı kapanmış bir tarak verdiler "Git saçını tara," dediler. Saçlarım yağlanmış, derime yapışmıştı. Tarağı kullanmadım. Aynanın karşısında saçımı düzelttim. Yarı beğenir yarı beğenmez yüzüme baktılar.

"Gidiyoruz, hazır mısın?" dediler.

İçim burkuldu, yer göstermeye gidiyorduk. Meydan da yağı yeyişim geldi gözümün önüne.

Arabaya bindirildik. Arkadaşlarımın yanımda olması hiçbir şey ifade etmiyordu. Belki ben de onlar için öyleydim. Arkada iki kişi konuşuyordu, konuşmalar kulağıma kesik kesik geliyordu.

“Mamak nasıl?”

“Rezalet, müdür çok gaddar. Adamı mutlu eden tek şey, hangi koşulda olursa olsun oradakilere işkence yapabilmek. Bugünlerde hayatında hiç olmadığı kadar mutlu.”

“Kesin tamam!” dedi polis, sustular.

Dışarıda biri sevgilisine sarılmış, karşıdan karşıya geçiyordu. Şoför arabayı öldürecekmiş gibi üstlerine doğru sürdü, diğerleri gülüyordu. Şoför küfür etmeye başladı. Arka koltukta oturan polis, pencereden dışarı bağıırıyordu:

“Sarıl sarıl, at gibi karı, sarıl da kaçmasın!”

Sözlü sarkıntılıklarını arabada çeşitlendirdiler.

Bir araba bizi takip ediyordu. İçinde bizim için “terörist, anarşist” yazacak gazeteci Ünal İnanç vardı. Polislerle arkadaşça sohbeti, samimiyeti uzun süredir tanıştıklarının gösteriydi. Belki de Pire Nezaketler, Akrep Nalanlar, Tomsonlu Zeynolar onun eseri idi.

Araba gecekonduların önünde duruyor, içimizden bazıları arabadan indiriliyor, gazeteci göbeğini hoplata hoplata koşturuyor, resim çekiyor, polisler sorular soruyordu. Tutuklulara talimatlar veriyor, duracağı yeri belirliyor, gözünü kırpan tutuklunun yüzüne flaşını patlatıyordu. Sayfalarca yazacağı malzemeyi bulmuştu. Bize yaşadıklarımızı sormuyordu.

Araba daha önce linç edildiğim mahalleye yöneldi. İçime korku düştü. Yaşadıklarım gözümün önüne geldi. Korkunun ecele faydası yoktu. Beni ve Çetin’i indirdiler. Faşistler yine etrafımızı sardı, Saldırmak için fırsat kolluyorlardı.

Gazeteci koşarak, eğilip bükülerek fotoğraf çekiyordu. Gözüm toplanan faşistlerdeydi. Gazeteci yanıma geldi. Suçlayıcı ve aşağılayıcı:

“Kolunu benimki gibi uzat!” dedi.

Anlamsız anlamsız baktım. Gazeteci anlaması kıt bir oyuncuya rolünü anlatmaktan bıkmış edasıyla hoşnutsuzca, işaret parmağı karşıyı gösterir şekilde kolunu kaldırdı.

“Böyle yapacaksın,” dedi.

Dediği şekilde kolumu uzattım. Yüzümde flaşlar patladı.

Etrafımdaki çember daralıyordu. Polislerden biri kolumdan tutarak uzağa park edilmiş arabaya koşturarak götürdü. Bu arada söyleniyordu:

“Aslında bunlarla ifadeymiş, mahkemeymiş uğraşmaya gerek yok. Bırakacaksın bu çok sevgili, uğruna yıllarca yatmayı, asılmayı göze aldıkları yoksul halkın ellerine. Halk mahkemelerinde yargılanmalarını ve parçalanmalarını seyredeceksin.” Sesinin tonunu değiştirerek yılışık soruyordu:

“İstersen seni halkına verelim hıı ne dersin?”

Arabada anılarını anlatmaya başladılar. Örneklemeleri halkın devrimcilerden nefreti üzerineydi.

“Bir gün böyle yer göstermeye gittik. Kaçmasın diye teröristi koluma kelepçeledim. Hani biz de dinç ve genciz ya, sakallarımız da uzamış o zaman. Evden biri çıkıp ‘komünist köpek’ diyerek üzerime saldırdı. ‘Ben değil bu’ diyorum ama adam beni dinlemiyor ki... En sonunda manzarayı bizim keko çaktı da anında müdahale etti.”

Anlatan işkenceciye baktım, bizim kuşağın yaşındaydı. Babası, dedesi, arkadaşı, kardeşi yaşındakilere işkence yaptığına tanık olmasam, deli dolu bir genç derdim.

Gazeteci Ünal İnanç hiç tanımadığı bilmediği bizler için mahkemede “Benim yanımda her şeyi anlattılar. Hepsiyle tek tek sohbet ettim. Polisler çok iyi davranıyorlardı. Arkadaş gibiydiler. Ekte gözüken fotoğraflar olay anını anlatan yer gösterme sırasında çekilen fotoğraflardır,” diyecekti. Yıllarca cezaevinde kalmamızı sağlayarak para kazanacaktı.

Yakalanışımın üzerinden bir yıldan fazla bir zaman geçtiği halde, “Kod Pamuk Bacı yakalandı” diye haber yaptı. Haberin altında fotoğrafım vardı. Fotoğrafım, yazdığı haberle dalga geçer gibiydi.

Emniyete döndük. Geleli on beş günü geçmişti.

Hücreye doğru yürürken, getirilişinden birkaç saat sonra bacağına kırıdıkları Özcan'ın, arkadaşlarının sırtında tuvalete götürüldüğünü gördüm. Özcan'a takılıyorlardı. "Oğlum bu kadar iri yarı olmak zorunda mıydın, bir gün emniyette bacağının kırılacağını hiç düşünmedin mi? Kendine acımıyorsan bize acısaydın. Belimiz sakatlanacak senin yüzünden."

"Sen de emniyette kim var, kaç kilo öğrenip de gelseydin," diyordu Özcan.

Ortaklık sakinse espriler çoğalıyordu.

İşkencehanedeki bu kara mizahı, yaşamayan anlayamazdı.

Akşama doğru "bugün kadir gecesi" diye günün anlam ve önemini hatırlattılar. Elektrik izlerinin karınca ısırığı gibi durduğu kollara abdest aldirdılar. Oradakiler, yaşamları boyunca unutamayacakları, on kasımları, kadir gecelerini, yılbaşlarını geçiriyorlar, işkence arasında yas tutup kutlama yapıyorlardı.

Abdest aldirdttıklarını, girişteki televizyonun karşısına sıkıştırarak oturtttular. Özcan'a kırık bacağına koyması için sandalye getirdiler. İşkence yapanlar ve işkence görenler okunan kuranı dinliyordu.

Kadir gecesinde erkeklerle kadınların aynı ortamda bulunması günah olduğundan, beni hücremden çıkarmadılar, kapıyı açıp tehdit ettiler:

"Kapın açık kalacak, eğer yatarken yakalarsak kendini yok bil!"

Kadir gecesi töreni bitince, abdest aldirdan ve kuran dinlettiren polisin sesi geldi:

"Bu kadar Müslümanlık yeter. Şimdi sadede gelelim."

Sorgusunu yürüttüğü birini çağırarak işkence odasına götürdü ve kendi deyimiyle saatlerce bağirttırdı.

Nöbetçi, sorgu odasını dinliyor:

"O güzel sesli kim ulan!" diye koridorda bağirtıyordu.

Bir süre sonra koridordan bir kızın sesi geldi:

“Adil silah bensem beni al Adil!” Yaşlıca bir kadın ağlayarak “Vicdansız!” diye bağıyordu. Uzun süre devam eden çığlıkların kesilmesiyle hücremin kapısı açıldı ve iki kadın içeri girdi. Polis dalga geçerek:

“Al kız sana halkını getirdim, bunları örgütle,” dedi. Gelenlere, ev sahipliği yapıp “Otursanıza,” dedim.

Kadın, boydan fukara, enden zengin haliyle en önemli besininin hububat olduğunu belli ediyordu. Kızı annesinden uzun ve inceydi. Annesini küçümseyerek konuşuyordu. Kadının bir süre hücrede gezindi. Kısa boyu, kiloları ve hızlı hareketleriyle hücrede yuvarlanan bir topu andırıyordu. Bir süre sonra gelip, hırkasını altına serdi ve üstüne gürp diye oturdu. Oturağının kıymetini biliyordu. Kız annesinin oturuş tarzını beğenmedi, kibarca bir köşeye çöktü.

İşkencehaneden çığlıkların gelmesiyle, hiç kalkamayacakmış gibi oturan kadın, yere vurulmuş top gibi zıpladı. Bağırmaları, ağlamaları, ilenmesi birbirine karıştı.

“Oğlum, oğlum!” diye ağlıyor, başka bir şey duymuyordu.

Kızgın, korlaşmış sacın üzerine oturtulmuşçasına mazgalın boyunu geçerek zıplıyor, çığlıklar devam ettikçe aynı hareketi tekrarlıyordu.

Çığlığın kesilmesini sorgu ortasından gelen “bayıldı” sözü açıkladı.

Kadın duvarı, kapıyı yumruklamaya başladı. Gelen giden olmayınca mahallede uzaktaki bir eve sesleniyormuş gibi bağıyordu:

“Duyun millet duyun! Hangi evlat benimkinin yaptığını yaptı? Hangi kız evlat mahallede düğün olduğu gece, boş bulunduğu bir evde, hırsız ve namussuz sevgilisi ile yattı? Hangi evlat, bunun gibi babasını ve kardeşini hırsız sevgilisi yüzünden işkencehanelere düşürdü? Böyle evladın toprak başına, ciğeri ağzından gelsin!”

İlenmesi ve bağırması devam ederken, hırsını ve hızını alamayıp kızının saçına yapıştı, yumruklamaya başladı. Kız eliyle kendini korumaya çalışıyor fakat beceremiyordu.

Yatıştırmak için:

“Yapmayın ayıp oluyor,” deyip duruyordum. İkisi de beni duymuyordu.

Kız annesinin elinden kurtuldu, elini beline koydu, saçını geriye doğru savurdu.

“Onunla yattımsa iyi yaptım. Oh canıma değsin!” diyerek göğsünü sıvazladı.

“Sen benim gibi kızın olduğu için dua et. Ya şunun gibi olsaydım? Kaç gündür anasız, babasız, yalnız başına burada, erkeklerin arasında, kim bilir neler yapıyordur?”

Kızı annesinin elinden kurtarmaya çabalarırken, söyledikleri karşısında şaşırdım, ben de bağırmaya başladım:

“Ağzını topla! Sen ne dediğini bilmiyorsun, herkesi de kendin gibi sanıyorsun.”

“Güleyim de boşa gitmesin,” dedi kız. Annesiz ve babasız olmaya imrenerek:

“Bunda bozulacak ne var şekerim, senin yerinde kim olsa fırsatı değerlendirir.”

Bu, senin yerine kim olsa fırsatı değerlendirirde “ah keşke ben olsaydım” vardı.

“Herkesi kendin gibi sanma,” dedim.

Annesi yönünü şaşırmış kavgayı tekrar kendine doğru çekmek için:

“Elin masumuna çamur atma, günah günah, insana benzemez şimır,” dedi. Kızın üzerine atmaca gibi atladı. Neresi gelirse vurmaya başladı.

Bir süre sonra kızı Adil’le yüzleştirmeye götürdüler. Annesi bağdaş kurup hikâyeyi anlattı:

“Yavrum sorma, öyle bir dert ki başımdaki... Kime ne yaptım da Allah bu derdi bana verdi bilmem. Bu Adil denen

adam, mahallenin serserisi, hırsız. Hırsızlıktan yakalandı, dama girdi çıktı, girdi çıktı. Kızla evlenmek ister. Sen söyle evsiz barksız, işsiz güçsüz hırsıza ben nasıl kız vereyim? Neyse ana yok baba yok, oğlan gelip kızı istedi, biz de ona verecek kızımız olmadığını söyledik. Aradan birkaç gün geçti. Kardeşimin kızının düğünü vardı. O töremiyesice, Allah ne deyim onun evladı da ona öyle yapsın, başım ağrıyor diyerek ben-den evin anahtarını aldı. Sen git oğlanla yat benim evimde. Babası da eve gelmez mi? Kızı eline sağlık bir güzel dövmüş, oğlanı da seni bir daha buralarda görürsem öldürürüm diyerek tehdit etmiş. Ne olursa olsun yavrum, evlat atılmıyor işte. Oğlan da o günden sonra gece demedi gündüz demedi evimizin damını taşlamaya başladı. Bizde sinir minir kalmadı. Derken bir gün evi kurşunladı. Bizimkisi de gidip, hal böyle iken böyle diyerek karakola şikâyetle bulundu. Bulunmaz olaydı. Oğlanı yakalayıp karakola getirince biraz sıkıştırmış-lar, ‘silah nerede’ diye sormuşlar, iki tane de çırpıştıınca si-lahı çıkarmış, ‘nereden buldun’ deyince ‘kayınbabamdan al-dım, bu silahtan kaynanamın da, kayınbabamın da, kayını-mın da haberi var demiş’. Polisler de evden hepimizi toplay-ıp getirdiler. Herife ‘silahı ben verdim’ dedirttirmek istiyor-lar, adam kalp hastası ve yaşlı, oğlanın da başının ağrısı sık sık tutar. Bu adam bu derde dayanamaz ölür, bu dertten ölmezse bile sigarasızlıktan ölür,” deyip sustu. Sigaranın durduğu kö-şeye acıklı acıklı bakmaya başladı.

“Amcaya buradan sigara yollayalım, kapı açıldığında sen nöbetçilere söyle,” dedim.

Kadın minnetle baktı, kızının sesi geliyordu. Aynı sözü tekrarlayıp duruyordu:

“Adil neden böyle yapıyorsun? Silah bensem beni al Adil, beni al!”

Kadın anlatmasına devam etti:

“Ankara’ya geldiğimizde kafamızı sokacak bir keliğimiz

yoktu. Başkalarından duyarak gelip oturduğumuz bu evlere zorla yerleştik. Bizi çıkarmak için çok uğraştılar. O zaman senin gibi kızlar oğlanlar dolanırdı mahallede. Onlar bize birlik olmamızı söylediler. Birlik olduk, karşı koyduk. Bizlere çok iyilikleri dokundu. Onların sayesinde ev bark sahibi olduk. Geçenlerde birini kovalayarak, ateş ederek yakaladılar alıp götürdüler. Anası duydu mu duymadı mı bilmiyorum. Duyduysa yavrunun yediği dayaklara nasıl dayandı, ben dayanamadım yavrum. Ekmek kuran çarpsın ki dayanamadım.”

Kızın bağırması tekrar konuşmasını böldü:

“Annemin babamın ne suçu var? Silah bensem beni al Adil!”

Annesi sinirli söylendi:

“Orospunun akli fikri hâlâ onunla gitmekte.”

Üç gün süren bu ana kız boğuşması, “Adil silah bensem beni al” yüzleştirmesi, gece gündüz süren küfürleşmeler, küfürbaz, tıknaz boylu polisin “nasıl halkını bilinçlendiriyor musun?” diyerek dalgasını geçmesi, hayatımıza renk kattı.

Polis “Hazırlanın gidiyorsunuz,” dedi. Kadın zıplayarak ayağa kalktı. Hırkasını çıkararak bana verdi, azıcık oyalanırsa orada kalacağını düşünerek bana aceleyle sarıldı, nefessiz iyi dileklerini sıraladı:

“Allah kolaylık versin yavrum, tez elden bunların elinden seni de kurtarsın.”

Bir süre sonra yanıma yaşlı, üşümemek için kat kat giyinmiş bir kadını getirdiler. Ağırbaşlılığı girişinden belliydi. Sessizce köşeye çekildi. Bir süre öylece oturdu. Sordum:

“Sen neden getirildin teyze?”

Fadime Teyze, ürkek hem anlatmak istiyor, hem de çekiniyordu.

“Ben geleli yirmi gün oluyor. Başka bir yerde tuttular. Çocuklarım ne yer ne içer bilmiyorum. Buradan çıkınca herif beni boşar mı boşamaz mı onu da bilmiyorum,” dedi. Titre-

yen sesi gözyaşlarını serbest bıraktırdı. Üst üste burnunu çekti.

“Beni çırpıplak soydular, elektrik verdiler. Duymadığımı duydum, bilmediğimi bildim. Kimselere anlatamam ben bu derdimi.”

Fadime Teyze’yi teselli etmek için, asıl onların utanması gerektiği türünden beylik laflar ettim, söylediklerim onu teselli etmiyordu. Gözlerini silerek kaldığı yerden devam etti:

“Mahallemizde devrimciler vardı. Bizi faşistlerden korurlardı. Uyku nedir bilmezlerdi çoğu zaman. Bizim evlere faşistler çok saldırdı. Bizi korumak için nöbet tutarlardı, evimizde kalırlardı. Askeriye gelince suçlu suçsuz demedi, hepsini topladı. Yakaladıkları birinden silah istemişler, eziyet etmişler, o da dayanamamış silahların bizde olduğunu söylemiş. Beni onun için getirdiler.” Sustu, burnunu sildi, tekrar devam etti:

“Geldiğimde yüzleştirdiler. Yüzüme bakamadı utancından. Bir şey diyemedim. Çok etmişlerdi, ayakta duracak hali yoktu. İçim acıdı birden, o da kendisi için çekmiyordu, biliyorum. Ama benim çocuklarım var, hepsi de küçük, kim bakar onlara? ” Sesi pürüzlendi.

“Beni çırpıplak soydular, küfrettiler, oramdan, parmaklarımdan elektrik verdiler. Dayanamadım. Evimizin yanında tandır vardı. Ekmek ederken talaşları ocağa atmak için avuçladığımda, sert bir şey geliyordu elime, ben de neymiş diye baktım. Bir tüfek sapıydı. Tandırın ateşinden sapı yanmıştı. Kimse görmesin diye üstünü iyice kapattıydım. Onu söyledim, gittik getirdik. Ama beğenmediler, bu çalışmıyor dediler. Sen bana akıl ver, ben nereden bilirim, silahçı değilim ki yapam da verem onlara,” deyip tekrar başladığı yere döndü.

“Kimse duymasın ne olur, elin adamlarının karşısında çırpıplak kaldığımı bizim adam duyarsa beni öldürür.”

Teselli etmeye çalıştım.

“Asıl utanması gereken onlar ...”

Fadime Teyze'nin korktuğu kocası her gün onu aradı, yiyecek getirdi.

"Kafasına çocukları takmasın, çocuklar iyi, içi rahat olsun," diye haber yolladı.

Yiyecekleri bölüştük. Ortak olmak istemediğim zaman:

"Birlikte kuru yerde oturuyoruz, birlikte bağırtıları dinliyoruz, yemeği de birlikte yiyeceğiz," diyordu.

Tuvalete götürüldüğümüzde, cezada duran birini görünce:

"Acep onu niye getirdiler ki?" diyor ve ekliyordu:

"Vıh kele bunlar bek vicdansız, çocuklar anlatırdı da inanmazdım."

Oraya geleli bir ay oluyordu. Yeni yıla Fadime Teyze ile birlikte girdik.

İşkenceci polis sorguladığına bağıırıyordu:

"Yeni yılın kutlu olsun lan!"

Yine Yılmaz'a işkence yapıyorlardı, o yine soruları karşılıksız bırakıyordu.

"Diren lan, diren eşşoğlueşşek direneceksin tamam mı?" diye bağıırıyordu polis.

Tuvaletten gelirken gözü bağlı, parmaklarının ucunda cezada onu görünce, küçük bir böcek gibi görünmeden, boş bulduğum aralıktan hücreme girmek istedim. Utancımın ne yapacağımı şaşıırdım. O, her şefesinde beni ayak seslerinden tanır, gözbağının altından hücreye girişimi izlerdi.

Orada kendi kendime söz verdim. Mamak'ta hiçbir konuda söz sahibi olmayacaktım. Ne karar alınırsa ona uyacaktım. Kurallara uymak isteyenler çıktığında idare, "acaba daha var mı?" diyerek işkencenin dozunu artırdığı için kurallara uymayacaktım. Onurumu yitirdiğimi düşünüyor, içimden bir şeylerin koptuğunu hissediyordum. Dünyam büyük sar-sıntılarla yıkılıyordu.

“Hazırlan gidiyorsunuz!” dendi.

Bu sözü duymak, tahliye edilmişim duygusu verdi. Hazırlanacak bir şeyim yoktu. Çantamı aldım, kapının önünde durdum. Fadime Teyze’yi de Mamak’a götürüyorlardı. Çocuklar gibiydik, arkadaşlarımla göz göze geldiğimizde gülmek için kendimizi zor tutuyorduk. Hepsinin saçları sakalı uzamış, benizleri sararmış, giysileri kirlenmişti.

Kırılmıştık. Bu duygunun onlarda da olduğunu hissediyordum. Birbirimize bakışımız, tebessüm edişimiz, nasılsınlarımız ezikti.

Fadime Teyze’yi C Bloğa yolladılar. Sorgu hakimine ifade verdikten sonra da tahliye oldu.

1982 OCAK SONLARI

Mamak'a döndük, kafeslere konduk. Erkek tutukluların saç ve sakallarına tekrar yasaklar geldi. Duvara yüzleri dönük emirler, eğitimler, lanlar arasında oturtuldular. Kızlar duvara yüzlerini dönmedikleri için ben dönmedim. Askerin:

"Duvara yüzünü dön kız!" demesine, izah etmeden, sanki verilmiş bir hakmış gibi;

"Biz duvara yüzümüzü dönmüyoruz," dedim. Askerin emirlerini tepkisiz dinledim.

Fotoğraf çektirmeye götürülüp getirilen arkadaşlarımın coplanmalarını izledim. Elleri yanlarında, kafaları omuzlarına gömülü, arkalarından coplanarak odaya girip çıkıyorlardı.

Yeni gelenlerde ürkeklik daha belirgindi. Onları da Mamlılaştırmaya başlamışlardı. Emniyet anılarına yenilerini ekleyerek mekânlarımıza döndük.

Biraz sonra koğuşa alınacaktım. Gururla anlatacağım hiçbir şeyim yoktu. Oysa onlar heyecanla haber bekliyorlardı. Dışarıda cuntaya karşı yapılan eylemleri duymak, aldıkları haberle çoğalmak istiyorlardı.

Kafamı kucağıma gömdüm. Kaldırınca, iki kız arkadaşımı gördüm. Mahkemeden geliyorlardı. İçimi beklemediğim bir sevinç kapladı. Sevgiyi duyumsadım.

"Nasılsın?"

“İyiym.”

Gülüyor, göz kırpmıyorlardı. Asker:

“Konuşmak yasak!” dedi.

“Yasaklarınız çok anlamsız, nasıl olsa birazdan koğuştaki konuşacağız,” dediler.

“O zaman şimdi niye konuşuyorsunuz, koğuştaki konuşursunuz?” dedi asker.

Koğuştaki alınmamız saatler sürdü. Bu süre içinde kafesteki erkek arkadaşlara eğitim yaptırıyorlar, copluyorlar, eski olanın yeni olana marşları öğretmesini istiyorlardı.

Akşam saatlerinde erkek arkadaşlarımı eğitim yaparken orada bıraktım. Koğuştaki doğru koşmak, kapıyı açmak, bir arkadaşımın boynuna atılarak ağlamak, yaşadıklarımı anlatmak istiyordum.

Kapının açılma seslerine arkadaşlarım geldi. Beni ilk gören bağırdı:

“İşte geldi!”

Bekliyorlardı. Mazgaldan ellerini uzattılar, dokundular, güldüler. Sevgileri mazgaldan, kapının altındaki incecik çizgiden koridora taşıdı.

Kapı açıldı, içeri çektiler. Elimdeki eşyayı biri kaptı. Herkes tek tek sarıldı, halimi hatırladı sordu. Kucaklaşma faslı bittiğinde espriler patlamaya başladı:

“Mis gibi kokuyorsun.”

“Hangi parfümü kullanıyorsun?”

“Amcalar sana iyi davrandılar mı?”

Koğuştaki bıraktığım gibi değildi. Yatakların içi dolmuş, düzgünce serilmişti. Arkadaşlarım kendilerini toparlamışlardı. Birbirimize anlatacak ne kadar çok şey vardı.

Soru sorma sırası bana geldi:

“Açlık grevini bıraktığınız gün ne yediniz?”

“Çok güzel bir mercimek çorbası yedik.”

“İdarenin tavrı nasıldı?”

“Anlatırız, önce sen anlat, işkence yaptılar mı?”

“Küfür etme, birkaç vurma dışında bir şey yapmadılar.”

Tek tek yüzlerine baktım, hakkımda ne düşüneceklerinin hesabını yapmadan, sesimin ağlamaklı çıkmasını engellerek anlattım.

“Dayaklar suç kabul ettirmek için değildi. Ne dedilerse kabul ettim, arkadaşlarımla konuştuğum için dövdüler.”

Şaşırmış gibiydiler. Aynı davadan olan arkadaşlarım ulu orta konuşmamı doğru bulmuyorlardı. Diğerleri de örgütsel ilişkilerin açıkça anlatılmasına şaşıyorlardı. Emniyet herkesin en büyük sırrıydı. Kendimi mahkeme karşısında itiraf ta bulunuyormuş gibi hissediyordum. Yaşadıklarımдан utanıyor fakat yaşamış olmanın gerçekliği karşısında saklamayı da doğru bulmuyordum.

Sanki herkes beni taburede bırakmış gitmişti. Oysa herkes oradaydı ve bana bakıyordu. Aradaki boşluğu kapatmak için:

“Eee, siz ne yaptınız?” dedim.

“Açlık grevinin bitimine yakın hepimiz çok kötü olduk. Aramızda mide kanaması geçirenler bile vardı. Pörtlek elinde süt kabı ile koğuşun içinde dolandı. Açlık grevini bitirdiğimiz gün havalandırmaya çıkartıldık, birbirlerimizin kollarında volta attık. Birkaç gün dayak atmadılar ondan sonra başladılar. Bizden coplamak için ellerimizi uzatmamızı istediler, hepimiz ellerimizi sakladık. Neremiz denk gelirse copladılar.”

Arkadaşlarım için sanki hiç değişmemiştim. Yırtılan, kaybolan eşyalarımın yerine yenilerini koymuşlar; yeni çanta, yeni nevresim, yeni giysiler vermişlerdi. Sevgilerini nasıl göstereceklerini bilemiyorlardı. Beni hemen banyoya soktular, iyice yıkadılar.

Koğuşta kendimi iğreti hissediyordum. Bana artık güvenmeyecekler endişesinden bir türlü kurtulamıyordum. Uykularım tamamen yok olmuştu.

İdare cephesi ürkütücülüğünü yitirmişti. Artık her direnişimizin sonunda nelerle karşılaşacağımızı biliyorduk. İdare de bizim neleri yapacağımızı neleri yapmayacağımızı biliyordu. “Size yemek duasını zorla da olsa okuttururuz, okumam yok okuyacaksınız!” demiyor, onun yerine “Yemek duasını okumak zorundasınız. Okumazsanız ne tür uygulamalarla karşılaşacağını biliyorsunuz!” diyordu. Biz yapmayacağız diyorsak yapmıyorduk, idare de elinden geleni ardına koymuyordu.

Açlık grevinin bitiminden kısa süre sonra idare grevin hesabını sordu. Her zamankinden daha çok coplandık, kimimiz coplanma sırasında bağırды, kimimiz yere düştü. Coplanarak koğuşa alındığımızda, yüzümüzde acının derecesi okunuyordu. Bacaklarımız boydan boya morarmıştı. Koğuşı toplayamadan, eşyalarımızı bir kenara yığarak yattık. O gece hepimiz sabaha kadar inledik.

Sıra, C Bloktaki kurallara uymayan kızlara A Blok hücrelerini tanıtmaya gelmişti. C Bloktaki kızların sayısı çok olduğu için, hücreye üçerli konmuşlardı. Üç kişiyi bir metrelik yerde düşünmek mümkün değildi. Üç kişi demek, günlerce sıra ile oturmak, tuvaletini yapmamak, yaparsan sürgünün dolup hücreye taşması, sidik kokusu ve ıslaklığıyla oturmak, az yemek, az su içmek demekti.

Hücredeki C Bloktan gelen kızların bazılarının acilen hastaneye kaldırıldıklarını duyuyorduk. Revire bile ciddi bir şey olmadan götürölmezken hastaneye götürölmeleri hepimizi endişelendiriyordu.

C Bloktaki kurallara uymayan kızların hücrelerle tanışma fasılları bittikten sonra, onları da alıp A Bloğa yanımızdaki ikinci koğuşa getirdiler. Kapıyı açıp dışarı çıkmasak da, birbirimize gidip gelmesek de, koridorda kendi isteklerimizle yürümesek de A Bloğun bir ve ikinci koğuşlarının kısa koridoru bizimdi!

C Bloktan gelenlere, A Bloğu tanıtma fasılları başladı. Daha önce bizim koğuşa “kıdemlinizi biz seçeceğiz” diye dayatmışlar, başarılı olamamışlardı. Kıdemlimizi bizim seçeceğimizi kabul ettirmiştik. Kabullerinin ne kadar süreceğini bilmiyorduk. Günlerce süren dayaklarla, yasaklarla, hücrelerle bedelini ödemiştik. Şimdi aynı kural ikinci koğuşa dayatılmıştı. İkinci koğuştaki kızların sayımını dinliyorduk. Sayımlar sadece dayaktı. İdarenin kıdemli olarak seçtiğiyle koğuşun kıdemli olarak önerdiğini, hava boşluğunda evire çevire dövüyorlardı. İkinci koğuşun kızları da dayaklar sonucunda kıdemliyi kendileri seçme hakkını kazandı.

“Kıdemlimizi kendimiz seçmek istiyoruz,” dediğimizde, idare “Kendiniz değil aranızdan birkaç kişi seçiyor” demiş ve ispatlamak için bir gece sayımdan sonra binbaşı hepimizi tek tek soyadı sırasına göre çağırıp “Seç bakalım kıdemlini, kimi istiyorsan söyle!” demişti.

Böyle bir durumda ne yapacağımızı konuşmadığımız halde, neredeyse hepimiz, arkadaşlarımızla konuşmadan isim önermeyeceğimizi söylemiştik. Birkaç kişi kendini, birkaç kişi de komün arkadaşını önermişti. Binbaşının görüştüğü herkes coplanarak koğuşa alınmıştı.

İdare, konuştuktan sonra kapıyı kapattığı halde, içeri giren, yan yana sıraya geçmiş, hiç konuşmadan sessizce beklemeye başlamıştı. Ta ki koğuşa giren biri:

“Neden sıraya geçip ayakta duruyorsunuz?” diye sora-na kadar öylece kalmıştık. Bu halimizle dalga geçerek günlerce güldük.

İkinci koğuştaki kıdemli adayları yiyecekleri dayağın bilinciyle üzerlerini kat kat giyiniyorlardı. Her sayım sonrasında bizi ayıran duvara vuruyor, birbirimizin sıcaklığını duyuyorduk. İdare ikinci koğuşun hoş geldin dayaklarından sonra, görüş yasaklarımızı, dayaklarımızı eşit şekilde uyguladı.

İdarenin hanım olan ve olmayan kızlar ayırımından bir

şey çıkmamıştı, bu ayrımı yeni bir uygulama ile noktalamak istiyorlardı. Kendilerince elebaşı olarak gördüklerini döverek aramızdan alıp C tecritlere götürdüler.

C tecritin kapısı demir parmaklıydı ve dışarıya bakıyordu. Hüseyin Gazi Dağı biriktirdiği soğuk havayı tecride taşıyor, insana dışarıda yatıyormuş duygusu veriyordu. Yan yana dizilmiş beş hücresi vardı. Hücreler DAL'dakiler kadardı. C Blok taştan yapılmış eski bir binaydı. Orada da tuvalet yerine tenekeler kullanılıyordu. Tenekeleri erkek tutuklulara döktürüyorlar, yemekleri onlara getirtiyorlardı. Arkadaşlarımızın bok tenekelerini taşıması hoşumuza gitmiyordu. Oysa onlar tecrittekilere “nasılsın” demek için sıraya giriyorlardı.

Binbaşı C tecritteki kızlara, sayım sırasında kibarca:

“Sizi şöyle alayım,” demiş ve dışarı çıkan kızların hücrelerine suyun nasıl gideceğini ölçmüş sonra da kızları, “Buyurun” diyerek hücreye almıştı.

Kızların uzanamayacağı yere, hücrenin dışına hortumu koymuş, suyu da hücreye gidecek şekilde ayarlatmıştı.

Kızlar su hücreye gelmeye başladığında, ıslanmamak için önce hücrenin dip köşelerine gitmiş, su köşeye ulaşınca tek ayak üzerinde durmaya başlamışlardı. Bir süre sonra da bok tenekesinin üstüne tünemişlerdi. Tenekenin üzerinde geceler boyu oturmuş, ayakta durmuş, uyumuşlardı.

Deneylerinden anladıkları kadarıyla yatak içlerinin boşaltılması bizi kızdırıyor, yıpratıyor, dayaktan sonra koğuşa girince de yatmamıza engel oluyordu. Açlık grevinde keşfettikleri kısıtları dökme işini çeşitlendirerek devam ettirdiler, adına da arama dediler.

Yatak içlerinin içinden eşyalarımızı ayıklamamız saatlerimizi alıyordu. Bir gün arkadaşlarımdan birinin eşyalarına, adının ve soyadının baş harflerini iğne ile işlediğini gördüm. Yöntemi mantıklı geldi, ben de işlemeye başladım. Bir süre sonra sıkıldım, tüm eşyalarımı bir birine diktim. Bu ta-

lanlı sayımlardan sonra kendimi hiç yormuyordum. Boş bulduğum bir yere uzanıyor “Bu kimin, benim, ay şunu uzatsana, ayağının yanındakini versene...” türünden sözler azalmaya başlayınca, eşyalarımдан birini buluyor, üst ranzaya çıkarak balık tutar gibi çekiyor, sonra da hepsini torbama doldurup yatıyordum.

Her aramada yasaklar çoğalıyordu.

Tüm çarşaf lar ve nevresimler mavi olacak, bizim battaniyemizden başka battaniye bulunmayacak.

Mavi olmayanlar yırtılıyordu.

Biri üzerinizde, biri yedekte olmak üzere iki takım giysisiniz olacak. İç çamaşırı dahil. Fazlalar eve yollanacak.

Temizlik için tek çeşit madde kullanılacak, hem ağda hem jilet bulundurulmayacak.

Yasaklar hiç bitmiyordu. Ailelerimizden mavi nevresim takımı istiyorduk. Sayımda bakıyorlar, mavinin bizim için renkli olduğuna karar veriyor “Her şeyiniz beyaz olacak,” diyorlardı.

Ayakkabılarınız bezden olacak.

Valiz bulundurulmayacak, eşyalarınızı koymak için torba diktirteceksiniz.

Kalın giysi bulundurmayacaksınız. Manto, kaban türü şeyler yasak.

Yasaklar yıllara ve aylara bölünerek bitmek bilmez şekilde sıra sıra diziliyordu. Yaşamımızın en önemli parçası yasaklardı. Ne kadar karşı-çıkarsak çıkalım, baş edemiyorduk.

Bir yandan da yeni insanlar geliyordu. Bazıları emniyette bir arkadaşından duyduğu “Kızlar idarenin her söylediğinin tam tersini yapıyorlarmış” a göre hareket ediyor, günlerce kaldıkları, dayak yedikleri kafeste “Yüzünü bu tarafa dön!” emrine yüzlerini duvara dönerek cevap veriyorlardı. Böylesine komik durumlar en büyük eğlencemizdi.

Kimi kafeste İstiklal Marşı’nı okumuyor, “Enternasyonal”i okuyup geliyordu.

Kapı açıldı. Üç kız girdi içeri. İki kilolu, biri zayıf. Ürkektiler. Kızların ayak bileklerindeki halhalleri, onları zor taşıdığı için acı çekiyormuş gibi duran sandaletlerini görünce hepimiz birbirimize “bunlar da kim?” diye baktık. Mamak’a gelenlerle aykırı renklerdeydiler.

Onları misafirperverlikle karşıladık. Banklara oturtup soru yağmuruna tuttuk:

“Sizler mi A Bloğa gelmek istediniz?”

Kızlar soruyu anlamamıştı.

“Yani bir de C Bloкта kurallara uyan kızlar var, buraya kurallara uymayanları veriyorlar.”

“Biz hiçbir şey söylemedik, kır saçlı çok iyi bir üsteğmen konuştu bizle.”

“Ne dedi size?”

Sessizlik.

“Karnınız aç mı?”

“Emniyette kaç gün kaldınız?”

“Size yatacak yerler ayarlayalım,” Yedekte çarşafı olan veriyor.

“Kantin gelene kadar isteklerinizi biz temin ederiz.”

Söylenenleri şaşkın dinliyorlardı. Oysa onlara çok iyi davranan üsteğmen, bizim azılı katil olduğumuzu, onlara kötü davranacağımızı, sigaralarını, paralarını alacağımızı ama bizden korkmamalarını, herhangi bir şey olursa şikâyet etmelerini, koğuşta olanları bildirirlerse rahat edeceklerini tembihlemişti. Onlar da sigaralarını ve değerli eşyalarını emanete bırakmıştı.

Yaşadıklarımızı anlattık. Onlar da, birbirlerinin eksiklerini tamamlayarak, kendilerini anlattılar:

“Biz bir milletvekilinin oğlunun kız arkadaşlarıyız. Bir örgütle ilişkisi olduğu için onu almışlar. İşkenceye dayanamamış, bizimle soygun yaptığını söylemiş. Bizi evlerimizden aldılar. Emniyette elektrik verdiler, çırılçıplak soydular, soygu-

nu kabul ettik. Her şey hem acı hem de komikti. Bilmediğimiz bir yere, yer göstermeye gittik. Soygun pencereden girilerek yapılmış, pencere küçük ben kiloluyum, girmem mümkün değil, ama oradan girdiğimi kabul ettim. Pencereden içeriye bir türlü sığmıyorum. Polisler girersin girersin diyerek, itekleyerek beni içeri soktular. Her tarafımı cam kesti. Böylece yer göstermiş oldum.”

“Biz idarenin her istediğini yaparız, karşı koymaya korkuyoruz, sizin gibi olmayı isteriz ama olamayız,” diye eklediler.

Havalandırmaya çıktığımızda, eğitim yaptırıyorlar, marş söyletiyorlar, koşturarak koğuşa alınırken arkalarından coplanıyorlardı.

“La o şişkolar o ayakkabıların üzerinde nasıl duruyorlar?”

Kızlar neye uğradıklarını şaşırmış, rencide edilmiş, sarılmışlardı. Bir süre sonra kurallara uyan kızların yanına götürüldüler. Biri tutuklanmış diğerleri serbest bırakılmıştı. Tutuklanan kız cezaevine ve olaylara yabancılığı geçtikten sonra kurallara uymayan kızlar koğuşuna geçti.

Emniyete tutuklu götürmek artarak devam ediyordu. İdare koğuşa askerlerle dalıyor, götürülecek olanı küfürler, tekmeler arasından alıyor, gideni dövüyor, kalanları da genel bir coplamadan geçirdikten sonra, elebaşı diye birkaç kişiyi seçiyor, döverek tabutluğa indiriyordu.

Emniyete götürülecek olan, mahkeme, savcılık veya revir denerek koğuştan alınıyordu bazen.

EMNİYETE ÜÇÜNCÜ KEZ GÖTÜRÜLÜYORUM

ŞUBAT 1982

Emniyetten geleli bir ay olmuştu. Hastaydım, ateşim çıkıyordu. Revire çıkacaklar listesine adımlı yazdırdım. Adım okundu, kapı açıldı, dışarı çıktım. Reviri geçtik. Emniyete götürülüyordum. Başçavuşa sordum:

“Revire gitmiyor muyum?”

“Bir şikâyetin var mı?”

“Evet.”

Doktor ateşimi ölçtü.

“Ateşin çok yüksek, bu ilaçları kullan,” dedi.

Elimde ilaçlarım, işkenceciler sırtarak karşıladılar. DAL'ın polisleriydiler. Yıllardır görüşmeyen samimi arkadaşlarımız gibi:

“Eeee nasılsın ya? Görmeyeli çok değişmişsin, çok zayıflamışsın kız! Seni dışarıda görseydik tanımazdık vallahi. Karşılaştığımız iyi oldu. Sana iyi bakmıyorlar mı? Kıymetimizi bilmezsiniz; oysa biz size ne kadar iyi bakıyorduk!”

Yılışık yılışık konuşan polis, omzuma vurarak “Değil mi?” dedi. Dokunmasını engellemek için geri çekildim. Aca-ba yine niye götürüyorlardı?

Yolu yarılamadan gözlerimi bağladılar. Ankara yine göz bağımın arkasında kaldı. Araba zaman zaman durdu, zaman zaman yavaşladı, bazen de hızlandı. DAL'a geldik. Garajdan

içeri girdik. İlk getirilişimi hatırladım, ürperdim. Girişte saatimi, ilaçlarımı aldılar. Kafam kaynar bir kazana konmuş gibi yanıyor ve çatlayacakmış gibi ağrıyordu.

“Bu ilaçlar ne kız?”

“Rahatsızım.”

“İyi öyleyse al birini iç.”

Gözlerim bağlı, verilen ilacı susuz içtim. Oyalanmadan hemen giriş işlemlerini yapıp hücrelerden birine koydular. Duvardaki çengeller çıkartılmıştı. Koridorlar eski yoğunluğunu kaybetmişti. En fazla kırk elli kişi vardı.

Neden getirilmiş olursam olayım, tüm suçlamaları rededecektim. Buna mecburdum. Bunlar, yeter bu kadar demeyecekti. Tam tersi ne yükleyebilirlerse kâr görüyorlardı. Aynı olayı ikinci şube başka kabul ettiriyor, DAL başka kabul ettiriyordu. Reddetmek onca kabulden sonra anlamlı olmayacaktı, ama her gidişin bir dönüşü olmalıydı. İçimde biriken, beni yiyip tüketen hesaplaşmanın sürmesini istemiyordum.

Hücrenin köşesine oturdum, dizlerimi karnıma çektim, başımı bacaklarıma gömdüm. Beni neden getirmişlerdi?

Nefesimi tutup ortalığı dinlemeye çalıştım. İkinci şubede bırakıp gittiğimiz, Yılmaz'ın adının okunduğunu duydum. Sürükleyerek tazyikli suya götürdüler. Soğuk suyla kesilen nefesinin çıkardığı hırıltı hücreme kadar geldi. Cezaevine gelen herkes ondan bahsediyordu. Sürekli emniyettedi. Öldüreceklerdi.

Ayak sesleri hücremin kapısının önünde durdu. Kapı açıldı, geldiler ve beni alacaklar diye düşünürken bir kızı iteklediler. Kapının yanına çöktü.

“Nerede yakalandın?” diye sordu.

“Mamak Cezaevinden geldim,”

“Mamak nasıl?”

Sohbetimiz yolda karşılaşan insanların hal hatır sormasını andırıyordu.

Bir süre sonra ilk yakalandığımda sorgumda bulunan, sürekli küfür eden kötü adam rolündeki işkenceci geldi. Sakalını ve bıyığını kestirmişti. İnsanın içine düşecekmiş gibi bakıyordu. Mazgaldan ismini okudu. Şimdi iyi adam rolündeydi. Kibar olmaya çalışarak:

“Hastaymışsın, sana ilacını getirdim,” dedi.

Eline dokunmamaya çalışarak uzattığı ilacı aldım.

“Susuz içemezsin, suyunu da getirdim.”

Suyu aldım, işkencecinin suratına bakmadan içtim. Benden ne istiyorlardı?

Koridorda tekrar Yılmaz’ın adının okunduğunu duydum. Kafamı yere koyup kapının altından bakmaya çalıştım. Sürüklenen bir çift ayak, sürükleyen iki çift ayak gördüm. Sürüklenenin ayağı çıplaktı. Sorgunun gidişatını dinlerken kapının önünde uyuyakaldım.

Hücredeki kızın sarsması ile uyandım.

“İlacını getirdiler.”

Sersem sersem ayağa kalktım, ilacımı aldım, sırtan suratın karşısında içtim.

Gün, uyumak ve uyanıp ilacımı içmekten ibaretti. Kız hayret ediyordu.

“Burayı yaşamış, görmüş geçirmiş olabilirsin, ama bu tepkisizliğini anlamıyorum. Çıgıllıklar arasında nasıl böyle rahat uyuyorsun, hayret doğrusu,” dedi.

“Bilmiyorum, anlamıyorum, normal zamanlarda bile uyku zorluğu çekerim, günlerce uyuyamam.”

Tekrar uykuya daldım, ilacın getirilmesi ile uyandım. Her gün daha çok sersemleşiyordum, çoğu zaman tuvalet için kapı açıldığında dahi kalkamıyordum.

Bir kız daha geldi. Hücreye uymayacak kadar bakımlıydı. “Bunu niye getirdiler acaba?” der gibi diğer kızla birbirimize baktık. Kız oturmadan anlatmaya başladı.

“Askıya alıp çırılçıplak soydular, parmaklarımdan elekt-

rik verdiler. Hiç ilişkim olmadığı halde yetmiş sekiz yılında bir korsana katıldığımı söyledim.”

“Bu işin bir de yer göstermesi olacak, korsanın olduğu yeri biliyor musun?” diye sordum.

“Bilmiyorum, onlar biliyordur herhalde.”

“Bence ilişkin olmayan bir şeyi kabul etme, kabul etmen çözüm değil ki, ardından bir sürü şey geliyor,” dedim.

Konuşmalarımız yarım kaldı. Kızı sorguya almak için geldiler.

“Dediğinizi kabul ediyorum, fakat yer göstermeye götürülmüşsünüz o zaman ne olacak?” diye sordu kız.

Polis beni çağırdı:

“Bu akılları sen mi veriyorsun?” diyerek beni tek başıma başka hücreye aldı. Yalnızdım, sürekli uyuyordum ve ilacım düzenli geliyordu.

Nöbetçi polisler birbirleriyle dalga geçiyorlardı.

“Dev-Yolcu söyle bakalım devrimi nasıl yapacaktık?”

“Önce sen söyle KSD’li yani açık adınızla kesekâğıtlı, siz nasıl yapacaktınız?”

Esprileri hoşlarına gidiyor, katıla katıla gülüyorlardı. Ayakta kalma sürem iyice kısalmıştı. Neden getirildiğimi, kaç gündür orada olduğumu düşünmüyor ve merak etmiyordum. Her şeye öylesine kayıtsızdım ki... Dünya yansa umurumda değildi. Arada bir Taha’nın adının okunduğunu duyuyor ve tekrar onun neden getirildiğini düşünmeden uyuyordum. Bir süre sonra yanıma bir kız daha verildi. Sevindim. Konuşmak istiyordum. Fakat başladığım sohbeti bitiremeden uyuyakalıyordum.

“Ne kadar zamandır buradasın?” diye sordu yeni gelen kız. Hesap yaptık, bir hafta olmuştu.

“Senin durumun hiç normal değil, verdikleri ilacın ne olduğunu biliyor musun?”

“Hastaydım, gelirken revire çıktım doktor verdi. Soğuk

algınlığıyla ilgili galiba.”

“Doktorun verdiğini vermiyorlardır belki. Uyuşturucu olmasın, bir daha getirdiklerinde içme, dilinin altına koy içiyormuş gibi yap, bakalım ne olacak?”

İlacı getirdiklerinde kızın dediği gibi yaptım. İlaç tekrar gelene kadar uyumadım. Kafam allak bullaktı. Hiçbir şey yerinde değildi. Neden bir şey sormuyorlardı? İlacım geldi, birden polise:

“İçmeyeceğim, siz beni uyutuyorsunuz,” dedim.

Polis “yeni mi anladın geri zekâlı” der gibi sırıttı, aradan beş dakika geçmeden adım okundu, gözlerim bağlanarak, ifadelerin yazıldığı odaya götürüldüm.

Yanımda dengesiz Taha vardı.

“Nasılsın, iyi misin?” diye sordu etrafına bir çırpıda bakarak ekledi:

“Kızlara yapılan her şeyi duyduk.”

İlk sorgumuzu yapan komiser odaya girdi. Taha konuşmayı kesti. Komiser saçımdan tutup, kafamı geriye itti.

“Bizi kandırdın, tahkikatı saptırdın. Senin yüzünden günlerce ortada olmayan bir adamı aradık.” Komiserin dediklerine kayıtsızdım. Biraz önce halimi soran Taha polise yaranmak için:

“Bu, bu değil mi abi?” dedi.

Taha nasıl bir insandı?

Hâlâ neden orada olduğumu anlamıyordum.

Daktilonun tıkırtıları arasında sorularını duydum.

“Adın?”

“Soyadın?”

Yine seçerem soruluyordu. Savcılık, hâkimlik, emniyet bir türlü kim olduğumu öğrenemiyorlardı. Aynı soruları aynı sıra ile soruyorlar, ben de aynı sıra ile yanıtlıyordum. Sorular bitmişti, daktilograf yazmaya devam ediyor, yazarken mırıl mırıl sesler çıkartıyordu.

“Ben Dev-Yol örgütü üyesiyim, örgütün üyesi olarak arkadaşlarımla yakalanmasını istemedim, gerçeği sakladım, onun için daha önce yalan söyledim.”

Daktilo tıkırtıları arasında kayıp giden sözlerle anlam veremiyordum. Sayfa hızla daktilodan çıkartıldı ve adımın yazdığı yer gösterilerek:

“Şurayı imzalayacaksın,” dendi.

Tepkisiz kalemi aldım, “Nereyi?” diye sordum, gösterilen yeri imzaladım. Gelmişken böyle bir tutanak tutalım diye düşünüyorlar sandım.

Taha’nın şeceresini sormaya başladılar.

“Sen niye ilişkin olmayan bir şeyi kabul ettin lan?” dedi polis.

“Ağbi o zaman çok kötü oldum, böbreklerimde kanama oldu, ne dersiniz kabul ettim,” dedi. Komiser işaret parmağını bükerek kafasına kapıya vuruyormuş gibi vurdu.

“Ne diyorsun lan, biz sana işkence mi yaptık?”

“Yok ağbi, ben öyle bir şey demedim.”

“Yaz, güvenlik güçlerine güveniyor ve inanıyordum, bir gün suçsuzluğumun ortaya çıkacağını biliyordum, adalete olan inancımı hiç kaybetmedim, onun için kabul etmemin anlamı yoktu.”

Daktilo hızlı hızlı yazıyordu. Güvenlik güçlerine güvenmeyi şaka olsun diye işkencede akıl edip cinayetler kabul edenin samimi ikrarını alıyorlardı!

Herkese kabul ettirdikleri cinayetler inandırıcılığını yitirmişti. Kendilerini haklı çıkaracak tutanaklar hazırlıyorlardı. İmzalattırılan ifadeler üçüncü sınıf cinayet romanlarından bile basitti. Polisi töhmet altında bırakacak kuşkuların yanında, “arkadaşlarımı korumak için yalan söyledim” ifadesi samimi duruyordu. Uyutularak karıştırılan beynim, ara ara çalıştığında galiba çok önemli bir şey için getirildim diye düşünüyordu. Artık iş işten geçmişti. Yan masada ifade veren,

polisle oldukça samimi olan Mehmet Demirkoparan sigara tuttu. Düşünmeden aldım. Mehmet Demirkoparan'ın ifadelerinden dolayı Mamak'tan getirilen Aytekin'in öfkeli bakışlarıyla karşılaştım. Mehmet Demirkoparan Aytekin'e de tuttu. Öfkeli ve sert:

"İçmiyorum!" dedi.

Mehmet Demirkoparan polise:

"Günlerdir hep aynı şeyleri yiyoruz, bir pide ısmarlayın da yiyelim abi" dedi.

"Ayıpsın, pidenin lafı mı olur," dedi polis.

Aldığım sigarayı söndürdüm. Mehmet Demirkoparan sonra itirafçı oldu.

Hücreye indirildim. Bir süre sonra "Hazırlan gidiyor-sun," dendi.

Benimle Mamak'a gidecek birkaç tutuklu daha vardı. Cezaevinden tutuklu getirip götürmek bir saat sürmüyordu. Fakat kabul ettirilen suçlar, yapılan işkenceler insanların yıllarına, sağlıklarına, geleceklerine mal oluyordu.

Mamak'tan götürülen tutukluların arasında tek kız bendim. İlk önce beni Taha'ya kelepçelediler. Sonra onun yardımlarını ve ağbi demelerini hatırlayarak Aytekin'le kelepçelediler. Aytekin kızgınlığını gözlerinde taşıyordu. İkimizi ekip otosunun arka tarafına oturttular.

Polisler eğlenmek istiyordu.

"Yaptıklarınıza pişman mısınız?"

Onları çok kızdırmamak için soruya yumuşak cevap verdim:

"Dışarı çıkınca düşünürüm." Aytekin kararlı:

"Pişman değilim," dedi.

Diğerleri pişman olduklarını söyledi.

Soran polis çıldırdı. Ekip otosunun tavanını yumruklamaya başladı. Bir yandan arabanın tavanını yumrukluyor, diğer yandan da avazı çıktığı kadar bağıırıyordu.

“Eğer sizleri yakalamasaydık memlekete daha neler neler yapardınız. Sizi yaşıyor, besliyoruz. Sizin elinize fırsat geçse bizi öldürürdünüz.”

Kendi kendine bağırıyor, bağırırken sinirleniyor sinirlendikçe dağarcığında ne kadar küfür varsa sıralıyor, fakat bir türlü sakinleşemiyordu. Küfür ederek:

“Birbirinizin ellerini tutun bakalım,” dediler.

Ellerim kelepçeli, gözlerim bağlıydı. Aytekin’in elini tuturmaya çalışırken histerik kahkahalarla gülüyorlardı. Bir süre sonra iyice sapıklaştılar.

“İsterseniz sizi bir eve götürelim.”

Gülüyor, otomobilin tavanını yumruklamaya devam ediyorlardı. Aytekin göz bağını indirdi:

“Terbiyeli olun!” dedi.

Yumruklar sırtına inmeye başladı. Yol boyunca küfürlerini çeşitlendirdiler. Cezaevine yaklaştığımızda, göz bağlarımızı ve kelepçelerimiz açtılar. Kelepçeleri sakladılar. Amaçları kelepçelerimiz olmadığı için bizi birbirimize tutunmaya zorluyor görüntüsünü vermek ve o arada küfürlerine devam etmekte.

Bütün tutuklular A Bloğun kafesinde bekletiliyor, sorgulanıyordu. İki tane kafes az geldiği, muhtemelen A Blok kendi tutuklularına daha iyi işkence hizmeti veremediği için, A Blok dışına yeni kafesler yapmışlardı. Bu sayede kafesleri olmayan bloklar da bol bol kafes işkencesinden yararlandırılmış olacaktı. Yeni gelenleri günlerce orada tutacak, işkence yapacak, kahramanlık marşlarını öğreteceklerdi.

Yeni hizmete giren kafeslere doğru polislerin iteklemesi eşliğinde yürürken kapıda elinden geldiğince heybetli olmak için kasılan Raci Tetik’in bizi izlediğini gördük.

İşkenceciler “El ele tutuşun” dediler. Eğlenmelerine meydan vermemek için Aytekin mantomun kolundan iğreti tuttu.

Dış kafese polisler önden gitti, isnat edilen suçları abartarak askerlere anlattılar ve yokluklarını hissettirmemelerini istediler. Askerlere de eğlence çıkmıştı.

Dış kafes; üç tane kafes, nöbetçi amiri odası (yeni gelenlerin suçlarının polisten öğrenilerek yazıldığı yer) revir, başçavuş odası, tuvalet, resim çekilen bölüm (burada yeni gelenlere hoş geldin dayağı atılıyor) den oluşan tek katlı bir gecekonduyd.

Polislerin hakkımızda söyledikleri doğrultuda kafeslere dağıtıldık. Aytekin'i tek başına bir kafese, beni onun karşısındaki kafese, diğerlerini de üçüncü kafese koydular.

Beş dakika bile sürmeyecek mesafede olan koşuşlarımıza gitmeden önce, saatlerce, günlerce kafeslerde eziyet ediyorlardı.

"Yüzünü duvara dön!" dedi asker.

"Biz yüzümüzü duvara dönmüyoruz," dedim.

Israr etmeden Aytekin'in yanına gitti, ona tek başına eğitim yaptırmaya ve coplamaya başladı.

Bana "arkanı dön" diyorlar, dönmememin cezası olarak Aytekin'i copluyorlardı. Ne yapacağımı şaşırdım. "Sadece bu ana özgü olarak yüzümü duvara dönsem mi?" diye düşündüm. Yüzüm Aytekin'e dönük, dayak yiyişini seyrediyordum. Kafesin demirleri arasından uzanan ele, askerin copunu indirmesini ezilerek seyrediyordum.

İşkenceciler, emniyette de, cezaevinde de, işkencecinin acı veren çeşitlerinden birinin, kendisi yüzünden başkasının eziyet görmesi olduğunu biliyorlardı. Kafamı kucağıma gömdüm, gözlerimi yumdum. Cop sesleri durmak bilmiyordu. Kafamı kaldırdım, göz göze geldik. Aytekin duyularımı anladı.

Bakışları ile "Sen kurallara uysan da uymasan da nasıl olsa beni dövecekler" diyordu. Ya da öyle düşündüğüm için, öyle diyeceğini var saydım.

Akşama kadar bana “Arkanı dön!” dediler, onu copladılar. Akşam koğuşa alındım.

BAHARDI

GÜNEŞİ, ÇİÇEKLERİ HİÇ GÖRMEMİŞTİK

Koğuşa girince yalnızlığım saklandı, çoğaldım. Yine banka oturttular, kapıdan çıkışımdan dönüşüme kadar olan biteni en ince ayrıntısına kadar anlattırdılar.

Koğuş mevcudu azalmıştı. İdare yeni bir denemeye girişmişti.

Elebaşılarını ayırdıkları halde geride kalanlar da tüm baskılara rağmen kurallara uymamıştı. Bu sefer de “hanım kız” diye ayırdıklarını, kurallara uyan kızların yanına götürdüler. Onların rahatlığına imrenip kurallara uyacağımızı umuyorlardı.

C Bloğa götürülen “hanım kızlar” sunulan rahatlığı, iyiliği bir türlü anlamıyor ve kurallara uymuyor, hanım olduklarını kabul etmiyorlardı. İki aya yakın yalnız kaldıkları yerde kendi bildiklerini okumuşlar ve hanım olmadıklarını ispatladıkları yetmiyormuş gibi, elebaşı gibi davranarak hanım olanlardan birkaçını da yanlarına alıp gelmişlerdi.

Asker mazgala gelip içeri bağırdı:

“Çaycı çay listesini ver!”

Herkes kısa süren şaşkınlıktan sonra yasaklarımızın şimdilik kalktığını anladı. Sevinçle birbirimize sarıldık. Ağlayanlar oldu. Yasakla birlikte koğuştan alınan sigaralar, aylardır vermedikleri mektuplarla geldi. Kasayı içeri alan, mektup-

ları dağıtmaya başladı. Sevinç çılgınlıklarını engellemek mümkün değildi. Sevicimizin ömrünün ne kadar olacağını bilmiyorduk, bulmuşken seviniyorduk. Mazgaldan başçavuş içeriyi seyrediyordu. Belki de hayatında hiç böylesi bir sevinci yaşamadığını düşünüyordu.

Mektubunu alanlar yanına sigaralarını yaktı, dumanını dışarı vermeden, mektuplardaki sevgi sözcükleri ile içtiler. Aylardır süren zulmün içine sevgiler düşüyordu. Duvarları ve dayığı olmayan, özlemini çektiğimiz yaşamdan yalnızlığımızı parçalayan satırlar geliyordu.

Sevinçlerimiz kısa sürüyordu. Her zaman mutlaka bir bahane buluyorlar ve tekrar yasakları sıralıyorlardı.

Her sayımda yatakların içlerini boşaltıyorlar, mektuplarımızı, yakınlarımızın fotoğraflarını yırtıyorlardı.

Gülden emniyetten yeni gelmişti, beli sakattı. C Bloğa götürüldü. İki büklüm duruyor, bir yere tutunmadan yürüyemiyordu. İdareye kurallara uymayacağını söyledi, ayrı bir koğuşa aldılar, yanında A Bloktan getirilmiş “hanım kızlar” vardı. Her gün iğne olması gerekiyordu, kapı açıldı kadın polis kapıdan her zamanki gibi bağırdı:

“İğne olacak bayan!”

Bağırmasının ardından sanayeler geçmişti ki, tekrar bağırdı:

“Biraz acele edin!”

Kadın polis duvara tutuna tutuna bir kızın kapıya doğru yürüdüğünü gördü, “acele et” demeden beklemeye başladı. Gülden merdivenleri inemiyordu, yanında birinin revire gitmesi yasaktı.

Kadın polis ne yapacağını şaşırdı. Gülden’in sendelediğini gördü. İçini merhamet duygusu kaplamış olmalı ki kolu na girdi. Gülden’in yürüyüşüne göre yavaş yavaş revire götürdü. Gülden kadın polise bakıp gülümsedi.

İğnesini olduktan sonra tekrar aynı kısa adımlarla koğuşa döndüler. Gülden kapıyı örterken:

“Teşekkür ederim,” dedi.

Arkadaşlarına kadın polisin iyi biri olduğunu, diğerleri gibi olmadığını söyledi.

Kadın polis idare binasına döndüğünde, binbaşının odasına çağrıldı. Ondan tutuklunun koluna girmesinin hesabı sorulmuş olmalı. Binbaşı, “TUTUKLUYA MERHAMET VATANA İHANETTİR” sözünü yazdırıp C Bloğun kapısının üstüne astırdı. Kadın polis de bir daha görünmedi.

Cezaevinde dayaklar hızından bir şey kaybetmeden sürüyordu. Artık dayaklı yaşama alışmıştı. Kendimizi yiyeceğimiz dayağa göre ayarlıyor, dayaklarımızı yedikten sonra tekrar ne zaman dayak yiyeceğimizi bilerek aradaki zamanı iyi geçirmeye çalışıyorduk. Kimileri ranzaların köşelerinde grup oluyor, oraya gelmeden önce yaşadıklarını özlemle anlatıyor, özgürlüklerindeki direnişleri ile övünüyor. Kimi tüm yasaklara, aramalara rağmen bulunmayan şişlerle kapıdan bakıldığında görünmeyecek yerlere saklanıp hayaller kurarak sevgisini ilmik ilmik örüyordu. Günlerce kurulan, peşinden gidilen hayaller gerçeğe dönüldüğünde hüznün veriyordu.

Mutfak tarafında bol kahkahalı tiyatro vardı. Konu Semra ve Turgut Özal’dı. Semra Özal rolündeki Muazzez’e iç etekler üst üste giydirilerek gece kıyafeti yapıldı. Turgut Özal rolündeki Ceyda’ya yastıktan göbek yapıldı. Dar ceket giydirilip, boyayla bıyık yapıp, kaşları kalınlaştırıldı. Oyunculardan biri sigara yakınca, seyirciler galeyana gelip “sigara gidiyor” diye saldırdı. Kahkahalar dışarı taşmış, askerin kapıyı copladığı duyulmamış ve olanlar olmuştu.

Sayım vaziyeti aldığımızda Turgut Özal, bıyığı, kalınlaştırılmış kaşları, takma göbeğiyle dayak yerken, “Semra Özal” ve biz ona gülümsüyorduk. Dayaklar yenildikten, koğuş dağıtıldıktan sonra artık idarenin istediği gibi asık yüzlü olmuştuk.

Kimi askerler göz koydukları tutuklu kızları kendilerince tavlamaaya çalışıyorlardı.

Dolma burunlu, kısa boylu asker mazgalın önüne gelip kafayı taktığı Şükran'ı çağırdı. Mazgaldan içeriye kırmızı bir ruj attı. Arkasından da elindeki sigara paketini gösterdi. Şükran elinde rujla koğuşa sordu:

“Arkadaşlar sigara mı namus mu?”

Ya ruju sürüp mazgalın önüne gidecek ve sigarayı alacaktı ya da ruju verip sigarayı almayacaktı. Hep bir ağızdan:

“Sigara sigara!” diye bağırarak.

Şükran “Namusumu beş paralık ettiniz,” diye söylenecek ruju verdi.

A Blokta kadın koğuşları koridorun başında olduğu halde sayımları hep en son alındı. Yani sayım mangası geçtikten yaklaşık iki saat sonra kadınlar koğuşuna dönüyordu. Onun için de manga geçip gitse de kimse istifini bozmuyor, örgü örenler örgülerine, kitap okuyanlar okumalarına, eşofmanlılar, terlikliler, sohbet edenler... daha iki saat var diyerek günlük hayatlarına devam ediyorlardı.

O gün de manga bağırarak geçti. Sonra aniden durdu. Ayakkabısını, eteğini arayanlar, üst ranzadan atlayanlar, şişlerini saklamaya çalışanlar, birbirinin kafasına, gözüne çarpanlar... curcuna içinde kapı açıldı. Hazır durumda olan birkaç kişi dışarı çıktı. Kimi ayakkabısının tekini bulmuş tekini bulamamıştı. Eşofmanını çıkarıp eteğini giymeye çalışırken bacakları havada yere yuvarlanan arkadaşımıza gülerken sayıma çıktık.

Gördüğümüz manzara gözümüzün önünden gitmiyordu. Sayıma son zamanlarda soyadı sırasına göre çıkıyorduk. Bu hengâmede sıra olmamıştık. Ben sondan ikinci çıkıyordum. Sıranın sonunu biliyordum. Rastgele çıktığımız için Fatma benim önümde çıktı. Duracağı yeri ayarlayamadı gülererek koridorun ucuna kadar gitti. Ona dur demek istiyorum ama gülmekten bir türlü diyemiyorum. Gel işareti yaptım. Sayım başladı. Hiç kimse gülmekten sayamıyordu. Baştan say

komutunu, gülen titrek “bir, iki, ,” izliyor, gerisi gelmiyordu. Asker “gülmek yasak” diye tekmil veriyor tekrar tekrar sayımı almaya çalışıyordu. Tekrar tekrar sayarak, gülerek, azar işiterek, dayak yiyerek sonunda sayımı verdik.

Sağa sola dn komutundan sonra, torpilli kadın polis (boyu 1.50 olduğu için ona bu adı vermiştik) bize neden gldğmz sordu. Kadına da gülmekten cevap veremiyorduk. Kadın;

“şımarıklar, gülecek ne var, niye gülüyorsunuz terbiyesizler!” diye bağırıyor, hakaret ediyordu, biz gülüyorduk.

Normal zamanda olsa kadını tersler, hiçbir şey demesek “düzgün konuş” derdik. Koğuşa girdikten sonra da gülmeye devam ettik. Yıllardır hâlâ bu olayı anlatıp anlatıp neden bu kadar gldğmz bilmeden gleriz.

Bu arada hücreler hizmet vermeye devam ediyordu!

İkinci koğuştaki kızların bir kısmı koğuşun mutfak tarafında sohbet ediyordu. Badegül bir anısını anlatıyordu. Mazgaldaki askerin de canı sıkılıyordu. Kendisine oyalanacak konu arıyordu.

Badegül; “Allah’ın Haydar’ı diyerek” koğuş tarafına geçiyordu ki asker çağırdı.

Sen bana ayı dedin diye tutturdu. Badegül bir türlü ona ayı demediğine ikna edemedi askeri. İerleyen asker, Badegül’ nöbetçi amirine şikâyet etti ve hücreye yollattı. Böylece Mehmetçiğin canının sıkıntısı geçti.

Hangi nedenlerden oraya indirilmiyor, dayak yemiyorduk ki... Ranzanın altına düşmüş bir portakal kabuğu, uyurken sayıklamalar, koğuş içinde gülümseme... gece sayımına ve dayak yememize neden olabiliyordu.

Günler birbirini tekrar ederek geçiyordu.

Mazgaldan adım okundu. Yine emniyete gidiyordum. İçimden yine bir şeylerin koptuğunu hissettim. Ranzanın altına saklanmak, bir şekilde yok olmak istiyordum. Titredi-

ğimi belli etmemeye çalışıyordum. Arkadaşlarımla arkasına saklandım. Emniyete tutuklu götürülmesine karşıyız, diye direnmemiz işe yaramadı. Dövülerek arkadaşlarımla arasından alınıp dışarı çıkarıldım.

DÖRDÜNCÜ KEZ EMNİYETE GÖTÜRÜLÜŞÜM

1982'nin yazında güneşin tenlerimize dokunması yasaktı!

Mahkemeye çıkmak, koğuştan kısa süre de olsa uzaklaşmak, arkadaşlarımızı, tanıdıklarımızı, görüşe gelmesi yasak olanları görmek demekti.

Ben duruşmalara gitmeyi, hakkımda hazırlanan iddia-namenin okunmasını duymayı, kendimi savunmayı istemiyordum. Kimseyi görmek de istemiyordum. Tek istediğim emniyete götürülmemek, yeni sorgularla karşılaşmamak, yıkılmamak ve yıkmamaktı. Dava ile ilgili hiçbir şey sormasınlar, hakkımda isterlerse idam hükmü versinler diye düşünüyordum. İşkenceyle imzalatılan ifadelerin, ailelerimiz, avukatlarımız, duruşmayı izlemeye gelen yakınlarımız ve arkadaşlarımızın önünde okunmasını, pişmanım sözünün salon-da yankılanmasını duymak istemiyordum. Bu denli bıkkın, yorgunken emniyete götürmek için tekrar geldiler.

Aldım verdim işlemleri uzun beklemler sonunda bitti. Gelenler, ikinci şubenin polisleriydi. Bir biri, bir diğeri alıyordu. Aynı simalar, aynı hücreler, aynı kan kokan hava ve işken-ce sesleri arasında binaya girdik. Hiçbir şey denmeden hiçbir şey sorulmadan hücrelerin olduğu yöne doğru götürüldüm. Odalardan birinden sesler geliyordu. En son duyduğum ses:

“Çık dışarı!” diye kükredi.

Sesin arkasından aniden işkence odasının kapısı açıldı, suratına tokat yiyen bir kızın dağınık saçları, allak bullak yüzü ile koridora fırladığını gördüm. Kız önümde durmuş, tek elini yüzüne götürmüştü. Dondum, şaşkınlıkla kıza baktım. Bu manzarayı çok görmüştüm, yine de ürpermeden edemedim. İri yarı işkenceciyle göz göze geldik.

“Ne bakıyon kız! Yoluna yürüsene!”

Kımıldayamıyordum. Bağırarak bana doğru gelen iri yarı cüsseyi izliyordum. İşkencecim beni korudu:

“Bu Mamak’tan geldi!”

Bu söz niye söylenmişti anlamadım. “Emanet” anlamında mıydı, “buraları gördü geçirdi çok korkmaz”ı anlatmak için miydi?

İşkencecimi takip ettim. İlk konulduğum hücreye götürüldüm. Bir aya yakın zaman geçirdiğim hücreyi yeni görüyordum gibiydim. Yine tek tek kireçlerin, çiziklerin ne dediğini anlamaya çalıştım. Duvardaki, yerdeki her şekli bir şeye benzettim. Şekillerin çoğu çırılçıplak edilmiş, kollarından asılmış insanlara benziyordu. İsa gibi.

Kısa süre sonra hücreden alınıp, sorgu odasına götürüldüm. Duygularım ve düşüncelerim sertleşmişti. Geçen seferki paniğim yoktu. Kimseyi de suçlamıyordum.

Odada asker elbiseli iki genç duruyordu.

“Bunları tanıyor musun?” diye sordular. Soru bana mı yoksa askerlere mi sorulmuştu anlamadım.

“Hayır,” dedim.

Askerlerden biri “Evet”, diğeri “Hayır” dedi.

Polis yılışık yılışık:

“Yok ya!” dedi.

“Ben söylemiştim, diğer iki kişi kimdi bilmiyorum, görsem de tanımam demiştim, isterseniz ifademi çıkartın, bakin,” dedim.

Komiser beni göstererek “Bunu dışarı çıkartın!” dedi. Tek tek yüzleşecektik. Koridorda yüzüm duvara dönük bekliyordum. İşin kolayını buldum, güya teşhis etmiyordum, sanki bu aşamadan sonra çok önemliydi. “Olayı kabul et, kızgınlığın ve kişisel kininden dolayı birini teşhis et, sonra diğer ikisini tanımıyorum de. Ne hükmü var ki.” Monologlarım devam ediyordu. Tekrar sorgu odasına alındım. Komiser avazı çıktığı kadar bağıyordu:

“Senin ifadeni kim aldı?”

“Siz,” dedim.

Komiser, masanın üstünde duran çayı üstüne döktü, çayını ben dökmüşüm gibi suratıma okkalı bir tokat indirdi. Sendeledim, tek hamlede burnum kanamaya başlamıştı. İğrenircesine:

“Git şu suratını yıka gel!” dedi.

Elimi yüzümü yıkayıp geldim.

Komiser benim teşhisimin öneminin olmadığını bilmenin rahatlığı ve tecrübesi ile ısrar etmedi. Zaten gerekçem de lastik gibi ne tarafa çekersen oraya gidiyordu. İfademde:

“Geceydi, karanlıktı, görmem ve tanımam mümkün değildi,” yazılmıştı. Hukuki açıdan da isnat edilen olayın gündüz olmasının hiçbir önemi yoktu. Kim soracaktı ki?

Komiser silahını hepimizin şakağına dayıyor ve tetiği çekiyordu. Silahın “tırınk” sesinden sonra soruyordu:

“Korkuyor musunuz? Silahın namlusu soğuk değil mi? Bu silah sizin elinizde olsa ne yaparsınız?”

Çetin:

“Sizi vururdum.”

Beklemediği bir yerden gelmişti söz. Komiser yanıtı dayanamadı, bağırmaya başladı. O arada askerlerden Tercan:

“Tamam, kabul ediyorum,” dedi.

Diğer asker Mehmet, Tercan’a göre daha ufak tefekti. Komiser onu muhatap bile almıyordu. Tercan kabul ettikten

sonra, o problem değildi. Arkasında duran Mehmet'e bakmadan;

"Sen?" diye sertçe sordu.

"Kabul etmiyorum."

"Bak oğlum aklını başına topla, kabul etmeyen yok, sen de nasıl olsa kabul edeceksin, gel kendini ezdirme..."

Mehmet, öğütleri sessizce dinledikten sonra:

"Benim ilgim yok, şansımı deneyeceğim," dedi.

Ona şanssızlığını ispat etmekte kararlıydılar. Hepimizi odadan çıkartıp hücrelerimize aldılar.

Çıglıkları duymamak için kulaklarımı kapattım. Ama nafile, çıgıklar beynime günlerce orada kalmak üzere yer ediyordu. Uzun bir süre sonra anlaşılan tek söz Mehmet'in "Gözüm gözüm!" demesiydi.

Sonra ses sustu. Mehmet hücrelerin tarafına getirilmemiş, hastaneye götürülmüştü. Hastaneden sonra getirilip koridora bırakıldı.

Koridordan sesler geliyordu:

"Tek gözlü Moşe Dayan." Siyah bantla bantlanmış tek gözünden dolayı işkenceciler Mehmet'e bu adı takmıştı.

Günlerin sırasını unuttuğu yerdi orası.

Birkaç gün sonra hücreme şuh kıyafetli biri geldi. İçeri girince kapıyı yumruklamaya başladı:

"Ayol açın kapıyı, ben burada duramam!"

Sese polis geldi:

"Kız niye vuruyorsun kapıyı?"

"Ben kız değilim, emin olabilirsiniz, isterseniz uygulamalı gösteririm." Kendini sergileyebildiği kadar sergiledi. Sonra da gözünü şaşılacaktır incaya kadar süzerek:

"Ay ben burada mı kalacağım?" diye sordu. Polis teselli etti:

"Şimdi ortalık çok karışık, sakinleşsin seni çıkartırız."

Ortalığın sakinleşmesiyle hücreden çıkartıldı. Hücreye sadece ortalık karıştıkça geldi.

Adı Fincan'dı. Polisler "Fincanı taştan oyarla, içine benimkini koyarlar..." diye türkü söylüyor, Fincan, "Ayyy şimdi olmaz!" diyor, cilveleşiyorlardı.

Fincan ismini değiştirip Nihan yapmıştı. İsnat edilen suç, kendi deyimiyle sevgilisine sünepe kocasını öldürtmekti. Sevgilisi tuvalete gidip gelirken, polisler dalga geçiyor, arkasından tekme atıyorlar, küfürlerle el hareketleri yapıyorlardı. Adam, uğruna cinayet işlediği sevgilisinin şuh kahkahaları arasında iki büklüm, bağırarak, hakaret eden polisin sesini duymamak için kafasını omuzlarının arasına gömmüş, gözleri yerde, titreyerek hücrelerine giriyordu.

Fincan'ın hücrede olduğu nadir anlardan birinde, karşı hücredeki arkadaşıyla konuşmak istedim. Fincan'ın ihbar edip etmeyeceğini bilmiyordum. Parmaklarımın ucunda yükselerek, arkadaşşıma "Nasılsın, kaç gündür buradasın?" diye sordum.

Fincan ispiyon etti.

"Neden şikâyet ettin. Bak onlar senin sevgilini de, seni de aşağılıyorlar," dedim.

"Benim için fark etmez şekerim, önemli olan aşkımızdı, o da yok şaşkınlığınız şimdi" dedi bir kahkaha attı.

"Benim için önemli olan bedenimin işe yaraması. İşe yaramak başından bela atmak için de, bela bulmak için de olabilir. Ne senin, ne de eski sevgilimin önemi var; beni kurtaracak olan onlar. Görüyorsun ya ne çabuk eskidi sünepe," dedi.

Emniyete geleli bir haftayı geçiyordu. Sürekli ezilmek ve horlanmak tepkilerimi yavaşlatmıştı. Hiçbir şeye karşı çıkmıyordum. Boyunlarımıza dolanan ip her taraftan çekiliyordu. Acıdan kanıyorduk, kanaya kanaya tükeniyorduk. Kanlarımızı ayaklarımızın altındaki cilalanmış mermer zemin içtikçe içiyor, bizler et kemik yok olurken, zemindeki oyuklar

o kanları çekiyor ve her yer hiçbir şey olamamış gibi tertemiz kalıyordu.

“Hazırlan gidiyorsun!” dediler. Altıma serdiğim hırkayı torbaya koydum. Fincan’a bakmadan dışarı çıktım. Fincan tırnağıyla oynamaya devam etti.

MAMAK'A DÖNÜŞ

Güzelliğin iki ucu acıdaydı. Emniyet ve cezaevi yolculuğunda Ankara'yı görüyorduk. Yine dış kafesteydik. Mamaklılar, oraları bilmenin tecrübesini, yeni gelenler acemiliğini yaşıyorlardı. İdare yeni gelene, unutamayacağı hoş geldin töreni yapıyordu.

Doktor muayene edecek gerekçesiyle hafta sonunu dış kafeste, betonun üzerinde yatarak geçirdik. Nefes alış verişimiz, oturuşumuz, kalkışımız, kımıldamamız, tualete gidip gelmemiz, yemek yememiz askeri disiplindeydi.

Erkekler karşı kafesteydi. Dayakların tatili yoktu. Kurallara göre uyumamız isteniyordu ancak uyku kural dinlemiyordu. Soğuk ve sert zemin, askerlerin bağırırları, dayakları arasında uyumak mümkün değildi. Arkadaşlarımızdan Moşe Dayan lakabını taktıkları Mehmet emniyette kalmıştı. Gözünün iyileşmesi bekleniyordu.

Yeni gelen erkek tutukluları tek tek fotoğraf çekilen odaya alıyor, saatlerce dövüyor, hakaret ediyorlardı. Odadan;

“Kalk lan, kalk!” sesleri geliyordu.

Hoş geldin dayağı sırasında Tercan'ın kolunu kırdılar.

“Kolum, kolum!” diye inliyordu.

Dayak yiyecekler sırasını bekliyordu. Otobüs sırası, yemek sırası bekler gibi. Odadan her çıkanın yüzü panik ve acı

içindeydi.

“Tuvalete gidebilir miyim komutanım?”

“Yasak altına sığ!”

“Dik otur ulan!”

“Atatürk’ün gençliğe hitabı başla!”

“Hey kör sen, dik dur, sen buraya gel!”

Emniyete her gidiş gelişte önlerimize konan numaralarla fotoğraflarımız çekiliyordu.

Doktor iki gün sonra geldiğinde iğrenerek suratımıza, Tercan’ın koluna bakıp “haricen sağlam” yazdıktan sonra, Tercan’ı kolunun alçıya alınması için hastaneye gönderdi.

Arkadaşlarım yine sevgilerini üzerime boca ederek karşıladı. Emniyetten kalan dış darbeler bir süre sonra kayboldu, içten içe hesaplaşmalar ise her gün biraz daha koyulaşarak sürdü.

DAVALAR AÇILIYOR

Ana Dev-Yol davasının hazırlık aşaması tamamlandı. Ansiklopedi kalınlığında iki cilt iddianame geldi ve unutulmaya yüz tutmuş emniyette yaşananları bulduğumuz güne, mekâna getirdi. İki yıldır inkâr edilenler, yaşandığı günün acısı ve tazeliğiyle ortaya çıktı.

İki yıldır hiçbir şeyi kabul etmediğini söyleyen Meliha, duvarın dibinde ağlıyordu.

“Onları ben getirttim. Dayanamadım. Çok acı çektim. Onlardan başkası bilmez sanıyordum. Utanıyorum, bir sürü insanın öğrenecek olmasına dayanamıyorum.”

Bir başkası:

“Ben yalan söylemedim. Bak şu beni söyledi, ben ondan sonra yakalandım. Ortaya çıkanları kabullenmek zorunda kaldım,” diyordu.

Dünyam sarsılıyordu. Ben sorana, sohbet ettiklerime yaşadıklarımı anlatmıştım. Bunca zamandır kendimi suçlamıştım. Benden başka hiç kimse bir şey kabul etmedi sanmıştım.

Üst üste gelen emniyet yolculukları, tanık olduklarım, yaşadıklarım, acemiliklerim, güçsüzlüklerim, öfkem, kinim tüm benliğimi sarmıştı. Yeni şeyler öğrenmiş, kazanmış ve kaybetmişim. Düşmemek için tutunacak dal bulamıyordum.

dum. Var olmak ve yok olmak arasındaki ince çizgideydim.

Bizi toplu davaya dahil etmediler. Davamız hazırlık aşamasındaydı. Emniyet yolculuklarının ardından savcılık yolculukları başlamıştı. Suçlama sırası savcılara geldi.

Savcıların odasında ifadelerimiz alınırken, koridorda işkenceciler bekliyordu. Suçlamaları reddediyorduk, savcı avaz avaz bağıırıyordu:

“Siz kendinizi ne sanıyorsunuz? Bittiniz, yok oldunuz, hepinizi asacağız!” Masasından kalkmış bağırان adama bakıyordum. Asacak olanın sevincini anlamaya çalışıyordum.

Savcılıkta Ünsal’la yüzleştirildim. Alçıdaki ayağını sandalyeye uzatmış, baskı altında kalmadan ifade veriyordu. Savcı sordu:

“Tanıyor musun?”

“Evet, bahsettiğim kız buydu.”

Yalan söylediğini o da ben de biliyorduk. Yüzüme bakmıyordu. Ona kızamıyordum.

Tanık olarak çağırıldıklarıyla bizi aynı koridorda bekletiyorlar, adımızı okuyarak savcının odasına alıyorlardı. Bütün yönlendirmelere rağmen tanık tanımadığı, bilmediğini söylerse “Gelin buraya gelin, bakın burada kızlarımız da var,” di-yordu savcı. Onlar kölelerini satmaya çalışan sahipler, biz satışa çıkarılmış kölelerdik sanki. Beğenilirsek duvarların arasında yaşamlarımızın en güzel çağlarını tüketecektik.

Söylediklerimiz tutanaklara geçmiyordu. Tutanaklar, lastik gibi nereye çekersen oraya gidecek şekilde yazılıyor, söylediklerimiz yazılmıyordu.

Polis ve savcılık en az bir öldürmeyi bize yıkmaya kararlıydı. Onlar için ar meselesiydi. Emeklerinin boşa çıkmasını istemiyorlardı. Tanıkların yalanlarıyla, imzalatılan ifadeler birbirini tutmuyordu. Adım ve tipim tarif edilmişti ama iki tane esmer kız olacağı hesap edilmemişti. Cami hocasını getirmişlerdi.

“Gördüğün kız hangisiydi?”

“Esmerdi, şu ikisinden biri olabilir.”

Savcı, tanık ismimizi öğrensin diye soruyordu. Önümüzde gezinen, yüzümüze uzun uzun baktığı halde tanımayan tanık, adımı duyunca gökten vahi inmişçesine beni teşhis ediyordu:

“Adı Pamuk olan.”

“Yaz oğlum, tanık, Pamuk Yıldız’ı göstererek, benim olayda gördüğüm kişi budur, dedi. Sanıklara soruldu.”

“Tanık beni tanıyarak değil ismimi öğrenerek gelmiştir, dışarıda saatlerce yüz yüze kaldık, tanıyamadı, bu odada dakikalarca yüzümüze baktı tanıyamadı, ismimi söylenince hatırladığını söyledi,” dedim. Tutanağa:

“Tanık Pamuk Yıldız ismindeki kız demiştir,” diye geçti.

Esnek, delil olabilecek şekilde yazdılar ve yıllarca cezaevinde kalmamıza neden gösterdiler.

Kimileri geliyor, kapının arkasından kendisine kimin ateş ettiğini gördüğünü söylüyor ve tanıdığı, sol görüşlü olarak bildiği ne kadar insan varsa gösteriyordu.

Savcı delil topluyordu! Defalarca savcılığa götürüldük. Her defasında mahalleden faşistler getiriliyor, işkenceciler koridorda tehditkâr varlıklarını sürdürüyordu. Bu kadar kinin nedenini artık düşünmüyorduk ama şaşmadan da edemiyorduk.

Kurdukları ateş çemberinden geçmek zorundaydık. Bazılarımız geçemiyor, takılıyor, yanıyordu. Ellerimiz kollarımız, gözlerimiz, kaşlarımız, ağızlarımız şekilden şekle giriyor, büzüşüyordu. Acıyla kıvranıyor ve ölüyorduk. Sakat kalıyorduk, iyileşemiyorduk.

Oysa hepimizden bu sınavı vermemiz isteniyordu. Sınav sonuçları yaşamımızın dönüm noktasını oluşturacaktı. İnançlarımız, kişiliklerimiz, onurumuz karşısına, kişiliksiz-

liklerimiz, inançsızlıklarımız ve onursuzluklarımız konmuştu, ortada acılar vardı. Bedensel ve ruhsal sınavın sonucunu belirleyecek olan!

İşkenceden ayağı sakatlanmış topallayan Ünsal, savcının odasında oturduğu sandalyede odaya girenleri teşhis ettiğinde, duyduğu acının bacağına olmadığını anlayacaktı. “Hiçbir baskı altında kalmadan ifademi veriyorum” dediğinde acıyan bacağına hareket ettirmek için iki elini kullanacaktı. Acının korkusu, arkadaşının boynuna ilmikleri geçiriyordu. Acılar çabuk geçiyordu, yaralar kabuk bağlıyor ve iyileşiyordu. Diller ne konuşursa konuşsun, hangi kahramanlık destanlarından pasajlar okursa okusun, beyinler unutmayacaktı korkuyu ve korkunun söylenttiklerini.

Vicdan denilen şey buydu demek. Oturmuştu yaşamımızın başköşesine. Bitmek ve çözülmek bilmeyen sorular yumağı konmuştu herkesin önüne. Yumağı çözmek için başına geçiyor, bulduğumuz bir düğümü çözerek ilerliyorduk. Çözülen yumak tekrar düğümleniyordu. Ne koparıp atabiliyor ne de çözebiliyorduk.

Yat saatinden sonra ortalıkta dolanmak yaşıktı. Yatakta dönüp duruyordum. Yatağın içindeki çaputlar top top taş olmuş, her yanıma acıtıyordu.

Elime aldığım kitabın satırlarında gözlerim gidip geliyordu; fakat okuduğumu anlamıyordum. Beynimin içi emniyet doluydu. Yaşadıklarımı tekrar tekrar, daha çok acı duyarak yaşıyordum. Yaşarken farkında olmadığım aşağılanmayı, yok edilmeyi hazmedemiyordum. Güvensizlik sarmıştı her yanıma. Başkalarına da kendime de güvenemiyordum. Yaşamak için onu bulmak zorundaydım.

“Sabah olmayacak mı, sabah olmayacak mı?”

Biri ayağımı sarstı.

“Uyuyor musun?”

“Hayır.”

“Zulamda bir sigaram var, gel içelim.”

İstediğim sıcaklık buydu.

Askerlere görünmemek için koğuştan mutfak tarafına geçen kapıdan kafalarımızı eğerek geçtik. Şimdi sıra kuledaki askere gözükmemekteydi. Eğilerek koridorun dibinden, kullanılmayan çöp tenekesinin bulunduğu yere geçtik ve yan yana çömelerek oturduk. Sigarayı yakıp birbirimize vererek içmeye başladık. Dumanın dışarı gitmesine izin vermeden içiyorduk. Konuşmuyorduk. Birbirimizi anlıyorduk. Duygularımızı anlatacak söz yoktu. Hangi harfi hangisinin yanına götürürsek götürelim, yaşadıklarımızı anlatamayacaklarını ikimiz de biliyorduk. Yaşadıklarımız karşısında sözcükler çaresiz ve zavallıydı.

Fatma ile fazla samimiyetim yoktu. Nereden başlayacağımızı bilemiyorduk. Uyumadığımı fark etmiş olması bana sahiplenilmenin sıcaklığını vermişti. Bir süre sonra sessizliği o bozdu:

“Neden uyumuyorsun?”

İçime kapanıklığım, insanlardan kendimi soyutlamışlığım, sarsılan güvenim, hiç kimsenin bana güvenmediğini düşündürüyordu. Baş başa kaldığım sorunlarımı çözememem cezaevi koşullarını kaldıramamam, sorunların içinde boğulmama neden oluyordu. Koğuşun dar hayatı içinde az insanla ilişkim vardı. Onlarla da “geyik muhabbeti” ediyorduk. Yıllarca aynı odada kaldığımız halde kendimize dair hiçbir şeyi konuşmuyorduk. Bunlara dışarıdaki yaşamımın darlığı eklenince, hapislane içine tekrar hapsedilmiş gibi hissediyordum. Soruyu nasıl yanıtlayacağımı şaşırdım.

“Uykum kaçtı,” dedim.

“Benim de, dikkat ediyorum, genellikle uyumuyorsun.”

“Sen de öyle.”

“Uykun neden kaçıyor?”

Yine ne diyeceğimi bilemedim.

Sessizlik konuşma hakkımı yine ona verdi.

“Emniyete neden seni çok getirip götürüyorlar?”

Dolmuş dolmuş ve birden taşmıştım. Yaşadıklarımı ağlayarak anlatıyordum. Kendimi, yenilgimi... Hesapsız kitapsızdı acım. Yaşadıklarımız ortaktı. Gözyaşlarımız yanaklarımızdan iniyor, kucağımıza damlıyordu. Zuladan bir sigara daha çıktı. Bir fırt o, bir fırt ben çekerek içtik. Ne kadar konuştum, o neler anlattı hatırlamıyorum. Hissettiğim, beynimin boşaldığı, duygularımın her yana dolduğuydu. Fatma'nın benim için neler düşüneceği umurumda değildi. Gün sabaha dönüyordu. Sessizce oturuyorduk. Sessizliği o bozdu:

“Şunu unutma, yaşadıklarını çoğu insan yaşamadı, gördüklerini çoğu insan görmedi. Çoğu senin kadar açık olmadı ve senin kadar düşünmedi. Senin verdiği zarar deveye kulak bile değil. Neler neler yaşandı. Ne ihanetler sergilendi bilmezsin. Sen iyilerdensin.”

Duymak istediğim bunlar mıydı? Değer verilmek, iyi insan olduğumun başkası tarafından söylenmesi içimi rahatlatmıştı.

Çok acı çekiyordu, içtendi. Eşi, dostu, arkadaşı ilmiğin ucundaydı. Konuşması acıydı. Sözler ağzından ağıt gibi çıkıyordu. Buna neden çok yakınının ihaneti miydi? Sesindeki yargı, ihanetlerden geçmişliğin yargısıydı. İnadında, inancının çelikliği vardı. Bunu hiç kimsede hissetmemiştim.

İKİ TAHLİYE

Dayaklar, yasaklar, gece gündüz baskınları, yatakları dağıtmalar, eşyaları yağma etmeler yaşamımızdı. Dışarı güne uzaklaşıyordu. Anne, baba, eş, kardeş yasağımız olmadığı zaman tellerin arasından, beş dakika görülen, mektuplarda, çok iyiyim diye yazılandı. Hayallerimizde gökyüzünün altında yürümek vardı.

Büyük davadan Sevgi ve Suzan tahliye olmuşlardı. Bu, onlar için de bizim için de sürprizdi. Koğuştta uğultu koptu. Herkes bir şey tembih ediyordu:

“Benim için simit ye!”

“Benim için sinemaya git.”

“Benim için uçsuz bucaksız yollarda yürü.”

“Naneyi unutmama.”

Cezaevinde bıçak yasak olduğu için koğuştta cunta öncesinden kalan kör bir bıçak vardı. Saklana saklana bize gelmişti. 1. koğuşa kim taşınırsa bıçağın yeri bir şekilde iletiliyor ve idare bulamadıkça sevinerek saklıyorduk. Koparamadığımız ipleri kesmekte, açamadığımız herhangi bir şeyi açmakta kullanılıyor ve sonra saklıyorduk. Gerekli olduğunda birbirimize yerini sorarken, duymasınlar diye adını nane koymuştuk. Her bıçağın adı bizim için naneydi artık. Alışkanlıkla kantinden gelen plastik bıçaklara da nane diyorduk kendi aramızda.

“Naneyi versene, kantine on tane nane yaz...” Öylesine iç-selleştirmişiz ki kantin geldiğinde plastik bıçaklar çıkmayınca görevli arkadaş askere, “Aaaa on tane de nane istemiştik o yok,” diyordu.

Siparişleri aldılar, askerin “çabuk çık” sözleri arasında kalanlara sarıldılar.

Koğuştan çıkmalarıyla, her çıkanın ardından yapıldığı gibi anıları yâd edildi.

“Ne inattı!”

“İdare zevkle dayak atacağı birini kaybetti.”

“Emniyette işkenceci Suzan’a “Senin yine ne bokların” çıktı demişti de, o da “Vallahi o boklar benim değil,” demişti.

İki gün sonra, sayımda Pörtlek’in nutkunu hazır olda, boşa konuşuyorsun edasıyla sözlere dikkat etmeden dinledik:

“Suçlu olanlar buradan gidemez, er geç dönecekleri yer burasıdır, işte iki arkadaşınız yanlışlıkla gönderildiler ve tekrar döndüler.”

Sözlerini, sanatçıyı sahneye davet eder gibi kolunu kaldırıp kapı yönünü göstererek bitirdi.

Eliyle işaret ettiği yöne kafamızı çevirdik. Şaşırdık. Sevgi ile Suzan sanki bize kavuştuklarına sevinmiş gibi gülüm-süyorlardı. İkisi de aynı koğuştan tahliye olmalarına rağmen, Sevgi’yi birinci, Suzan’ı ikinci koğuşa verdiler. Dayaklarımızı yiyip sağa sola dön komutundan sonra koğuşa girdik. Sevgi’yi banka oturtup yüzüne “ne oldu” diye sorarak baktık.

“Baştan anlatayım. Buradan çıktık, dış kafese kadar so-runsuz gittik. Aramada biraz sorun çıktı. Tahliye işlemlerini beklerken sohbet ediyorduk. Raci teftişe gelmiş, bize “Arkamızı dönün!” dedi. Arkamızı dönmeyeceğimizi söyledik. Askerlere “Şunları döndürün!” dedi. Kafese girdiler, kollarımızı kıvrarak yüzümüzü duvara döndürüp arkamızda beklediler. Bırakınca tekrar yüzümüzü döndük. Bunun üzerine, gözlerimizi bağlayarak küfürler arasında kafesin demirlerine kelep-

çelediler. Başta Raci olmak üzere yumrukladılar, tokatladılar, copladılar... O arada galiba tehdit etmişiz. Yanınıza kalmayacak, hesabını soracağız...” demişiz.

Gülerek “Galiba mı?” diye sorduk.

“Galiba!” diye devam etti.

“İşlemler bitene kadar demirlere bağlı kaldık, küfürler arasında dayak yedik. İşlemlerimiz bitti ve bıraktılar. Eve gittik, herkes şok geçirdi. Her tarafımız çürük içindeydi.”

Yüzü, bacakları, elleri, kolları mordu.

“Akşam oldu yattık, daha uykuya geçmemiştik ki, polisler evin etrafını sardılar, hakkımızda ihbar olduğunu söyleyerek gözaltına aldılar. DAL’a getirildik.”

“İşkence yaptılar mı?”

“Yapmadılar sayılır, sadece bu izlerin bizden dolayı olduğunu söylerseniz kendinizi yok bilin, yalan söylemeyeceğiniz konusunda size inanıyor ve güveniyoruz,” diyerek dalga geçtiler. Mamak bizi aratmıyor, diye de sevindiler.

Gülüşmeler arasında devam etti:

“Bir gece ve gündüz orada kaldık. Sonra sorgu hâkimliğine çıktık. Tutuklandık. Askerlere ve Türk ordusuna hakaret ettiğimiz, askerleri dövdüğümüz ve tehdit ettiğimiz iddia edilerek cezaevi idaresi suç duyurusunda bulunmuş. Asıl hakaret edilenin, dövülenin biz olduğumuzu, izlerimizin bulunduğunu, tespit ettirmek istediğimizi söyledik. İsteklerimiz reddedildi. Hakkımızda tanıklar varmış, askerlerde dayak izleri tespit edilmiş.”

Daha önce de askerleri dövmekten dava açılmış ve be-
raatla sonuçlanmıştı. Basında mahkeme ifadeleri yer almış,
idare de aleyhine olan bu durumu ortadan kaldırmak için,
böyle iftiralarda uzun süre bulunmamıştı. Bu olayla birlik-
te, bu tür davaların açılması son buldu fakat mahkeme Suzan
ve Sevgi’ye ceza verdi, cezaları da onayladı, sivil cezaevlerinde
hükümlerini tamamladılar.

YAŞAM HER ŞEYE RAĞMEN DEVAM EDİYOR

Emniyetten geldikten kısa bir süre sonra idare binasına çağırıldılar. Annem savcılığa “Kızımın yaşamından endişe ediyorum,” diye dilekçe vermiş. Görüş yasağımız vardı, emniyet ile cezaevi arasında mekik dokuyordum. Annem emniyete götürüldüğümü öğrenmiş, gidip sormuş. Cezaevine yolladık demişler. Cezaevine geldiğinde emniyette demişler. Günlerce aramış. Haber almak için ısrar edince polis “Öldürdük attık,” demiş. Bunun üzerine benim mahalleden çıkmayan annem, Ankara’da kapısını çalabileceği ne kadar yetkili makam varsa aramış bulunmuş. Savcılığa suç duyurusunda bulunmuş. Ancak dilekçesi ben cezaevine geldikten sonra işlem görmeye başlamış.

Cezaevi işkencecisi Akkurt:

“Sen ölü müsün, sağ mısın?”

“Anlamadım!”

“Bak bak konuşuyor, bu sağ vallahi.”

“Yaz bakalım şuraya halen sağ ve sıhhatli olduğunu.”

“Sen okula gidiyor muydun?”

“Evet.”

“Hangi okula?”

“Liseye.”

Şivemi köylü bularak yanında bulunan Dr. Santim’e taklidimi yaptı.

“Hangi liğseye?”

Yine gizli gizli sigara içiyorduk. Çektiğim fırttan sonra ayağa kalktığımda başım döndü, gözümün önü karardı. Kalbim, içimden çıkmak istercesine derimi yumrukluyordu. Arkadaşlarım götürüp yatağa yatırdılar.

Ertesi sabah sigara içmediğim halde yine çarpıntım vardı. Revire çıkmak için adımlı listeye yazdırdım. Revirde, işkencecilerin en büyük destekçisi, Dr Santim adını taktığımız başhekim vardı. Santim, hastaların şikâyetlerini dinlemez, herkese sorununun psikolojik olduğunu söyler, sakinleştirici verirdi.

“Şikâyetin ne?”

“Nabzım yükseliyor, gözümün önü kararıyor ve düşünüyorum.”

“Cinsel problemlerin vardır, psikolojik,” dedi.

Santim’in ne diyeceğini bile bile revire çıktığım için kendime kızdım, sinirim bozuldu, ağladım. Çarpıntılarım devam ediyordu. Ani kalkmalarda kalbim derimi yumruklamaya başlıyordu. Dr. Özlem “Bir de ben muayene edeyim. Aletim olmadan zor olacak ama anlamaya çalışırım,” dedi. Tuvalet tarafında, yerimde zıplamamı, sonra da koşarak koğuşa gelmemi istedi. Eliyle muayene etti, kulağı ile dinledi.

“Küçükken romatizma geçirdin mi?”

“Evet, iki kere de hastanede yattım, akut eklem romatizması dediler.”

“Tam teşekküllü bir hastanede muayene olman gerekir. Romatizmadan dolayı kalp kapakçığın zarar görmüş olabilir,” dedi.

Özlem’in söylediklerine önce aldırmadım. İnsanı içerde evhamlı oluyordu. Hasta olmak istemiyordum. Eziyetlere hasta olarak katlanmanın zorluğunu yaşamak istemiyordum.

“Tekrar revire çık, hastaneye göndermelerini iste,” diyerek revir listesine ismimi yazdılar.

Bu sefer başka doktor vardı.

“Sık sık geliyorsun, kalbini dinleyelim bakalım neyin var,” diyerek muayene etti. Muayene bittikten sonra gripsin der gibi:

“Aort kapağında sorun var. Yapacak bir şey yok. İstirahatlı kartı veririz. Bademciklerinin alınması gerekir; ama askerimizinkini bile aldırıyoruz, pahalı oluyor, yapacak bir şey yok.”

“Hastaneye sevkimi istiyorum.”

“Sevklik bir şey yok, tedavin uzun süreli, gerek yok.”

İsrar edemedim. Koridoru nasıl geçtiğimi bilemiyordum. Sanki hastalığımı zevkle söylemişlerdi.

Koğuşa girdim.

Önce Özlem, sonra herkes “Ne oldu?” diye sordu. Boğazıma acı saplandı. Daha fazla zorlamadan gözyaşlarımı bıraktım.

“Aort darlığı varmış, yapacak bir şey yokmuş,” dedim.

“Ne demek yokmuş, hemen avukatını çağırttıralım, hastaneye sevkini istesin, güçlü olmalısın, buna mecbursun, başka seçeneğin yok!” dediler. Güçlü olacaktım. Verilen öğüte itaat ettim.

Avukatım geldi:

Avukatlarımız dışarı açılan pencерemizdi. Özgürlük kokularının temsilcisiydiler. İlk zamanlar hiç tanımadığım birinin sırlarıma ortak olmasını kabullenemedim. İmzalatılan ifadeleri bilmeleri, yaşadıklarımı anlatamam beni onlara karşı çekingen yaptı. Fakat bu rahatsızlığım kısa sürdü. Birkaç görüşme sonunda tecrübe ve yaşanmışlığın hoşgörüsünü buldum.

Aynı büroda çalışan üç kişiydiler; birini baba, birini anne, birini abla sıcaklığında sevdim.

Görüşmelerimiz kısa sürüyordu. Sınırlı olan ama yasaklanmayan! Görüşüme Şenal Abla gelmişti.

“Nasılsın, iyi misin?”den sonra hastalığımı anlattım. Şenal Abla ile yakınlaşmamız, hastalığının başladığı ve devamının açıldığı döneme denk geldi.

“Dilekçe yazarım, hastaneye sevkini isterim,” dedi.

Birkaç gün sonra emniyet dönüşünde çağırdıkları gibi idareye çağırdılar. Şikâyetle bozulmuşlardı.

Binbaşı küçümsediğini göstermek amacıyla baktı ve gitti. İç emniyet amiri önüme bir kâğıt uzattı, “Hiçbir şikâyetim yok diye yaz,” dedi. “Kalp rahatsızlığımdan başka şikâyetim yok,” yazdım. Bir süre sonra hastaneye sevk edildim.

Hastaneye gitmek; yollardan geçmek, başka insanlar, yaşlılar, gençler ve en güzeli çocuklar görmek demekti. Kelepçemiz, polislerin “dağılın dağılın, yol verin” diye panikli bağırımları, insanların ürkek, çekingen, acıyan, korkan veya oh çeken bakışlarına neden oluyordu. Çocuklara geriden bakıp göz kırpyorduk. Kaçıyor veya büyüklerinin arkasına saklanıyorlardı.

Annem hastaneye sevk edileceğimi öğrendikten sonra, dokunacağının ve sarılacağının umudu ile her sabah hastaneye geliyormuş. O gün de gelmiş ve beni görmüştü. Polisler yanıma yaklaştırmıyorlardı. Annem takip ediyor, koşuyor, polisleri yalvarıyordu:

“Ne olur bir halını hatırlını sorayım, o benim kızım.”

“Yasak!” sözü tüm kapıları kapatıyordu.

Muayene eden kardiyolog, cezaevi doktoruna benzemi-yordu. İri yarı cüssesinin altındaki hassaslığı hissettim. Bizim için azarlamayan, kötü davranmayan herkes iyiydi. Normal davranışa hasrettik. Muayene ettikten sonra:

“Yatacak, yatış işlemlerini yaptırın,” dedi.

Polis:

“Cezaevinin talimatı var, tutukluyu geri götürmem gerekiyor,” dedi.

“O zaman hiçbir işlem yapmam.”

Yatış işlemlerini tamamlamak için geçen sürede küçük bir odaya aldılar. Yanımda bir polis kaldı. Annem bekletildiğim odayı bulmuş ve kapıyı ürkek açmıştı. Polis bir şey demedi. Annem içeri girip yanıma oturdu. Sonra birden bana sarıldı, ellerimi yüzlerimi öpmeye başladı. Gözyaşları yanağımı ıslatıyordu. Polisle göz göze geldik, o da ağlıyordu. Sigara yakıp odadan çıktı. Bakışları özlemlerimizin arasında kaldı.

Kısa geçmişimi ve ödetilen bedeli düşündüm.

İlkokulu bitirdiğimde yaşamın cömert davranmayacağını anlamıştım. Mahallemizde ortaokul yoktu. Bir ilkokulda sabahçı ve öğlenciler dağıldıktan sonra biz başlıyorduk. Çoğu dersimiz boş geçiyordu. Geleceğimin yıkıldığını görüyordum. Daha iyi okullarda okuyanlarla aynı koşullarda yarışacaktım. Aç bir atla, doğumundan itibaren itinayla bakılmış atın yarışı gibi bizi yarıştıracaklar ve adına “eğitim eşitliği” diyeceklerdi. Yarışa katılmak bile komikti. Kaybedeceğimiz baştan belliydi. Öğretmeni olmayan derslerden beş yazı olarak geçiriliyorduk hepimiz.

O zamanların ortaokul öğrencileri Kemalettin Tuğcu’nun kederli, öksüz çocuk kitaplarını okuyup ağlamıyorlardı.

“Öğretmen isteriz!”

“Yeni okul isteriz!” diye bağııyorlardı.

Çevremde herkes solcuydu. Okuduğumuz kitaplar bizi anlatıyordu.

“Türkiye’de sınıflar vardı. Ezen büyük sınıf, ezilen küçük sınıfı parçalayıp bölüp yönetiyordu.”

Kitap okumayı seviyordum. Biriktirdiğim paralarla kapağını beğendiğim için Fakir Baykurt’un Tırpan’ını aldım. Dürü’nün kaderini okuyordum, köyün ağası Kabak Mustu’ya verilmişti. Dürü de Kabak Mustu’yu gerdek gecesi Ulugış Nine’nin verdiği tırpanla öldürmüştü. Sonra başına çok kötü işler gelmişti ama yine de öldürmüştü Dürü’yü okuduğum

günler, onu kafamda canlandırarak, hayaller kurarak uyuyordum. Ben de Dürü gibi olacaktım, boyun eğmeyecektim, karşı çıkacaktım. Gerekirse yaşamımı verecektim. Yaşam dediğin neydi ki, yoksulluk, baskı, eşitsizlik.

Sol içerikli kitapları ders kitaplarımın arasında okuyordum. Annemin okumuş yazmışlığı olmadığı halde, ders çalışmadığımı anlıyor, kitabı elimden alıyor, beni dövüyordu. Ben yine de okuyordum. Televizyonda reklamlar çıktığında, babam küfür etmeye başlardı:

“Bunlar neyle alınacak demiyorlar babasının ağzına sıçtıklarım!”

Devrim evden başlardı, hemen atılıp babamı destekler:

“Bunlar hep kâr amacıyla, çocukları kandırmak, tüketimi körüklemek için,” derdim. Babam da, gününün yorgunluğunu benden çıkarır, üstüme yürür, döver, bağırırdı:

“Şuna bak kız başı ile benden olan bana akıl veriyor!” Sonra da böyle olmamın suçlusunu bulurdu:

“Hep senin yüzünden, kız kısmısı okusa ne olacak okumasa ne olacak, okuyacak diye tutturdun, bu kız oğlanı da aratacak,” diye anneme çıkışırdı.

Liseye geldiğimde, her şeyi daha net görür olmuştum. Okulumuza yakın olan Abidinpaşa Lisesi’ne faşistler saldırıyor, teneffüsteki öğrencileri tarıyor, yaralananlar, ölenler oluyordu. Failleri bulunamıyordu. Polisler taramayı izliyordardı. Peş peşe cenaze törenleri, mitingler oluyordu. Katılmak için dayağı göze alarak kaçıyordum. Dönüşte babamdan ya da annemden dayağımı yiyordum.

Katliamları duyuyor, okuyor ve tepki gösteriyorduk. Kahramanmaraş katliamının yıldönümünde okulda boykot yapmış derslere girmemiştik. Okulumuzu askerler sarmıştı. Sınıflara sığınmış, kapıların arkasına sıraları yığmıştık. Askerler koridor ve sınıflardaki barikatları aşmış, her tarafı yerle bir etmişlerdi. Sınıfta hepimiz bir köşeye çekilmiş, başımıza gele-

cekleri korkuyla beklemeye başlamıştık. Askerlerin bağırma-
larını duyuyor, tüfeklerinin dipçığıyle kapıyı kırdıklarını izli-
yorduk. Kapı kırılmış, sıraların arasından yağmur gibi asker-
ler içeri girmişti.

“Yere yatın!”

Üst üste yere yattık. Askerler birimizin sırtına çıkıp ya-
nında yatanı tüfeğin dipçığı ile eziyordu. Erkek arkadaşları-
mız bizi korumaya çalışıyordu. Sonra hepimizi sürükleyerek
okulun kantin boşluğuna indirmiş ve sıraya dizmişlerdi. Kan-
tinin önü gözünden, kulağından, burnundan kan gelenlerle
dolmuştu. Sıraya girmiş, seçilmeyi bekliyorduk. Boyu uzun,
parkalı, saçını atkuyruğu yapmış olan kızları ayırmış, döverek
otobüslere bindirip götürmüşlerdi. Günlerce çığlıklarla yat-
mış kalkmıştım. Protesto için ne yapabileceğimizi konuşmak
üzere halkevinde toplanmıştık. Halkevini basmışlardı. Pence-
reden atlayarak kaçmıştık. Arkamızdan ateş ediyorlardı. Kur-
şunlar yanıımızdan ses çıkararak geçiyordu.

Olaylar yılların önünde koşarak gidiyordu. Ortaokul ço-
cukları “yeni baskı yasa tasarılarını” tartışıyorlardı. Biz bun-
ları yaşarken evde okula yollamamak gerektiği tartışılıyordu.
Okuldan almaya karar verdiklerinde, iki kazağımı alarak ev-
den ayrılmış, ara sıra uğrar olmuştum. Geldiğimde annem ve
babam benimle konuşmuyordu.

Ayrıldıktan sonra “annen çok kötü” diye bir haber gel-
mişti. Annemi görmeye gelmişim. Nelerle karşılaşacağımı
bilmiyordum; ama ne olursa olsun gidip annemi görecektim ve
tekrar dönecektim.

Annem yatak döşek yatıyordu, sesi zor çıkıyordu. O gece
evde kaldım. Babam sırtıma bir iki yumruk indirdi. Sabah evi
temizliyordum. Annemin karyolasının yanını süpürürken ölü
gibi soğuk bir el bileğimi yakaladı. Yatağın yanına doğru çek-
ti beni. Ses asırlar ötesinden, derinden geliyordu.

“Adın ne senin?”

“Pamuk.”

“Benim de senin yaşımda bir kızım vardı. Okuyacaktı, doktor olup beni babasından kurtaracaktı, o öldü,” dedi. Derin bir suskunluktan sonra devam etti.

“Onu devrimciler öldürdü.”

Annem beni tanıımıyordu. Eve bağlamak için numarayı yapabileceğini düşünmemiştim. Başında ağlıyordum, annem konuşmasını sürdürdü:

“Gitme, sana güzel elbiseler alırım, seni gezmelere götürürüm.” O gece de kaldım. Karar vermiştim, gidecektim. Onlardaki gericiliği yıkacaktım. Gitmezsem yaşamımın anlamı yoktu. Doğru bulduğum değerler uğruna gidecek, mücadele edecektim. Yaşadığımı duyumsuyordum, bunun tadını almıştım.

Annem kendisini toparlamaya başlamıştı. Salonun kapısından çıktığım an bağıırıyordu, içeri girdiğimde bağırان kendisi değilmiş gibi davranıyordu.

“Yarın ayağa kalkarım, bak şu kızına ne almış, sana da çok yakışır ben de sana alırım,” diyordu. Sessiz dinliyordum. Ertesi gün annemin bardağını mutfığa bıraktım ve ayakkabıyı alarak kaçtım. Yolda arkamdan Fuat’ın seslendiğini duydum. Gözlerimden inen yaşları engelleyemiyordum. Fuat:

“İstersen dön, karar senin,” dedi. Sinirlenerek:

“Öyle düşünseydim evde kalırdım,” dedim.

Annem bir daha ayılıp bayılmamış, benimle de konuşmamıştı. Hayallerinin yıkılmasının sorumlusu bendim. Cezaevinde olduğum yıllar boyunca benimle acı çekti, gurur duydu, beni savundu.

Annem ben cezaevine girene kadar mahalleden dışarı çıkmamıştı. Cezaevi kapılarında tutuklu yakınları ile tanışmış, onlarla acılarını, dertlerini paylaşmıştı. Sabahın köründe Mamak’ın acı soğuşunu, iteklenmeleri, horlanmaları, hakaretleri yaşamış, görüş için saatlerce bekletildikleri dış niza-

miyeden bekleme salonuna girerken yanan sobanın söndürölüşüne tanık olmuştu. Avukat tutmak için ilk defa okumuş birinin bürosuna gittiğinde halıflekse basmamak için ayak-kabıllarını çıkarmıştı. Elini kolunu nereye koyacağını şaşırarak konuşmuştu.

Babam herkesin içinde terslemiş bağırmış, sırtından “yürü” diye iteklemişti. Akraba çevresinden çıktıktan sonra babamın her türlü hakareti daha ağırlına gider olmuş, ona karşı gelmeye başlamıştı. Babam git dese de demese de gidiyordu. Babamdan habersiz kasadan beş kuruş almadığı halde benim için alıyor, bana da hiçbir şey söylemiyordu. Mahkeme kapılarına görüş kapılarına, hastane kapılarına kardeşim Yusuf’la gidiyordu. Yaşamları artık cezaevi kapıları, görüş yasaklarıydı.

Annem hastaneye yatış işlemlerimin tamamlanmasından sonra eve gitti, ne lazımsa alıp geldi. Hastanedeki diğer hastalarla aynı koridorda kalıyorduk. Tutuklu koğuşunda aylardır yatan Candan vardı. Candan’ın kılcal damarlarının uçlarında iltihaplanma ve kanama oluyordu. En ufak darpta morarıyor ve gün güne zayıflıyordu. Hastalığına uzun süre teşhis koyamamışlardı. Çok narindi. Koğuşun en güzel kızıydı. Uzun ince boyu ve sarı saçlarıyla cezaevinin sertliğine aykırılığundan hasta olmuş gibiydi.

Asker ve subay yakını olan hastalar bizi sevmedi. Hak-kımızda akla hayale gelmeyecek hikâyeler uyduruyor, bizi gözetliyor ve huzursuz etmeye çalışıyorlardı. Kadın polisler yalnız olduklarında bizimle sohbet ediyorlar, iyi davranıyor ama dedikodulardan da etkileniyorlardı.

Hastanede yattığım günlerde annemle kavga bile ettik. Koğuşa dönmek istiyordum. Annemin beni görebilmek için kadın polislere yaranmaya çalışmasına tahammül edemiyordum. Hele hele kadın polisin “Annene söyle, görüş günü dışında gelmesin” demesi, söylememe rağmen annemin her gün

gelmesi, onu kovmalarına tanık olmama neden oluyordu. Terdirginliğim onu görünce sevinmemi engelliyordu.

Bir gün kapı açıldı. Yusuf yalnız başına içeri girdi. Saçlarını ıslatarak taramış, yan yatırmıştı. Beni görmek istemiş ve gelmişti. İlkokul beşe giderken bıraktığım kardeşimin büyüdüğünü o zaman hissettim.

Bademciğim alınırken annem kapıda:

“Kızımın boğazını kesiyorlar!” diye ağıt tutturmuştu. Doktor bademciğimi aldıktan sonra boğazımı kesmediğini ispat etmek için anneme vermişti.

Bir süre sonra Gülden geldi. Sayımızın üçe çıkmasıyla “kaçacaklar” söylentisi de yaygınlaştı. Sivil hastaların yattığı bölümden alınıp her tarafı demirli bölüme taşındık.

Daha önce doktorlar:

“Muayene sırasında hastamızla yalnız olmak istiyoruz,” diyerek polislerin dışarı çıkmasını rica etmişlerdi. Polisler güvenlik gerekçesiyle çıkmak istememişlerdi. Candan’ın doktoru:

“Nasıl kaçsınlar, biri ayakta zor duruyor, öteki pencereden atladığı an ölür. Ben bütün sorumluluğu üstüme alıyorum. Kaçarlarsa benden bilin,” demişti.

Kırk günü aşkın süre hastanede kaldım. Taburcu olamama neredeyse tahliye olmuş kadar sevindim.

Üç ayda bir kontrole gidecektim. Birkaç defa gönderdiler, sonra idare gerek görmediği için bir daha yollamadı. Gidişlerimde, annemi elinde çantası koşuştururken görüyordum. Aksi polislere denk geldiğimde yanıma yaklaştırmıyorlar, gözlerimin önünde itip kakıyorlar, bağırıyorlar, azarlıyorlardı. Hastaneye götürülüp getirilmeler eziyet haline gelmişti.

Uzun süredir bekleyen davalarımız açıldı. 12 Eylül döneminde açılan öteki davalar gibi çok idam talepliydi.

Akdere Dev-Yol davası olarak açılan, eklemelerle 53 sanıklı olan davamızda üç kızıydık. Arzu, Nalân ve ben. Üçümü-

zün de idamını istiyorlardı. Üçümüzün de boyu kısa olduğu için arkadaşlarımız bizimle dalga geçiyordu:

“Darağacında üç gollik.”

İlk duruşmada ben hastanedeydim.

1982'NİN HÜZÜNLÜ EYLÜL'Ü

Duruşma “İfadelere kaldıkları yerden devam edildi,” diye başladı.

Hastanede olduğum ve ifade vermediğim için benden başladılar. Hâkim bir şey anlattırmadı, kimlik tespitinden sonra isnat edilen suçlar okundu, bir diyeceğim olup olmadığa soruldu.

“Bana günlerce işkence yaptılar,” dedim. Hâkim kesti:

“İşkencenin dava ile ilişkisi yok, işkenceyi anlattırmayacağım. Suçlamalara ne diyorsun, daha önce suçlamalar çokken, polisler azaltmış, diyeceğin var mı?”

“Bana işke...”

“Kes, kes!”

Arzu, ifadesinin işkence altında alındığını söyledikten sonra ekledi:

“Bu o kadar açık ki! Ben ODTÜ öğrencisiyim, burada yargılanan çoğu insan farklı eğitim düzeyinde. Fakat ilkokul mezununun da, üniversite öğrencisinin de ifadelerinde örgütün amaç ve stratejisinin yazıldığı bölüm noktasından virgüllüne kadar aynı. Bu, hazırlanan ifadelerin herkese imzalatıldığına ispatıdır.”

Yaşça bizden büyük Kaplan:

“İfadem iradem dışında alınmıştır efendim. Benim an-

nem iki evlidir, polisler dört evli olarak yazmışlar. Bunu üç yapmanın dört yapmanın ne âlemi var, bana da iki evli yazmışlar,” dedi sitemle.

Hâkim sanıklardan, “polise sorun, ifadeyi onlar yazdı,” demesinden esinlenerek:

“Niye öyle yazmışlar polise sorun, ben nereden bileyim,” dedi.

Yargılamanın formalite ve komikliğine güldük. Hâkim gülmemizi hazmedemedi, sinirli:

“Ne sıırıyorsun kareli?” diyerek önde oturan birine fırça attı ve susturdu.

Mahsun, işkenceyle kabul ettirilen olayların olduğu tarihlerde tutuklu olduğunu söylüyor ve ispat ediyordu. Fakat mahkemenin araştırması üç yıl sürüyordu. Bir telefonla öğrenilebilecek gerçeği ancak üç yılda öğreniyorlardı. Mahsun üç yıl sonra tahliye oldu. Yine de şanslıydı. Yıllar sonra da olsa beraat etmişti. Ya kabul ettikleri olaylar olduğunda başka davadan cezaevinde olmayanlar nasıl ispat edeceklerdi?

Başım ağrıyordu. Nalân’dan masaj yapmasını istedim. Duruşmaları, emniyeti konuşmaya daldık. Nalân da cezaevinden emniyete götürülmüştü. Tekerleğin içine sokup ona da elektrik vermişler, tekerleği top gibi birbirlerine atmışlar, onu da falakaya yatırmışlardı. Ama suçlamaları kabul ettirememişlerdi. Konuşamadıklarımızı konuşarak hayal kırıklıklarımızın, acılarımızın içine daldık. Ne kadar konuştuk, başıma ne kadar masaj yaptı bilemedik. Zamanı unuttuk. Nalân parmaklarının acısını ertesi gün hissetmeye başlamıştı. Benim alnım iğneler batırılmış gibi yara olmuştu. Birbirimize bakıp bakıp güldük.

Mahkemenin istediği revir kartları değiştirilmiş olarak geldi. İzlerin silindiği yere “haricen sağlam” yazılmıştı. Cezaevi yönetimi işkenceci dostlarını zor durumda bırakmak istemiyordu.

Bu arada ana Dev-Yol davasının duruşmaları başlamıştı. Sanıklar üç gün mahkemeye gidiyor, sabahtan akşama kadar ifade veriyorlardı. Mahkemelerin açılması, dışarıya sızan ışığımız oldu.

1983 YENİ YIL

Bizim için de, eski yıl televizyon programlarındaki gibi küçülerek uzaklaşıyor, yeni yıl kocaman doğuyordu ve eski yıl küçülerek giderken, yeni yıl çeşitlenen dayaklarla büyüyordu.

Yeni yıl için program yapmaya başladık. Çalışmalarımız gizlilik içinde sürüyordu. Organizatörler mutfak tarafına hiç kimseyi geçirmiyordu. Kapalı perdenin arkasından arada sırada kahkahalar geliyordu. Günlerce süren provaların ardından yeni yıl nihayet gelmişti. Her günkü gibi o gün de dayaklarımızı yemiş, sayılarımızı saymış ve koğuşa alınmıştık.

Sayım gidince koğuşumuzu tiyatro düzenine soktuk. Yine kırmızı kaleminden ruj, yakılan kâğıdın karasından rimel, dantelli faniladan şuh buluz, iç eteklerden kat kat tül-den elbiseler, kesilen saçlardan bıyıklar, tuvalet ibriğinden testi yapılmıştı.

Oyun komediydi. Halk oyunlarından sonra başlayan tiyatromuzda kahkahalarımızı engelleyemedik. İkinci koğuşun sürekli uyarılması onların daha çok güldüklerinin gösteriydi. Birkaç uyarıdan sonra ikinci koğuşun kapısının sessizce açıldığını duyduk. Askerler bağırarak ikinci koğuşa dalmış, coplularak tutukluları çıkartmışlardı. Her şey yarım kaldı. İkinci koğuşun içeri almasını tedirgin bekliyorduk. Sıra bize geldiğinde saat gecenin ikisiydi.

Bağırtılar ve cop yağmuru arasında hava boşluğuna alındık. Ayakta “kıınıldamak, sağı sola bakmak yasak” talimatına uygun olarak iki saat durduk, dövölerek içeri alındık.

Koşuşumuz açlık grevindeki gibi dağıtılmıştı. Yataklar açılmış, içleri dökölmüştü. Yılbaşı günü idarenin bizim için hazırladığı sürpriz de buydu. İçimizden biri şarkı söylemeye başladı.

“Bir kıvılcım düşer önce,
Büyür yavaş yavaş,
Bir bakarsın volkan olmuş,
Yanmışsın arkadaş...”

Hepimiz eşlik ettik. Müdahale edilene kadar söyledik. Sesimiz askerin kapıyı coplmasını “Türkü söylemek yasak” demesini bastırıyordu. İdarenin yapma dediğini yapmış olmak rahatlatmıştı. Karşılığında yeni kalkan çay, gazete, sigara ve görüş yasağı üç aylığına tekrar kondu.

Devrimci Yol toplu davasının görölmeye başlamasıyla her gün mahkemeye gidenler oluyor, zulalarında sigara getiriyorlardı. İdare için aramalarda sigara bulmak, silah yakalamak gibi bir şeydi. Buldukları her sigara eziyet yöntemlerini geliştirmelerine neden oluyordu. Aramalarda kadın polisle tutuklunun diyalogu “Soyun!” ve “Soyunmuyorum!”dan ibaretti.

Soyunmuyorum’u duyan kadın polis keyifle görevini yapmaya başlıyordu. Önce kapıyı açıp, tiz sesiyle “Asker!” diye bağıırıyordu. Askerler sevinç içinde ellerinde iplerle geliyorlardı.

Soyunmak istemeyeni askerlerden biri tutuyor, diğeri ellerini arkadan bağılıyor, sonra bacaklarını iple sarıyorlardı. Ellerini ve bacaklarını bağıladıkları tutukluyu yere yatırıp dışarı çıkıyorlardı. Bu esnada fırsattan yararlanmayı da ihmal etmiyorlardı.

Polis yerde bağılı yatanın iç çamaşırını indiriyor, üstünü açıyor ve aramış oluyordu. Sonra ipleri çözmesi için askerleri

çağırıyordu. Yerde bağlı yatan, kadın polise üzerini örtmesini söylüyor, kadın polis lütfedip örtüyor ve her aramada aynı konuşmalar tekrarlanıyordu.

“Bir kadın olarak böyle aramaktan, petleri ortaya atmaktan utanmıyor musunuz?”

“Aaaa utanacak ne var?”

“Hiç rahatsız olmuyor musunuz bizi böyle soymaktan?”

“Rahatsız olacak ne var?”

Mahkeme heyetleri, yan binadan gelen bağırma ları, çığlık seslerini duymuyorlardı. Mahkeme salonlarında yenilen dayaktan haberleri olmuyordu. Duruşma sırasında:

“Ben sana gösteririm,” diyen subayın tehdidini anlamıyorlardı.

Her türlü suç duyurusunu “Bizi ilgilendirmez,” diye yanıtlıyorlardı, ayrıca tutanaklara da bu kararlarını geçiriyorlardı.

“Mahkemede duruşma konusu dışında hiçbir şey konuşulmayacak.”

Karşılarına getirilmeyen sanıklar için kısa notlar düşünüyorlardı:

“Emniyette olduğu için.”

“Öldüğü için.”

“İstirahat ettiği için.”

Tek istedikleri oturdukları terazinin kafesinde rahatsız edilmemekt i.

Bir duruşmada hâkim:

“Bak bakalım söz ettiğin kız var mı bunların arasında,” diye gelen tanığa sordu.

Tanık beğenmezcesine sararmış yüzlerimize baktı. Küçümseyerek:

“Hayır, bunların arasında o kız yok. O bunlar gibi küçük değildi,” dedi. Biraz daha baktıktan sonra savcılıkta gösterildiğimiz için beni işaret edip:

“Efendim bu kızı mahallede iki elinde otomatik silahlarla, belinin iki yanında tabancalarla gördüm. Ayrıca elindeki torbada kocaman kocaman silahlar taşıdığına tanık oldum. Pencereden bakarken torbanın çıkardığı demir şangırtılarından anladım bunu,” dedi. Tarifi Marguez’in roman kahramanlarını andırıyordu. Hâkim:

“Yaz oğlum, sanık Pamuk Yıldız’ı göstererek mahallede otomatik silahlarla dolaştığını gördüm dedi,” diye yazdırdı.

Avukatım söz alarak;

“Efendim elinizi vicdanınıza; müvekkilime atılan suçları bir yana, diğer yana da müvekkilimi koyun ve tanığın söylediklerini değerlendirin,” dedi.

Kırk kiloluk beni gören herkes tanığın söylediği yalana gülüyordu.

“Yapmıştır, yapmıştır,” dedi hâkim.

Mahalleden gruplar halinde gericiler, faşistler geliyordu. Doğru teşhiste bulunmak için duruşmaya izleyici olarak katılıyor; isimlerimizi, yargılandığımız olayları öğrendikten sonra tanık olarak ifade veriyorlardı.

Mahkemeler yargılama formalitesini yerine getirmek için açılıyor ve yıllarca sürüyordu. Bir saatlik duruşma için bir ay dayak yiyorduk. Duruşmalar konuşturulmadığımız, avukatlarımızın azarlandığı, mahkeme salonlarından çıkartıldığı sahnelere dönüşüyordu.

Tanıkların ne dediğinin bizim için önemi yoktu. Cunta tarafından çoktan yargılanmış ve suçlu bulunmuştuk. Önemli olan, arkadaşlarımızı ve mahkemeye gelen yakınlarımızı bu fırsatta görmek, onlarla selamlaşmak, kimseye fark ettirmeden onlara gülümsemek, “nasılsın” diyebilmektir.

Duruşma sırasında yanımda oturan arkadaşım ağzını eliyle kapatmış getirdiği selamı iletliyordu. O arada tanıklardan biri ifade veriyordu fakat dinlemiyorduk. Hâkimin adımı bağırmasıyla sıçradım.

“Sanığa soruldu, tanıgın söylediklerine ekleyeceğin bir şey var mı?” dedi. Tanığın ne söylediğini bilmiyordum ama nasıl olsa hepsi aynı şeyleri söylüyordu.

“Tanık diğerleri gibi önceden öğütlenerek duruşmaya gelmiştir, karşıt görüşlüdür, söylediklerini kabul etmiyorum,” dedim.

“Kabul etmezsin tabii. Çünkü dinlemiyordun. Tekrar söyle bakalım ne diyorsun?”

Tanık kara kuru bir kadındı.

“Bilmem tanımam efendim. Ben bunların hiç birisini görmedim,” dedi.

Ayaktaydım, arkamdan gülme sesleri geliyordu.

“Tanık doğru söylüyor, ben dedikleri için değil, suçlamalar için demiştim,” dedim. Sert “otur” la yerime oturdum.

Bulduğumuz malzemelerden yemek çeşitleri üretiyorduk. Ulusal Mamak pastası dışında bir de sabah kahvaltıları için yapılan tostlarımız vardı. Tostlar sabah erkenden kalkıp spor yaptıktan sonra koğuşun anaçları tarafından imal ediliyordu. Malzeme olarak, yağ ile karıştırılan peynir, varsa içine doğranan maydanoz kullanıyordu. Kıtır isteyenler için, gazeteye sarılıp radyatörün arasına, yumuşak isteyenler için naylona sarıldıktan sonra radyatörün arasına konuyordu. Peynir ile yağın erimesinin verdiği tatla yiyorduk.

Mamak pastası özel günlerde yapılıyordu. Özel günler; tahliyemizin olduğu, güzel bir haberin geldiği veya paramızın olduğu günlerdi. Sütün içine kakaolu bisküviyi eziyor, bula maç haline gelene kadar karıştırıyorduk. Fındıkları da naylon poşetin içine koyup sert bir terliğin topuğu ile vurarak eziyorduk. Sütü bisküvinin arasına kakaoları sürüyor, birkaç tabaka yapıyor, üzerine ezdiğimiz fındıkları serpiştiriyorduk. Bir süre dinlendikten sonra yanında limonatayla servis yapıyorduk.

Böyle çeşitlendirilmiş masayı görünce idarenin aklına arama yapmak geliyordu. Ani bir sayımla yatak içleri boşaltılıyor, eşyalarımız içine karıştırılıyordu. Talan edilmiş koğuştalga geçercesine limonata ve Mamak pastamıza dokunulmuyordu. Koğuşa girince toz içinde, etrafı yatak kısıklarıyla sarılmış masayı görünce onların oyununa biz de katılıyor:

“Aaa ne güzel, limonatalarımız duruyor,” diyorduk.

Anneler günü geliyordu. Çocukları olanlar açık görüş yapacaklardı. İnanasımız gelmiyordu.

Anneler tespit edildikten sonra, görüşmeye çıktılar. Çocuğu olmayanlar, “keşke anne olsaydım,” diye hayal kurdular.

Sinem’in çocuğu köydeydi. Önceden haber verilmediği için gelmemiştir. Üzgün bekliyordu. Görüşten gelen anneleri imrenerek dinliyordu. Kapıdan nasıl çıktıklarını, nerede beklediklerini, çocuğunu kimlerin getirdiğini, nerede görüştüklerini, çocuklarının onlara nasıl baktığını, ne dediğini, ne giydiğini anlatıyorlardı. Gülüyorlar, ağlıyorlardı. Onun boğazına bıçak dayanmış bir türlü ne kesiyor, ne çekiliyordu.

Görüşten dönen anneler, anlatacaklarını anlattıktan sonra çocukları ile geçirdikleri dakikaları tekrar yaşamak için, ya bir köşeye çekiliyor, ya da volta atıyordu. Çocukların annelerini yabancıladığını, neden ayrı olduklarına anlam veremediklerini, duygu olarak uzaklaştıklarını hissettikleri anlarda voltada yüzleri karışıyordu.

Sinem’in oğlu geldiğinde anneler günü geçmişti. Sinem’in annesi normal görüşe gelmiş, çocuklarla açık görüş yaptırdığını öğrenince uzakta olduklarını, haberi geç aldıklarını, çocuğu getiremediklerini, mümkünse şimdi görüştürülmesini rica etmişti. İdarenin de o gün eşref saatiydi. “Tamam” dediler. Annesi Sinem’e görüş bittikten sonra çocuğu ile görüştürüleceğini söyledi.

Görüşten döndüğünde Sinem sadece:

“Görüştürecekler, çocuğumla beni görüştürecekler,” diyordu.

Ziyaretten dönenler koğuşa girdi, Sinem duvarın yanına geçti, kadın polis:

“İçeri!” dedi ona bakarak.

“Ben çocuğumu göreceğim.”

İçeri girerse bir daha çıkartmayacaklarından korkuyordu. Oysa çocuğunu görmek, kucaklamak ne kadar yakındı. Önlerindeki demir kapıyı geçtikten sonra, reviri de geçince, her mahkeme dönüşünde arama için alındıkları, soyunmadıkları için dövüldükleri yerde çocuğu duruyordu. Bir dakika bile çekmezdi çocuğuyla arası.

“Tamam, göreceksin ama sen şimdi içeri geç!” dedi kadın polis.

“Anneme görüştüreceğiz demişler.”

“Tamam, geç geç!”

Gözleri ilerdeki kapıda içeri girdi, kapının yanında durdu. Görüş bitene kadar da orada durdu. Akşamüzeri görüş bittince çağırdıklarında kapıdan hızla çıktı. Koridorda koşmak, oğlum oğlum diye bağırmak istiyordu.

Oğluna sadece sarıldı.

“Nasılsın yavrum?” dedi. Bir daha sarıldı, saçlarını ellerini öptü.

Görüş bitti. Koğuşa döndü, sorana sadece:

“Sarıldım, sarıldım!” diyordu.

BEŞİNCİ KEZ EMNİYETE GÖTÜRÜLÜŞÜM

Adım okundu. “Emniyete gidiyorsun, hazırlan!” dendi.

Cezaevi yaşamına alışmıştım. Dayağımı yiyor, havasız koğuştta nefes alıp veriyor, günlerimi arkadaşlarımla birlikte tüketiyordum. Duyduğum sözle tabanımdan başlayan bir acı yukarı doğru tırmandı, boğazıma geldi...

Kapı açıldı, dışarı çıktım. Yüreğim eline balyoz almış, derimi dövüyordu.

Gelenler DAL'ın polisleriydiler, fakat ilk sorgumu yürüten işkenceciler değillerdi. Bir şey sormadılar, dalga geçmediler, konuşmadılar, sadece aldım verdim işlemleri bitince:

“Gidiyoruz yürüyün,” dediler. Benim dışımda yaklaşık on kişi daha vardı.

Yarı yolda gözlerimiz bağlandı. DAL'a geldik. Hücrelere konduk. Birlikte geldiğimiz arkadaşlarımla isimleri okunarak tek tek sorgu odasına alındıklarını duyuyordum. Sıra bana geldi. Adımın söylenip “gözünü bağla arkana dön ve çık” demelerini bekledim. Göz bağı atmadılar, dışarı çıkartıp gözlerimi kendileri bağladılar. Üç yılda emniyet ilerleme kaydetmişti, artık koridorların görünmesinden korkmuyorlardı. Tuvalet götürüp getirirken gözlerimizi bağlamıyorlardı.

Gözüm sıkıca bağlandıktan sonra kontrol edildi, görmediğim kanaatine varılınca sorgu odasına götürüldüm. Sorgu

odasında işkenceci arkamda kalacak şekilde durdu ve gözbağımı açtı.

“Bak bakalım bunu tanıyor musun?”

İşkence görmüş vücuda baktım. Karşımdakinin kırmızı renkli gözbağı alnına çıkarılmıştı. Savaşta yaralanan askere benziyordu.

“Hayır, tanımıyorum,” dedim.

Hayır dememle heyecanım geçti. Sakin ve rahat ne diyeceklerini bekledim. Suratıma inen tokat, bağırma, tehdit sırasıyla kendilerini tanıtıp kenara çekildi.

Ağzımdan çıkan hayır’ım kulağıma güzel geldi. Şimdiye kadar oralarda yaşadıklarımı düzeltmeyecekti ama belki beni düzeltecekti. Sanki tek başıma yürümüş, düşmüş ve ayağa kalkmıştım. Kendine güvenmek, onların işkencelerini yenmek demekti.

Mamak’tan getirilenlerin içinde dışarıda bir kez selamlaştığım Sadettin de vardı. Karşı komşuları “kızılbaş” olduğu için onu da şikâyet etmiş, o da gördüğü işkencelere dayanamamış bir sürü suçu kabul etmişti.

Emniyete götürüldüğüm dönem yurtdışından gelen heyetlerin, DAL’ı görmek istedikleri zamana denk geliyordu. DAL, işkencenin olmadığını ispat etmek için boşaltılmıştı. Önceki dönemlere nazaran az sayıda insan vardı. Onlar da yetkililerin dedikleri gibi, sistemli işkencecinin olmadığını, olayların münferit olduğunu ispatlamak içindi.

Tuvalete gidip gelirken komşu hücrenin önünde birkaç çift ayakkabı gördüm. Ayakkabılar evi kirletmemek için kapıya çıkarılmış gibi duruyordu. Bu görüntü insanın algılarını karıştırıyordu. Sanki işkenceciler kapılarını vurup “müsaitseniz eğer size biraz falaka çekmek ve elektrik vermeye geldik” diyeceklerdi. Sanki orası hem işkencehane hem de dışarıydı.

Ayakkabılarını çıkararak hücreye girenlerin, emniyetin aylardır misafiri olan TUDEH’lilere ait olduğunu kısa süre-

de öğrendik. TUDEH'liler DAL'ın ev sahibi olmuşlardı. Gelenleri ağırlamışlar, işkence sesleriyle yatıp işkence sesleri ile kalkmışlardı. Yemekleri onlara dağıttırıyorlardı. Yemek yine ekmek arası zeytin, peynir vs. idi. Ekmeği verirken gözleriyle gülüyorlardı. İşkence sesi kesilince, nöbetçinin koridorda olmadığı zamanı kolluyor, türkü söylemeye başlıyorlardı:

“Bahar geldi, geldi, geldi ,

Çiçek açtı, açtı, açtı... ”

Arkadaşlarından biri yalvarıyordu:

“Ne olur sus, sesin çok kötü.”

Gülüşüyorlardı. İşkencehanede bahara ve vatanlarına olan özlemlerini anlatıyorlardı.

“İran'da yaşayamadık. Avrupa'ya gitmek için kaçtık. Türkiye'de yakalandık. Arkadaşlarımızın hepsini idam ettiler. Bizi ne yapacaklarını bilmiyoruz. Aylardır Türkiye'nin kararını bekliyoruz.”

“Ne zaman gideceğiz komutanım?” diye soruyorlardı polislere.

“Gidip de ne yapacaksınız oğlum, sizin memlekette işkence varmış, burada ekmek elden su gölden yaşıyorsunuz ya işte.”

Bir süre sonra “Gel senin biraz tozunu alalım!” dediler. Tozumu aldılar.

Emniyete götürülünce arkadaşlarım, kalp hastası olduğumun emniyete bildirilmesini istemişler. İdare de bildirmiş.

Komiser hücremin kapısını açıp ölüp ölmediğine bakıyor “moral” veriyordu:

“Öleceksin, sağ çıkamayacaksın. Seni öldürürdüm ama beş yıl ceza almaya değmezsin. Yoksa öldürmek kolay. Bir elektriğe bakar. Hemen tahtalıköyün muhtarı olursun. Buna şimdilik gerek yok. Nasıl olsa cezaevinde öleceksin.”

Acaba çok mu kötü görünüyordum da komiser sürekli aynı şeyi tekrarlıyordu. Her gece hücremden beni çıkartıyor,

suratıma bakıyor, “Gir içeri çirkin!” diyordu.

Bir gün komiser tekrar geldi, yine dışarı çıkaracaklar diye ayağa kalkıp kapının önünde durdum. Kapı açılınca:

“Uzakta dur, köşede,” dedi.

Hücrenin köşesine gittim.

“Bir tane geçireceğim, başıma bela olacaksın. Söyle bakalım, buradan giderken neyle gittin?” dedi. Soruyu önce anlamadım:

“Arabayla,” dedim.

“Onu sormuyorum salak, neyle tutuklandın?”

Hangi suçları kabul ederek gittin demek istiyordu. Tanımıyorum dediğim insanları soracaktı, istifimi bozmadım:

“Cezaevine gittikten on beş gün sonra sorgu hâkimliğine çıktım, tutuklandım.”

“Onu sormuyorum aptal, savcılığa neyle çıktın?”

“Sorgu hâkimliği yakındı, yürüyerek gittik, savcılık uzaktı, her tarafı kapalı arabayla gittik.”

“Sen benimle dalga mı geçiyorsun?”

“Hayır.”

“Sende hafif unutkanlık var mı?”

Bu soruyu sorarken elini kafasına götürmüş manyak işareti yapıyordu.

“Hayır, hafızam çok kuvvetlidir.”

Konuşmaları dinleyen ikinci polis:

“Bu seninle dalga geçiyor,” dedi.

Komiser “Bulduk kaybetmezsek,” deyip suratıma kapıyı hızla kapattı.

Hücrenin köşesine oturdum, gülmem duyulmasın diye elimle ağzımı kapattım.

Geleli bir haftayı geçmişti. Soğuk zemin, sert beton, yüzleştirmeden sonra yediğim dayak nedeniyle her yanımda acıyor, tüm eklemlerim ağrıyordu, Sanki kemiklerim kurumuştum. Her gece kapım açılıyor, suratıma bakılıyor, sonra da “Gir

içeri” ya da “Gelecek gâvurlara fazla güvenmeyin, onların size yararı olmaz, dışarıdaki kökünüzü de kuruttuk,” diyorlardı.

Hepimizi hücrelerden çıkardılar. Eskiden tıklım tıklım dolu olan koridorlara iyice baktım. Üç yıl önce her birinden işkence sesleri gelen odalar, şimdi sessizlikleriyle yaşıyanları inkâr ediyorlardı. Gözümüz bağlanmadan çıkartıldığımız hücreden, polisin “bu tarafa gelin” dediği yöne doğru giderken, hepimiz bir zamanlar çırılçıplak soyularak asıldığımız aralara, lekeli betonlara, emre hazır duran musluklara, sıra sıra bölmelere baktık. Sanki işkencehanelerimizi tef-tişe gelmiştik.

Takip ettiğimiz ebleh suratlı polisin ardından işkence odalarından birine girdik. Polis oraları sürekli görmenin alışkanlığıyla etrafına bakmadan, elindeki kâğıdı bazı yerleri anlaşılr, bazı yerlerinde lololop diyerek, sözcükleri yutarak okumaya başladı. Okuyuşundaki aleladelik “Ya işte gördüğünüz gibi, şimdilerde hiç bir hükmü olmayan bu basit yüzleştirmelere kaldık. Elimizde bulunan tüm faili meçhul dosyalara birden fazla suçlu bulununca sonuç böyle oldu,” der gibiydi. Ses tonu, işleri kötü giden tüccarın yakınmasını andırıyordu.

“İtirazınız var mı?” diye sorarken de, buraları daha iyi gördünüz, neler yaptığınızı ve neler yapabileceğiniz hatırladınız, itirazlarınızı ona göre yapın, tavrındaydı.

Cumhur, amcasının oğlu olan Sadettin’i gösterip:

“Bakın hiç kimsenin ifadesinde bu yok, zaten hiçbir şeyle ilişkisi de yok. CHP’li bile değil. Çok işkence yaptılar ve her dediklerini kabul ettirdiler. Bunu ifadeden çıkartın, çoluk çocuğu var yazık,” dedi.

Sözlerinde, biz karıştık yatarız ama bu yatmasın diyen bir yalvarma vardı. Polis sırtarak:

“Ben ne yapayım, adam ben de varım diyorsa, yoksun diyecek değilim ya.”

Cumhur, amcaoglunu ikna etmeye çalışıyordu:

“Oğlum reddet. Nasıl olsa yıllardır suçsuz yere Mamak’ta dayak yiyip duruyorsun, biraz da burada yersin.”

Sadettin’in gözünün önüne, ilk yakalandığında “ben yoktum” deyince kafasına vurulan sandalye, elektrik, askı, falaka, hastaneye götürülüşü geldi. Acısını aynı tazelikte duyumsadı. İşkence görmek istemiyordu. Düşünceleri korkusunda netleşti:

“Ben de vardım, beni de yazın.”

Cumhur, amcaoğluna:

“Oğlum deli misin, manyak mısın, tipin mi öyle gösteriyor, yoksa bana mı öyle geliyorsun?” dedi. Sonra polise dönüp, geri zekâlı birine laf anlatır gibi: “Bakın doğru, ben solcuyum. Bir kez bundan örgüt için para istedim, onu bile vermedi. Solcular ne düşünür bilmez, yazık üç yıldır yatıyor. Korktuğu için suçlamaları kabul ediyor. İşkence yapmayacağız, doğruyu söyle deyin, doğruyu söylesin,” dedi. Polis aptalca sıırıttıktan sonra, görevini yapmasına engel olunuyormuş gibi:

“Böyle bir söz veremeyiz!” dedi.

Birbirimize bakarak yaşadığımız komediye güldük.

Yüzleştirme tamamlandıktan sonra hücrelerimize alındık, artık Mamak’a dönmeyi bekliyorduk.

Nöbetçi, mazgaldan:

“Dışarı çıkınca bizi yolda görseniz ne yaparsınız?” diye sordu.

Bu sorunun cevabını çok merak ediyorlar, herkese soruyorlar.

“Bilmiyorum.”

“Kimseye söylemeyeceğim, ne yaparsınız?”

“Bilmiyorum, dışarı çıkınca düşünürüm.”

“Biliyorsun ama cevap vermeye korkuyorsun.”

“Belki dışarı çıkamam, ölürüm.”

“Ölmedin, çıktın mesela, ne yaparsın?”

“Benim ne yapacağım önemli değil, dışarı çıkamayabilirim, ölebilirim, çıkınca bu işlerden vazgeçmiş olabilirim, korkabilirim. Ama biliyorsunuz buradan binlerce insan geçti, günlerce işkence gördüler, birinden biri mutlaka sizden hesap sorar, buna inanıyorum.”

“Siz de bize böyle işkence yapar mısınız?”

“Ben yapamam, kişiliğim el vermez.”

“Ya ne yaparsın?”

Konuşma bitmeden aniden kapım açıldı. Yüzüme etrafı lastikli bir maske geçirdiler. Işık hiç sızılmıyordu. İşkenceye gidiyorum diye düşündüm. Götüren polis incitmekten korkan hafiflikle:

“Bir basamak çıkıyorsun,” dedi.

Çıktığım basamak merdiven basamağı değildi, yüksek bir koltuğa veya koltuk gibi bir şeye çıkartıldım.

“Otur!” dedi.

Oturduğum yerin basamaklı yüksekliği, elektrik sandalyesine oturuyormuşum hissini verdi. Çıt çıkmıyordu. Yalnızım diye düşündüm fakat gözümdeki maskeyi çıkarmadım. Elimi oturduğum yeri tanımak için gezdirdim. Sandalyenin kol koyacak yumuşak yerini buldum önce, kolumu uzatabildiğim kadar uzatmaya çalıştım. Duvarlar yakınımdaydı. İki duvar arasına konmuş yüksek bir sandalyede oturuyordum.

“Kaç gün oldu buraya geleli biliyor musun?”

Ses algılarımı ikiye böldü. Elimi yanmışım gibi hızla çektim. Yüreğim derimi dövmeye başladı. Soruya sesimi titretmeden soğukkanlı cevap vermeye çalıştım:

“Sekiz gün.”

“Kaç yıldır cezaevindeyin?”

“Üç.”

Heyecanlı olmadığımı ikna etmek istercesine ekledim:

“Biraz geçiyordur belki.” Sesim dümdüz çıkmıştı.

Soruyu soran gizli adam üzölmüş gibi:

“Of çok fazla! Yazık çok yazık, hem de bu yaşta üç yıl, hiç düşündün mü değer mi diye? Sen daha da yatarsın,” dedi, kısa süre sustu.

“Her neyse!” dedi. Kaldığı yeri arıyormuş gibi bekledi.

“Neden işkence dilekçesi verdin?”

Birden afalladım. Mahkemeye verdiğim işkence dilekçesinin soruşturmasını işkenceci polis yapıyordu, savcılık yollamıştı demek. Ne diyeceğimi bilemedim, sustum.

“Akıllı kıza benziyorsun, aklım bu kadar akılsızlığını almıyor. Biz savcılıktan habersiz mi çalışıyoruz sanıyorsun. Kendi kendine hiç sormadın mı, kimi kime şikâyet ediyorum diye? Senin bunları bilmen gerek. Seni Mamak’tan buraya kaç defa getirdik. Savcılık bize açık açık söylüyor, sorgunun şurasında tılandım, şunları götürün de sorun diye. Anlıyorsun değil mi ne demek istendiğini. Yani diyor ki, ‘Karşımda inkâr ediyorlar, benim sizin gibi işkence aletlerim yok’ diyor. Anlıyorsun değil mi? Bunları bildiğin halde, işkence gördüğün iddiasıyla bir savcılığa bir mahkemeye dilekçe veriyorsun, suç duyurusunda bulunuyorsun. Birini verdin bir şey çıkmadı, bir daha vermek hiç olacak iş mi, neden verdin? Gerçekten merak ediyorum, soruşturulacağını mı düşündün?”

Gizli adam konuştuğu heyecanım geçti, aynı açıklıkla yanıtladım:

“Bir savcı geldi, istersek suç duyurusunda bulunabileceğimizi söyledi. Biz de formaliteyi yerine getirmek için başımızdan geçenleri yazdık.”

“Nasıl biriydi tarif et. Neden öyle bir öneride bulundu pekâlâ?”

“Çok oldu, hatırlamıyorum.”

“Bak, burada açık açık konuşuyoruz. Bana yalan söyleme, olmuyor. Hatırlatayım mı o zaman? Emniyete götürülmek istenen arkadaşınızı vermek istemediniz. Solcu olan, sonra görevden alınan üsteğmen sizi ikna için savcıyı çağırdı.

O da dilekçe yazmanın hakkınız olduğunu, şikâyetlerinizi iletebileceğinizi söyledi ve dilekçeler bize geldi. Neden yazdın, bilmiyor muydun böyle olduğunu? Savcı bey formalite olsun diye öyle söylemiş.”

“Biz de formalite olsun diye yazdık.”

“Ya mahkemeye ikinci kez neden yazdın?”

“O da formalite olsun diye.”

“Açık konuşuyoruz değil mi?”

Soruyu yanıtsız bıraktım. Ses devam etti:

“Dilekçende sana tecavüze teşebbüs ettiklerini yazmışsın. Olabilir. Ama bu genel sorgu yöntemimiz değil. Şöyle düşün doktora gidiyorsun muayene olurken soyunuyorsun. Doktor sana karşı cinsel olarak bir şey hissetmez değil mi? Çünkü, bir; onu görevi olduğu için yapar, iki; o kadar çok insanı çıplak görüyordur ki, artık afedersin ama karısının bile orasının anlamı yoktur. Her yanı ettir. Bizi de öyle düşünün. Elimizden ne kadar kız geçti, kimin neresi nasıl unuturuz, hatırlamayız. Bizim için önemli olan, suçluyu etkilemek, sarsmak ve istediğimizi söylettirmektir. Sana tecavüz etmeye kalkışan da bu mantıkla hareket etmiş. Kişisel üretkenliğini devreye sokmuş. Suçlu ne düşünürse düşünsün, bize karşı istemediğimizi söyleyecek cesareti olmasın isteriz. Mesela sen aşağıda nöbetçimle tartışmışsın. Nöbetçinin ‘bize işkence yapar mısınız’ sorusuna hayır demişsin öyle mi?”

Ne diyeceğimi bilemedim.

“Evet,” dedim kısık. Gözüm açıkkenki cesaretim kalmamıştı sanki.

“Haa önemli olan, karşımda açık açık düşüncelerini söylememendir. Biz bilmiyor muyuz, bizi işkence ederek öldürmek istediğinizi. Kurduğunuz hayalleri. Ama karşımda bunu söyleyemezsin, söylettirmem!”

Güvenini perçinlemek için üst üste ben ben dedikten sonra aradaki sessizlikte zile bastı. Zil sesi okuldaki teneffüs-

leri hatırlattı. İçeri biri girdi.

“Sanığı yerine götürebilirsiniz,” dedi.

“Emredersiniz efendim.”

Polis, sandalyeden indirip hücreme götürdü.

“Hazırlanın gidiyorsunuz,” dendi.

İlk defa adli tabipliğe götürüldük. Doktor, kapıyı açık bırakıp polislerin duymasını sağlayarak muayene etti.

“Bir şikâyetin var mı?”

“Sırtım acıyor.”

“Aç bakalım.”

“Sırtında hiçbir şey yok.”

Sırtımda hiçbir şey olmadığı halde yakınmak utandırdı. Kendimi çok nazlıymış gibi hissettim. Ama sırtımın üstüne yatamıyordum, nefes alıp verdikçe kaburgalarım batıyordu. Sorgu odasında yediğim dayaktan başka, nöbetçiden oradaki-lerle konuştuğum gerekçesiyle de dayak yemiştım.

Cezaevinde tekrar doktor kontrolünü bekledik, beklerken coplandık. Doktora da sırtımın acıdığını söyledim. Sağlam raporu verdi. Yüzüm de acıyordu ama bir şey söylemedim.

Arkadaşlarım yine sımsıkı sardılar. Arkadaş sıcaklığı ve sahiplenilmek ne güzeldi.

“Yüzüne ne oldu?” diye sordular.

“Ne var?” dedim.

Gidip aynaya baktım. Yüzümün morarmışlığı sarıya dönmeye başlamıştı. Geceleri çıkarıp yüzüme bakmaları “gir içeri çirkin” demeleri bundandı demek. İki doktor bakmış ve görmemişti. Arkadaşlarıma sırtıma baktırdım, çürükler vardı.

“Revire çık, tekrar göster ve yazdır,” dediler.

“Boş ver!” dedim.

Neye yarıyordu ki. Doktor görmüyordu. Görüp yazsa bile revir kartları yok ediliyordu. Revir kartları yok edilmese bile işkence konusundaki sorguyu işkenceciler sürdürüyordu.

1983'ÜN SONLARINA DOĞRU SOĞUKLA BERABER DAYAKLAR DA ARTIYOR

İdare artık kurallara uymamamıza alışmıştı. Yine de kurallara uymamak hakkımızmış gibi davranmamızı istemiyordu. Karşı çıkışlarımızın bedelini ödememiz gerekiyordu.

Pörtlek Mamak'tan gitmişti. Söylentilere göre MHP davasındaki ikrarcının ifadesinde adı geçmişti, o da ikrarcıyı tehdit etmiş, tehdit edilen de mahkemede bunu söylemişti.

Sol görüşlü erkeklerin komutanım dememe kararı aldıklarını duyduk. Dev-Yol davasındaki sanıklar mahkemeye her gidiş dönüşlerinde saatlerce coplanıyor, falakaya yatırılıyordu.

Hava boşluğuna alınan tutukluların isimleri okunmaya başlamadan önce sayım çavuşu talimat veriyordu.

“İsimlerini okuduklarım, emret komutanım diyecekler, anlaşıldı mı?”

“Anlaşıldı komutanım,” denmiyor, ismi okunan “Buradayım,” diyordu, cop yağmuru başlıyordu.

Komutanım dememe, idarenin eziyet yöntemlerini zenginleştirerek sürdürmesine neden oluyordu. Koridorlar kan kokuyor ve saatlerce çığlıklar duyuluyordu. Akşama doğru mahkemeden gelenler ancak gece koşuşlarına veya hücrelerine alınıyordu. Erkek tutukluların sürüklenerek götürüldüklerini görüyorduk. Kafaları merdivenlerin iniş çıkışlarında yeri dövüyordu. Mahkemede, “konuşmak yasak” sözleri arasında,

yedikleri dayakları anlatıyorlardı. “Hücrelerimize konduğumuzda yemek yiyecek halde olmuyoruz,” diyorlardı.

Mahkeme heyeti Mamak’taki baskıları duymak istemiyordu. Anlatmaya çalışanları azarlıyor, duruşmadan atıyordu. Suç duyurusunda bulunanlar ise saatlerce dayak yiyor, sonra tabutluğa indiriliyordu. Dayakları anlatmak için bazı tutuklular tahliye talebinde bulunurken:

“Üç yıldır tutuklu bulunuyorum ve sürekli dayak yiyorum, bu nedenle tahliyemi talep ediyorum,” diyordu.

Bu sözü söyleyen, eğer tahliye edildiyse daha çok dövülüyor, sonra bırakılıyordu. Tahliye edilmediyse vay haline!

Davalar ilerledikçe tahliyeler çoğaldı. Dışarıdan gelenler de azaldı. Sayımız azalınca, iki kız koğuşı birleştirildi. Koğuşların birleşmesi en son renkliliği getirdi. Sonra git gide azaldık ve özlemlerimiz büyüdü. Her tahliye hem sevinç hem de yalnızlık demekti. Dışarısı içerden aldıklarını yalayıp yutuyordu. Geride kalanlara git gide büyüyen yalnızlık kalıyordu. Bir de verilen, yerine getirilmeyen sözler, vaatler. Farkında olmadan dış dünyaya küsüyor ve ondan kopuyorduk.

Özlemlerimiz bile içeriye dönük oluyordu:

“Hava ne güzel, şimdi şu havalandırmada olacaksın ki!”

“Sigara yasağımız kalktığında sayısız sigara içelim.”

“Para biriktirelim de Mamak pastası yapalım.”

“Demir kaşık ve çatalla yemek yiyecek miyiz bir gün?”

1983 dayaklarla yıl sonuna geldi. Aralık ayındaki duruşmada Arzu ve Nalân tahliye oldu. Ayrılıkların en zorunu yaşadım. Davada tek kız kaldım.

İkisinin de kıdemli oldukları zamanları hatırladım. Nalan’ın yüzüne Pörtlek’in tükürmesini, onu tokatlamasını, genel dayaklardan sonra “koğuş içeri” talimatı verilip, dayak yiyerek içeri girerken, ona “sen kal” denmesini, dövülmesini...

Arzu’yu Yüksel Binbaşı’nın her nöbetinde, her sayımda

intikam alırcasına dövmesi veya dövdürmesini... Kızılbaşan bacaklarına çizme giydirmemiz de korumuyordu artık onu. Bir başçavuş ayrıldığı karısına benzettiği için, karısından intikam alırcasına dövdürttüğünü söylemişti.

Nalan'la kulaklarımıza gelen güzel gür türkü sesi, Arzu ile kulak kesen kuaför gitti.

Cezaevinde, tek tip elbise diktirmişler, en kısa zamanda giydirmeye başlayacaklarmış, haberi dolaşıyordu.

Çarşaf, çantalar, insanlar tek tipleştirilmişti. Şimdi sıra giyeceğe gelmişti. İdare giyime zaten büyük sınırlamalar getirmişti. Çantalarımız beyaz torbadan veya naylondandı. İsimlerimizin baş harfleri yazılı dizi dizi beyaz torbamız vardı. Ailelerimiz birini getiriyor birini götürüyordu. Yıllarca orada yaşamış veya yaşayacak olsak da tüm eşyamız bir torbanın içine sığmalıydı. Her aramada eşyalarımız yasaklanarak koridora yığılıyor oradan da depoya götürülüyordu. Yasaklar çoğaldıkça zulalanacak eşyalar da çoğalıyordu.

Yine eskiyen yıl küçülerek gidecek, yeni yıl kocaman gelecekti. Cezaevi fırtına öncesi sessizliğini yaşıyordu. Erkekler aylardır gece gündüz dövülüyorlar, günleri dayak yiyerek, çığlık atarak tüketiyorlardı. Falakaya çekilenleri havalandırmadan seyrediyorduk, sesleri çıkmıyordu. Ellerine inen coplar, ayaklarına da iniyordu. Falakanın bağırmadığını bildiğimiz için duyduğumuz hava boşluğundan gelen çığlıklara anlam veremiyorduk. Çığlıklar dinleyenin tüylerini diken diken ediyordu.

Yeni yıla cezaevi alışkın olmadığı sakinlikle girdi. Yine tiyatro sahneledik, taklit yaptık, sesimizi ne kadar bastırma-ya çalıştıysak da gülmelerimizi engelleyemedik. Asker birkaç defa kapıyı copladı "Gülmek yasak!" deyip gitti. Ne sayım ne dayak için manga geldi.

1984'e böyle girdik.

MAMAK DUYDU: “ÖLMEK VAR DÖNMEK YOK!”

1984 yılına giriş saatlerle sayılacak yenilikteydi.

Sayım uzun sürdü. Nefesimizi tutmuş ne olduğunu anlamaya çalışıyorduk. Koridordan yedek mangalar geçiyordu. Bağırma, küfür sesleri geliyordu.

Sayım öğleye doğru tecritlere geldi. Üst ranzalara çıktık tecritleri görmeye çalıştık. Havalandırmaya iki erkek tutuklu iç çamaşırlarıyla iteklenerek çıkarıldı. Ranzalardan indik, gizlenerek bakmaya başladık. Gözleriyle tek tip giydirilmeye çalışıldığını anlattılar.

Tek tip elbise lacivert ince bezden çuval gibi dikilmiş, giyeni zavallı gösteren bir giysiydi. Aylar öncesinden yoğunlaştırılarak atılan dayak, kurt köpekleri ile sayımlar almak bunun içindi.

İç çamaşırı ile volta atanlar tecritlerine alındılar. Yardımcı kuvvetin gelmesiyle, kısa süren sessizlik yerini dayanılmaz çığlıklara bıraktı. İdare beklemediği direniş karşısında yapacaklarının sınırsızlığını göstermeye başladı.

Biz pencerelerimize takılan kepenklerin arasından havalandırmaya bakıyorduk. Havalandırmanın asker giysileri ile yeşile boyandığını gördük. Askerler yeşil giysileri, kara coplaları ile kan ter içinde kalmışlardı. Çıkardıkları hırıltı, öfkelerini anlatıyordu.

Kepenlerin arasından bakanlar, tanıdıklarının isimlerini sayıyorlardı. Fusun “Murat çıktı!” diye bağırdı. Murat tahliye olan Fatma’nın eşiydi. Bulduğum kepengin arasına yüzümü dayadım, gözlerimi kırpmadan bakmaya başladım.

Murat, coplanarak asker denizinin içine itildi, askerlerden gökyüzünü göremiyordu. Sesini bulabildiği boşluktan dışarı haykırdı:

“Ölmek var dönmek yok!” Ondan sonrası ölüm gibiydi.

Askerler sesi boğdular. Kaç asker olduğunu tahmin etmek güçtü. Coplarını anlaşılmaz bağırıtlar arasında rasgele indiriyorlardı. Kafasına, suratına, sırtına... Akbabalar gibi üşüştüler üzerine. Sesi çıkmıyordu. Öldü demeye dilimiz varmıyordu. Ayaktaydı sanki. Askerler durdular, etrafından çekildiler. Coplanan beden yere cansız düştü. Kafası yerden bu dünyaya son sesi çıkarır gibi “küt” etti. Daha önce bayılmıştı demek, askerlerden dolayı yere düşememişti. İki asker koluna girdi, basmayan ayakları üzerinde durdurmaya çalıştı. Kafası cansız bir o yana bir bu yana düşüyordu. Asker komutanını çağırırdı, çağırılan komutan her türlü eziyet yöntemini kılı kıpırdamadan büyük bir zevkle uygulayan Haşmet Binbaşydı.

“Komutanım bakın!”

Komutan, cansız başın çenesinden tuttu. Korkuluğu sallıyormuş gibi salladı, sırtarak:

“Bu da olmuş!” dedi. Tereddütlü tekrar baktı. Murat ilk açlık grevine on gün giden birkaç kişiden biriydi.

“Bunu iyi giydirin!” dedi.

Ağzındaki sakızı çiğnemeye devam etti. Şişirip patlattı. Askerler yere indirmeye gerek görmeden, kollarını çektiler, vücut tekrar yere düştü, kafası tekrar küt etti.

Baktığım aralıktan çekilmek istedim. Çekilemedim. Ölmüş müydü? Kafamdaki tek soru buydu. Askerler elbiselerini iç çamaşırı da dâhil yırtarak çıkardılar, ellerindeki lacivert paçavrayı yarı giydirdiler. Pis bir şeyi çöplüğe götürüyorlarmış

gibi tek kolundan sürükleyerek götürdüler.

Havalandırmada aynı manzara devam etti. Bir kişiye yirminin üzerinde asker düşüyordu. İşkenceci yüzbaşı ve askerler kimi bayılan tutukluların karnına çıkıyor, yaylanarak zıplıyor, etek kıllarını yoluyorlardı.

Sayım bizim koğuşa geldiğinde askerlerin komut verecek halleri kalmamıştı. İçki ve ter kokuyorlardı. Suya batıp çıkmış gibiydiler. Bizi acele saydılar. Koğuşumuzu dağıtmadılar.

Dayaklar gece tekrar başladı.

Gün boyu işkence sesinden başka ses duymamıştık. Gece yarısı tedirgin yattık. Mamak'ın ilk defa duyduğu, uzaktan gelen sesleri dinledik. Anlamak için pencerenin önüne çıktık.

“Ölmek var dönmek yok, ölmek var dönmek yok!”

Saatlerce süren çığlıklar, dayak sesleri arasında kafamızda kalan tek ses “ölmek var dönmek yok”tu. Slogan sustuğunda bile ses kendini günlerce herkesin beyninde tekrarlayıp durdu.

Geceler boyu uyutulmayan, sinirleri bozulan, komutanından daha çok dövmüyor diye hakaret işitip dayak yiyen askerler hınçlarını direnen tutuklulardan çıkartıyordu. Bilinçli olarak işkencecileştiriliyorlardı.

Ertesi gün de dayaklar aynı şekilde devam etti.

Ocak ayının ilk günlerinin dondurucu gecesinde, üçüncü koğuş bizim koğuşun baktığı havalandırmaya çıkartıldı. Üzerlerinde tek parça iç çamaşırları vardı. Elleri arkalarından kelepçelenmişti. Ayakları yalınayaktı. Kafalarından kovalarlar sular boşaltıldı. Su yerde dondu. Sıra sıra duvarın dibine kurşuna dizileceklermiş gibi bekletildiler. Donmamak için yerlerinde sayıyorlardı. Ayakları gecede “şıp şıp şıp şıp ...” ediyordu. Birbirlerine sokulmuşlardı. Birbirlerini ısıtmak için yanlarındakinin koluna tenlerini sürüyorlardı. Sıranın başında, diğer tutuklulara göre iri duran, eski CHP milletvekilinin oğlu Yakup vardı. Onun iki yanında Fuat duruyordu. Soğuk,

nefeslerini ve bacaklarının dermanını kesiyordu. Yere çökenlere Yakup ayakta durarak güç veriyordu. Subay kışlık kıyafetine sarınmış, sigarasını yakmış başlarında duruyor çökenlere:

“Elbiseyi giyecek misin?” diye soruyordu. Donan tutuklunun subaya cevabı ayağa kalkmak oluyordu.

Aldıkları soğuk nefes, ciğerlerine ulaşmadan donuyor, havalandırmayı dolduran hırıltılara dönüşüyordu.

Saatlerce öyle bekletildiler. Sonra soğuktan donmuş bedenler coplanarak içeri alındı. Cop, soğuk sonrasında indiği yeri koparıp atıyordu. Bir kısmını koğuşa koymuşlar, bir kısmını da tabutluğa götürmüşlerdi. Bir metrelik tabutlukta üçer kişiydiler. Kış günü tabutluğun soğukunda çıılçıplak, günlerce sıra ile oturmuş, ayakta durmuşlar, ayakta uyumuşlar, dışarı çıkartılıp dayak atılıp tekrar hücrelerine konmuşlardı.

İnsan vücudunun bu kadar dayanıklı olması akıl alacak gibi değildi. Tutukluları bu inatlaşma yaşıtıyordu.

Bayıltilip tek tip giydirilmiş, koğuşa, tecridine, tabutluğa atılanlar, ayılınca üzerlerindeki giysileri çıkartıp atıyorlardı.

Hüseyin Gazi dağı, kendine bakarak bağırın, çığlık atanlar karşısında görkemini kaybetmiş, kafasını önüne eğmiş, sanki küçülmüştü.

İşkenceyle geçen günler idareye artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını kabul ettirmişti.

Günler sonra idare birkaç tutukluyu makamına çağırıldı. Tutuklular iç çamaşırlarıyla idare binasına gittiler. İdare, tenlerinin renginin yerini dayak morlukları almış tutuklularla anlaşmak istiyordu.

“Talibiniz nedir?”

Taleplerini tek cümle ile özetlediler.

“Hakaretsiz ve dayaksız, insanca yaşamak.”

Onlara güvenilmezdi; ama şimdi, verdikleri söze göre hareket etmek zorundaydılar. Cezaevlerinde işler böyle yürüyordu. Tutuklular dayak yer, ezilir, ölür; eğer kamuoyu oluşuyor-

sa idare talepleri kabul eder. Ortalık sakinleşip sesler kısılıncaya, verdiği hakları geri alır. Tutuklular tekrar direnmeye başlar.

İdare söz veriyordu:

“Tek tipi giyerseniz, insanca davranılacak.”

Tek tip giyildi, coplar sustu, tutuklular “lan” olmaktan kurtuldu. Eğitimler kaldırıldı, mahkemeler eziyet olmaktan çıktı. Koridorlar ziyaret yerine gidiş gelişte yürünür oldu.

Direnen tutuklular, koridorda karşılaştıkları kaçakçıları veya anlaşılmayı bilmeyenleri koşarken gördüklerinde uyarırlar.

“Koşma, artık koşmayacağız.”

Mamak bu yeni çehreyi kabullenemiyordu. Bedenlere inmeyen coplar görevini unutacak olmanın paniğini yaşıyordu. İdare verdiği sözde durmayacaktı. Dayak atamamak, hakaret edememek işkencecilerin ezberlerini bozmuştu. “Nasil eziyet edilir” den başka bir şey düşünemeyenler için yaşamın anlamı kaybolmuştu.

İdare, faşistlerle işbirliği yaparak parmakla sayılacak kadar az olan dayaksız günlere son verdi.

Faşistler, idarenin dayağı durdurarak solcularla işbirliği yaptığını iddia edip devrimcilere saldırdılar. İdare faşistlerle devrimcileri ayırıp sorunu çözmeyi, her iki tarafı da rahatlatmayı düşünmüyordu.

“Size rahatlık batıyor.” dedi iç emniyet amiri sayımda.

Koğuşlarda sağcılarla solcular kavga ediyor gerekçesiyle eğitim ve kurallar tekrar getirilmeye başlandı. Sayım çavuşu ilk tekmilini verdi:

“Yemek duası başla.”

Tekmili devrimcilerin suskunluğu, faşistlerin bağırması yanıtladı. Bunun anlamı onları dövündü.

MAMAK İNSANLIĞI HAZMEDEMEDİ

Albay Raci Tetik kuleye çıktı. Raci'nin kuleye çıkıp etrafı kolaçan etmesi hayra alamet değildi. Mutlaka bir planı vardı.

Raci Tetik sürekli, cunta öncesi koğuşlardan kafasına atılan bok tenekesi anısını anlatır, deli raporu olduğu için övünürdü. Sanki bu olaydan başka hayatta hiçbir şey yaşamamıştı. Bu travmasının tedavisi "bize işkence yapmakta haklısınız" dedirtmekten geçiyor gibi saplantılıydı. Tutukluların direnmeleri deli olan bu adamı daha da delirtiyordu.

Cezaevi tedirgindi. Koridorlar kan kokusunu özlemiş gibi suskundu. Sayımda istenilen marşlar okunmuyor, komutanım denmiyordu. İdare tutukluları eskisi gibi titretmek istiyor, komutlar veriyor, tutuklular komutlara uymuyor, her emri sessizlik yanıtlıyordu.

Havalandırma askerlerle dolmuştu. Tek tip elbiseyi giymedikleri zamanki gibi öldüresiye dövüyorlardı. O gün ve ertesi gün sabaha kadar dövdüler. Dövmekten yorulduklar, kan ter içinde kaldılar ama istediklerini yaptıramadılar. Haşmet Binbaşı, askerlere:

"Askerlerim, kahramanlarım, acele etmeyin, paniğe kapılmayın, kafalarına vurmamaya dikkat edin, daha önünüzde dayak atacağınız çok güzel günler var," diye moral veriyor, sakızını patlatıyordu.

Dayak sırasında baygın yere düşene “Artistlik yapmalan!” diyorlardı. İşkencecilerle yöntemleri ve lisanları aynıydı. Bunların hepsi aynı okullarda okuyorlar, aynı eğitimi mi alıyorlardı?

Birkaç gün içinde tenler yine asıl renklerini unutmuştu. Cezaevi, karşı koyan bu insanların çığlıklarıyla günlerce sarsıldı.

Açlık grevine başlandığı haberini duyan, yemek almıyordu. Haber bizim koğuşa birkaç gün sonra geldi. Erkek tutuklular kurallara uymayınca idare bizi unutmuştu. Artık birkaç kızın kurallara uymamasının önemi yoktu.

Sayım sırası bizim koğuşa geldiğinde askerlerin bizi coplayacak takatleri kalmıyordu. Yorgunluktan zor nefes alıyorlar, koğuşu dağıtamadan çıkıyorlardı.

Açlık grevine başladığımızı söylediğimizde idare şaşkıncıydı. Bize de ne oluyordu.

Arama yapıp şeker, tuz niyetine ne buldularsa alıp gittiler. Patlamayan zulada, hastalara bir öğün verilecek kadar şeker vardı. Her aramada bir zula ortaya çıkıyordu.

Arkadaşlarım kalp hastası olduğum için greve başlamamı istemediler. Ölüm orucu değildi bu; ama koğuştaki şeker namına hiçbir şey olmadığı için ölüm orucuna başlamış gibi olduk. Açlık grevini bırakmak, ben yemek yerken diğerlerinin ölüme gün gün yaklaştığını görmek demekti. Emniyetteki arkadaşımın dediği gibi “şansımı denemek” nereye kadar gidebileceğimi görmek istiyordum.

Açlık grevinin daha ikinci gününde kalbim yerinden çıkmak istercesine derimi yumruklamaya başladı. Üçüncü gün olmayan uykularım beni terk etti. Açlık hissetmiyordum, sadece kalbimin sesini duyuyordum. Tuvalete gitmek için kalktığımda, adım atıp atmadığımı bilemedim, kalbim her yerde çarpıyordu. Mutfığa geçen kapıya vardığımda, görmüyor, yürüyemiyordum. Sanki kafamdan kovalarla sular boşaltılmıştı.

Bağırdığımı sandım, sesim çıktı mı çıkmadı mı anlayamadım. Olduğum yere yığıldım. Arkadaşlarım kaldırdılar, yatağa yatırdılar. Bir bardak şekerli su verdiler, üstümü değiştirdiler, gözümün önü ışıdı. Ben düşünüyorum, onlar kaldırıyor, şekerli su verip kendime getiriyorlar, bırakmam için ısrar ediyorlardı.

Açlık grevi ilerledikçe dayaklar azaldı. Erkekler başlangıçta yedikleri dayaklardan dolayı ayakta zor duruyorlardı. Günleri bölen yemek, hava, çay saatinin yokluğu, zamanı tek tipleştirdi, uzattı. Kitap okurken gözlerimiz çabuk yoruluyordu. Okuduğumuz kitaptan aklımızda, yemek tarifleri ve yemek yenilen bölümler kalıyordu. Farkında olmadan bir yemek sohbeti başlıyor, çeşitlenerek sürüyordu. O kadar yavaş hareket ediyorduk ki, ağır çekimli filmlerin oyuncularını gibiydik.

Serap geleli birkaç gün olmadan grev başlamıştı. Şanssız kız. Cezaevinin en kötü zamanına denk geldi. Sanki iyi zamanı varmış gibi. Tek tip elbise ve açlık grevleri dönemi.

Açlık grevine başlanacakken, sen başlama deniyor ona. Görünüşü zaten grevde gibi. “Benim böyle olduğuma bakmayın, bünyem güçlüdür” diyor. Çok ısrar edilmiyor. Açlık grevine o da başlıyor. İkinci gün bayılıyor, gözlerini tavana dikmiş yüzüne şefkatle vurulan tokat ve serin suyla ayılıyor. Bayılmanın etkisiyle sürekli devrilen, gözbebeğinin akı ile bakmaya çalışan Serap’ın ilk sözü “Metris böyle değildi, istediğimiz kadar şekerli su içebiliyorduk” oluyor. Gülerek şefkatle, “Eeee burası Mamak,” diyoruz.

Açlık grevine başlayalı üç gün olmuşken GATA’dan doktor getiriyorlar. Kalp doktoru başka koğuşlara da gitti mi bilmiyoruz ama bizim koğuşa geldi. Koğuşa girer girmez kalp hastası olduğum idarece bilindiği halde doktor beni değil

Serap'ı buluyor hemen. "Sen çok zayıf ve hastasın, açlık grevini bırakmalısın," deyip kolundan tutup ranzaya yatırıyor. Bir yandan Serap'ın ayağı ranzanın tahtasına çarpıyor, bir yandan da "Ben açlık grevinde değilim," diyor. Doktor gittikten sonra Serap'ın haline gülüyoruz. Açlık grevini ilk günden bırakan tek kişiyi kocaman koğuştta nasıl da bulmuşlardı. "Senin yiye halin, bizim yemeyen halimizden de kötü, anla artık," deyip eğleniyoruz bu durumla.

Serap ile hasta olan başka bir arkadaş açlık grevi yapmıyor. Yemek için dışarı çıkartılıyor, görüş yerinde yemeklerini yiyorlar. Ben de yiyeyim diye tabaklarının dibinde bir iki kaşık artık bırakıyorlar. Aç insanların arasında tok olmak daha zor geliyor. Hem benim durumum onlarınki kadar ağır değil diye düşünüyorum. Aramadan kurtulan az miktarda şeker ve tuz bana veriliyor. Tabakların dibinde gelen bir kaşık yemek, ihtiyacımızdan ne kadar fazla yediğimizi hatırlatıyor her defasında. Bir kaşık yemek bile kendime gelmemi sağlıyor.

Hastaneden ek doktor getirmişlerdi. Doktor, revir kartlarına göre rahatsız olanları tespit ediyor, revire çağırıyor, tansiyonlarına bakıyor, durumu kötü olanları bırakmaları için "Sizi kullanıyorlar, sizin liderleriniz yemek yiyor," diye zorluyor.

Cezaevi idaresi, uyguladıkları baskıya karşı açlık grevi yapıldığını kabullenemiyor. Birkaç kişinin peşine takıldığımızı, beyinlerimizin yıkandığını ve devleti zor duruma düşürmek için açlık grevine başladığımızı söylüyorlar. Biz de:

"İşkence gören siz değilsiniz, onun için ne kadar kararlı olduğumuzu bilemezsiniz. Gerekirse ölümü dahi göze alıyoruz, bu başkalarının baskısıyla olmaz, kaldı ki hiç kimse cezaevi yönetiminden daha çok baskı yapamaz," diyoruz.

"Yemek ısmarlayalım, karşılıklı yeriz, ne istersen onu getirelim," diyor doktor.

On yedi gündür tuz ve şeker almadık. Sağcılar açlık grevinde olmadığı için erkek koğuşlarına çay veriliyormuş, devrimciler de şekerden kendi paylarına düşenleri alabiliyormuş. Devrimci Yol davası sanıkları kalabalık oldukları ve sık sık mahkemeye çıktıkları için koğuşumuzun önünden geçerken yoğun asker denetimine rağmen, küçük paket yaptıkları şeker ve tuzu yere düşürüyor, ayaklarıyla kapının altından atıyorlar. Yakalandıklarında dayak yiyorlar. Bu dayanışma bize güç veriyor.

On yedinci gün çok sayıda kadın tutuklu hastaneye sevk ediliyor. Erkekler grev öncesinde ve grev boyunca çok dayak yedikleri için, biz ise şeker ve tuz almadığımız için kötüleşiyoruz.

Kızların yarıya yakınıni Mevki Hastanesi'ne, Serap'la beni Gülhane Hastanesi'ne sevk ettiler. Oysa daha önce Mevki'de yatmış ve bademcik ameliyatı olmuştum. Bizi Gülhane'ye getirmelerinin nedeni üzerine pek düşünmüyorum, düşünmüyoruz. Ana baba günü, her şey karışık zaten. Gittiğimiz doktor, cezaevine görevli gelen Serap'a açlık grevini bıraktıran doktor.

Mevki Hastanesi'nde kanı alınan kızlar düşüp bayılmış. Hastaneye yatırılanlara serum verilmiş ve orada kaldıkları süre içerisinde açlık grevini bırakmışlardı. Cezaevine dönüşlerinde açlık grevine devam etmemeleri için ailelerini getiriyorlar, onlardan çocuklarını ikna etmelerini istiyorlar.

Doktor bana kötü davranıyor, kızıyor, azarlıyor, aşağılıyor. Annemi doktorun odasında görünce şaşırmıyorum. Kalp grafiğim çekiliyor. Filmlerdeki gibi düz çizgi çıkıyor. Doktor beni sarsıyor, "Yaşıyor musun, yaşıyor musun?" diyor. "Senin yaşamaman tıbbı aykırı, sen yiyorsun, yemesen ölmeliydin," diyor. Tabagın dibinde gelen iki kaşık yemeği ve

başka şeyleri nasıl bildiğini o an düşünmüyoruz. Serap “Lütfen baskı yapmayın,” diyor. Doktor ona dönüp “Beni konuşturma, senin hiçbir şeyin yokken yiyorsun,” diyor sinirlice. Doktorun Serap’ı aşağılamak için öyle dediğini düşünüyorum. Annemin yalvarmaları sinirimi bozuyor. Doktor’un Serap’a “senin bir şeyin yok” dediğini kimseye söylemiyorum ayıp. Düşmanın aşağılaması söylenmez, belli değil mi kızın hasta olduğu, zor nefes alıyor zati. Hem aşağılamadan başka neden olabilir mi?

Arkadaşlarımın baştan beri açlık grevini bırakmamı istedikleri, ben de bırakmayı düşündüğüm halde, doktorun suçlaması, “haydi iç, iç” diye ağzıma sütü dayamasından dolayı içmiyorum.

Doktorun ısrarla “sen yiyorsun” demesi, idarenin bulamadığı tuz, şeker zulamızı patlatmıştı. Beni ayakta tutan şeker, idarenin arayıp da bulamadığı tuz bulunmuştu işte! Kafam allak bullaktı, ne yapacağımı bilemiyordum, “yemeyeceğim” diyordum ama şekerli suyun gösterdiği yaşam belirtisi ikiyüzlülüğümü sanki ortaya çıkarıyordu. Doktor konuştuğu sinirlendi, bağırmaya başladı.

“Yemek yemezsen yapacak başka bir şey yok.”

Annem ağlayarak yalvarıyordu:

“Doktor Bey ne olursun bunu hastaneye yatır, arkadaşlarından çekiniyordur belki.”

“Hastaneye yatırsanız da yemeyeceğim,” dedim.

Oysa destek amacıyla açlık grevine katılmıştık ve hastaneye yatanlar açlık grevini bırakmışlardı. Kalp hastası olduğum halde, açlık grevini bırakmazsam yapacak bir şey olmadığı gerekçesiyle Serap’la birlikte cezaevine yollandık.

Cezaevine dönerken, annem ağlayarak, koşarak bizi takip ediyordu. Hastanenin kapısından çıktık. Fatma ve Nalân Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hastanesi’ne götürüldüğümü öğrenmişler ve gelmişlerdi. Askerlerin “yasak” demesine rağ-

men sarıldılar. “Ne olur bırak, kurban olurum!” diyerek ağlıyorlardı. Gözyaşları yanağıma değiyordu. Birbirimize sımsıkı sarıldık. Asker beni onlardan koparmaya çalışıyordu, bir şeyler söylemek istiyordum, fakat sesim çıkmıyordu. Nasıl koparıldığımı anlayamadım. Kendimi ekip otosunun içinde buldum, araba hareket etti, annem ve arkadaşlarım bize yetişmek için bir süre koştu, sonra da el sallayarak öylece kaldılar.

Serap’la birlikte Cezaevine dönüp koğuşa doğru ilerlerken, askerin, aynı davadan yargılandığım Mehmet’i kolundan tutarak ölüyü sürükler gibi getirişini gördüm. Asker, revir boşluğunda Mehmet’in kolunu bıraktı, koluyla birlikte kafası zemine çarptı. Yaşadıklarımı ve gördüklerini tam olarak algılayamıyordum, Mehmet’in yanına gittim. Asker “Yürü!” diyordu, ben “Kafası yere çarptı,” diyor, kafasını kaldırmaya çalışıyordum. Bankta oturan tutuklulara baktım. Gördüğüm, birinin zayıflıktan ve açlıktan dolayı dışarı fırlamış gözü, birinin kaybolmuş suratında kalan kocaman ağzıydı. Bana fırlamış gözleri, açlıktan dışarıda kalan dişleri ile gülüyorlardı. Asker “Önüne bak yürü!” diye itekliyordu.

Koğunun kapısının açılmasıyla, loş ışıktaki ranzaların üstündeki kemikler yerlerinden doğruldular. Neden hastaneye yatırılmadığımı, ne olduğunu sordular. Serap:

“Açlık grevini bırakması gerekiyormuş,” dedi.

Olanları ben de anlatmak istiyor fakat konuşamıyordum. Hava buz gibiydi. Üşüyordum. Kalorifer peteğinin yanına gidip oturdum. Bir sürü ağız sorular soruyor, ben hiç birine cevap veremiyordum. Konuşan doktorun ağzı, yalvaran annemin sesi, Fatma ve Nalan’ın “kurban olurum” diye ağlayışı, yere küt diye düşen baş, açlıktan dışarı fırlamış göz gelip geçiyordu.

Ağlamaya başladım, uzun süredir böyle ağlamamıştım. Ağlamak güçsüzlük belirtisidir. Böyle öğrenmiştik. Doğruydum. Güçsüzdüm işte, dediklerini yapmıyorduk, onlar da can-

larımızı alana kadar zorluyordu. Gencecik onca insan çürütüyor, yok ediliyordu.

Yemek için kapı açıldı, kıdemlinin kapıda yemek dağıtan başçavuşa benim de açlık grevini bıraktığımı fakat yemek yemeye sabah çıkacağımı söylediğini duydum. İtiraz etmedim. Herkes akıl veriyordu. Ölüm orucunda olmadıklarını söylüyorlardı. Ne kadar öyle ağladım bilmiyorum, sıhhiye erinin getirdiği ilacı içtim, uyudum.

Koğuştaki açlık grevini bırakan hasta sayısı benimle birlikte üç olmuştu. Serap, Candan ve ben. Ertesi gün yemek yemeye dışarı çıkartıldık. Görüş yerlerinde yemeklerimizi yiyorduk. Yemekler üç çeşit olmuştu.

Mahkemeden sürünerek dönenlerle karşılaştık. Ellerimizde tabaklarımız... Utandık. Kadın polisin arkasına saklandık. Bizi rahatlatmak için “Afiyet olsun, nasılsınız, kendinize iyi bakın” dediler, espri yaptılar. Mahkemeden öğle arasında veya akşam gidip gelenlerle karşılaştığımızda, yemek yiyeceğimiz odaya giriyor, uzun süre yemek bize, biz yemeğe bakıyorduk. Her yemek dönüşünde üstümüzde yemek kırıntıları arıyorlardı. Yasaklar arasına yemek de girmişti.

Yemek yemeye başlamak açlık grevinden daha zordu. Yemeye başlamanızla birlikte pompayla şişirilmiş gibi olduk. İç organlarımız ya her zamankinden daha hızlı, ya da daha yavaş çalışıyordu. Ya kabız, ya da ishal oluyorduk.

Uyku, yerini kâbusa bırakmıştı. Bağırarak uyananlar çoğalmıştı. Avukat görüşüne giderken koridora bırakılmış, yürüyemeyen, kaloriferlere, duvara tutunan, iki büklüm insanlarla karşılaşıyorduk. Üzerlerinde parçalanmış lacivert giysiler, çökmüş vücutlar görüyorduk. Sanki herkes otuz yaş birden yaşlanmıştı.

Koğuştaki arkadaşlarımdan ölümüne gün gün yaklaşmalarını

izliyordum. Üst ranzalara çıkıp inmek zor olduğu için herkes alt ranzalarda yatıyordu. Sayıma çıkmak gittikçe zorlaşıyor, her sayım sorun çıkıyordu.

Hastanedeki kızların yaklaşık bir hafta sonra koğuşa dönmesiyle idare çay vermeye karar verdi. Çayın içindeki sayısız vitaminden dolayı açlık grevini devam ettirmenin anlamsızlığı konulu konuşma yapıldı.

Yemek dönüşlerinde karşılaştığımız ilk soru, “Ne yediniz?” di.

Sayıma çıkamayan erkekleri, askerler bacaklarından ve kollarından sürükleyerek koridora çıkartıyor, birbirinin üstüne yığıyor, güya kurallara uygun sayım alıyordu.

Mahkemelerde aileler çocuklarına şeker fırlatıyordu. Mahkeme salonu havada uçuşan akide şekerleriyle Mamak tarihinde görülmedik bir renkliliğe sahne oluyordu. Her şeye rağmen gülüyorduk.

Aç insanların koktuğuna tanık oluyorduk. Koğuş açlık kokuyordu ve aç insan uyumuyordu. Konuşmaya mecalleri yoktu ama o zamana kadar akıllarına gelmeyen yemek çeşitleri, lokanta adları geliyordu. Bir pastane adı için saatlerce adının “milka” mı “mika” mı olduğuna dair iddiaya giriyorlar, oradaki en güzel tatlının hangisi olduğunu tartışmaya başlıyorlardı.

Görüş yasaktı. Mahkemelerden veya avukatlardan dışarıda neler olup bittiğini öğreniyorduk.

Cezaevinde bulunduğumuz süre içinde her türlü baskıya direnerek bize sahip çıkan ailelerimiz, açlık grevi süresince de yanımızdaydı. Bizimle birlikte azarlandılar, itildiler, dövüldüler.

Görüş saatleri 9.00 ve 17.00 arasında olduğu halde onlar sıraya girmek için tan ağarınca yollara düştüler. Ankara’da yaşayan ailelerin çoğu görüşe gelebilmek için en az altı-yedi kez otobüse veya dolmuşa para ödemek zorunda kaldı. Ekonomik

durumu kötü olan ailelerin kimileri, görüşe gelip para yatırmadan dönmemek için, görüş gününün birini atladı ve bu süreç içerisinde temel ihtiyaçlarından kısıtı. Ankara dışından gelen aileleri Ankara’da yaşayanlar misafir etti. Ailesi seyrek gelen tutukluların kirlilerini, Ankara’da yaşayan aileler götürüp yıkadı.

Gecekonduda yaşamış, yaşadığı mahalleden dışarı çıkmamış, köylüsü, akrabası dışında kimseyi tanımamış ailelerimiz, devlet kapılarını, kapılardan kovulmayı, kocası, kardeşi, oğlu tarafından yalnız bırakılmayı yaşadı. Çocuklarını suçlayan akrabalarına küstü, çocuklarının yaşadığı işkenceye tanıklık etti, duyarsız olanlara kırıldı. Görüşe girerken hakaret edilerek, soyularak arandılar. Duruşmalarda çocuklarına güldükleri için azarlandılar, salondan çıkartıldılar. Görüş yasaklarımız olduğu zamanlarda dış kapıya giysilerimizi ve harçlıklarımızı teslim etmeye geldiler. Giysilerimize döktükleri kolonyalar yüzünden “bunlara temiz giysileri neden getiriyorsunuz, kokulu giysileri ne yapacaklar, kolonyaları koklayarak sarhoş oluyorlar” diye azarlandılar. Görüş yasağı olmadığı dönemlerde saatler sonra bize ulaştıklarında, yüzümüzü tam göremeden, sormak istediklerini soramadan görüş kabininden çıkarıldılar. Onların itinayla yıkayıp ütüleyerek getirdikleri giysilerimizi askerler ayaklarını silerek bize verdi.

Akraba çevresinden uzaklaşan aileler birbirleriyle akraba, kardeş, arkadaş oldular. Hepimiz birbirimizin ailesini tanıdık. Fotoğraflarla sevdiklerimizi birbirimize gösterdik. Hiç unutmam. Fatma’ya amcamın kızı Fulya’yı öyle anlatmışım ki, Fatma tahliye olup duruşmama geldiğinde Fulya’yı görünce, “Aaaa Fulya ne zaman geldin?” diye yılların arkadaşımı gibi sarıldığında, Fulya hayrete düşmüş.

Ailelerimizin Güven Park’ta toplandıklarının, oturma eylemi yaptıklarının haberini alıyorduk. Yoldan geçenlerin, “Anarşistlerin anası, babası bunlarmış,” dediklerini, laf attıklarını duyuyorduk. Dernekler, barolar, partiler, gazeteler...

kimi bulurlarsa görüşmeye gidiyorlardı. Kimileri görüşüyor, yardımcı olmaya çalışıyor, kimileri makamından kovuyordu. Açlık grevi bitmeden birkaç gün önce ailelerin de greve başlayacağı haberini aldık.

Cezaevi müdürü değişmişti, yeni müdürün ailelere açlık grevini bırakırsak insanca davranacağına dair sözler verdiği gelen haberler arasındaydı. Müdür açlık grevi bırakılırsa tutuklularla masaya oturacağını söylüyordu. Grev kırkıncı gününü aşmıştı. Biraz ötesi ölümdü. Arada sırada sanki karışıklık olmuş gibi, bazı tutuklular aileleri ile görüştürülüyordu. Ailelerimiz, “Haklısınız sizi sonuna kadar destekledik, destekliyoruz. Kamuoyu yeteri kadar oluşturuldu, bunun ötesi yok. Sesinizi duyurmak için çalmadığımız kapı kalmadı, duymak isteyenler duydu, istemeyenler zaten duymuyor. İdare açlık grevini bırakırsanız iyileştirmelerini pratikte göstereceğini söyledi, yeter açlık grevini bırakın,” diyordu.

Dayaklar eşliğinde kahramanlık marşlarını kulaklarımızı sağır edencesine bağırarak anonsörler tarafından duyuluyordu. Artık, askerlerin söylediği, söylettirdiği tüm marşları ömrümüz boyunca her duyduğumuzda işkenceleri ve açlık grevlerini hatırlıyorduk.

Çoğu evlerde sofranın başına oturuluyor, ölüm haberi gelecekmiş gibi tedirginlikle yemekler seyretiliyordu. Diyarbakır’dan ölüm haberleri geliyordu.

Dönemin yetkilileri televizyondan tüm yurda açıklama yapıyordu:

“Onlar vatan haini, kökleri dışarıda, cezaevlerinde baskı olduğu için açlık grevi yapmıyorlar, bu vatani küçük düşürmek için açlık grevi yapıyorlar. Dışarıdan medet umuyorlar.”

Ölüm ve yaşam arasındaki sınırda; kesintisiz açlık grevi yapanlar 42. günde, kadınlar koğuşunda 38. günde, hastaneye yattığında ara vererek devam eden kadınlar yaklaşık 30. günde açlık grevini bıraktı.

İlk çıkan yemek pırasa, karavanada hiç kalmadı. Yemek gören mideler ne yapacakları şaşırdı. İnsanlar ya kabız, ya ishal oldu. Herkes şişti. Yemek yemeye doyulmadı, sadece bedenler yoruldu. Nefes alınamayacak duruma gelindiğinde bırakıldı, dinlendikten sonra tekrar yenildi.

Yemek yemeye başlamakla birlikte yaşam belirtileri yeniden kendini göstermeye başladı. İlk günler yemenin yorgunluğu ve halsizliği yerini enerjiye bırakmaya başlamıştı bile.

Uzun süre açlık grevinin etkileri devam etti, sonra herkeste bir arıza bırakıp gitti.

RACİ TETİK GİTTİ. GELEN KİM?

Açlık greviyle kazandığımız ve kalıcı olacağını bildiğimiz en önemli hakkımız Raci Tetik'in gitmesiydi. Ama yerine gelen Özgür Bütün nasıl biriydi, bilmiyorduk.

Yeni müdür tutukluların isteklerini kabul etmişti. Dayak ve hakaret kalkmış, yemekler üç çeşide çıkmış, havalandırmada dayak yerine hava alınır olmuştu. Görüşlere yürüyerek gidip geliyorduk fakat tedirgindik. Alınan hakların ömrünü bilmiyorduk. Cezaevlerinin kaderi böyleydi. Tutuklulara yapılan işkenceler duyulmaya başlayınca idare istekleri kabul eder, ortalık sakinleşince verilen haklara tekrar el koyardı. Sözleri senet değildi tabii! Yine de verilen söze inanmak zorundaydık.

Sayımız hızla azalıyordu. Artık birkaç kızın kurallara uymamasının anlamı kalmamıştı. Açlık grevinin bitiminin ardından bir ay geçmeden, sayımda:

“Hazırlanın taşınyorsunuz,” dendi.

Eskiden D Blok olan, sonra C Blok idaresine devredilen prefabrik binalara tekrar taşındık. Kurallara uyan kızları B Bloğa taşımışlardı. Ayrı yere götürülmememize sevindik. Fakat baskısının düzeyi ne olursa olsun A Blok sanki evimizdi, ayrılırken hüznünlendik. Yıllarımızı orada geçirmiştik. Görmesek, konuşmasak, tanışmasak da, anonstan duyduğumuz isimlerle

arkadaş olmuştuk. Bugüne kadarkilerden farklı olarak olay-sız, aramasız taşındık. C Bloкта bizim dışımızda kaçakçılar ve asker tutuklular vardı.

Mamak cennet dönemini yaşıyordu. Kırk dakika öğlen-den önce kırk dakika öğlenden sonra geniş havalandırmaya çıkıyorduk. Hüseyin Gazi'yi önünde hiç bir engel olmadan seyrediyor, sabahları kır çiçeklerinin kokusu ile uyanıyorduk. Yürüyüşlerimiz, sohbetlerimiz değişmişti. Kulaklarımıza sey-yar satıcının sesi, sattığı meyvelerin adları geliyordu. Artık hiç kimse “kız” diye hitap etmiyor, adlarımızın yanına “hanım” sözü konuyordu.

Yaz mevsimini ilk defa yaz gibi yaşıyorduk. Kollarımız güneş görüyordu. Toplu dava dışındakiler duruşmalara yine ayda bir gidiyordu. Duruşmalar kısa, heyecanı ve hazırlığı uzun sürüyordu. Açık görüşlerde yakınlarımıza sarılıyorduk, onların sıcaklıklarını duyuyorduk. Görüşçülerimiz bizi, biz onları boydan tel örgülerin ardından görüyorduk.

Böyle bir görüşte küçük yeğenimi annem görüşe getir-miştii. Tel örgülerin arasından bana tacını vermeye çalışıyor-du. Fakat tacı bir türlü tellerin arasından sığmıyordu. Yuka-rıya da boyu yetişmiyordu. Tellerin bittiği köşede bir kapı ol-duğunu gördü. Oradan askerler girip çıkıyordu. Kapının açıl-masıyla o tarafa doğru gitti. Kapıdan geçti. Görüşe çıkan kız-lar görüşçülerini bırakıp onun başına toplandılar. Hepimiz dokunmaya çalışıyorduk. Yeğenimi kucağıma aldım, o gör-düğü ilgiden korktu, şaşkınlıaştı ama tacı da uzatmayı ihmal etmedi. Subay gördüğü manzara karşısında çılgına döndü:

“Bunu buraya kim soktu?” diye bağırdı.

Yeğenim kucağımdan indi. Yüzündeki korkunun resmi-ni çektim. Hem ağlıyor, hem de koşuyordu. Korkusuna ayak-ları yetişemedi, düştü. Kalktı annemin yanına gitti.

“Ne olursun beni bir daha oraya götürme,” dediğini duy-dum sonra. Bir daha gelmedi.

A Bloкта çok dayak yediğimiz zamanlarda, tutukluları nasıl dövdüklerini göstermek için Jilet Yüzbaşı, delikanlılığa adım atmış oğlunu getirmişti, sayımın nasıl alındığını göstermek için. Askeri öğrenci miydi, yoksa babası ona asker üniforması mı giydirmişti anlamadık. Çocuk bizi iğrenerek, aşağılayarak baştan aşağı süzdü. Sıra dayayağa geldiğinde koğuşu incelemek için içeri girdi. Hiç tanımadığı halde bizden nefret ediyordu. Bu çocuk dışında tüm çocukları özlüyorduk.

Eskilerden kim var kim yok görevden alınmıştı. Onların yerine yenileri gelmişti.

Acemi askerlere, talim yaptırıyorlar. İsyan çıkarsa nasıl bastıracaklarını öğretiyorlardı. Provalarını, yaş ortalamaları büyük olan, hiçbir şeye karşı gelmeyen kaçakçı tutuklular üzerinde uyguluyorlardı. Gece yarısı mangalar bağırarak havlandırmayı doldurdu, açılan koğuş kapısından yaşlı insanlar dövülerek sayıma çıkarıldı. Havalandırma bağırın, ağlayan, yalvaran seslerle doldu. Birkaç kişiyi bayıltana kadar dövdüler. Kıdemli soruyordu:

“Neden komutanım, neden bunları yapıyorsunuz? Ne yaptık size, her dediğinizi yerine getirdik, şimdi neden dövüyorsunuz?”

“Sus lan, sana konuş diyen oldu mu?”

Karanlığa yine çılgınlıklar hâkim oldu.

Ertesi gün asık suratları ile topallayarak volta atıyorlardı. Asık suratları ve topallamaları olmasa, gece de hiçbir şey olmamış gibi yaşam tekdüzeliğine dönmüştü.

Kış kapıyı çalıyordu. Prefabrik binaları ısıtmak, kömür getirip götürmek idare için zordu.

“Eşyalarınızı toplayın, taşınyorsunuz.” dediler yine. On beş kişiydik.

Toparlandık. Taşınmalarımızın en hüznölüsünü yaşıyorduk. B Bloğa diğer kızların yanına götürülecektik. Bu, yeni sorunlar çıkarılmak istendiğinin göstergesiydi. Bu kadar ba-

layı yeterdi. Kurallara uymayacağımız yeni gelen yönetime de göstermemiz gerekiyordu. Gerçi kurallara uyan kızlardan da eskisi gibi marşlar söylemelerini, ant içmelerini istemiyorlardı ama mahkemeye gidiş gelişlerde yüzlerini duvara döndürmeye çalıştıklarını, kiminin döndüğünü, kiminin dönmediğini duyuyorduk. Ne istenirse istensin, ne tür uygulamalarla karşı karşıya kalırsak kalalım, yediğimiz dayakları unutmayacak ve kazanımlarımızı koruyacaktık.

BASKILAR ARTIYOR VE ÇEŞİTLENİYOR

C Bloktan çıkışımız küçük pürüzlerin dışında sorunsuz geçti.

B Bloğa geldiğimizde, bizim için hazırlanmış gövde gösterisiyle karşılaştık. Ondan fazla kadın polis, bizi tek tek odaya alıyor; döverek, saçlarımızı yolarak, hakaret ederek, iç çamaşırlarımız dahil üstümüzde ne var ne yoksa çıkarıp atarak arıyordu.

Eşyalarımızı aramaları, hakaret ve dayak saatlerce sürdü. Arama bittiğinde akşam olmuştu. Kızlara sayımların nasıl alındığını sorduk. Kıdemlinin başa geçerek sayımdan önce “dikkat” dediğini öğrendik. Görünürde önemsiz bir sorun gibiydi, fakat yeni gelen idarenin isteğinin “dikkat”ten ibaret olmadığını hoş geldin törenlerinden anlamıştık. Onlar kurallara uymamızı isteyecekler, biz uymayacağımızı kanıtlayacaktık. “Dikkat” sözü onların da bizim de simgemiz olacaktı.

“Dikkat” demeyecektik.

Koğuşa girdikten kısa süre sonra, Nergis, Sevim ve benim adlarımız okundu. Nergis’le ben aynı mahallede oturuyorduk. Yakalandığımda o ortaokula gidiyordu. Ben içerdeyken hızla büyümüş ve cezaevine gelmişti. Koğuşun yaşı en küçük olanıydı. İdareye eyvallahı yoktu. Arama sırasında bize kötü davranan Papatya isimli iri yarı kadın polisin ayağına

tekme atmış “Karakter komasına girme!” demişti.

A Bloktaki tabutluklara yollandık. Giderken B Blok çıkışında dövülerek, soyularak arandık. A Blok girişinde tabutluğa yasadışı bir şey götürmeyelim diye tekrar dövülerek soyulduk.

Raci yönetiminden kalan “General” lakabını taktığımız iyi başçavuş beni görünce şaşırıldı. “Sen oraya inemezsin” diyerek doktor kontrolünden geçmem için uğraştı ama başarılı olamadı. Sanki tabutlukta kendisi kalacakmış gibi nerdeyse ağlayacaktı. Gizlice kuru ikinci bir battaniyeyi bana vermeyi başardı.

Tabutluğa yabancı değildik. Anlaşılan yeni idare tabutluğu tepe tepe kullanacaktı. Bizlerle açtıkları tabutluk sezonu sürekliliğini korudu. Sayımları tabutlukları doldurmak amacıyla alıyorlardı. Hiç boş kalmadı tabutluklar.

Bizi birbirimizden uzak hücrelere koydular. Yanımızdaki tabutlukta erkekler vardı ve ciş sesi dahil tüm sesleri duyuyorduk. Aramızda konuşuyor, türkü söylüyor bazen de askere yakalanıp azar işitip dayak yiyorduk. Dönemin ünlü tutuklularından Dünder Kılıç da o günlerde tabutluktaydı.

Her şeye rağmen komik şeyler de yaşıyorduk. Benimle aynı davada yargılanan Nalân’ın sesi çok güzeldi. O daha önce tabutluğa indiğinde belli ki güzel sesiyle türküler söylemiş, askerlerin de aklında kalmıştı. Askerler beni onunla karıştırarak türkü söylemem için ısrar ediyorlardı. Oysa Nalan çoktan tahliye olmuş ve ben koğuşta yapılan en kötü ses yarışmasında, aşırı torpilden dolayı birincilik almıştım. Finale üç kişi kalmıştık, benim sesim diğer iki adayınkinden daha iyiydi. Üçüncülük beklerken, komün arkadaşlarım oylarını bana verince, koğuşun en kalabalık komünü olduğumuz için birinci olmuştum. Askerlerin ısrarını duydukça orada bulunan tutuklular da ısrar etmeye başladı. Sesimin kötü olduğu konusunda kimseyi ikna edemiyordum. Nazlanıyorum sanıyorlardı.

Bir gün hücrede kendi kendime türkü söylerken, sesi-
min güzelliği konusunda ısrar eden asker dayanamadı “Kes
kız!” diye bağırdı da Nalân olmadığımı ispat ettim.

Biz tabutluktayken arkadaşlarımıza:

“Sizin dikkat deyip dememeniz önemli değil. Kuralla-
ra uymanız önemli. Bizim dediklerimiz olacak, iyi düşünün,”
deniyordu.

İki gün sonra, kurallara uymayan kızları tekrar C Blo-
ğa taşıdılar. Uzun sürecek olan işkence programlarını uygula-
maya başladılar.

SİL BAŞTAN

C Bloktan kaçakçıları da taşımışlardı. Komşu namına bizim sesimizi duyacak kimse kalmamıştı ve C Blok çok karanlıktı.

İdarenin ilk icraatı görüşü, eşya alıp vermeyi, kantini (temizlik malzemesi dışında), mektup ve gazeteyi yasaklamak oldu. Bu yasaklar kesintisiz bir yıl sürecekti.

İlk birkaç gün yatak içlerini boşaltmak, ortalığı dağıtmakla geçti. Her sayımda, sayım çavuşu kapıyı bedeni ile kapatıyor “Dikkat diye bağırın!” diyordu. Biz de bağırmıyorduk.

Görüş yasağı dahil hiçbir konuda istedikleri savunmayı vermiyorduk. Çünkü yasaklar önce, savunma istemek sonra geliyordu. Hangi makamın neye dayanarak verdiği belli olmayan cezalar, biz savunma versek de vermesek de uygulanıyordu.

Biz üç kız on gün tabutlukta kaldıktan sonra, kokarak ve tekrar soyun dayacağı yiyerek C Bloğa döndük.

“Hücrelerde ne var ne yok?”

“Öncekilerden farklı olarak, altıncı veya yedinci koğuşu havalandırmaya çıkardıklarında sürgülerimizi tuvaletlerine dökmek için kendimiz götürüyorduk. Bu arada elimizi, yüzümüzü yıkıyorduk. Sevim saçını bile yıkadı. Erkek arkadaşlar havlu, sabun, sıcak suyu hazırlayıp çıkıyorlardı. Hüc-

relerde birkaç erkek arkadaş vardı. Arada sırada onlarla sohbet edip türkü söyledik.”

“Sen de söyledin mi?” Bu soru banaydı.

“Bir gün kendi kendime mırıldanıyordum, asker dinlemiş, daha yeni başlamıştım ki, ‘Kes kız!’ diyerek bağırdı.”

Güldüler; dayakları, aramaları anlattık, bu bölümde de küftettiler, sinirlendiler.

“Eee sizlerde ne var ne yok?”

“Bir sürü yasaklarımız var.”

Merak ediyorduk, acaba tutukluların günlerce bir metreye bir metrede yaşamalarını onaylayan hâkimin yüzü nasıldı? Hücrede günlerin nasıl geçtiğini hiç düşünmüş müydü? Bokların içinde yaşamının nasıl bir şey olduğunu biliyor muydu? Kendini oralarda düşünüp uykuları kaçıyor muydu?

Yasaklar yasakları doğuruyordu. Hastaneye sevk her koşulda yasaktı. Dişlere dolgu yasaktı. Tedavi olarak sadece çekim serbestti. Küçük bir çürüğün ağrısına dayanamadığımız için dişlerimizi çekertirmek zorunda kaldık. Cezaevine bıraktığımız çoklarımız arasında dişlerimiz ve gözlerimiz de vardı. Uzaklara bakmadığımız için çoğumuzun gözleri orada bozulmuştu.

Bloktan her çıkışımız işkenceydi. Mahkemesi olanlar arama bahanesiyle soyuluyor ve dövülüyordu. Ana Devrimci-Yol davasının sanıkları yaklaşık üç yıldır günde dört kez buna maruz kalıyordu. Duvara vurulan vücutlarımız prefabrik binayı deprem oluyormuş gibi sarsıyor, asılı duran kelepçeler birbirine vurarak metalik sesler çıkartıyordu. Birkaç polisin arasından saçlarımız dağınık, ellerimizde toka ve gözlüğümüz iteklenerek havalandırmaya çıkartılıyordu.

Bir gün sayım için dışarı çıkartıldığımızda (C Bloğun yapısından dolayı havalandırmada sayım veriyorduk) koğuşumuzun kapısını kilitlediler. Dışarıda kaldık. Soğuktan dolayı sürekli volta atıyorduk. Zamanı hızlı geçirmek için ba-

zılarımız, soğuk ve karanlık gecede İngilizce çalışıyor, cümle kurmak için uğraşıyordu. Kimimiz çocukluğunun kış gecelerini anlatıyordu. Polyannacılık oynuyorduk.

“Yıllardır karanlık gökyüzünün altında gezmemiştik, hayallerimiz gerçek oluyor ama küçük bir farkla, soğğun hayallerini hiç kurmamıştık.”

“O zaman soğğun hayallerini kuralım.”

“Şimdi cebimizde sıcacık kestaneler olacak, bir elimizi kestane ısıtacaktı, diğer elimizi sevgili. Sigarayı da unutmayalım.”

“Üç elimiz olmadığına göre, kestaneyi boş verelim, sigara olsun.”

Koğuşa alındığımızda sabah olmak üzereydi. Koğuş buz gibiydi. Odun, kömür yoktu, prefabrik binaya soğuk olduğu gibi girmişti. Koğuş dağıtılmış, yatak içleri boşaltılmıştı. Ranzalar A Bloktaki gibi sık ve yan yana çakılmış tahtadan olmadığı için üzerine uzanamıyorduk. Bulduğumuz yatak yüzlerine içleri alelacele doldurup yattık. Artan kıtıkları yakarak ısınmaya çalıştık. Gece acıkmıştık, akşamdan kalan ekmekleri ve içlerini (ekmek içlerini genellikle yemiyorduk) sobaya yapıştırarak ısıttık, keyifle yedik. Herkes bir yere kıvrıldı, kafalarımız battaniyenin içinde, nefesimizle kendimizi ısıtarak uyuduk. Bundan sonra ranzalar düzgün yatak görmeyecek, sobada odun kömür tadımlık yanacak, banyo kazanı hiç yanmayacaktı. Giysilerimiz ve mutfak malzemeleri zaten hep yerde sürünüyordu, bundan sonra daha çok sürünecekti.

İkinci gün sayıma daha tecrübeli çıktık. Yanımıza minder ve bere yerine geçecek pamuk aldık, bazılarımız cebine ekmek koydu. Soğuktan zor hareket eden ağzımızın çevresine pamuk sardık. Yoruldukça sırayla pamuk paketinin üstüne oturduk. 84'ün keskin kışı, 85'e girerken nefeslerimiz donuyordu. Tuvalet yasaktı. Badegül'ün böbrekleri ağrımaya başladı. Defalarca idare binasına gidip geldik, kapıyı açtırama-

dık. Arkadaşımızın önüne duvar olduk, tuvaletini yapmasını sağladık. Böylece adımız da terbiyesize çıktı. Havalandırmayı aydınlatan cılız karpuz lambanın önünden, elinde anahatarlarını şangırtatarak geçecek kadın polisi saatlerce bekledik. Çok üşüyen arkadaşlarımızı az üşüyenler aralarına alıp soğuktan korumaya çalıştı. Manzaranın dokunaklılığını yaşamayan anlayamazdı. Koğuşa girdiğimizde yine parçalanmış yatak kılıfları, yırtılmış giysilerimizle karşılaşılıyor, bulduğumuz yere kıvrılıyorduk.

Bu uygulama bir haftaya yakın ve süre her gün biraz daha uzatılarak devam etti. Sabaha kadar soğukta kalıyor, subayın “kurallara uyacak mısınız?” sözüne “hayır” diyorduk. Bazı subaylar, hiç soru sormadan mesleğinin ve yapacağı eziyetin keyfi ile, dalga geçerek dışarıyı gösterip “buyurun” diyordu.

Soğukta bekletme programı tamamlanmıştı, yasaklar, arama adı altında dövmeler sonuç vermiyordu, sıra bizi birbirimizden ayırmaya geldi. İşkence konusunda verilen eğitim aynı olduğu için, giden idare de gelen idare de emniyet de aynı yöntemleri uyguluyordu.

İdare sanki bize bunları neden yaptıklarını unutmuştu, sadece soğuğu daha nasıl etkileyici kılarım deneyi yapıyordu. Sıcak tutacak tüm giysiler yasaklandı. Daha önce alınan ayakkabılarımızın, içinde demir olduğu gerekçesiyle, boğazları yırtılmış, tabanları parçalanmıştı.

Yine elebaşı olan ve olmayan olarak ayrılmaya başladık. C Tecride taşımaya kendilerince elebaşı gördüklerinden başladılar. Birkaç gün içinde hepimiz üçerli, ikiyeşerli tecride konduk. Fakat Seza yoktu. Biz onun koğuştaki yalnız kaldığını düşünürken emniyete götürmüşlerdi. İşkencelerden geçip geldiğinde gerçeği öğrenmiştik. Artık herkes elebaşydı.

C TECRİT

C Tecritin giriş kapısı demir parmaklıkla dışarıya açılıyordu. İçinde koridora açılan, yine demir parmaklıklı, yan yana dizili beş hücre vardı. Sadece ortadaki hücrenin kapısı demir parmaklı değildi. Hücrelerde birer ranza vardı. Dışarının soğuğu tamamen içerdeydi. Tuvalet olmadığı için ihtiyacımızı verdikleri tenekede gideriyorduk. Koridorda gövdesi geniş, büyük fakat yanmayan bir soba duruyordu. San ki “Yansam da her yanınız açık size faydam olmaz” desin diye oraya konmuştu. Sobanın yanında sıcaklık özlemini güçlendirmesi için her daim bir kucak odun bulunduruyorlardı. Bir gün yanmayan sobanın yanında duran oduna tahammül edemeyen kıdemlimiz Zeliha:

“Sobayı çok yakıyorsunuz, sıcaktan duramıyoruz,” dedi. Üsteğmen de:

“Yeter ki siz rahatsız olmayın, biz sobayı yakmayız,” diyerek odunları askerlere aldirttı.

Bundan sonra sizin koğuşunuz burası diyorlardı. Bu hücreleri koğuş olarak benimsetmek, orada yaşayacağımızı ispatlamak için eşyalarımızı getirtmişler, mektup yazabileceğimizi söylemişlerdi. Zarfa yapıştırdığımız pulların arkasına herhangi bir şey yazmamızı önlemek için sayımda arkasını kontrol edip yapıştırıyorlardı. Soğuktan donmuş ellerimizle,

yağan yağmur veya karın altında pulların arkasını yalayıp yapıştırırken, dalga geçiyorlardı:

“Mektuplarınız ıslanmasın, yağmurun altında yapıştırmayın, kenarda yapıştırın.”

Oysa mektuplarımız yollanmıyordu.

İlk zamanlar haftada bir koğuşumuza götürüp banyo yaptırıyorlardı. Bir süre sonra vazgeçtiler. Biz de perişan ve kirli görünmemek için saçlarımızı donmaya hazır sularla yıkıyorduk. Su kafamızda değdiği yeri uyuşturuyordu. Bazen tenekeye inmeden donuyordu. Dolan tenekeyi sayımlarda koridordaki tuvalete döküyorduk. Giriş kapısının karşısındaki hücrede olanlar, tuvalet ihtiyaçlarını giderirken hücrenin demir parmaklıklarına perde asıyorlar, çiş sesini kapıda nöbet tutan askere duyurmamaya çalışıyorlardı. Bu halde yakalanmamak için, hücre arkadaşı gözcülük yapıyordu.

Yemek dağıtan başçavuş bizim hayvan olduğumuzu ima ediyor, hayvanat bahçesindeki maymunlara muz veriyormuş gibi, yemeklerimizi demir parmaklıklar arsından tek tek dağıtıyordu. Askerlerle gülüyorlardı.

Ortaokul ve lisede aynı sınıfta okuduğum, sınıf başkanlığı yapan, bazen kavga ettiğim, çoğu zaman beni kahkahalarla güldüren arkadaşım kapıda elinde silahla nöbet tutuyor, hüzünlü sesiyle türkü söylüyordu. İlk gördüğümde onu tanımamıştım. Karavanaları çıkartıp bir askerin ayağının dibine bırakmıştım ki, birinin “Bu mu?” diye yanındakine sorduğunu duydum. Askerler kadın görmedikleri için kimi zaman içimizden birine kafayı takarlardı. Bu da o onlardan biri diye düşündüm, askere küfredercesine baktım.

Havalandırmada volta atarken, hep aynı askerin durduğu noktadan geçtiğimde adımın söylendiğini işittim. Bir süre sonra Şükran:

“Senin sınıf arkadaşınmış,” dedi.

Ona dikkatle baktım. Anılarımda kalan, deli dolu lise

arkadaşıma hiç benzemiyordu. Yeşil elbiselerinin içinde bir askerdi.

“Ben İsmet,” dedi.

İsmet sınıfımızın uzun boylu olanlarındandı. Aynı sınıfta birbirine benzemeyen, bir yaş arayla dünyaya gelmiş üç kardeştiler. Aile hepsine ayrı ayrı masraf yapmak istememiş olacak ki, birbirlerini bekleyip hep aynı sınıfta okumuşlar, tek kitaptan yararlanmışlardı. İsmet’in sesi çok güzeldi ve öğretmenler sık sık ona türkü söylettirirlerdi. Elini kulağına atar, kızarak uzun hava çekerdi. Onunla uğraşmak çok hoşuma giderdi. Efkârlanarak söylerken kızarmış yüzüne gülüverirdim. O da sinirlenir, “Öğretmenim bana gülüyorlar” diyerek türküyü keserdi. Öğretmen ve öğrenciler tarafından sevilir, sürekli sınıf başkanı seçilirdi. Şimdi kapıda nöbet tutuyor ve ısrar beklemeden yüreğiyle türkü söylüyordu.

“Hazin hazin ağlar gönül”den, “Huma kuşu yükseklerden seslenir”e kadar. Onun efkârlı türkülerini biz devam ettirirdik çoğu zaman. “Zahidem kurbanım sallama beşik”ten, “bugün ben gupları gördüm” e kadar. Böyle zamanlarda duygularımız soğuğu yenerdi.

Birkaç gündür İsmet görünmüyordu. Hepimiz tedirgindik. İsmet çavuştu. Sayımlarda dövüleceğimiz zaman dayak komutunu veremiyor, geride durmaya çalışıyordu. Onun o çekingenliğini diğer askerlerin ve üstlerinin fark etmemesi mümkün değildi. Ayrıca fırsat buldukça sohbet ediyorduk. Fark edilmiş olabilirdi. Görüş yasaklarımız olduğu sürece, evci çıkınca ailemi ziyarete gitmiş, haber götürüp getirmişti. Bir gün “En çok neyi özledin?” diye sordu. “Çekirdeği” dedim. Nöbetinde çekirdek getirmiş, mazgaldan verirken torba patlamıştı. Dökülenleri kapının altından içeri iteklerken kalbim duracak sanmıştım.

Günler sonra dış kafeste emniyetten dönen bir arkadaşımız onu gördü. Kafese günlerce kollarından asılmış, gelen gi-

den dövmüştü. Yürüyemiyor, kucakta taşınıyordu. Ana Dev-Yol davasında yargılanan bir arkadaşına not verirken yakalandığı söyleniyordu.

C TECRİTE DEVAM VE KOĞUŞA DÖNÜŞ

Her zaman neşeli olduğundan adını “şen kahkaha” koyduğumuz Sevim mahkemeden gelmişti. Aynı hücrede kalan arkadaşlarının “Sana ne yaptılar?” sorularını ve Sevim’in titrek sesi ile yanıt verdiğini duyduk:

“Kadın polisler beni maşalarla dövdüler. İç çamaşırlarımı alıp vücudumu seyrettiler, şurası iyiymiş, şurası kötüymüş diyerek, saatlerce karşılarında çıplak beklettiler.”

Sayım için dışarı çıktığımızda, Sevim’in yüzünü görünce, onca şey görmüş geçirmiş olmamıza rağmen ürperdik. Maşayı kızdırıp kızdırıp yüzüne, göz kapaklarına, alına basmışlardı sanki, yaralar içindeydi. Kadın polis yanındaki gardiyana marifetini gösteriyordu. Gardiyan bakıp bakıp gülüyordu. O andaki kinimizi anlamaları olanaksızdı. İnsana benzeyen bu yaratıkların ellerindeydik. Yaptıklarının yanlarına kalmayacağını düşünüyorduk. İdare o gün öğlenden sonra devam edecek duruşmaya Sevim’i yollamadı. Aynı davadan yargılanan Suzan mahkemede olayı anlattığında, hâkim azarlanmış ve bizi ilgilendirmez demişti.

İdare işkenceye doymuyordu. Arama adı altında daracık hücrelerimize dalıyor, eşyalarımızı bok tenekelerinin içine atıyor, daha önce gelmiş dağ, deniz, çocuk, aile fotoğraflarını parçalıyordu. Güzel olan hiçbir şeye tahammülleri yoktu.

“Bundan sonra kelime haznemizden dikkat sözünü çıkartalım. Herhangi bir şey olunca dikkat et demeyelim, onun yerine takkid diyelim.”

Ranzalara “takkid” yazmıştık. Asker tüm konuşmaları defterine kaydediyordu. Bir süre sonra idare yeniden derdini anlatmak gereği duyuyor ve tekrarlıyordu:

“Bizim için dikkat deyip demememiz hiç önemli değil. Önemli olan kurallara uymanız. Kıdemlinizi biz seçeceğiz.”

Aynı filmi daha önce de seyretmiştik.

Zeliha ile revire çıktık. Ben derdimi anlattım. İlaçlarımı aldım. Doktorun adını “Yalova Kaymakamı” koymuştuk. İdarenin söylediği ilacı veriyor, idarenin istediği teşhisi koyuyordu.

Zeliha’ya sıra gelmişti.

“Şikâyetiniz nedir?” diye sordu doktor.

“Yarın burada mısınız?”

“Evet.”

“Bugün psikolojik olarak kendimi hazır hissetmiyorum. Yarın uygunsanız eğer, geleyim de soğuktan işe yaramayan uyuşmuş şu ayak başparmağımı aliverin.”

Doktor dalga geçildiğini anlamadı. Zeliha’nın yüzüne baktı. Ben gülmemi tutamadım. Biz gülüyoruz, asker “Gülmek yasak!” diyordu.

Yılbaşı gelmişti yine. Hepimize hüznün çöktü. Hep yaptığımız gibi yine orada geçen yılbaşlarımızı hatırladık. Artık anılarımız dışarıyı bırakmıştı, dışarı için sadece hayallerimiz vardı.

Hücrelerde daha önce kalanların notları vardı. Lambanın kenarına isimlerini yazmışlar, kısacık notlarla neden dolayı geldiklerini eklemişlerdi. En ilginçi ise yirmiyi aşkın tutuklunun “sakal davası” idi. Sakallarını kesemeyen tutuklular daracak yere tikiş tikiş doldurulmuş, günlerce ayakta soğukta bekletilmişlerdi. Sayımlarda dışarı çıkartılıp dövülmüşlerdi.

Bir buçuk aydır, C Bloğun hücrelerindeydik. Yaşadıklarımızı bir ailelerimiz bir de tutuklu arkadaşlarımız biliyordu.

Sesimiz yurt içinde duyulmamıştı fakat yurt dışında duyulmuştu. Sesimizin uzağa gitmesi bize “kökü dışarıda” suçlamaları yöneltmelerine neden oluyordu. Bizim hiçbir şeyden haberimiz yoktu. Mahkemelerde yapılan suç duyuruları kimseyi ilgilendirmiyordu; ailelerimizle görüşemiyor, mektuplaşamıyorduk.

Tecrit hücrelerine alışmıştık, hep orada kalacağımızı ve bizimle sürekli uğraşacaklarını düşünüyorduk.

Sabah sayımında bok tenekelerimizi tuvalete her zaman ki gibi döktük. Biraz sonra binbaşı söylenerek geldi. Kapıda bağırıp duruyordu:

“Tuvaleti tıkamışlar.”

“Bez atmışlardır.”

“Pisler, terbiye görmemişler ki!”

“Asker oğlum, burası nasıl açılacak?”

“Burası açılmaz komutanım, binayı yıkmak gerek.”

Konuşmalar bir oyun hazırlandığını gösteriyordu. Bizi oradan taşıyacaklardı fakat hadi taşıyorsunuz demeyi kendilerine yediremiyorlardı.

“Tuvaleti tıkamışsınız, tamir edilene kadar aşağıya, koğuşlara taşınacaksınız, hazırlanın,” dendi öğleye doğru.

Sevinçsiz hazırlandık, koğuşlarımıza gittik.

Öğle üzeri sayıma çıktık. Saatlerce ayakta bekletildik. Kımıldamak, hareket etmek yasaktı. Bir süre sonra yerimizde hareket etmeye başladık. Soğuk kemiklerimizi donduruyordu. Kadın polis bağırıyordu:

“Hareket etmek yasak!”

Saatler sonra koğuşa alındık. Ortalığın dağınık olduğuna bakmadan, yatak içlerini sobaya doldurduk. Odun kömür hâlâ verilmiyordu ve hiç verilmeyeceğini daha bilmiyorduk.

Banyo kazanını yakmaya çalıştık. Saatlerce uğraştık. Beceriklimiz, beceriksizimiz herkes denedi ama banyo kazanı bir türlü yanmadı. Bütün duman koğuşa doluyordu. Saatlerce uğraştık olmadı. Oysa sıcak bir banyoya nasıl da ihtiyacımız vardı. Ortalıktaki temizlik bezlerinin kaybolduğunu fark ettik, bazı eşyalarımız da yoktu.

Biz soğukta beklerken idare bulduğu bezleri, giysilerimizi banyo kazanının ortasındaki boşluğa doldurmuş, bu sırada kazanı da delmişti. C Bloкта kaldığımız süre boyunca bir daha banyo kazanı yanmadı. Naylon bidonlara doldurduğumuz suları, sobanın etrafına diziıyor, kıyıda köşede bulduğumuz yakacak namına ne varsa onlarla da sobayı yakıyorduk. Soğuğu kırılmış suyla banyo yapıyorduk. Buna banyo değil, kuru temizleme denebilirdi ancak. Önce koğuşun içinde koşuyor, terliyor, sonra da hiç su dökünmeden keseleniyor, ıslattığımız lifle vücudumuzu sabunladıktan sonra soğuk suyu nefesimizi tutarak kafamızdan döküyorduk. On beş günde bir sıramız geldiğinde böyle temizleniyorduk.

İdare, koğuşa taşındıktan birkaç gün sonra ortalığı dağıtmayı bıraktı. Üstelik pencerelerimiz için pembe tüller yolladı. Hepimiz büyük zevkle fırfırlı perdeler diktik. Akşam yataırken perdelerimizi çekiyorduk. Sevinmemize küçük fırfırlı perdelerin rengi bile yetti. Bu jestin karşılığında da, hiçbir şeyin bitmediğini anlatmak istercesine, mahkemeye giden veya mahkemeden dönen arkadaşlarımızı soğukta sabit bir şekilde bekletmeye devam ettiler. Dışarıda birini mutlaka cezada bırakıyorlardı. Bıraktıkları kişinin sabit olarak kalmasını sağlamak için, çamaşır direklerine kelepçeliyorlar, soğuktan donmak üzere olan tutukluya bakarak:

“Çay ister misin?”, “Kahve ister misin?”, “Sigara içer misin?” diye dalga geçiyorlardı.

Tecritte kaldığımız yedi hafta boyunca, herkesi A Bloğun ölüm hücrelerine grup grup veya tek tek götürüp getir-

diler. Her giden on gün kalıp geldi. En son gelenler, hücrelerde idarenin değişiklik yapmaya başladığı haberini getirdi. Askerlerden aldıkları habere göre, iki tecridi birleştirip, betondan yatak ve tuvalet yapacaklarmış. Gazetecilerin görüp de dehşete düştükleri, idarenin Hilton olarak adlandırdıkları yerler, düzenlenmiş hücrelerdi. İlk hücrelere göre gerçekten de Hilton'du.

YABANCI HEYETLER GELİYOR

Koğuşa döneli bir haftaya yaklaştı. Sayım bekliyorduk. Saatler ilerliyor, sayım saati geliyor, geçiyor bir türlü sayım mangası gelmiyordu. Koğuş soğuktu, üst üste giyinmiş bekliyorduk. Zaman uzadıkça, dışarıda soğukta bekleteceklerine kesin gözüyle bakıyorduk Beklememiz uzadıkça daha çok giyiniyorduk. 84'ün kışı acımasızdı, o acımasızlığı 85 sürdürüyordu.

Kapıda oluşan hareketlilikle, tek sıra halinde dizildik, saat gecenin on biriydi. Kadın polisin anahtarı kilidin içinde döndü. Kapının açılmasıyla dışarı çıkmaya çalıştık. Fakat kalabalık bir grup koğuşa girdi. Ne olduğunu anlayamadık. Sürekli saldırıya uğrayan insanların güdülerıyla geri koğuşa kaçtık, ranzaların arkalarına geçtik. Her şey öylesine ani ve acı olmuştu ki... Ranzaların arkasından, koğuşa dalanların coplu asker olmadığını, bizi dinlemeye gelen yabancı heyetler olduğunu gördük. Duygularımız, düşüncelerimiz birbirine karıştı. Yıllardır yaşadıklarımızı kimse duymamış, ailelerimizin dışında kimse bilmemişti. Eziyet ederken idareyi suçüstü yakalayan, yabancılar olmuştu. Gelen heyet şaşkındı. Gördükleri manzara, bizim tepkimiz, soğuk koğuş, üst üste giyinmiş insanlar her şeyi anlatıyordu.

Yabancıların yanında gelen kolordu komutanı, dans için

birini davet ediyormuş gibi koğuşun sobasının bulunduğu boşluğa eğilerek kolu ile yarım yay çizdi.

“Burası da sobalı,” dedi. I sesini uzatınca ortamı yumuşatacağını sanarak.

Yabancılar soğukluğu anlatacak şekilde yakalarını kaldırıp, “Puur” diye ses çıkardılar.

Bizler idarenin tecritlere iki gündür ne bulurlarsa askere taşıtmalarının ve tül perdelerin nedenini anladık. İki aya yakın zamanımızı geçirdiğimiz tecritler şimdi bizi hiç görmemişler, yıllarca depo olarak kullanmışlar gibi ne bulurlarsa doldurdıkları yer olmuştu.

Kolordu komutanı nutuk atmaya hazırlanıyordu ki, he yetten birinin hızla konuşmaya, tercümanın da Türkçeye çevirerek anlatmaya başladığını fark etti, sustu. Tercüman, kendisinin devletin tercümanı olmadığını anlatıyordu.

Bizler, son zamanlarda edindiğimiz, yabancı birini görünce nedenini bilemediğimiz kızarma içindeydik. Soğuklar mı böyle yapıyordu, yoksa eziyetin sonucu karşılaştığımız azıcık ilgi karşısında heyecanlanıyor muyduk bilmiyorduk. Hepimiz, biriyle konuşmaya başladığımızda kulaklarımıza kadar kızarıyorduk.

Kızarmış yüzlerimizle dilimizi yutmuş, söylenenleri dinliyorduk. Yabancılar tekrar tercümana bir şeyler söylediler, tercüman çevirdi:

“Eğer içinde yabancı dil bilen varsa, kendileri de konuşabilir.”

Hiçbir şey söylemedik, ağır çekimde ranzaların arkasından önüne çıkmaya başladık. Heyecanımızı atlatmaya çalışıyorduk.

Hepimiz az veya çok yabancı dil çalışmıştık. İlk öğrendiğimiz ise “biraz” sözü olmuştu. Yabancılar sessizliği bozmak niyetindeydi, tercümanı devreden çıkarmışlardı. “Aranızda İngilizce bilen var mı?” diye sordular. Soruyu anladık, hepimiz

İngilizce “biraz” demeyi biliyorduk. Farkında olmadan aramızda en iyi İngilizce bilen Şükran’ı elimizle göstererek ve onu öne doğru iterek “a little big” dedik.

“Fransızca bilen var mı?” sorusunu da anlamıştık. Yine hepimiz Seza’yı “Un pö, un pö” diyerek öne doğru ittik.

Öne doğru itilenler şaşkındı. Seza’nın elinde sıkı sıkı tuttuğu kantin cüzdanı vardı, yüzü kıpkırmızıydı.

Şükran ve Seza’yı idare binasına götürdüler. Bir süre sessiz kaldık. Sessizliği, gülme krizimiz bozdu. Hepimiz şaşkınlığımızı, ranzaların arkalarına kaçışımızı anlatıyor, gülüyorduk.

“Bizi eze eze insandan korkacak hale getirdiler.”

“Bir işe yaradı, kesinlikle yabancılar hepimizin birkaç dil bildiğini sanmışlardır. İngilizce ve Fransızca biliyor musunuz sorusuna hep birden cevap verdiğimizizi fark ettiniz mi?”

“Ne ilginç memleket burası. Kendi insanlarına işkence yaparlar, yapılanlara kendi insanımız ses çıkarmaz, yurt dışından gelenler hakkımızı korumaya çalışınca da kökümüz dışarıda olur.”

“Türk gazetecilere izin vermezler ki... Verseler de kendileri gibi olanlara verirler, onlar da ‘aşk uğruna teröre karıştılar’ diye yazar.”

Yorumlar espriler, gülmeler, durgunlaşmalarla saatler ilerliyordu. Dışarıda sicim gibi yağmur yağıyordu. Pencereden baktığımızda gelen heyetin yağmur altında, kafalarına geçirdikleri kapüşonları ile C Blok tarafında gezindiklerini gördük. Gece yarısı Seza ile Şükran geldi. Kapıdan içeri girmeleri ile soru yağmuruna tuttuk.

“Şimdiye kadar yaşadıklarımızı anlattık. Odaya idarenden kimseyi almadılar. Hepsi etrafımıza halka oldu, ikimizi ayrı ayrı aldılar, ortaya oturtular, sana ne sordular?”

“Tabutlukları anlattım, C Bloğun hücrelerinden yeni geldiğimizi söyledim, yerini tarif ettim, aramaları, dayakları, yasakları aklıma gelen her şeyi anlattım.”

“Bana da aynı şeyleri sordular.”

“Herhalde doğru söyleyip söylemediğimiz anlamak için ayrı ayrı alarak aynı soruları sordular.”

“Sonra da C Bloğa bakmaya gittiler, ama karanlıkta yerini bulamadılar. İdare onları koğuşların olduğu yerlerde gezdirdi durdu.”

“Neyse yarın tekrar gelecekler.”

“A Bloğu, tabutlukların yerini iyice tarif etseydiniz.”

“Erkek arkadaşlar da anlatmış, fakat bulamamışlar, biz tekrar anlattık.”

“Bizim burada olduğumuzu nerden öğrenmişler?”

“Her gittikleri yerden bizi söylemişler. B Bloktaki kızlara götürmüş idare. Bunlardan başka kadın tutuklu yok, bunlar da çok iyi yaşıyorlar demişler, oradaki şark köşesini göstermişler. Fakat kızlar kendilerinin durumlarının iyi olduğunu, bizim durumumuzun kötü olduğunu söylemişler, birkaç gündür Mamak’ı geziyorlarmış bizi yeni bulmuşlar.”

“Hangi kitaptaydı, hani başkan çocukları yok etmek için bir yere saklıyordu ya?”

Birden kapının hızla açılması ile konuşmalarımız bıçak gibi kesildi.

“Sayım dışarı çıkın!”

Askerler koğuşa daldılar, dışarı çıkartıldık. Sayım vaziyeti alarak sıraya girdik. Binbaşı tahmin ettiğimiz nutuğu çekti:

“Siz vatan hainisiniz. Vatanınızı sevseniz, ‘kol kırılır yen içinde kalır’ diye düşünürsünüz. Kökünüz dışarıda. Şunu iyi bilin ki Türk ordusu müdahale kabul etmez. Onlar geldi ve gitti, burada yine bizim dediklerimiz olacak.” Konuşma bittince Seza’yı koğuşa çağırdılar. Seza aynı minvalde bir nutuk dinledikten sonra “Yaptıklarınızın eksikliğini anlattık, fazlasını anlatmadık,” dedi.

Askerlerin ellerinde kelepçeler vardı. Zorla kolumuzu arkaya bükerek birkaç kişinin ellerini arkadan kelepçeledi-

ler, geri kalanlarımız ilk şaşkınlığı attıktan sonra birbirine kenetlendi.

Hepimizi havalandırmaya aralıklarla dağıttılar. Aralarımıza asker koydular. Askerler öylesine yakınımızdaydı ki, hareket etmemiz mümkün değildi. Her birimizin başında adım atmamızı engelleyecek şekilde birkaç asker vardı.

Akşam yemeğimizi sayımdan biraz önce vermişlerdi. Karavanlarda duruyordu. Askerler yemekleri tabaklara doldurdu, kollarımız arkadan veya önden kelepçeli bizlerin ayakları dibine köpeğe yemek verir gibi verdiler. Akulları sıra hepimizin eğilerek, dilimizle tabağı yalayarak yemek yiyeceğimizi düşünüyorlardı. Tabakları ayaklarımızla ittik.

Elleri arkadan kelepçeli olanlar soğuktan akan burnunu silemedi. Tuvalet ihtiyacı duymamız, konuşmamız, hareket etmemiz yasaktı.

Saatler sonra koğuşa alındığımızda yatak içlerinin boşalttığını, sobanın yanında duran ılıması için bıraktığımız sularımızın, yatak içlerine döküldüğünü, mahkemeye giderken giyindiğimiz ince çoraplarımızın pencereden pencereye ip niyetine bağlandığını, üstüne yatak içlerini, çamaşırlarımızı serdiklerini gördük. Eşyalarımızı dağıtmakla kalmamışlar, vakitin bol olmasından dolayı, kendilerince eğlenerek yeni icatlarda bulunmuşlardı.

Dışarıda kaldığımız süre boyunca, karşı koğuştaki tutuklu olan, devrimci başçavuştan başka bize bakan olmadı. O da tanınmamak için, kâh gözlüğünü çıkararak, kâh takarak, saklanarak bakıyordu. Olanları anlamaya çalışıyordu. Bizler kelepçeli soğukta beklerken, gidip uyuyamıyordu. Oradaki işkenceli günlerin tek tanığıydı. Asker bir süre önce komutanım dediği başçavuşa:

“Lan gözlük, gözlüğüne sığarım dünyayı bombok görürsün. Tanımadığımı sanıyorsun değil mi? Yarın seninle de görüşürüz!” diye bağırdı.

Ertesi gün yabancılar yine geldi. C Tecridi arıyorlardı. Sonunda buldular. İdare oranın depo olarak kullanıldığını, görüldüğü gibi insanın barınmasının mümkün olmadığını anlattı, fakat Seza ile Şükran onlardan önce nasıl kısa sürede depo haline getirildiğini anlatmışlardı.

TAHLİYELERİMİZ

Sayımız azalmaya, yıllarımız çoğalmaya devam ediyordu. Her tahliye idarede hayal kırıklığı, bizde sevinç ve hüznü yaratıyordu. Kızlar kurallara uymadan tek tek gidiyordu. İdare tahliye olanlara cezaevinin kapısından çıkana kadar zulümlerinin her türlüünü uyguluyorlardı.

Tahliye olanlar koğuşa alınmıyordu. Dışarıda, karın üstünde sabit bir şekilde titreye titreye saatlerce bekletiliyordu. Giden de kalan da sevincini yaşayamıyordu. Giden soğukta saatlerce bekletildikten sonra arama diye dövülüyor, soyuluyordu. Bloкта dövdükleri yetmiyor, dış kafese bloktaki kadın polisleri götürerek aynı uygulamayı tekrarlıyorlardı.

Arkadaşlarımız soğukta dışarıda, biz pencerenin önünde bekliyorduk. Arkadaşımızı keyiflendirmek için aklımıza gelen muzurlukları yapıyorduk. İdare sesimizi duymasın çekincesi yoktu. Onlara türkü söylüyorduk.

“Kekliği düz ovada avlarlar. Aman aman da kekliği de düz ovada avlarlar ...”

Aynı düzeyi değişik makamlarda söyleyerek arkadaşlarımızı güldürmeye çalışıyorduk.

C Blok idaresi ile başımız derde girdiğinde sayımız on beşti. 85’in Şubatında on bir kişi kalmıştık.

İdarenin imdadına yeni çıkan infaz yasası yetişti. Artık

tutuklu konumunda olanların infazları da yanacaktı. İdare yeni yasayı mahkemeden dönenlere okuyordu.

Biri bitmeden yenisi gelen görüş yasakları infaz yakmak için idarenin imdadına yetişiyordu.

“Gençliğiniz burada geçecek, yıllarca yatacaksınız. Kurallara uyduğunuz takdirde cezanızın bir bölümünü çektiğiniz zaman dışarıda olacaksınız. Sizde hiç akıl yok mu? Mücadelenize dışarı çıktığınızda devam edin!”

Tüm ikna yöntemleri, geri tepiyordu. Aldığı beş yılın net dört yıldan fazlasını yatmış olan Şükran’ın infazını yakarak yeni yasayı örneklediler.

Benim davamla Sevim ve Suzan’ın davası aynı güne denk gelmişti. Sevim ve Suzan’ın savunmaları bir duruşma önceydi. İdare yeni bir uygulama daha getirmişti. Savunmalar idareye birkaç gün evvel verilecek, idare inceledikten sonra uygun görürse savunmalarını sanıklara verecekti. Savunmalarımıza onlar da ben de karşılaştığımız uygulamaları yazmıştık. İdare savunmaları değerlendiriyor, uygun görmediği yerleri çıkarmamızı istiyordu. Sevim’e:

“Neymiş o Asya tipi üretim tarzı. Size ne üretim tarzından, siz suçlarınızı yazın yeter. Ayrıca burayla ilgili olan bölümleri de çıkaracaksınız,” dedi.

Sevim idarenin belirlediği bölümleri çıkarmadı.

Benim savunmamı da elimden aldılar. Mahkeme salonuna girdik. Heyet sıra ile savunma almaya başladı. Sıra bana geldi. Yazılı savunmamı beni getiren başçavuşun elimden aldığını söyledim. Başçavuşu çağırdılar, başçavuş yalan söylemeye alışmıştı. Sesi dahi titremeden:

“Sanık bana savunma vermemiştir efendim,” dedi.

Savunmam bir sonraki duruşmaya ertelendi. Sevim ve Suzan da bir duruşma önce aynı şeyleri yaşamıştı.

Duruşmamız bir ay sonraya ertelendi. Cezaevine dön-

dük. Havalandırmaya her zamanki gibi yan yana dizildik. Yine arama, yine soyma, yine dayak vardı. Kadın gardiyanın ve ikinci kadın polisin nöbetlerinin bitip gitmiş olacağını düşünerek sevindik. Aramadan kim önce çıkarsa, işaretlerle aramanın nasıl olduğunu anlatacaktı.

İlk önce giren Suzan sakin çıktı. Diğerleri gitmişti. Tek kadın polis kalmıştı. Bu demekti ki ne kadar kötü olursa olsun onunla baş edecektik.

Üçümüz de tek tek aramaya girip çıktık. Koğuşa alınmayı bekliyorduk ki, havalandırmaya askerler girdi, blok amiri binbaşı kapının ağzında bağıırıyordu:

“Çamaşır direğinin yanına gidin!”

Askerler itekleyerek bizi çamaşır direklerinin yanına götürdü. Üçümüzü de döverek ayrı ayrı çamaşır direğine kelepçelediler.

Kelepçenin bir halkası bileklerimizde, bir halkası da direkteydi.

Kelepçelendiğimizde saat, akşamın beşiydi. Gece boyunca öyle kaldık.

Binbaşı kapıya çıkıyor, gökyüzüne Allah’a emir vererek bağıırıyordu;

“Allah’ım kar kar, yağmur yağmur!”

Hava soğuk, giysilerimiz C Bloğun havasına, hele hele gecesine göre oldukça inceydi. Mahkemeye giderken etek veya elbise giyme zorunluluğundan dolayı ince çoraplıydık.

Aynı yerde saatlerce ayakta kalmak yoruyor ve daha çok üşütüyordu. Yorulunca kelepçemizi direğin aşağısına indiriyor, biraz oturuyor sonra tekrar demir sesleri arasında kelepçemizi direğin yukarısına çıkarıyorduk. Uzun süre oturanı bir diğerimiz uyarıyordu:

“Ayağa kalk donacaksın.”

Birimiz ayağa kalkıyor, diğerimiz çöküyorduk. Ayağa kalan karanlık gecede oturanı uyarıyordu:

“Ayağa kalk donacaksın.”

Koğuş uyumuyordu. Pencerenin önüne biri gidiyor, biri geliyordu. Bir de uyumayan tutuklu başçavuş vardı.

Saatler geçmek bilmiyordu. Binbaşı çıkıp donup donmadığımıza bakıyordu.

Ayaklarımızın altındaki karı kenara ittik.

“Haydi, ata barı oynayalım, ısınırız,” dedik.

Düzensiz, soğuk seslerimizin çıkardığı mırıltılarla ata barı oynadık. Soğuğu duymamak için türkü mırıldanmaya başladık. Soğuğu kovmak için her yöntemi denedik. O zamana kadar hiç aklımıza gelmeyen sorular sorduk birbirimize.

Gün ağarmaya başlıyordu. Ayakta duracak halimiz kalmamış, sessizliklerimiz git gide uzamaya başlamıştı. Koğuşumuzun kapısı karşımızdaydı. Nöbetçi asker, üşümek için havalandırmada volta atıyor, koşuyordu. Kapıda nöbetini devralacak arkadaşını görünce, sevinçle koşuyor, tekmilini verip sobanın başına ısınmaya gidiyordu. Onlar nöbet değişiyor biz soğukta bekliyorduk.

Yarı donmuş haldeyken, sabaha karşı tekrar arama odasına alındık.

Kadın Polis yarı donmuş vaziyette bulunan bize tek kelime söyledi:

“Soyun!”

Bu sözü duyunca, saatlerce soğukta bekletilmenin hıncı ile sert:

“Soyunmuyorum!” dedim.

Kadın polis saldırmak için bu cümleyi bekliyordu. Hınçla üzerimdekileri yırtarak çıkarmaya başladı. Giysilerime sıkı sıkı sarıldım. Kadın tekme tokat dövmeye başladı. Yırtarak çıkardığı fanilama postallarını sildi. Karşısında çıplak kalmıştım. Çıplak vücuduma arama bahanesiyle dokunuyordu. Kendime hâkim olamıyor, tepkilerimi frenleyemiyordum. Bildiğim tüm küfürleri sıraladım, o bana vurduca, ben de ona vurmaya ça-

lıştım. Kolunun ağzıma geldiğini fark ettim, ısırardım. Kadın beni tekmeliyordu, ben kadını tekmeliyordum. Katil olmak işten bile değildi. Tahrik çok önemliydi. Bunu yaşayarak öğreniyordum. Sobanın yanında duran küreği gördüm, alıp kadın polisin kafasına geçirecektim, gerisi önemli değildi. Kadının elinden kurtularak küreğe atıldım, kadın gözümdeki kini ve kızgınlığı gördü, kapıyı açarak kaçtı. Ayakkabılarını sildiği iç çamaşırımı ve diğer giyeceklerimi giydim, dışarı çıktım.

Koğuşa giden yola sıraya dizilmiş, binbaşı, yüzbaşı, başçavuş, asker top oynarcasına bizi elden ele ittiler. Koğuş kapısına geldiğimizde kadın polisin anahtarı başçavuşa verdiğini, kendisinin de uzakta durduğunu gördüm.

“Şundan emin ol sapık kadın, yaptıkların yanında kalmayacak,” dedim.

“İçeri gir!” diyerek koğuşa iteklendik.

Sanki benden bir şeylerimi almışlardı. Derimi yüzüp atmak istiyordum.

Arkadaşlarımız bizi sarılarak karşıladılar. Kendimi tutamadım bağırarak, küfrederek ağlamaya başladım. Seza beni küçük bir çocuk gibi yatırdı. Üstümü sık sıkı örttü. Yatağın içinde titremem geçmiyordu. Soğukta o kadar titrememişim. Titreyerek, ağlayarak uyudum.

Sabah uyandığımda, aynada gözlerimi bulamadım. Şişmiş yüzüm gözlerimi kapatmıştı. Küçük birer çizgi halindeki gözbebeklerimde sadece kin vardı.

Ertesi gün soğukta bizlere bakan, bizim için üzülen, ağlayan arkadaşlarımız direğe kelepçelendi. İdare bu işin acısını ve yıpratıcılığını keşfetmişti. Soğuğun her dakikasını değerlendiriyordu. Bu uygulama kış bitene kadar sürdü.

Aylardır süren görüş, mektup, kantin, gazete yasakları çoğu zaman bizleri derin özlemlerin içine bırakıyordu.

Mahkememin karar günüydü. Savunmam çok müdaha-

leli ve renkli geçmişti. Herkesi mahkemeye tahliye umudu ile yolluyorduk.

“Çıkınca bize git, annemlere durumumuzu anlat. Bana eşya yollasınlar.”

“Bizim yerimize simit ye, sıcak sıcak.”

“Mahkemelere gel emi, her giden gibi unutma.”

“Kardeşimin adı ile mektup yaz.”

İstekler ve talepler öylesine dışarıya yakındı ki, konuşmaya başladığında “Tahliye olacağımı hiç sanmıyorum,” derken, bir süre sonra “Tamam söylerim” demeye başlamıştım. Giderken arkadaşlarım beni çocuğunu okula yollayan annenin sevinci ve heyecanı ile giydirdiler, saçlarımı kurutmak için uzun uzun fırçaladılar. Her zamanki gibi yine arandım, yine dövüldüm.

Mahkeme salonunda duruşma sıramızı bekliyorduk. Arkadaşlarım dönüp dönüp bana gülüyor, askerin tüm müdahalesine karşın konuşuyorlardı:

“Mektup yaz tamam mı?”

“Bize gitmeyi unutma.”

“Bana dışarıyı bol bol anlat emi.”

“Tahliye olacağımı hiç düşünmüyorum,” diyorum bir an.

Arkadaşlarım tepki gösteriyor, “Kesinlikle gidiyorsun, eminiz” diyorlar.

Kısacak süren, kaderimizi belirleyecek duruşma başladı. Mahkeme salonu tıklım tıklım doluydu.

Karar okunmaya başladı, önce beraat edenleri okudu hâkim, sonra az cezadan başlayarak, yukarı doğru çıktı. Okunan listelerde adım yoktu. En son, Selahattin için on üç buçuk, benimle birlikte Mehmet ve Tercan için on beş, Çetin için müebbet dedi hâkim. Herkes ayaktaydı. Dinleyici bölümlünden feryatlar yükseldi, ağlama sesi duyuldu, birinin:

“Yavrum!” diye bağıışı salonu doldurdu.

Tahliye olan arkadaşlarım etrafımı sardılar. Kolum bir

yanda, kafam bir yanda çekiştirilmeye başladım. Arkadaşlarımdan birinin dolu dolu gözlerini gördüm, ağlayarak:

“Üzülme,” dediğini duydum.

“Üzülmiyorum,” dedim. Sesimi titretmeden çıkardım.

“Çabuk dışarı!” diye bağırdı asker.

Mahkeme salonundan çıkarken askerlerin azarlamaları, iteklemelerine rağmen etrafımı sarmış arkadaşlarımdan her biri bir şeyler söylüyordu, birinin beni sarstığını:

“Kendine iyi bak, tamam mı, tamam mı?” dediğini duyuyordum.

Gözüm diğer ceza alan arkadaşlarımı aradı. Asker çekecek arkadaşlarımdan kopardı.

“Kolunu uzat!” dedi sert.

Bekleme salonuna alındık. Yasakları dinleyecek, sakın duracak durumda değildim. Ceza alan arkadaşlarıma geçmiş olsun demek istiyordum. Arkadan seslendim. Salon çavuşu müdahale etti.

“Konuşmak yasak.”

“Arkadaşlarıma geçmiş olsun diyeceğim.”

“Dedirttirmeyeceğim.”

Salon görevlisi çağrıldı, aynı tartışma onunla da oldu.

Birden ağzımdan:

“Siz insan değilsiniz,” sözü çıktı.

Bu sözle birlikte hücrede askerle olan tartışma aklıma geldi. Asker birini Türkçeyi düzgün konuşmuyor diye dövüyordu. Askere:

“Neden böyle yapıyorsunuz, insanlık yok mu sizde?” diye sormuştum. Asker:

“O da neymiş, bilmiyor musunuz burada insanlık tatilde,” demişti. Bekleme salonundaki asker soruyordu:

“Biz insan değiliz de neyiz?”

“İnsan değilsiniz ama onun dışında ne olursanız olun.”

Görevli sıralamaya başladı:

“İnsan olmadığımızı söyledin, ne olduğumuzu da söyle, bitki miyiz, ağaç mıyız, kuş muyuz, hayvan mıyız biz neyiz?”

“İnsan değilsiniz, onun dışında hangisini isterseniz seçin.”

Bu insan tartışması sürüp gitti.

C Bloğa döndük. Arkadaşlarımdan ayrıldım.

Arama, dayak hakaretten sonra savunmam istendi.

“Ne gerek var savunmaya, nasıl olsa istediğiniz cezayı veriyorsunuz,” dedim. Savunma kâğıdına bir şey yazmadan, üstteğmene uzattım.

Koğuşa doğru yürürken arkadaşlarım sonucu anlamışlardı. Çünkü tahliye olanlar koğuşa gitmiyordu.

Kadın polis kapıyı açıp beni içeri soktuğunda, tüm arkadaşlarım boynuma sarıldı.

“Ne kadar?”

“On beş!”

Herkes suskunlaştı. Sesim titredi. Boğazıma bir şeyler düğümlendi. Zeliha’nın esprili türküsü gülümsememe neden oldu.

“Hey onbeşli onbeşli, Tokat yolları taşlı,

Onbeşliler geliyor kızların gözü yaşlı...”

Ben de güldüm. Herkes sorularına başlayabilirdi artık.

“Annen ne yaptı?”

“Görmedim.”

“Kaç kişi tahliye oldu?”

“Beş kişi dışında herkes.”

“Kendini nasıl hissediyorsun?”

“Çok başarısız ve tembel bir öğrenci gibi. Her duruşma sonunda sınıfta kalıyorum.”

Mahkemeye gidişten dönüş kadar olan her şeyi anlattım. Gördüklerimi, düşündüklerimi. Her mahkeme dönüşü böyle olurdu. Kapıdan çıkar çıkmaz gördüklerimizi beyinlerimize resmederdik.

Arkadaşlarım onbeşimi benimle paylaşmak istiyorlardı.

Karar duruşmasında giymem için verilen elbise, birine yeni gelen eşofman takımı hediye edildi. Bütün türküler benim için söylendi.

Zeliha'ya;

“İki tane onbeşlik olduk. Cezaevine geldiğin gün ve on beş yıl aldığında çok üzölmüş, yapmadığım taklitleri senin için yapmıştım, şimdi sen de benim için taklit yap,” diyorum. Güçlü olduğumu göstermeye çalışıyorum.

Zeliha da:

“Hatırlar mısın, ben de sizin çamaşır direklerine kelepçelendiğiniz gün sizi öyle görünce sabaha kadar uyumamış, ağlamıştım. O kadar küçük görünüyordunuz ki! Ertesi gün size çok üzüldüm diye saatlerce karın altında beklettiler, tuvalete götürmedikleri için altıma işedim, neyse kar ve yağmur kamufle etti.”

Tangöl inceden inceye başlıyor dertli türkülerine:

“Huma kuşu yükseklerden seslenir...”

“Bir ben değil cümle âlem perişan...”

“Sultan suyu gibi çağlayıp akma...”

“Bugün ben guplar gördüm, dere kenarında yüzen...”

“On beş yıl mahpusta derman kalır mı? ...”

İstediğim tüm türküler söylendi. Voltada bana gözyaşlarım eşlik etti. Gözyaşlarım, doluluğun, acının, hasretin ifadesiydi. Zeliha laf atıyordu:

“Ay ben de karar mahkemesinden sonra çok ağlamıştım. Bak şimdi gülüyorum. Aynı yere gideriz. Çıktığımızda orta yaşta hatunlar oluruz. Sen benden önce çıkacaksın, kaç yılında çıkacaksın dur hesap edeyim, 95’in kasımında, eh bir on yılın daha var.” Herkes gülüyor. On yıl sonraya ilişkin varsayımlar üretiliyor.

Gece oldu, herkes yavaş yavaş yatağına çekildi. Üst üste giyinip koridora çıktım. Beynim mahkeme salonunu tekrarlayıp duruyordu.

Voltama can dostum Seza geldi. Uzun süre sessiz yürüdük.

Seza ile '83 yılından sonra samimi olduk. Ben o zamana kadar ne durumumun vahametinin farkındaydım, ne de yaşananların. Koğuşun çocuğu gibi el bebek gül bebek yaşayıp gidiyordum. Seza bir gün benimle sohbet ederken;

"Pamuk, sen durumunun farkında değilsin ama belki de yalnız kalacaksın, zor şeyler yaşayacaksın. Bunları düşün, hiç olmazsa bir şeylerle meşgul ol," dedi. Bu eleştiri beni düşünen birilerinin olduğu duygusunu verdi. Ondan sonra Seza ile daha yakın olduk. İçimizdekileri paylaşmaya başladık. İçten ve sevecendi. Bana özgürlüğü anımsatırdı. Ne düşünüyorsa söyleyen, 'başkası benim için ne düşünür' kaygısı olmayan... Sürekli kendini yenilemek için uğraşlar bulan biriydi. Ağır, oturaklı ve uygardı. Eskiden koğuşta kimseye sigara içtirmezdi; ben sigara içerken her zaman aynı tepkiyi gösterirdi:

"Sigarayı bırak."

Sigarayı bırakmayacağımı anlayınca hepsini ben içmeye-yim diye benim sigaramdan fırt çekmeye başladı. Sonra alıştı.

Sessizliği o bozdu:

"Hava çok soğuk."

"Evet."

Paylaştığımız duygu yoğunluğunu anlatmaya sözcükler yetmiyordu. Elini omzuma attı.

"Bundan birkaç yıl evvel bu cezayı alsaydın, çok üzülürdüm. O zamanlar çok yıpranmıştın, ama şimdi içim rahat, her türlü zorluğu yeneceğine eminim."

"Bunda senin payın da çok."

"Şimdi en çok ne istiyorsun?"

"Sigara."

"Askerden istemeyi bir deneyelim mi?"

"Boş ver."

"Düşünüyorum da, yaşamımın on yedi yılı dışarıda geçti. Bu on yedi yılın çoğunu hatırlamıyorum bile. On beş yı-

lım da dört duvar arasında geçecek, otuz üçümde dışarıda olacağım. İlkokula giden kardeşim evlenmiş barklanmış, çocuk çocuğa karışmış olacak. Annem babam o zamana kadar yaşayacak mı? Onu da bilemiyorum. Çoğu insan gibi unutulacağım, bize bunu yapmalarını hazmedemiyorum.”

Susuyoruz.

Özlemlerimizi, öfkelerimizi, yalnızlıklarımızı, sevgilerimizi, anlatmaya gücümüz yetmiyor. Hissediyoruz ve sessizce saatlerce daracık yerde volta atıyoruz. Bir süre sonra bakıştık, aynı duyguları yaşıyorduk. Sımsıkı kucaklaştık sessiz gecede. Askerler:

“Vukuatım yoktur komutanım,” diye bağıarak nöbet değişiyorlardı.

Kelimeleri kullanmadan birbirimizi anlıyorduk.

“Gel dışarıya bakalım.”

“Pencerenin önüne gittik. Küçücük aradan Ankara’nın gecekondualarının sönmüş ışıklarını seyrettik.

“Ankara uyumuş. Ne garip, onlara özenerek bakanlardan habersiz, uykudalar.”

Kendime karşı çok acımasız olmuş ve çok mu acı çektiymiştim? Çetin’i yargılamak hakkım mıydı? Onu içimde yargılamış ve öldürmüştüm. Sonra da onun ölümüne ağıtlar yakarak üzül müştüm. Normal bir gelişme değil miydi olumsuzluklar? Bu toplumun asırlar öncesinden alıp getirdiği değerleri ile büyümüştük. Hesaplılığı, samimiyetsizliği, bencilliğiyle. Ezilerek ufalanarak yetiştirilmiştik Benden ekonomik ve kültürel olarak farklı yetişenlere hep uzak durmuştum. Bu eziklikler içinden çıkıp, nedenler arayıp bulmuş, karşı durmuştum. Oysa karşı duruşum ne kadar yeniydi. Kısa gençliğimizde içimizden eskiyi söküp atmış gibi davranmış olsak da, aslında sökmemiş atamamıştık. En zor koşulda, hiç olmadık bir anda çıkıp gelmişlerdi işte. Onu neden o denli acımasız yargılamıştım? Neden o kadar etkilenmiştim? Sınıfsız, kimse-

nin ezilmediği, sömürülmediği bir toplumu istemeyi neden onunla özdeşleştirmiştik? Oysa aynı olumsuzluklar ve koşullar onun için de geçerliydi. Çoğumuz işkenceden bir an evvel kurtulmak için birbirimizin yıllarını duvarlar arasında geçirmesine neden olacak ifadeler imzalamadık mı? Suçluyu teke indirmek vicdanı rahatlatmanın en kolay yoluydu. Hangi polis teşkilatı, hangi olayı ortaya çıkartmak için filmlerdeki gibi bağımsız delil topladı. Hangi mahkeme elini vicdanına koyup karar verdi? İşkence ömürlerimizi aldı. Sonra da ona uygun tanıklar, deliller buldular. Bunların üstesinden gelecek tek şey işkenceye direnmektir. İşkencecileri yenmek de böyle olurdu, arkadaşlarını korumak da.

Acaba işkenceye yenilişimizin nedeni, zincirlerimizden başka kaybedecek şeylerimizin olması mıydı? Bir yanda genç, öğrenmeye, bilmeye açık beynimiz, diğer yanda inancımıza kasteden faşist saldırılar. Okuduk, öğrendik ve savaş alanlarına çıktık. Ölümle yüz yüze geldiğimizde ise kaybedecek çok şeyimizin olduğunu gördük. Bunca tecrübeyle geriye dönüp yaşadıklarımızı tekrar yaşasak hiç kuşkusuz daha olumlu oluruz. Bir sürü insana göre de belki daha olumluydum. Yine ehvenişer mantığı ile düşünmeye başladım işte. Kötünün içinde en az kötüsü... Kendimi rahatlatacak bir neden bulmak istiyorum.

Kafam yorulmaya başladı. Özlemlerim yavaş yavaş kaybolmuş, alışageldiğim yaşantıya dönmeye başlamıştım ki, mahkemedeki kadının “yavrum” diye bağırın çığılığı voltamızın ortasına düştü.

“Bağırın annem miydi?”

“Sesini ona benzettim.”

“Bir süre geçsin de mektup yaz.”

“Ben yazarım da, mektup gider mi?”

“Çıkınca belki bizi kimse tanımaz, biz de kimseyi tanımayız değil mi? Hangi romandaydı, bir hareketin merkez ko-

mitesinden biri yıllar sonra kurşuna dizilmeye götürüldüğünde bırakılıyordu da, onu kimse tanımıyor, polis olduğundan şüphe ediyorlar ve kimliğini araştırıyorlardı.”

“Bizi tanıyan çıkar canım. O kadar çok insanla bir arada bulunduk ki!”

Gülüyoruz.

“O kitabı dışarıda okuduğumda, üzerine düşünmemiştim, gülüp geçmiştim, içeride okuduğumda bize ne kadar yakın olduğunu fark ettim.”

Gökyüzünün tüm yıldızları yeryüzüne inmiş, Ankara’ya bakmaya devam ettik.

Karşıdaki evlerde oturan, pencerelerinden bakan, kapılarını açıp örten, gezmeye, işe giden insanların aklına geliyor muyduk acaba? Düşünen oluyor muydu; Ankara’nın görkemli dağının eteğinde duran, cennet içinde cehennem yaşatılan Mamak’ın koğuşlarından birinin pencere aralığından bakan, özleyen, öfkelenen, yalnızlaşan tutukluları ve onların birbirine bağlılığını? Aylardır pencerenin dibinde duran, ya da iki adım uzakta büyüyen yeşil çimenleri sadece seyrettiğimizi, yanından geçemediğimizi, ayak basamadığımızı, dokunamadığımızı, kuruduklarını gördüğümüz halde sulayamadığımızı bilen var mıdır? Sadece uzaktan küçücük yerden aylarca seyredip “Ahtım olsun eğer bir gün havalandırmaya çıkarılırsam gidip ayağımı basacağım yeşilliğe,” dediğimizi kim bilebilir?

“Bizim ev kan ağlıyordur şimdi. Kimse yatmamıştır. Sessiz bir suskunluğun içindedirler. Anne demeyi unutmuşuz. Annem çok kötü oldu demek, o kadar yabancı geliyor ki!”

SEVİM TAHLİYE Mİ?

Yaşam kimilerine göre hayatındaki en kötü günü devşirmenin üzüntüsü içinde, kimine göre bir öncekinin tekrarı, kimine göreyse beklenen günün gelmiş olmasının sevinci ve kaygısıyla devam ediyordu.

Sevim içinse özgürlük ihtimalinin olduğu gündü. Benim karar duruşmamın ertesi gün Sevim'in karar günüydü. Kapıdan çıkarken:

“Tekrar koğuşa dönme tamam mı?”

“Sen bari git ki moralimiz düzelsin.”

“Seninle haber yollamayacağız, tekrar getirirsin diye korkuyoruz,” dedik.

Tahliye olursa görüşemeyiz diye sarıldık. Yıllardır birlikte kalan insanların bir daha birbirlerini göremeyecek, duyamayacak olmalarının hüznüyle, tüm duygu ve düşüncelerimizi bir ana sığdırmaya çalıştık.

Sevim, karmakarışık duygular içerisinde, yıllarının duvarlı ya da duvarsız geçeceğini söyleyecek adamı dinlemeye gidiyordu. Her şey yüksek yerdeki hâkimin iki dudağı arasındaydı. Savcı onun için müebbet istemişti ama önemli değildi, savcılar genellikle idam veya müebbet istiyordu. Davalar ilk açıldığında kimler için idam istememişlerdi ki!

Hepimiz Sevim'i bekliyorduk. Zamanının çabuk geçme-

si için oyalanacak bir şeyler arıyorduk.

Akşama doğru bir asker koğuşumuzun penceresine geldi.

“Arkadaşınız tahliye oldu, eşyalarını hazırlayın,” dedi.

Herkesin ağzı kulaklarındaydı, sanki bu tahliye bizim mahkûmiyetimizi de yanında götürüyor, yükümüzü hafifletiyordu.

“Bu haber ne güzel oldu.”

“Savcı muhabbet istediği ile kaldı.”

“Nasıl da bozulmuştur?”

Sevim’in eşyalarını toplayıp kapının önüne koyduk, bir kişi daha kurtuluyordu.

“Askerin suratı çok asıktı, fark ettiniz mi?”

“Asık olmaz mı, dayak atacakları bir vatan haini daha gidiyor.”

“Dışarı da çıkartmadılar.”

“Biz de amma kötü niyetliyiz. Belki de artık soğukta bekletme işkencesinden vazgeçmişlerdir. Hem artık havalar da ısınmaya başladı. Bahar göründü baksanıza.”

“Ama hiç kimsenin eşyalarını hemen istemiyorlardı. Sayımda tahliye olana toplatıyorlardı.”

“Aman siz de çok kötüsünüz. Tahliye işte.”

“Ne güzel oldu değil mi?”

“Güzel de söz mü?”

“Onların mahkeme heyeti ceza vermekte rekor kırıyor-du. Sevim’i nasıl tahliye etti acaba? Bu tahliye sonra adamın yüreğine oturmasın!”

Yorumlarımız devam ederken, pencereden bakan biri:

“Aa geliyor, suratı çok asık şen kahkahanın.”

“Aramada gıcıklık yapmışlardır, ya da gideceği için üzül-müştür.”

“Demek ki artık tahliyeleri koğuşa verecekler.”

“Böylece o uygulama da bitti, ne yapsınlar yaz geliyor, yazın kapıda bekletmek işkence değil hava alma olur.”

Koğuşun kapısı açıldı, Sevim'i içeri ittiler, kapıyı hemen kapattılar.

Üzerine atılıp sarılacakken, Sevim'in yüzünü görünce sarılamadık, şaşkın ve suskun peşinden koğuşa girdik.

"Ne oldu?" diye sorduk.

"Müebbet," dedi.

"Ne! Tahliye değil misin?"

"Hayır, müebbet, aşağılık adamlar, müebbettin üstüne hem dövdüler, hem de soydular. Çok sevinçliydim."

Herkes bir sevinip bir üzülmenin şokunu ve kızgınlığını yaşıyordu.

"Ustaları Hitler'den öğrenmişlerdir, insanları böyle iki duygu arasında yaşatmanın öfkelenendiriciliğini."

"Adiler, zavallı yaratıklar! Başka türlü güçleri yetmiyor, böyle basitleşiyorlar işte."

Bu iki karar, koğuşa gelen iki ölüm haberi gibiydi. Sevim'in müebbeti benim onbeşimi bastırmıştı. İlkler hep daha hüznü, daha etkili oluyordu. Mamak'taki kadın tutukluların ilk ve son müebbetiydi.

Yaşamımız boyunca unutamayacağımız acımasız ve soğuk kışı geride bıraktık. Nihayet güneşin yüzünü gördük. Baharın gelmesiyle kelepçeli bekletme uygulamasına son verdiler. Kışın dondurucu ayazını dışarıda yaşamış, iliklerimize kadar soğuğu hissetmiştik.

Baharın gelmesiyle yine Hüseyin Gazi, tepelerinde gezdirdiği kır çiçeklerinin kokusunu, olan bitene seyirci kalmanın üzüntüsüyle özür diler gibi bize getirdi, sevindik. Güneş, altında gezemediğimiz gökyüzünde dolandıktan sonra, dağın arkasına saklanacağı zaman kızarıyor ve seyredelim diye gözümüzün önünde dakikalarca duruyor, ertesi gün erken kalkmanın görebilmesi için dağın tepesinden tekrar çıkıyordu. Sabahın alaca karanlığında kalk borusunun hüznü tınısını dinli-

yor ve çalan askeri merak ediyorduk.

Yargıtay kararını bekleyenler için günler ve yıllar akıcılığını yitirmiş, uzadıkça uzamaya başlamıştı. Artık ayda bir gittiğimiz duruşmaları değil toplu davaya giden, sayıları günden güne azalan arkadaşlarımızı, bir haber, selam getirirler diye bekliyorduk. Cezaevinin içinde başka bir cezaevine kapatılmış gibiydik. Görüş yasak olduğu için avukatlarımız yakınlarımızın kaşlarını, gözlerini, sözlerini getiriyordu. Avukatım Şenal Abla ile bu dönemde daha çok yakınlaştık. Tellerin arasından oğlunun fotoğrafını gösterdiği anı hafızamın unutulmayacaklar bölümüne kaydettim. O sıralar içeriye fotoğraf almıyorlardı.

“Bir şeye ihtiyacın var mı?”

“Annem artık kalın şeyler yollamasın, yavaş yavaş yazlıkları yollasın.”

Avukatlarımız çoğumuzun orada gördüğü, tanıştığı, hukuksal konuları bile sınırlı konuştuğu insanlardı. Fakat zamanla onlar bizim, biz onların, az konuşarak çok şey anlattığı cezaevi arkadaşı olduk. Bize her koşulda sahip çıktılar. Haklarında davalar açıldı, mahkeme salonlarından atıldılar, azarlandılar ama yine de bizi yalnız bırakmadılar.

Kış bitmişti ama görüş yasağı diğer yasaklarla birlikte devam ediyordu. Birkaç kez “yasağınız kalktı” diyerek kantin listesi istediler. En çok sigara yazdık. Sonra da dalga geçtiler. Öyle bir hale gelmiştik ki, yasaklarımız kalksa ve liste isteseler inanmadığımız için vermeyecektik.

Sadece mektup yasağımızı kaldırmışlardı. Dışarıya ilişkin her şeyden habersizdik. Gazete yasaktı, radyo yoktu. Havaların ısınması ile birlikte artık soğuk suyla banyo yapmak kışınki kadar eziyetli olmuyordu. Onca soğuğa rağmen idareye inat nezle bile olmamıştık. İnsan bedeni ruhunun aynası gibiydi. Zorluklarla yaşamaya mecbur kalınca kendini zırh-

larla koruma altına alıyordu. Bizim zırhımız öfkeydi. Koruma kalkınca da gizlenenler ortaya çıkıyordu.

TAŞ KONAN MEKTUPLARIMIZ

Haziran ayının güneşli bir günüydü. Sayım için dışarı çıkarıldık. Artık “Dikkat diyecek misiniz?” diye sormuyorlardı.

Sayımız iyice azalmıştı. Hepimiz bir yerdeydik. Kimimiz Hüseyin Gazi’ye bakıyor, kimimiz güneşe göz kırptıyordu. Kıdemlimiz olarak kalması için direttiğimiz Zeliha sıranın en başında duruyordu.

“Arkadaşlar binbaşıya bakın, önüne sehpa koyup havalandırmaya oturmuş,” dedi.

Binbaşının önündeki sehpanın üstünde kâğıtlar gözüktüyordu. Baktığımızı görünce askere talimat verdi:

“Onları buraya getir!”

Binbaşının olduğu yöne doğru gittik. Sehpanın etrafına dizildik, üstündeki kâğıtlara bakıyorduk. Kâğıt desteleri dağılmasın diye üzerine taş konmuştu.

Binbaşı bizleri tek tek süzdükten sonra, zevkle işini anlatmaya başladı:

“Biz, daha önce size defalarca söyledik. Sadece anne, baba, eş, kardeşe mektup yazmak serbest diye. Fakat siz çeşitli isimler kullanarak herkese yazdınız. Sanki biz farkında değiliz.”

Sehpanın üzerinde duran mektuplardan birinin üstündeki taşı kaldırdı.

“Bakın arkadaşınız mektuba nasıl başlamış, ‘Araya hasretlik girdi hazin hazin ağlar gönül.’”

Başka bir demete uzandı, bir fotoğraf gösterdi:

“Kısa süre önce tahliye olan Lale, size özgürlüğü anlatıyor. Tanımayalım diye arkadan fotoğraf çekirtmiş Boğaz’da.”

“Bakın başka bir arkadaşınız, mektubu ablasına yazıyor gibi yazıyor, ablası onu kendi yazmış gibi temize çekiyor ve başka bir koğuştaki arkadaşına, onun ablasıymış gibi yolluyor. Biz bunları aylarca yazıştırdık. Fotokopileri elimizde.”

Önüne yığıldığı destelere peş peşe uzanıyor ve kim kimle mektuplaşmış anlatıyordu. Mektuplaşmanın bombalama, adam kaçırma, öldürmeyle aynı olduğu duygusunu vermeye çalışıyordu. Bir yıla yakın takip ettikleri mektuplarda sadece yakaladıkları yüklü yüklü özlemler ve sevgilerdi. Yasak da zaten bunun içindi.

Mektubu okunan, huzursuzlaşıyordu. Mektuplarımızın idare tarafından okunması, tüm duygularımıza ortak olunması onlara yetmemiş, şimdi de yollamadıkları mektuplarımızı ortalığa döküyorlardı.

Binbaşı saatlerce suçüstü yakalanan mektuplardan söz etti. Heyecanla anlatmasını dinleyenler, sözlerini “olağanüstü takiplerim üzerine şu eylem üzerinde, şunu yakaladım” diyerek bitireceğini sanabilirdi. O kadar konuştu ki şaşkınlığımız geçti. Zeliha muzipçe:

“Gelen mektuplarımızı siz okumuşsunuz, verin de biz de okuyalım,” dedi. Binbaşı kısaca:

“Hayır,” dedi,

Mektup nutuğu bittiğinde hepimizin aklında “Acaba bize verilmeyen mektupların satırları arasında neler vardı?” kaldı.

Koğuşumuzun orta direği, emniyetten aylar sonra sedyeyle gelen, sonra emniyete benim gibi çok götürülen Gülgün dayanamadı:

“Buna bizi siz zorluyorsunuz. Mektuplar zaten gidip ge-

lirken okunuyor, denetimden geçiyor, siz mektup yazılmasını yasaklıyorsunuz,” dedi.

“Hayır, neden yasaklayalım? Mektup yasağınız yok.”

“Ya bu uygulama neyin nesi? Bu şekilde kaç kişi kiminle yazışabilir ki?”

Mektup yasağınız yok, diyorlardı ama hiçbirimizin içinden de artık yazmak gelmiyordu. Efkârlanıp efkârını yazsan, efkârımızı suçluyorlardı. Sevincimizi yazsak, kursağımızda bırakıyorlardı. Sadece ailelerimizden giysi istemek için reçete yazar gibi mektup yazıyorduk. Aşırı denetimden dolayı yazarken her satırı düşünüyor, “çok özledik, merak etmeyin” gibi sözcükleri kullanmamaya çalışıyorduk. Sansürün sansürüyle yazsak bile mektuplarımızın çöp tenekesine gitmelerini engelleyemiyorduk. Ailelerimize birkaç defa yazıyor, yanıt alamayınca da yazmaktan vazgeçiyorduk.

İdare yaptığı zulmün farkındaydı. Onun için de alıngandı. Zeliha’ya aylar sonra ablasının

“Canım kardeşim, aylardır senden tek haber alamıyoruz, sağlığın nasıl onu dahi bilmiyoruz” diyen kaygılı mektubuna, Zeliha:

“Ben çok iyiyim, sana defalarca yazdım, alamamışsın, ne yapalım canımız sağ olsun,” diye yazdığı için idareye çağrılmıştı.

“Sen bizim canımız sağ olsun, buradan kurtulalım, devrim yapalım o zaman bunların hesabını sorarız, üzölmeyin demek istiyorsun,” diye suçlanmıştı.

Zeliha rasgele yazılmış bir sözün yorumlanması karşısında hayranlığını gizleyemiyordu, binbaşya elini sallayıp:

“Sizinki de kızcıklar oldu mu’yu geçti yani,” diyerek gülüyordu.

Mektuplardaki duygu yoğunluğunu anlayamadıkları için, özlemlerimizin arasında yasa dışı bir şeyler vardır paniği ile her sayım “mektup nasıl yazılır” açıklaması yapıyorlardı.

“Mektuplarınız bir sayfayı geçmeyecek. Ne o öyle tıklım tıklım bir sürü edebiyat yapıyorsunuz, ne dediğiniz bile anlaşılmıyor. Bundan sonra o kadar yazmaya gerek yok. Ben iyiyim, siz nasılsınız deyin yeter. Bir de isteklerinizi yazın o kadar.”

Cezaevinde kaldığım yıllar boyunca Yusuf, her hafta benden karşılığını alsın almasın yazdı. Onun mektupları bana değil tüm koğuşaydı. O büyüüp yıllar çoğaldıkça mektupları öfkelileşmiş, siyasileşmişti. Yaşananların unutulmacağı, hesap sorulacağı içerikli mektubundan sonra uzun süre bir örgüt arkadaşım, kardeşimin adıyla yazmış olabilir diye mektupları verilmedi. Ama o hep yazdı.

Her şeye rağmen mektuplarımız bizleri terk etmiyordu.

Bir yıl süren görüş yasağı sırasında pişmanlık yasası çıktı. Tüm tutuklulara açık görüş verilmişti. Görüşe annem babamla birlikte geldi. Bakkal ikisinin aynı anda bir yere gitmesini hep engellerdi. Yusuf bakkalda kalmıştı. Ailelerimize görüşe girmeden önce, çıkan pişmanlık yasası anlatılmış ve bizleri ikna etmeleri istenmişti. Annem dizlerime kapandı:

“Ne olur kızım birini söyle ve çık. Birini söylerseniz sizi bırakacaklarını söylediler,” dedi.

Annemin çaresizliği, acı çekmesi, yalvarması, dizime kapanması beni yaraladı. Öfkeliyordu. Babam sinirlenerek anneme:

“Oturduğun yerden kalk!” dedi. Bana döndü:

“Eğer birini söyler ve çıkarsan eve gelme. Ne yaptıysan yaptın. Sonucuna katlanacaksın. Ben kafam yerde gezemem,” dedi.

Babamla ilgili güzel anım parmakla sayılacak kadardır. Bu en güzeldir.

KOĞUŞA GELEN KUŞ BEYİNLİ KUŞ ve PREFABRİKLERE KAFES

İki çeşit malzemeden yapılmış satranç ve dama taşlarımız, sayısız aramalarda bulunup götürülmüş, uğruna cezalar alınmış olsa da her daim bulunurdu. Birinci türünü yapmak yetenek istiyordu. Sonraları heykeltıraşlıkla ilgilenecek olan Lale, en iyi satranç taşı yapıcımızdı. Ayırdığı ekmek içlerini hamur haline getiriyor, içine ağda katıyor, iki topa ayırıyor, bir topunun içine kırmızı, diğer topuna siyah kalemin ucunu “nane” ile yontup karıştırıyor, hamur toplarının biri siyah, diğeri kırmızı olana kadar tekrar yoğuruyor ve şekil veriyordu. Diğer türü ise fili file, şahı şaha benzetmeye çalışarak, yeşil ve beyaz sabundan yapılanıydı.

Kimimiz sabunla yapılmış taşlarla satranç oynuyor, kimimiz elini çenesine dayamış onları seyrediyor, kimimiz de dama oynuyorduk. Biri:

“Arkadaşlar yerde bir şey var!” dedi.

Mutfak tarafına doğru zıplayarak bir şey geçti.

“Aaa, fare girdi içeri!”

“Fare pencereden girer mi, o pencereden girdi.”

Herkes mutfak tarafına kaçan yaratığın peşine düştü. İçeri giren, yaralı ve rengârenk bir kuştı. Eflatun, mor, kahverengi...

Yıllardır görmediğimiz renklerdi bunlar. Sanki biz bu canlı renklere küsmüştük de, kuş hatırlatmak için bize getir-

mişti. Giysilerimiz yıllar içinde tek tipleşmişti. Lacivert, siyah, açık veya koyu gri ve kahverengiydi genellikle.

Kuş yaralıydı, önce yarasını sardık, sonra yiyecek verdik. İdareden saklamak gerekiyordu. Ama nasıl? Her sayımda taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmayacak şekilde koğuştan talan ediyorlardı. Göze çarpmayacak ince ve küçük bir torbayı yuva yaptık, en dip ranzanın duvar tarafına astık. Sayım sırasında askerler içerdeyken öterse ne olacak kaygısıyla sayıma çıktık. Kulaklarımız içerden bir askerin çıkıp “komutanım bak ne buldum” sözünü duymayı bekliyordu. Hiçbiri-miz kuş yakalanırsa cezamız ne olacak diye düşünmüyorduk. Bu ilk yaralı bir kuşu saklama eylemimizdi. Şansımıza, kuş o kadar uyuşuktu ki ötecek hali yoktu. Sanki o da yıllardır tutuklu kalmış gibiydi. Sayımda bir şey olmadı.

“Adı ne olsun?”

“Kömüş olsun.”

“Kömüş ne demek?”

“Bizim memleketteki bir kuş türü.”

Kimse kömüş adına tepki göstermiyordu. Oysa kömüş kuş türü değil, iri yarı, siyah bir inek türüydü.

Kuşun adı kömüş oldu.

Kuşun yaralı ayağı iyileşmişti. Uçsun diye pencerenin önüne koyduk. Dışarıdan çok korkuyordu. Güneşe ve açık havaya bakıyor, uçmak için niyetleniyor, sanki bir iki üç diye sayıyor sonra kafasını koğuştan çeviriyordu. Havaya günlerce özlemle baktı, korktu, uçamadı. Onu torbasından çıkardık, kasadan yuva yaptık. Her tarafa pisliyordu. Sanki uçmayı değil sıçmayı özlemişti. Bir sayımda yakalandı. Kuşu inceledikten sonra geri verdiler. İdareye dalga geçecek bir konu çıkmıştı:

“Bu Tamam’ın kuşuymuş komutanım.”

“Verin, çocuk oynasın.”

Kuş dışarıyı seyretme ve uçmaya niyetlenme işini güne sıklaştırmaya başladı. Biz de onu cesaretlendirmek için

elimizden geldiğince özgürlük konusunda kışkırttık. En sonunda kendini doğanın acımasız kollarına bıraktı ve bir kuş gibi davranma onuruna erişti. Bir süre mektuplarımızın konusu, günlerimizin rengi oldu.

Kaldığımız prefabrik binanın, depo olarak kullanılan kısmını idare, görüş yeri ve kafesler olarak düzenlemeye başladı. Avukat görüşü için B Bloğa götürülüyorduk. Prefabriklerde yaptıkları bu tadilat, artık hiçbir yere taşınmayacağımızı, gelen kışı da soğukta, dışarıda geçireceğimizi gösteriyordu. Kısa sürede kafeslerin ve görüş kabinlerinin yapım işini bitirdiler. Gözdağı vermek amacıyla karşı koğuştaki bulunan asker tutuklulara kafesleri gösterdiler.

Görüş kabinleri bir insanın ancak sabit durabileceği, kesinlikle hareket edemeyeceği darlıktaydı. Bize kafesleri gösterme işini uygulamalı yaptılar. Kafeslerin yapım işi bitince, hizmete açtılar.

“Kıdemli ve yardımcısını görevinden azlettik,” dediler.

Biz de kıdemli ve yardımcısını kendimizin seçeceğini, onların önerdikleri isme değil, kıdemliyi seçmelerine karşı olduğumuzu defalarca anlattığımız gibi yine anlattık.

Binbaşı kıdemlimiz Zeliha’ya:

“Bartın Cezaevi’ne sürüldün,” dedi. Tamam’ın mahkemesi devam ettiği için sürülmediğini söyledi.

Zeliha’ya eşyalarını toplattırdılar, sonra da yaptıkları iki kafesten birine Zeliha’yı, diğerine de eşyalarını koydular. Zeliha her akşam sürgüsünü dökmek için biz sayımdayken koğuşa kadın polis eşliğinde gelip gitti.

İki haftaya yakın kuru yerde, pislik içinde, eşyalarından ve bizden ayrı, kafeste yaşadı. Kafeste volta attığı süre içerisinde, dar koridorun küçük penceresinden gökyüzünü görüyor, karavana, çöp çıkartan arkadaşlarına el sallıyordu. Pencereyi gazeteyle kapattılar, okumasın diye de gazeteyi pencereye ters

yapıştırdılar. Artık daracık yerde, kimseyi görmeden yaşıyordu. Yorulunca kuru betona oturuyordu. Üşürse üstündekilerden başka giysisi olmadığı için ya zıplıyor, ya da büzölüyordu.

A BLOĞA ÜÇÜNCÜ KEZ DÖNÜYORUZ

Ağustos'un kavurucu sıcaklığında yemen türküleri söylüyorduk.

Bir sabah idare binasından gelen oyun havalarıyla uyan-
dık. Sayıma çıktığımızda binbaşı kapıda göbek atıyordu.

“Hazırlanın gidiyorsunuz, kurtuluyoruz sizden,” dedi.

Hücre ve görüş kabinlerini yeni yaptınız, biraz daha kalalım demedik. Hızlıca hazırlandık. Yolculuk tekrar A Bloğa idi. Hem evimize dönüyormuş gibi sevinçli, hem de neyle karşılaşacağımızı bilmediğimiz için tedirgindik. Sayımız da iyiden iyiye azalmıştı.

Eşyalarımızı toparladık, küçücük mahkeme arabasına bindirildik. Arabaya zor sığdık. Kalan boşluklara sadece ayaklarımız sığıyordu. Arabanın kapısı kapandı. Nefes alamıyorduk. Kan ter içinde kaldık. Biraz sonra kafeste Bartın'a sürgünü bekleyen Zeliha, ardından da sürgüsü geldi. Hepimiz karanlıkta Zeliha'ya sarıldık. Şaşıarak:

“Bu sürgü de neyin nesi, içi de dolu galiba,” dedik.

“Hazırlan gidiyorsun dediklerinde sürgümü istedim.”

“Neden?”

“Orada da aynı sorun çıkartılırsa yabancı bir sürgüye alışmayayım, ne de olsa günlerdir bana arkadaşlık yaptı diye.”

Araba hareket etmeye başladığında, binbaşı kapıyı aç-

rak Zeliha'ya:

"Sürgünü unutmadın değil mi, orada sana daha çok lazım olacak," dedi. Zeliha pişkince:

"Yok yok unutmadım, aldım," dedi.

Her şey o kadar çığırından çıkmıştı ki, yüzüzlüğe vurmak en iyisiydi.

Arabanın içinde eşyalardan arta kalan boşluklara kolumuzu, kafamızı sığdırmaya çalışarak durduk. Allahtan yol kısaydı. Kısa süre sonra A Bloğa geldik. Sürgü hikâyesi etkisini yitirdi. Gülüşmelerimizin yerini dışarı çıkamayan ter ve sidik kokusu doldurdu. Arabanın kapısı bir türlü açılmıyordu. Konuşmaya mecalimiz kalmamıştı, arada içimizden biri:

"Çok havasız!" diyordu.

Saatlerce öyle bekletildik. Arkadaşlarım kapıyı yumruklamaya başladılar.

"Ne oluyor, havasızlıktan ölüyoruz, kalp hastası arkadaşımız var, açın kapıyı!" diye bağırıyorlardı. Kimse duymuyordu. Hepimiz yarı baygın haldeydik. Dört saat sonra araba tekrar hareket etti, bir süre sonra durdu. Arabanın kapısı açıldığında dış kafesin önünde durduğumuzu gördük. Dengede zor duruyor, öksürerek, dışarıdaki havayı içimize doldurmak isteyerek kuşlar gibi ağzımızı açıyorduk. Bir arkadaşım dudaklarının morardığını söyledi.

"İnin ve eşyalarınızı kafese taşıyın."

Olanları yorumlamaya çalışıyor, tüm tecrübemizi kullanıyor ama yorumlayamıyorduk.

"Acaba blokta bir şey mi oldu?"

"Bizi taşımaktan vazgeçmiş olmasınlar?"

Bizi taşımaktan vazgeçmemişlerdi. O gün Mehmet Demirkoparan ikrar yasasından yararlanmak için başvuruda bulunmuştu. Acaba A Bloğun yöneticileri onu dinlemeye mi dalmışlardı.

Gece dış kafeste kaldık.

Kafesler, yapıldığı günden beri karşılaşmadığı, belki de hiç karşılaşmayacağı bir manzaraya tanıklık ediyordu.

Kafese girer girmez sanki evimizmiş gibi battaniyelerimizi yere serdik. Babamızın evindeymiş gibi ayağımızı uzatıp, sırtımızı duvara yaslayıp oturduk. Yorulmuştuk zaten. Birkaç kişi bacakları açılsın diye volta atmaya başladı. Kafesin köşesinde duran leğenlerimiz, deterjanlarımız, eşya torbalarımızla kafes renklendi. Arada bir demir parmaklıktan askerlere sesleniyorduk:

“Bakar mısınız?”

“Evet, ne var.”

“Tuvalete gideceğiz.”

“Elimizi yıkayacağız.”

“Ay bir dakika sabunu unuttum.”

Akşam olup yat saati geldiğinde kavga başladı. Kafesin demirlerine perdelerimizi astık sıra sıra yatma pozisyonu aldık. Asker, perdeleri copu ile indirdi.

“Perde takmak yasak!”

“Ama biz yatacağız.”

“Yat saati gelince yatacaksınız tabii.”

“Perdeleri kapatmadan yatamayız, biraz anlayışlı olun. Sizin hiç bacınız, anaınız yok mu?”

“Kafese perde asmak yasak!”

Tartışmaya kafes nöbetçisi amiri geldi. Onunla da karşılıklı aynı cümleler kuruldu. Sabaha kadar bu sağırlar diyalogu devam etti.

Ertesi gün açlık grevi sonrası bir buçuk yıl ayrı kaldığımız birinci koğuşa götürüldük. Eşyalarımız didik didik arandı, yine yasak olanlar ayrıldı. Sonra da beklediğimiz “hoş geldin” faslı başladı. Hepimizi döverek, soyarak, elbiselerimizi parçalayarak tek tek aradılar. Uygulamalarından anladık ki bize taviz vermeyecekler, daha da sertleşecekler.

Koğuşa girdiğimizde burkulduk. A Bloğa her dönüşü-

müzde sayımız azalıyordu. Tahliye olan arkadaşlarımızı hatırladık.

Üç duvarı ranzayla çevrili koğuşun, ranzasız duvarına iki tahta çakılmış ve güya kitaplık yapılmıştı. Kepenkler kapalıydı. Demek ki yine hava alamayacaktık. Eşyalarımızı bir kenara yığdık.

“Arkadaşlar belki biraz sonra sayım alırlar, kıdemli sorununun ne yapalım?”

“İdareye tekrar bizim için önemli olanın, kıdemlimizi kendimizin seçmesi olduğunu anlatalım. İsmi önemli olmadığını özellikle belirtelim ki aramızda anlaşmazlık var sanmasınlar. Herkes kıdemlilik yapabilir. İsimlerde direktmeyelim.”

“İdareye böyle bir açıklama yapmayalım. Onun yerine sıra ile birimiz başa çıkalım.”

“Aslında şurada kaç kişiyiz, kıdemli olmadan da derdimizi anlatırız.”

“Kıdemlide direktmek bence de yersiz, çünkü zaten kıdemli onların istediği, dayattıkları cezaevi düzeni.”

“Ya isimle koğuşa çağırılırsa.”

“İsimle çağırılırsa çağırılan insan cevap verir, zaten C Bloкта da öyle yapıyorduk. Fakat onların kıdemli olarak belirlendiği kişiyi “kıdemli” diye çağırılırsa cevap vermeyiz.”

“Evet anlaştık.”

“Arkadaşlar koğuş çok pis kepenkleri açtıkları zaman ilk işimiz badana yapmak olsun.”

“Tabii ne güzel olur.”

“Eski badanalarımızı hatırlıyor musunuz, erkek arkadaşlar havalandırmaya çıkınca saatlerce pencerenin küçücük yerini badana yapardık.”

Eşyalarımızı yerleştirmiş, ufak tefek detayları sabaha bırakmıştık. Kafeste uykusuz geçen gece, aramalar, taşınma hepimizi yormuştu. Akşam sayımı da ortalığı şöyle bir dağıt-

makla geçmişti. Toplamaya bile gücümüz yoktu.

Hemen yattık, uykuya geçiyorduk ki, kapı coplandı ve yıllardır duyduğumuz, her duyuşta sinirimizi bozan emri işittik:

“Sayım için hazırlanın!”

Manga kapıda bekliyordu. Söylenerek, küfür ederek kalktık, hızla giyinip dışarı çıktık. Askerler sayımızın on katıydı. Yedi kişilik koğuşumuzun dağıtılması oldukça uzun sürdü. Saatlerce hava boşluğunda, daha önceki bekleyişlerimizi hatırlayarak durduk. Saatler sonra tek tek revir boşluğunda arama bahanesiyle dövüldük. Kadın polisler “soyun” bile demeden saldırıyor, kafalarımızı nereye denk gelirse vuruyor, giysilerimizi yırtıyorlardı. Saçı uzun olanlarımızın saçlarını ellerine doluyorlardı. Biz de eğer becerebilirsek onlara vuruyorduk. Kapıda bekleyen binbaşıyla nöbetçi subay içki-li ağızlarını yayarak:

“Soyamıyorsanız biz gelelim,” diyordu.

Aramadan, saçlarımız yolunmuş, yüzlerimiz kırmızı, sinirli, çaresiz çıktık ve sıra olmuş askerlerin cop yağmurları altından geçtik. Yüzbaşıyla binbaşı sırtıyordu. Kendimize sinirimize hakim olmayı öğütlüyorduk. Koridora ip gibi dizilip bekledik. En son Sevim düğmeleri koparılmış gömleğini ve boydan boya yırtılmış eteğini tutarak koridorda gözüktü.

“Girin!” talimatını verdi sayım çavuşu.

Talan edilmiş koğuşa girdik. Her şey yerlerdeydi, yatak içleri sökülmüş, kıtıkların çıkardığı toz, kapalı kepenk, bizi yine boğuyordu. Bir yandan ortalığı toplamaya çalışıyor, diğer yandan da bildiğimiz küfürleri sıralıyor, deşarj olmak için tehditler yağdırıyorduk.

“Bunların bu yaptıkları yanlarına mı kalacak?”

“Hesabı sorulmayacak mı bütün bunların?”

“İğrenç, adi yaratıklar!”

“Sapıklar!”

“Hazmedemiyorum, kendimi dağa kaldırılmış gibi hissettim, adi herif yukarıdan bağıyor, ‘ben geleyim mi?’ diye.”

“Sakin ol. Yıllardır böyleler, aciz olan onlar, acizliklerini ispatlıyorlar işte.”

İnsana şekillerinden başka hiçbir yanları benzemeyen bu yaratıkların elinde olup, onların keyfi uygulama ve saldırılarını yaşamak zorunda kalmak, kimimizi gücü yetmemenin çaresizliği ile sinirden titrete titrete, küfür ede ede ağlatmıştı. Kimimiz ise sakince “bunlar zaten hep böyleler” diyerek ortalığı toplamaya, yatakları doldurmaya başlamıştık. Yatak içlerini sürekli dökeceklerini bildiğimiz için, tozu engelleyecek şekilde torbalara doldurduk, tahtaların üstüne sıra sıra yattığımızda gün doğuyordu.

Bir haftaya yakın aynı uygulamalar sürdü, yataklar yine eski şeklini unuttu.

Bir süre sonra idare yatakları düzeltmemizi istedi.

“Dağıtacaksanız düzeltmek istemiyoruz.”

Konuştüğümüz başçavuş iyi sayılırdı.

“Siz toplayın.”

Cümlelerin gerisi gelmiyordu. Dağıtmayacaklarına yorduk. Yatakları düzelttik. Yataklar, içleri çıkartılmadan dağıtıldı, düzgün durmasını diye sağa sola atıldı. Buna da şükürdü. İçleri boşalmamış fakat yerlere atılmış yatakları düzeltmek için her sayım üstünde zıplıyorduk. Yatak içlerini boşaltmayı uzun süre haftada bire, on günde bire yaydılar. Yataklar tam yatılacak şekle girdiğinde içleri boşaltılıyordu.

Yatakların içlerini doldurduğumuzun ertesi günü, tüm koğuşların önüne kireç torbaları gürültü ile atıldı.

“Koğuşlarınızı badanalayacaksınız.”

“Kepenkler kapalı iken badana yapamayız.”

“Yapacaksınız.”

“Kurumaz hepimiz hasta oluruz.”

“Bizi ilgilendirmez.”

Kepenkler kapalı iken badana yaptık. Tesadüfün bu kadarını anlayamıyorduk. Koğuştaki her şeyden idarenin anında haberi oluyordu. Geldiğimiz gün yaptıkları aramadan sonraki küfürler için, Gülgün'ü çağırıp:

“Aranızda ağız bozuk olanlar var. Biz de insanız, bizim de çocuklarımız var, kimseyi dağa kaldırmış değiliz,” diyerek hassaslıklarını dile getirmişlerdi!

Her şeyimizin idare tarafından bilinmesine anlam veremiyorduk. Aramızdan birinin idare ile işbirliği yapmayacağı konusunda emindik. Yıllardır bir aradaydık ve birbirimizi iyi tanıyorduk.

C Blokta iken nöbetçi olan askerler, deftere hakkımızda notlar yazar, eğer bir şey yazmazsa komutanından fırça yerd. Bir sayımdan sonra koğuşa girince hiç ses çıkarmadan öylece beklemiştik Zeliha o sırada hücredeydi. Tamam camın önüne çıktı, elinde defter ile duvara kulağını dayamış askerin yazdıklarını okudu. Asker, “Birisi dedi ki, hep kıdemlinin yüzünden oluyor bunlar, biz onu istemiyoruz” diye yazarken, “Sen ne yazıyorsun bakalım?” diye sormuştu. Asker yazdığı yalanın paniğiyle defteri kapatıp kaçmıştı.

A Blokta askerin bizi dinlemesi mümkün değildi. Mazgal ve kepenkler kapalıydı.

O kadar tedirgindik ki artık iyice alçak sesle konuşmaya başladık. O sırada kapının altından “koğuştaki alıcı var” yazan bir not atıldı. Sessizleştik. Notu okuduğumuzu göceklerini sandık. Hemen yırtıp attık. İlk şoku atlattıktan sonra sessizce aramaya başladık. Kalorifer borularının altında, destek için konulan ince borunun içinden gelen sesleri duyduk. Kulağımız dayadık, revirdeki sesleri, kadın polislerin bizim hakkımızda yaptıkları dedikoduları, yorumları duyuyorduk.

Ne yapacağımızı şaşırdık. A Bloğa geldiğimiz günden itibaren neler konuştuğumuzu düşündük. Neler konuşmamıştık ki! İdare hangi gün kim regl oldu, kim olamadı; kim

kimi işletti; kim kimle dalga geçti hepsini duymuştu. Böylece koğuşların kapısına konan kireç torbalarının, ettiğimiz küfürlerin sırları da çözüldü. Konuşmaya korkuyorduk. İçimizi açmışlardı. Yıllardır yirmi dört saat birlikte olduğumuz arkadaşlarımızla samimi konuşmalarımızı, şakalarımızı, tartışmalarımızı biliyorlardı. İlk şaşkınlığımızı atana kadar birbirimizle sıradan sohbetlerimizi bile yapamadık. Yemek geldiğinde “Yemek geldi,” diyemedik. Yemeği alacak olan, elindeki kaplarla sessizce kapının önünde bekledi.

İdare bu kadar mı çekiniyordu? Tüm güç onlardaydı. Yaptıkları işkencenin sınırsızlığı ile güçlerini kanıtlamamışlar mıydı? Yıllardır bizi duvarlar arasına hapsedmişler, tek odada dışarı yüzü göstermeden eziyet ederek yaşatmışlar, yine de tedirginlikleri geçmemişti. Şimdi ise hepimizi kendi içimize hapsedmeye çalışıyorlardı. Sesimizin yaşadığımız odanın duvarına kadar olan mesafede dolanmasına dahi tahammül edemiyorlardı. Artık aramızda konuşamıyor, espri yapamıyorduk.

Neyse ki bu ruh halimiz kısa sürdü. Aramızda bir ihbarcı varmış ve biz onu biliyormuşuz gibi davranmaya başladık. Bir süre sonra onun da eğlenceli bir yönünü bulduk. Alıcıyı kıdemli yaptık. Kıdemli sorunundan dolayı iletemediğimiz sorunlarımızı onun aracılığı ile iletmeye başladık:

“Arkadaşlar koridorun lambası yanmıyor.”

“Aman boş ver tuvalete giderken nasıl olsa gözümüz görüyor.”

“Yanmaması daha iyi, hiç olmazsa kuleden asker bizi görmez.”

İdare bizim için iyi olacak korkusuyla lambayı değiştiriyordu. Sürekli akan çeşmeye alınacak musluk vs. sorunlarımızı böylece hallediyorduk. Adını feliçita koyduk. Arada bir canı sıkılmasın diye ona türkü söylüyorduk.

“Cebine taş koy, yel uçurmasın feliçita.”

Bazen acıkmış veya susamış olacağını düşünerek, yiyecek veriyor, boşluktan içeriye su döküyor, bulduğumuz bir çöple karıştırıyorduk.

Efkârlandığımızda dinleyenler sıkılmasın, kulaklarının pası açılsın diye, alıcıdan içeriye bet sesimle kederli türküler söylüyordum. Anında kesiliyordu.

Görüş günleri adımızı okuyan anons artık görüş yasaklarımızı okuyordu. Erkek tutuklular artık eskisi kadar dövülüyorlar, fakat sudan bahanelerle aylarca süren görüş yasakları alıyorlardı. Hücreler hiç boş kalmıyordu.

Yeni idare de eskisi gibi bütün zamanını bizleri düşünerek geçiriyordu! Giysilerimizi düşünüyor, kışın sıcak tutacak ne varsa içeri alınmasını yasakladığı gibi, aramalarda olanları da alıp götürüyordu. Kalın hırka, bot, eşyaları koyacak bez torba (valiz daha önceden yasaklamıştı) renkli görünen her şey yasaktı. Yasaklar her gün çoğalıyordu. Kimi zaman temizce yıkanmış gelen bembeyaz çarşaf, kolonya koktuğu için alınmıyor, ya da asker pastallarını sildikten sonra veriyordu. Ailesi taşrada olsun olmasın, herkesin eşyalarını koyacak bir tane torbası olacaktı. Koğuş sayısına göre torba bulundurulacaktı.

Havalandırma kullanılmıyordu. Hadi bizim havalandırma yaşağımız vardı, eyvallah diyorduk. Erkek tutukluları da havalandırmaya çıkarmıyorlardı. Havalandırma yasak demiyorlardı. Cumartesi Pazar tatildi, Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri toplu dava vardı, askerler tutukluları mahkemeye götürüyorlardı. Salı ziyaret günüydü. Geriye tek Perşembe kalıyordu, o gün de öğlenden sonra avukat görüşü vardı. Avukat gelse de gelme de avukat görüşünün günüydü. İdare de ancak o gün arama yapabiliyor, koğuş dağıtabiliyordu. Havalandırmaya tutukluları çıkaracak askeri bulmak zordu. İdare açısından eskiden dayak çok olduğu için havalandırmanın anlamı vardı, şimdiyse anlamı yoktu.

Sistemli dayak olmamakla birlikte herhangi bir asker isterse tutukluyu dövebilir, hücreye yollatabilirdi. Duruşma sırasında dinleyiciler tarafına kim gelmiş diye bakmanın cezası ya aylarca süren görüş yasağı, ya da en az on gün hücre cezası idi. Yasaya göre ise alınan üç disiplin cezası infazın yanmasına neden oluyordu.

Görüşler çok kısa ve telefonla oluyordu. Beslenme sınırlıydı. Kantinde her şey vardı ama fiyatlar el yakıyordu. Yemekler üç çeşitti fakat yenilecek durumda değildi. Açlık grevinin üstünden geçen kısa süre içerisinde çeşidini azaltmışlardı ama yemekleri bozmuşlardı. Özel günlerin yemeği güzel oluyordu sadece.

Bir gün yemek geldiğinde, yemeğin birinin ne olduğunu anlayamadık. Karavanada yemeğin ne olduğunu ele verecek hiç kanıt yoktu, safı suydu. Suyun tadına baktık, anlayamadık. Karavanayı iyice karıştırdık, bir süre sonra karavanın içinden “tavuk” yazan kâğıt çıktı. Hepimiz araştırmamızın sonucunu almış olmanın gururunu yaşadık.

“Aaaa üçüncü yemek harika, tavuk.”

“Hiç kimsenin bilemeyeceği bir tavuk çeşidi.”

“Nasrettin Hoca yemeği.”

“Evet, tavuk etinin kâğıdı.”

Aramalar ve soymalar devam ediyordu. Bizi A Blok idaresi de denemişti. Görüş yasaklarımız bir yıla yaklaşmıştı. Bu süre içerisinde mahkemesi sürenler yakınıni uzaktan görebiliyordu. Mahkemesi biten biz üç kız kimseyi göremiyorduk. Yakınları yurt dışında olanlar kilometrelerce uzaktan gelip, Türkiye’nin herhangi bir şehrinde ikâmet eden yakınıni görüp gidiyordu, fakat başkent Ankara’da aynı şehirde, aileler çocuklarını göremiyorlardı.

Kantin listelerinin toplandığı bir gün, kantinci bizim koğuşa da gelip listemizi istedi. Daha önce birkaç defa idare aynı

şeyi yapmış, sonra da dalga geçmişti. Eskiden yasak kalktığında çılgınlar gibi gülerdik, birbirimize sarılırdık. Şimdi ise tedirgindik. Yasağımızın kalkacağını düşünmediğimiz için, kantin listesini toplayan askerin her koğuştan istemenin alışkanlığı ile bizden de istediğini düşündük. Belki de acemi bir askerdir.

“Bakar mısınız, bizim kantin yasağımız var. Yasak kalktı mı sorar mısınız?”

Asker sormaya gitti ama tekrar gelmedi. Demek yine kafa buluyorlardı. Tedbirli olmak iyiydi. Listeler haftada bir toplanıyordu. İkinci hafta asker yine kantin listesi diye geldi. Askere yine aynı soruyu sorduk. Askerin yanında duran başçavuş soruyu yanıtladı:

“Yasağınız bitti, listelerinizi verin.”

Tedirgin, sevinçsiz ve inanamayarak listeyi verdik.

“Arkadaşlar bir yıla yakın zamandır sigara içmiyoruz. Eğer hepimiz içmeme kararı alırsak listeye sigara yazmayalım, fakat içimizden biri içme kararı alırsa yazalım,” dendi. Karar içelim oldu. Listeye bol miktarda sigara yazıldı.

Kantin malzemeleri geldiğinde sevinemedik. Sessizce bir yıldır ayrı kaldığımız sigaraları yaktık ve ciğerlerimize çektik. Başımız döndü. Yemek sonrası içtiğimiz çayın sanki eski tadı yoktu. Uzun ayrılık çayın tadını unutturmuştu.

Eskiden yasaklar kalkınca idare o zamana kadar biriken mektupları, kantin kasası içerisinde getirirdi. Sigarasını yakan, kucağındaki mektuplarla bir köşeye çekilirdi. Yeni idare verdiği birkaç mektup dışındakileri yırtmıştı. Mektup okumayı ve yazmayı unutmuştuk.

Görölmeye, tadılmaya, bilinmeye nasıl ki dışarıya ilişkin çoğu şeyin tadı unutuluyorsa, görüş yasaklarının kalkışının tadı da öyle unutulmuştu işte! Uzun süre sonra havlandırmaya çıktığımızda ciğerlerimiz şaşkınlaştı. İçimizden biri olduğu yere yığıldı. Güneş dokunmayı unuttuğu için tenlerimiz sararmıştı. Rüzgârın saçlarımızın arasında dolaşmayı

unuttuğu başlarımız gökyüzüne çevrildi. Gözlerimizi kısarak Hüseyin Gazi'ye baktık. En çok kepenklerin açılmasına sevindik. Sadece havalandırmada koğuş varken kapanıyordu, havalandırmaya koğuşlar çok nadir çıktıkları için genellikle açık kalıyordu.

Yağmurun yağışını seyrediyorduk, küçücük gölcükler oluşturunlardı. Yağmur damlalarına hayallerimizle can veriyorduk. Bazen tam tam çalan küpeli esir Afrikalıları benziyorlardı. Kara betonda Afrikalıların kaldığı yeşil ormanları görüyorduk. Geçerken dokunduğumuz ağaçların yapraklarında kalan damlalardan saçlarımız ıslanıyordu. O zamanlarda usul usul şiirler okuyorduk.

“Eylül sabahının sessizliğini yüreğime dolduruyorum ...”

Ya da;

“Göge baktı bir mahkûm, kuş olup uçmalı sevgilinin diyarına dedi...”

O kadar azdık ve o kadar uzun zamandır birlikteydik ki, artık konuşacak, paylaşacak anımız kalmamıştı. Hayallerimizi de konuşmuş, tüketmiştik. Herkes kendisine bir dünya kurmuştu. Kimimiz lisan, kimimiz tarih çalışıyorduk. Anılarımızı numaralamıştık. Sessizlik anında birbirimize takılıyorduk:

“Beş numaralı anım nasıldı.”

“Çok komik, haydi gülelim.”

“Ya benim dört numaralı anım.”

“Çok hüznölü, haydi üzülelim.”

Dört gözle toplu davadan dönecek arkadaşlarımızı bekliyorduk. Onları kıskanıyor ve işletiyorduk. Elimizdeki yegâne kozumuz mektuptu. Saatlerce mektubumu ver diye mahkemeden geleni yalvarttıktan sonra, mektup gelmediğini söylüyorduk.

Birbirimize karşı hem daha samimi, hem daha sevecen, hem daha tahammüllü ve daha tahammülsüz olmuştuk. Her şey daha derindi.

Görüş yasaklarımız bittiğinde de çok sevinemedik. Hepimizde kısa süre sonra görüş yasaklarının yeniden geleceğinin tedirginliği vardı.

İdare bizleri aylarca dinlemişti. Düşündükleri gibi çıkmamıştık. Ne yirmi dört saat eylem planları yapıyorduk, ne de asık suratlarımızla sürekli olarak onları devirecek devrimden konuşuyorduk.

Yine yeni yıl geldi. Yemeklerimizi yedikten sonra masanın başında hafif hafif türkü mırıldanmaya başladık. Orada geçen yılbaşlarımız yâd ettik. Türkü sesine geldiler, kutlamanın yasak olduğunu kendi dillerinde anlattılar.

Saat onda yat komutu ile yattık. Her günkü gibi... Eski heyecanlarımız yoktu. Yıllar bizden heyecanlarımızı, sevinçlerimizi almıştı. Cezaevinde geçirdiğimiz en sönük yılbaşı giden 1985, gelen 1986 yılınınkidi.

AYRILIKLARIN VE YALNIZLIKLARIN YILI 1986

Yeni yıla girdikten birkaç gün sonra tekrar B Bloğa taşındık.

Daracık koğuştta güneşin bizi bulması mümkün değildi. Güneşin gireceğı yere banyo ve tuvalet yapılmıştı. Yeni çıkan infaz yasası ile eski disiplin suçları affedilmişti. Özgürlük yâkınıımıza gelmişti. İnfazlarımızın yanmasıyla on beş yıl alan on beş yıl yatacakken şimdi bu süre altı yıla inmişti. Güneşsiz koğuştta özgürlük kokusunu alıyor, özlemini yaşıyorduk. Tahliye olan, kalanların yaşantısında derin boşluklar bırakıyordu. Uzun süre sabah uyandığımızda giden arkadaşımız da yataktan kalkacak, koğuşun içinde gezinecek, konuşacakmış gibi geliyordu. Fakat istinasız her gidenden bir süre sonra haber alınamıyordu. Dışarı, geridekiler için muammaya, dış nizamiyeden çıkanı yiyen, yutan bir canavara dönüşüyordu.

Çocuk görmek, sevmek özlemlerimizin başında geliyordu. Dışarıdan gelen çocuk resimleri, kitaplarımızın yüzünü süslüyor, ayıracımız oluyordu. Saatlerce gazetede çıkmış, ailemizden gelmiş çocuk fotoğraflarını seyrediyor, hayaller kuruyorduk.

Gazetede gördüğüm çocuğun annesi sanki bendim. Çocuk kara, zeytin gibi gözleriyle canlıymış gibi bakıyordu. Kıvrır kıvrır saçlarıyla Filistinli, esmerliğiyle Afrikalı, gözleriy-

le Türkiyeliydi. Bana anne diyecekmiş gibi bakıyordu. Gazeteden resmi kesip defterimin arasına koydum. Canlansın diye de adını Can koydum. Her akşam yatmadan önce resme bakıyor, hayaller kuruyordum, onun anne dediğini duyuyordum.

Havalandırmaya çıktığımız bir gün yine arama bahanesi ile koğuş talan edilmiş, güzel olan ne varsa yırtılıp atılmıştı. Mektuplarımız, yakınlarımızın fotoğrafları... Fotoğraf bulundurmamak yasaktı. Çok özlediğimiz, merak ettiğimiz birinin fotoğrafını yakınlarımızdan istiyor, bir hafta bakıp, hafızamıza yüzleri kazıyıp tekrar yolluyorduk. Aramalarda bulurlarsa parçalara ayırıyorlardı.

Koğuşa döndüğümüzde yine yırtılmış fotoğraflar, dağıtılmış yataklar, küçücük yerde saatlerce aradığımız eşyalarımız karşıladı.

Hemen Can'ın fotoğrafını koyduğum kitabımı buldum fakat içinde Can yoktu. Çocuğumun parçaları yerdeydi. Parçaları toplayıp yapıştırmak istedim ama o kadar çok parçalara ayırmışlardı ki bu mümkün değildi. Tepinerek ağlamak istedim. Bu kadar kin ve öfke yüklü insanların elinde olmaya artık tahammül edemiyordum. Kimseye yırtılan gazete parçasına duyduğum üzüntüyü anlatamazdım.

O gece rüyamda Can'ın parçalanmış yüzüyle onu kurtarmam için, "anne anne" diye ağladığını gördüm. Uzun süre Can'ın ağlama sesi kulağımdan, koruyamamış olmanın ezikliği içimden gitmedi.

B Bloкта örgü yasağımız da kalktı. Örgü örmek demek her attığımız ilmikle sevdiklerimizi duygularımızdan haberdar etmek demekti. İlmikler bizi alıp götürüyor, zaman akıyordu. Örgü örmeye başlayınca koğuşla ilişkimiz kesiliyordu. Uzaklara gidiyor, ilmiklerlerle hayallerimizin elinden tutup geziniyorduk. Zeliha ördüğü çocuk kazağına:

“Teyzen sana kurban olsun!” diyor; sanki kazağın içinde yeğeni varmışçasına onu kucağına alıyor, onunla çocukça konuşuyordu.

“Adda didek, annesi gel gel gel.”

“Hey nasılsın, seninkiler yine kalabalık geldiler galiba?”

“Hem de nasıl.”

Daracık havalandırmadan Hüseyin Gazi Dağı’nın ağlayan, gülen, küçülen ama hep görkemli duran tepesini görüyorduk. Tutuklular onu nasıl görürlerse görsünler bakmadan edemiyorlardı. Hüseyin Gazi en büyük hainliği Ekmekçiyan’a yapmıştı. Asala militanı olan Ekmekçiyan Mamak Cezaevinde kısa bir süre kaldı. Havalandırmaya çıktığında avlunun en dip köşesine gider, yaktığı sigaranın dumanını Hüseyin Gazi’nin doruğuna ulaştıracakmış gibi derince üflerdi. Tüm oflamaları, yalvarmaları, ikrarları kısa ömründe sigara içme olanağından başka imtiyaz tanımamıştı ona. Yaşamını elinden almışlardı. Oysa ne kadar yalvarmış, onları göklere çıkarmıştı. İdamdan kurtulacağını sanarak, bizi bile “bana bakıyorlar” diye şikâyet etmişti. Ekmekçiyan’ın mahkemede verdiği ifadeyi günlerce koğuşlardaki hoparlörler aracılığıyla dinletmişler ve asacakları militanın Türk ordusunu övmesini örnek göstermişlerdi.

Havalandırmada, lağım kapağının kenarında yeşillenen yosunları, çimenleri gördüm. Her havalandırmaya çıkışta betonlar arasındaki yeşile ömrü ne kadar sürecek diye bakıyorum. Yeşil yosun sarıya dönmeye başladı. Bir sonraki havalandırmaya çıktığımızda ağızma suyu doldurdum yutmadan havalandırmaya kadar taşıdım. Volta izni verilince ağızımdaki suyu sararan çimenin üstüne damla damla döktüm. Aske-re küfür gibi geldi. Gördüğü manzaraya dayanamadı. Asık suratı ve kaba kara postallarıyla, çimeni zevkle bir daha yaşatmamak üzere ezdi. Ezmeye doyamadı, topuğu ile ezdi. Yaptığı işin bıraktığı etkiyi görmek için yüzüme baktı sırtarak.

1986'da küçük koğuştan önce Gülgün gitti. Uzun boyu, ince endamıyla koğuşumuzun orta direği idi. Her daim, koğuşa başını uzatan ister tutuklu, ister cezaevi idaresi olsun ilk onu görürdü. Ortalarına doğru, Seza ve Badegül tahliye oldu.

Badegül sonlara kadar kalan güzel seslimizdi. Artık, "hadi söyle iki türkü de, dinleyelim" diyeceğimiz kimse kalmamıştı. Seza dostum, arkadaşım, ablam, kardeşimdi.

Gitmelere sevincimizle hüznümüz birlikte tepki gösteriyordu. Yakında ben de gidecektim. Ayrılık uzun sürmeyecekti. Dışarıdaki her şey bizden uzaklaşmıştı, en yakınlarımız birbirimizdik.

Seza'nın dava konusu, yaşadığı yılları katlayarak çektiymişti ona. Daha önce işkenceyi yaşayan arkadaşı polisi görünce korkmuş, paniğe kapılıp kendisini evin balkonundan aşağı atmıştı. Sonra da evin bahçesindeki kuyuya inmişti. O arada ya atlarken ya da kuyuya inerken kafasını çarpmış ve ölmüştü. Bu olay polislerin devrimcileri kötülemek için arayıp da bulamadıkları bir fırsattı. Basın "kuyu cinayeti" diye başlık atmıştı. Emniyette "davadan döndüğü için öldürdük" demeleri için günlerce Badegül ile Seza'ya işkence yapmışlardı. Kaza olduğunu mahkemede, savcılıkta, emniyette söylemeleri ispat etmelerine yetmemişti. Yıllarca Mamak cehenneminde yaşamışlar, polisin iddia ettiği şekilde yargılanmış ve ceza almışlardı. Her şeyi konuşuyor, tartışıyor, fakat o olayı konuşamıyorduk. Yıllar sonra tahliye olurken sevinci mi, üzüntüsü mü çoktu bunu sadece Seza biliyordu.

Sabaha kadar oturup sohbet ettik. Dışarı için hayaller kurduk. Sonra da güzel ve kötü anılarını duvarlar arasına bırakarak Badegül'le çıkıp gittiler.

Tamam, duruşmalara yalnız gitti, yalnız soyuldu, arandı. Duruşma salonunda kızların oturduğu ve doldurduğu en ön sırada yalnız oturdu.

Benim de sürem nihayet dolmuştu. Altı yılı tamamladım.

mıştım. Altı yılda büyümüş, düşünemeyeceğim şeyler yaşamış, değişmişim. Şimdi başka bir insan olarak başka bir dünyaya adım atacaktım. Dünya bir yanda ben bir yanda yapayalnız kalacaktım. Duygularım, düşüncelerim, hayallerim parça parçaydı. Bir türlü bütünleşemiyorlardı. Dışarı hakkında duyduklarım özlemlerimi yalamış yutmuş ardında kocaman bir bilmece bırakmıştı. Koca dünyada sadece yollar kalmıştı özlediğim. Çıktığımda hiç kimsenin beni karşılamasını istemiyordum. Yollarda saatlerce yürümek, ağlamak, gülmek, koşmak istiyordum. İnsanlara karşı buruktum. Yıllarca bizleri işkencecilerin ellerine terk etmişler, yakınlarımız dışındakiler yaşadıklarımızı duymamış ve bilmemişti. Etrafımıza duvarlar örülünce unutulmaya bırakılmıştık. Özellikle yılları birlikte devirdiğimiz arkadaşlarımın, tahliye olurken söz verip bir daha aramamalarını, sormamalarını hazmedemiyordum. “Ben öyle olmayacağım, yaşadıklarımı unutmayacağım” diye kendime söz verdim.

Neyim var neyim yok tüm eşyalarımı dağıttım. Arkadaşlarım takılıyordu:

“Nasıl olsa gideceksin, sigara hakkını bize ver.”

“Yemek yeme.”

Hayaller kuruyordum. Sonbaharda havalar soğurken çıkacağım, soğukta kestaneleri közleyip cebime koyacağım, cebim sımsıcak olacak, ellerimi cebime sokacağım, ellerim ısınacak, yollarda gezecék ve yiyeceğim.

Annem görüşe geldiğinde, görüş yerindeki arkadaşlarına veda çayı ısmarladığını söylüyordu. Onu gülerken hiç görmemiştım, gülüyordu işte. Öylesine iğreti duruyordu ki gülüşü... Annem dışarılara ben içerilere sığmıyordum.

Tahliye gününü sabahtan akşama kadar, ayakkabılarımı çıkarmadan, oturmadan, tek satır okuyamadan geçirdim. Kapı benim için açılmamış, tahliye denmemiştı. Demek işlemler bitmedi, yarın diye düşündüm. Ertesi gün de benim

için kapı açılmadı. Kadın polisin ayak sesini her duyuşta kapının önüne gittim, kapı açılıp:

“Yemek.”

“Çay.”

“Kantin.”

“Havalandırma,” deniyor ama bana tahliye denmiyordu.

ZOR GEÇEN YEDİ AY

Saatler ve günler sayılmaya başlandığında kendisini naza çekiyor, bitmek bilmiyordu. Sanki ardında bıraktığım altı yıl daha hızlı geçmişti. Meğer günler ne uzunmuş!

Avukat görüşü günü avukatım geldi, üzgün ve sevecendi.

“Tanık tahliyene itiraz etmiş, incelenecekmiş, birkaç gün sürer.”

“Tanık her zaman itiraz ediyordu. Verebilecekleri cezanın azamisini verdiler nasıl olsa, şimdi niye böyle yapıyorlar?”

“Seni tutmalarının yasal dayanağı yok, ama biliyorsun yasal bir şey yok zaten.”

Ne dışarı çıkacak, ne de içerde kalacak gibiydim.

Annemin üzüntüsünü gören komşulardan biri müdahale etmiş, tanıdığı bir avukatın beni çıkaracağını söylemiş, çaresizliklerinden yararlanarak bizimkileri ikna etmiş.

Annem görüşte ağlayarak:

“Ne olur vekâletini ver,” diye yalvardı.

Vekâletimi vermek istemedim. Avukatlarım yıllardır bana sahip çıkmışlardı ve ellerinden geleni de yaptıklarına emindim. Para hesabı yapmadan, hem davamla ilgilenmişler hem de bana dost olmuşlardı.

Avukatım Emin Değer görüşe geldi. Babama, “Kızını suçlama, ona destek ol” dediğini anlattı. Babam, “Neyine des-

tek olacağım. Devrimci olurken bana mı sordu, hepiniz aynı kafadansınız,” diye bağırması ve onu bakkaldan kovmuştu. “Babanla diyalog mümkün değil,” dedi Emin Bey.

Babam agresif ve huysuzdu. Düşündüğü her şeyi her koşulda herkese söylerdi. Avukatımı azarlar, annemi başkalarının yanında itekler, döver ama aynı zamanda ziyaretime geldiği nadir zamanlarda cezaevi müdürü, asker demeden onlarla da kavga ederdi.

Emniyete sürekli götürüldüğüm zamanlarda, yasaklı olduğumuz bir gün görüşe geldiğini, Raci Tetik’e, “Ölü ise ölüsünü, diri ise dirisini göreceğim,” diye belirttiğini Albay’ın, “Susturun şunu!” demesiyle askerin boynuna copla vurduğunu çıkınca öğrendim. Babam sonra omurilik zedelenmesine bağlı kas erimesi hastalığına yakalandı. Önce kolları, sonra bacakları, sonra hiçbir yeri tutmadı. Hastalığı solunum yollarına ulaştığında da öldü. Ölene kadar hep aynı şeyi söyledi: “Asker boynumun köküne vurdu, kafam uyuştı, burnum kanadı, ondan sonra böyle oldum.” Zaman zaman beni, zaman zaman cuntayı suçladı.

Emin Değer’e başka avukat tutmak istediklerini, onları ikna edemediğimi, annemin çaresizliği karşısında ne yapacağımı şaşırdığımı anlattım. “Vekâletini ver, bizim için önemli değil, içleri rahat olsun,” dedi. İstemeyerek vekâletimi verdim.

Yeni avukatım, babamın yıllardır davamla ilgilenen avukatlarıma vermediği parayı alarak görüşüme geldi.

“Davana baktım, seni çıkaracağım. Örgüt üyesi olduğun kabul eden bir dilekçe verecek ve kurallara da uyacaksın,” dedi. Ben de:

“Size annemin ısrarı ile vekâlet verdim, bir daha görüşme gelmeyin,” dedim. Avukatlarıma cunta yılları boyunca yapılan haksızlıklara, bir haksızlık da biz eklemiş olduk. Bunu hep içim sızlayarak hatırladım.

Ben tahliye olacağım, Tamam'ın ailesini ziyaret edeceğim, onun için simit yiyeceğim... derken Tamam gitti. Sevim, Zeliha ve ben kaldık.

Kurallara uyan kızların koğuşunda da üç kişi vardı. İdare bu iki kız koğuşunu birleştirmek istiyordu. Bizim için de yeni insanlarla tanışmak değişiklikti, yaşamımız hiç olmazsa biraz renklenirdi. Bu arada erkek koğuşlarına televizyon alınmış, tutuklular günde iki saat televizyon izlemeye başlamışlardı. Bizim televizyonumuz yoktu, ama diğer kızların vardı. Ayrıca onların koğuşu, idarenin ön bahçesine bakıyor, havalandırmaya oraya çıkıyorlardı. Yemyeşil ve geniş alanda volta atıyorlardı. Koğuşları da büyüktü. Aralık ayında taşınmak için hazırlanmamız istendi. Kendimizi onların koğuşunun avantajlarıyla ikna etmeye çalışsak da gidişimizin bize neye mal olacağını bilmiyorduk. Dikkat sorunu ne olacaktı. Üç kişi kamıştık. Neyle karşılaşırsak karşılaşalım "dikkat" demeyecektik. Bu önemsiz bir sorun gibi gözüксе de yaşadığımız eziyetlerin, soğukların, hücrelerin hatırına demeyecektik. Yaşatılanları unutmamak için demeyecektik.

Kızlar bizi sevinçle karşıladılar. Eşyalarımızı taşıdıktan sonra:

"Biz dikkat demeyeceğiz," dedik.

"Vereceğiniz karara saygılıyız, sizinle olmak istiyoruz. Üçümüz de cezaevine geç geldik. Geldiğimizde ortalık yatışmıştı. Bizi bu koğuşa verdiler ve eğitim yapmamızı istemediler. Geldiğimizde uygulama nasılsa biz de onu devam ettirdik. Duyulur duyulmaz bir sesle "dikkat" deyip sayımı veriyoruz," dediler.

"Biz dikkat dememek için ağır bedeller ödedik."

"O halde biz üçümüz başta oluruz, sonra siz üçünüz sayarsınız."

Sayımın gelişine kadar olasılıklar üzerinde tartıştık.

"Onlar üçe kadar sayarlarsa, biz "bir" diye başlar üçe kadar sayarız."

“Ya bizi aralara dağıtırlarsa?”

“Mesela bizlerden biri ikinciye, bir diye başlar, yanımızda onlardan biri olur, iki diye devam ederlerse bizim dikkatsiz sayımımıza tabi olmuş sayılır, sonuçta sayı altı yerine beş çıkar, ama baştaki arkadaş dışındakiler bizim sayımımızı vermiş olur.”

“Hayır, öyle olmaz, biz aralara dağıtılsak hep bir diye başlayalım.”

Tartışma olasılıklar üzerine sürüp gidiyordu.

Dikkat dememekte hemfikir olduğumuz halde, çoğalan yıllar, azalan sayımızla tekrar aynı uygulamalarla karşı karşıya kalma olasılığı sinirlerimizi bozmuştu. Artık Mamak denen cehennemde askeri kurallara uymak istemiyorduk. Eziyet görmemek, insan olmak istiyorduk.

Sayım geldi. Dikkat diyen üç kız başa geçti saydı. Biz üç kişi, birden başlayarak saydık. İdareye de iki kere üçü toplamak ve altı sayısını bulmak kaldı.

İdare ilk günler koğuşumuzu dağıttı. Havalandırmaya, onları ön bahçeye bizi arka bahçeye çıkarttı. Hücreye götürülmek için, hazırlanmamız istendi, hazır bekledik. Sayımda bir kez dövdüler. Bunun üzerine kızlar idareye açıklama da bulundu:

“Bizim için, dikkat deyip dememek önemli değil, fakat arkadaşlarımızla aynı havalandırmaya çıkmak, birlikte olmak istiyoruz. Onun için ‘dikkat’ demeyeceğiz.”

Bir süre sonra ön bahçeye birlikte çıkmaya başladık.

Bu koğuşun pencereleri büyüktü. Pencereden bakınca yeşillikler, gecekondu görünüyor. Çocukluğumun geçtiği yerler karşımda duruyordu. Mahallemize yapılan ilk apartman olan sarı apartmanı pusula olarak kabul edip, yön tayininde bulunuyordum. Havalandırmadayken içimden mahallemin evlerine el sallamak, “biz buradayız” demek geçiyordu.

Pencerenin önüne sandalye koyup oturuyorduk. Ellerimizde örgü ile güneşin yakıcı sıcaklığını hissediyorduk. Günde iki saat televizyon seyrediyorduk. Bizim için büyük değişiklikti. Reklamları bile bu benim, bu senin diye numaralamıştık.

Her görüş annem geliyor, “Bugün kesin tahliyesin,” di-yordu. Tekrar ağlamaya başlamıştı. Aylar geçmek bilmiyordu. Şimdiye kadar yattığım süreyi kabullenmiştim. Yapacak bir şeyim yoktu. Fakat adil olmayan yargılamalar sonucu verdikleri cezayı doldurduktan sonra da tahliye edilmemeyi, haksızlığın haksızlığını sindiremiyordum. Bu pervasızlığa karşı da yapacak hiçbir şeyimiz yoktu. Tutukluluk tedbir sözüne tahammülüm kalmamıştı. Savcının istediği kadar tedbir almışlardı, şimdi sürekli yalan söyleyen faşistin dediğine göre tedbir alıyorlardı. Annem artık istediğim hiçbir şeyi getirmiyordu. Sanki istediklerimi getirirse orada kalmamı kabul etmiş olacaktı. Dağıttığım eşyalarımı geri topladım. Arkadaşlarımın ilk zamanlar yaptıkları espriye gülüp geçiyordum, fakat artık en küçük takılmaları bile kaldıramıyordum.

Günler geçtikçe artık oradan hiç çıkmayacak, özgürlüğü sadece hayallerde yaşayacakmışım gibi geliyordu. Dışarı sanki okuduğum kitabın sayfalarından biriydi. Güzel doğa, engin deniz, yeşil orman, birer tasvirdi artık. Orada doğmuş, orada ölecek, oranın havalandırmasına gömülecekmiş gibiydim. Hep işkencecinin “öleceksin, öleceksin” dediği aklıma geliyordu.

Ölmeyeceğim diyemiyordum, ölüm ve yaşam orada o kadar tesadüfiydi ki!

Cezaevinde birkaç sağ görüşlü tutuklunun açlık grevine başladığını duyduk. Söylentiye göre namazdan dolayı idareyle tutuklular arasında sorun çıkmış ve Hüseyin Kurumah-mutoğlu kafasına aldığı cop darbesinden dolayı ölmüştü. Havalandırma ve sayımda her zamanki gibi alçak sesle sayanla-

rı ayırıyor ve dövüyorlardı. Onlar baştan beri sol görüşlü tutuklulardı.

Albay başçavuşların odasına geldi. Odaları bizim koğuşa bitişikti. Toplantıyı dinlemenin yollarını arıyorduk. İptal edilmiş prizin kapağını çıkarıp kulağımızı dayadık. Tüm konuşmaları duyuyorduk. Albay:

“Bunların hepsi vatan haini. Acımayın. Bizler canı değiliz. Ben Atatürk hayranı bir askerim. Vatanım için yeri geldiğinde ölmesini de bilirim. Bunlar insan değil, hain, cani. Sağ veya sol tutuklular insan öldürdükleri için buradalar. Düşünce suçluları değiller, teröristler. Ben insanım, insanları ve insani olan her şeyi severim, fakat onlar insan değil. Sizler hiç çekinmeyin, istediğiniz gibi davranın, istediğiniz gibi dövün, öldürebilirsiniz de, hiç önemli değil, ben öyle bir rapor hazırlarım ki, hiçbirinize bir şey olmaz. Olursa bana olur, ben gereken sorumluluğu üzerime alıyorum...” diyordu.

Yıllardır işkence altındaydık, yine de duyduklarımıza inanmak istemiyorduk. Her şeyi yapabilirlerdi ama bunu açık açık ifade etmeleri insanı ürpertiordu. Ya da şimdiye kadar yaptıkları işkenceleri sürekli inkâr ettikleri için duymak garip gelmişti. Oysa duyduklarımız yaşadıklarımızdı. Hücredeki asker orayı tek cümle ile özetlemişti: “Burada insanlık tatilde.” Dışarıdaki ismin, varlığın, yaşam tarzın ne olursa olsun, burada ölümün eşiğinde yaşıyordun.

Adı sanı duyulmuş, cenazesi törenlerle kaldırılmış, gazetelerde sayfa sayfa yazılmış Bekir Çelenk tek başına, hücresinde boylu boyunca yere düşmüş ve saatlerce öyle kalmamış mıydı?

A Bloktaydık o zaman. Havalandırmaya çıkarıldığımız nadir günlerden biriydi. Hücrede yerde yatan Bekir Çelenk’e asker copu ile parmaklıklardan uzandığı kadar vuruyor, dürtüyordu:

“Kalk, kalksana lan, yatmak yasak!”

Yasağı duyamıyordu artık Bekir Çelenk.

Havalandırmada bir süre kalmış, hava süresi bitmiş, toplan komutu ile toplanmış, koğuşa aynı koridordan geçerek girmiştik. Bekir Çelenk hâlâ aynı şekilde yatıyordu, asker komutanına ölmüş bedeni şikâyet ediyordu:

“Komutanım deminden beri yatmak yasak, kalk diyorum, dinlemiyor beni.”

İdare onca ününe rağmen yaşlı adamı tecride koymaktan, ona eziyet etmekten çekinmemiştii.

Albay Özgür Bütün’le aramızda tek duvar vardı. Başçavuşlarına tutukluların ölüm emrini veriyordu, bizler de dinliyorduk. Dinlemek yasak olduğu için duymamış gibi davranıyorduk.

Tahliye günümü yedi ay geçmişti. Tekrar eski yaşantıma dönmüş, okumayı düşündüğüm kitaplar için program yapmışım. Esprileri yasaklamış, uzun süre kalacağım düşüncesini kabullenmiş, yerleşmişim. Böyle yaşamak daha kolaydı. Hayallerim dışarıdan uzaklaşmış, mektuplarım tekrar özlemleri yüklenmişti. Sivil cezaevlerini araştırmaya başlamışım. Sivil cezaevine fit olmuşum artık. Onca yıldan sonra o da az değişiklik değildi

Akşam sayımında adımın söylendiğini duydum. Sanki benden başkası duymamış gibiydi. Dalga geçecekler “gaipten sesler duymaya başladın” diyecekler diye sormaya çekiniyordum. Yeni bir hayal kırıklığı yaşamamak için ismimi duymamı tahliye olasılığından uzaklaştırmaya çalışıyordum. Sayım bittikten sonra “ya sabır” diyerek tekrar voltalamaya başladım. Bayram arifesindeydik, açık görüş olacaktı. Açık görüş için hayal kurmaya başladım. Tahliye düşüncesini uzaklaştırdım.

Her zamanki muzur ve sevecenliği ile yasaklarımı dinlemeyen, asi ve neşeli Zeliha ranzadan laf atıyordu. Sinirli bakmaya çalıştım olmadı. İdarenin ona taktığı lakaplar aklıma

geldi. Asker, Zeliha ilk geldiği gün “senin burnun niye uzun bıçak olsun diye mi?” diye sormuş ve dövmüştü. Kıdemlilik-ten azledildiğinde tek başına günlerce eşyaları ayrı kendi ayrı kafese kapatılmış, binbaşı bütün gücü ile bağırıyordu “akrep, yalnız başına kal da kendi kendini sok, başkalarını zehirleme”. Oysa o ne tatlı zehirdi. Putono adını takmıştı ona. Yıllarımızı birlikte geçirmiştik. Ayrı siyasettendik ama iyi dost ve arkadaşlık.

“Boşa volta atma, geceleri tahliye olmaz, gel yat sabah gidersin. Ne olur bir gece daha sabretsen?”

Diğerleri ile birlikte gülüyorlardı. Sayıma en başta çıkan: “Şaka yapıyorsunuz ama ismini duydum,” dedi.

İçimden gülmek gelmiyordu. Benimle kafa bulan Zeliha’dan intikam almak istiyordum. Yataklarımız yan yanaydı. Pijamamı giyip elime kitabımı aldım. Herkes uyumuştı, Zeliha uyanıktı. Sesimi titrete titrete ağlamaklı:

“Kötüyüm, elim kasıldı açamıyorum,” dedim. Zeliha okuduğu kitabı attı. Elimi açmak için uğraşmaya başladı, panik içindeydi. Gülmemi zor tutuyordum, kendimi engelledikçe gözümünden yaş geliyordu. Zeliha gözyaşlarını gördükçe iyice paniğe kapıldı, yanında yatan Sevim’i sarsmaya başladı: “Kalk kalk Pamuk fenalaştı.”

İkisi elimi açmaya çalışıyordu. Daha fazla tutamadım kendimi, gücüm tükendi, güldüm. Putono aldatılmışlığının kızgınlığı ile şaşkın bakakaldı. Birlikte gülmeye başladık. Ondan intikamını hep bu yöntemlerle alıyordum. Bir köşeye saklanıp “peh” diye bağırıyor arkasından da ekliyordum “eğer sen de beni korkutursan kalbim var ölürüm bak.” Tehdidim hep işe yarıyordu.

Sabaha doğru uykuya dalmıştım. Sayıma uykulu gözlerle çıktım, sayım bittiğinde kadın polise iğnemi hatırlattım. Sonra da tekrar uykuya kaldığım yerden devam ettim.

Zeliha başladı:

“Bugün sende iş yok. Tahliye havan sönmüş. Gitmeyi düşünmüyorsun galiba, gidip de ne yapacaksın, ekmek elden su gölden. Ben gidince sana yazarım.”

“Bugün kalmaya karar verdim, yarın açık görüş var, görüş hakkımı kullanıp gitmeyi düşünüyorum.”

Açık görüş, her birimizin başında birkaç asker, kadın polis eşliğinde, bir çırpıda, kısacık zamana her şeyi sığdırma-ya çalıştığımız dakikalardı. Her şeyi anlatmak isteyip hiçbir şeyi anlatamadığımız, sadece yakınımıza dokunduğumuz, çocukları içimize sokarcasına sevdiğimiz, onların yüzlerini kırıştırarak ve ürkerek katlanmak zorunda oldukları sevimsiz dakikalardı. “Nasılsın, iyiyim, ya sen, ben de iyiyim” ve suskunluktu. Sanki görüşçülerimiz yeni tanıdığımız insanlardı. İki taraf da sohbete başlayamaz, fakat her şeyi konuşmak isterdi. Ailelerimiz sevdiğimiz şeylerden bir parça getirirdi. Bu bazen bir tane çağla veya hocaya okutulmuş şeker olurdu. Hızla ağızımıza sokarlardı. Çünkü koğuşa götürmek yasaktı. Görüş sırasında yasak olanı kadın polise veya askere göstermeden yemek, yenilenin tadını alıverir ve ailemizle aramızda dakikalarca ısrar konusu olur ve görüş biterdi. Arkadaşlarımıza götürmek istediğimiz çağla da yasak sözüyle kadın polisin masasının üstünde kalır, yere düşer ve en uygun yeri kendisi seçerdi. Açık görüş bitip, koğuşa döndüğümüzde beynimiz anlık konuşmaların, sarılmaların, selamlaşmaların resmini çeker ve oluşturduğu kareleri her geçen saat büyütürdü. Kimse kimseyle konuşmaz, herkes kendi dünyasında aldığı selamlar, yarım yamalak giderdiği hasretlikle bir köşeye çekilirdi. Parça parça sözcükler rüyada gibi volda tekrarlanırdı:

“Yeğenim çok tatlıydı.”

“Kardeşimi tanıyamadım.”

“Aa o senin ufaklığın mıydı?”

“Annen bana el salladı.”

Konuşmaların ortasına efkârlı bir türkü düşerdi.

Okuduğum kitabın sayfalarına dalmıştım. Kapı açıldı, adım okundu, ranzadan atlayıp ayakkabımı giydim. Sayımdan içeri girerken kadın polise iğne olmam gerektiğini söylemiştim. İğne için çağırıyorlar diye düşündüm.

Ranzadan hızla atlamam, kadın polisin bağirtisini dinlememek için acele etmem kalbimin çarpıntısını hızlandırmıştı. Revire doğru yürümeye başladığım an, etrafımın çevrildiğini, copu ile bir askerin yolumun üzerinde durduğunu fark ettim. Elinde defterle duran asker benden bir yerleri imzalamamı istiyordu. Asker parmağımı mürekkebe batırıp parmak izimi alıyordu. Yarı aralık duran koğuşun kapısından Zeliha kafasını uzatmış kadın polise çıkışıyordu:

“Arkadaş kalp hastası, neden aniden söylüyorsunuz, ona bir sakinleştirici verin.” Kadın polis eliyle Zeliha’yı itip, kapıyı hızla çekti.

Arkadaşlarımdan ayrıldığımı hissettim, ellerim ayaklarım artık benim değildi. Kalbim derimi daha hızlı yumruklamaya başladı. İçimde sevinçten çok hüznün vardı. Parmak izimin alınması işlemi bitti, revire doğru yürüdüm. Sıhhiye eri:

“Doktor yok nereye gidiyorsun?” dedi.

Eri dinlemeden koğuşumuzun iki kapı yanındaki revire daldım. Rafta duran diazemden bir tane alıp içtim.

Aksi aksi “eşyalarını hazırla” diyen “tahliye oldun” demeye dili varmayan gardiyan peşimden koğuşun kapısına kadar geldi. Koğuşa girdim. Zeliha ve Sevim’le yumak olduk. Arkadaşlarımı bırakıp gidecektim. Nasıl bir yaşama gidecektim bilmiyordum. Cezaevindekiler dışında kimim vardı dost, sıcak? Kimsesiz, yürümeyi, yaşamayı bilmeyen bir çocuk gibiydim. Yaşadıklarımın çok uzak olan, beni anlamayan insan denizinin içine girecektim. İçimde yaralarla kendime yeni bir yaşam kurabilecek miydim? Bunca acı ve sağlık sorunlarımla dışarı denen dünyada kendime bir yer açabilecek miydim? Korkuyordum. Sevinemiyordum. Gitmek istemiyordum. Yıllarca onca zorluğu paylaştığım insanlardan ayrılacak, onları bir daha göremeyecektim. Başka bir yerde uyuyacak ve uyana-caktım. Yıllardır yirmi dört saatimizi, birlikte geçirdiğim arkadaşlarımı görmem, aramam yasak olacaktı. Satırlarla ulaşmak istediğimde yazdıklarım yırtılıp atılacaktı. Şimdiye kadar hep böyle olmuştu. Gerçi bir süre sonra Zeliha tahliye olacaktı ama Sevim daha yıllarca kalacaktı. Geride az insan bırakmış olsam da bilinmez bir yaşama gidiyor olmak zor geliyordu.

“Annemlere git, simit ye, yollarda yürü...” Her giden-den istenen bu masum isteklere bile “tamam giderim, yerim, yürürüm...” diyemiyordum. Söz vermekten korkuyordum. Bana yerine getirilmeyen pek çok söz verilmişti çünkü.

“Söz vermeyeyim, elimden geleni yaparım,” diyordum. Yaşam bana güven vermemeyi ve güvenmemeyi öğretmişti.

Öğle yemeğini yemeden voltalâmaya başladık. Yavaş yavaş ağlıyorduk. Gidenler hep aynı duyguyu yaşamıştı. O an en çok istediğim şey, beni almaya kimsenin gelmemesiydi. Çıkınca tek başıma, yavaş yavaş yürümek, hüzünlenmek, ke-derlenmek, sevinmek, ağlamak istiyordum. Hiç yorulmadan koşmak ve kaçmak istiyordum.

Saat öğleyi geçmişti. Kapı açıldı, “Çık!” diye bağırdı gardiyan. Sımsıkı, uzun uzun kucaklaştık son kez. Yıllardır bek-

lediğim bu anı yaşamak istemiyordum. Parça parça edilmiş-tim, her bir parçam bir yerlere atılmıştı. Parçalarımı topla-yıp bütünleşemiyordum. Zihnimden bir yandan dışarıda gö-receklerimin, bir yandan da buralardan hiç çıkamayacakla-rın isimleri geçiyordu. Gardiyanın “Eee yeter artık!” sözleriyle birbirimizden koptuk. Ben kapının dışında, arkadaşlarım içinde kaldı. Bloktan çıkıp gidene kadar arkadaşlarımın kapı-nın önünde beklediklerini ve delikten bana baktıklarını bili-yordum. Her gidenin ardından yaptığımız gibi o delikten ben de bakıyor ve sanki kendimi gönderiyordum.

Kadın polislerin odasına alındığımda, giderayak oraları hep hatırlamamı isteyeceklerini biliyordum. İtiş kakışlar ara-sında soyuldum. Her gelene ve her gidene dendiği gibi “Bu-rayı unutma!” dendi. Okuduğum kitaplardan alıntıladiğim paragrafların olduğu defterimi aldılar. Mektuplarım “Bunlar sana artık lazım olmaz,” denilerek yırtılıp atıldı. Gardiyan sı-rıtarak soruyordu:

“Bizi mi yazdın?”

“Hayır, sizi yazmadım. Yazmak istersem eğer, yırtmanız bunu engellemez, yaşadıklarımı kafamda götürüyorum. Gü-cünüz yetiyorsa onu da yırtın,” dedim.

“Çık dışarı!” dedi kadın gardiyan. Gardiyana üsteğme-ni görmek istediğimi söyledim. Üsteğmen sayımda beni dö-verken, “Öleceksin, buradan çıkamayacaksın” diyordu. Gar-diyan ya boş bulunduğuydu ya da ne diyeceğimi merak ettiği için çağırırdı. Üsteğmen de aynı merakla geldi. “Ne var?” dedi. “Ölmedim tahliye oldum,” dedim. Suratıma tokadı yedim. “Sen yine gelirsin merak etmiyorum,” dedi.

Elimde baş harflerimin yazdığı beyaz torbamla, kollarım kelepçeli dışarı çıktım. “Beni takip et” diyen askeri takip et-tim. Gözüm arkadaydı, arkadaşlarım hâlâ kapının önündey-di. Ayaklarının gölgelerini görüyordum. Örtülü demir kapıya el salladım. Onların da bana el salladığından emindim.

Şimdi de dış kafesi bekleyecektim. Karşı kafeste birkaç kişi daha vardı. Bakıp gülümsüyorlardı. Soyma faslı orada da tekrarlandı. Aramayı biraz önce blokta yapan, sonra benim yanımda dış kafese gelen kadın polisler yapıyordu.

“Neden eziyet ediyorsunuz? Biraz önce blokta aradınız, bir şey bulamadınız,” dedim.

Kadın polis dertlenerek:

“Biz çok mu istiyoruz sanıyorsunuz. Çok mu meraklıyız sizin sağınızı solunuzu görmeye, emir veriyorlar, mecburen yapıyoruz,” dedi.

“Sizin için emir verildiğinden dolayı yapılan bir eziyet olabilir, ama bunu severek yapan arkadaşlarınız da var,” dedim. Yanıt vermedi.

Tekrar kafese alındım. Yavaş yavaş volta atmaya başladım. Yaşadıklarımı burada bırakıp gitmeyecektim, yanımda taşıyacaktım. Kendime burayı unutmayaçağıma, her zaman faşizme ve zulme karşı durayaçağıma dair söz verdim. Yaşatılanları unutmak, yapılanları haklı bulmak demek olduğı için unutmayacaktım.

Yıllar önce oraya girerken alınan kimliğim iade edildi. Eskimiş, yırtılmıştı. Resmim yıllar öncesindeki o kızın artık ben olmadığımı anlatırcasına düşmüştü.

Saatler sonra alınıp arabaya bindirildik. Benimle birlikte tahliye olan birkaç kişi daha vardı. Biri dönüp selam verdi.

“Tahliyene çok sevindik, cürümlerin koğıuşa çay ısmarladı,” dedi.

“Ne çabuk duydunuz.”

“Akşamdan haberimiz oldu.”

Tanımadığım, görmediğim insanlarla duygularımız, duyarlıklarımız aynılaşmıştı. Yanımızda oturan askerlerin “yasak” demesini bekleyerek, hızlı hızlı, kısa kısa konuşuyorduk. Oysa biraz sonra özgür olacaktık. En son işlemimiz dış niza-

miyedeki imzalarımızdı. Tek tek çağrıldık, gösterilen yeri imzaladık, sonra ne yapacağımızı bilemedik. Şaşkındık. İmza atmadan önce yan yana sırada beklediğimiz kapının önünde imzadan sonra da sıraya girdik. Üç kişiydik. Diğerleri askerlik işlemleri için alıkonmuştu. Yan yana yüzlerimiz bahçeye dönük bekliyorduk. Annem ve babam yolun ortasından koşarak bize doğru geliyordu. Odadan dışarı çıkan asker:

“Ne bekliyorsunuz? Serbestsiniz, gidebilirsiniz!” dedi.

Birbirimize baktık. Ne yapacağımızı bilemedik. Yıllardır kendi başımıza yürümemiş, kendi başımıza hareket edememiştik. Her hareketimiz emir ve talimatlara göreydi. Karşıdan karşıya geçeceğimiz yere geldik. Farkında olmadan el ele tutuştuk. Yolun ortasında ailelerimizle karşılaştık, ailelerimiz bize saldırdı. Birbirimizi kaybettik. Ailelerimiz sanki orda bir saniye daha kalırsak, ellerinden çocuklarını alıp götüreceklermiş gibi panik içindeydiler. Her biri bulduğu bir taksiyi çevirip bizi içine attı.

Araba hızla uzaklaştı. Taksi şoförü konuşmasına geçmiş olsunla başladı, kendisinin de kısa bir süre yattığını anlattı.

Annem yanıma oturmuş, hem ağlayarak hem gülererek sarılıp öpüyor, kokluyor ve “kurban olurum, kurban olurum” diyor; kemiklerimi yokluyor, ellerimi öpüyor, ağlıyordu. Babam tahliye haberini duyunca nasıl don gömlek yola fırladığını anlatıyordu. Ben dışarıyı seyrediyordum. Taksi çocukluğunun geçtiği yerlere uğramadan kestirmeden eve doğru ilerledi.

Bir çocuk eğilmiş misket oynuyordu. Beli açılmıştı. İçimden onun yerinde olma isteği gelip geçti. Tepeyi çıkarırken kafamı çevirip Hüseyin Gazi’ye ve eteğinde, askeri discipline göre sıralanmış yeşillığe, o yeşillığın azıcık ucunun dahi gösterilmediği yüksek duvarlı, tek kat cezaevine baktım. Tekrar kendi kendime söz verdim:

“Orayı kendimi ve kişiliğimi unutmadığım sürece unutmayacağım. Orada yaşarken ölen dostları, arkadaşları, öldü-

rülmüşken yaşayanları, iyileri, kötülerini ile hep aklımda tutacağım; kendimden uzaklaştığımı hissettiğim anda 'aklımda' diyeceğim.”

Bilmediğim, tanımadığımı, benim olmayan bir yaşantıyı benim kılmak için adım attım.

Tahliyemden kısa süre sonra Yargıtay davamı lehime bozdu. Örgüt üyeliğinden beş yıl ceza verdiler. İnfaz yasasına göre iki yıl yatmam gerekiyordu. Dört yıl yedi ay için tazminat davası açtım. İnfazın, tutuklunun kazanılmış hakkı olmadığı, mahkemenin takdiri olduğu gerekçesiyle beş yıla beş yıl yatmış sayıldım. Yani dışarıda olmam gereken yıllarda cezaevindeki davranışlarımdan dolayı infazımı yakmışlardı. Geri kalan bir yıl yedi ay için 1992 yılında 15.000.000.-TL yaşadıklarımın karşılığı olarak verildi.

YILLARCA

Koridoru uzun evlerde oturmak istemedim.

Ekmeklerin içini çıkardım, hâlâ çıkarıyorum. Ekmeğin içini çıkaranlara yakınlık duyuyor, “acaba hangi cezaevinden” diye düşünüyorum.

Metal sesi çıkaran hiçbir şeyi sevmiyorum.

Polislere hiçbir şey sormuyor, hırsızlık dahil şikâyetle bulunmuyorum.

Uzun süre haki yeşil giysi giymedim.

Yıllar sonra da olsa cezaevinde birlikte bulunduğumuz arkadaşlarımızla karşılaştığımızda, yaşadıklarımız sanki dün olmuş gibi konuşuyoruz.

...

O HEP AKLIMDA

BİR
MAMAK CEZAEVİ
TANIKLIĞI

■ Pamuk Yıldız

Hatırlama, insan yapımı felaketlere doğrudan maruz kalmış olanlar için, çoğu zaman, geçmişin travmatik etkilerinden kurtulmanın ve özgürleşmenin yegâne yolu olarak görünür. Travmatik deneyimin üzerinden daha fazla zaman geçtikçe, hatırlama hayatta kalanlar açısından daha büyük bir ruhsal ihtiyaç ve gelecek nesillere karşı daha ağır bir toplumsal yükümlülük haline gelir.

Imre Kertész

Pamuk Yıldız, kendi belleğinden toplumun belleğine aktarıyor.
Bir daha asla yaşanmasın diye.

ayizi.kitap

ISBN: 78-605-62631-1-8

